

היכל הקודש ברסלב

הלימוד היומי

בי"ת נצחי,
שנים מקרא ואחד תרגום,
נ"ך, רמב"ם

לעתיד בעולם הבא
מזכירין אותו כל מה שלמד
בעולם הזה
(שיחות הר"ן כח)

על ידי
לימוד
שיעורים אלו
אנו נותנים
את החומש
ואת המעשר
להקדוש
ברוך הוא
(עצתו אמונה)

היכל הקודש ברסלב

181 Huschke Road, Liberty NY 12747

היכל הקודש

בארא פארק

1415 55th Street
Brooklyn NY 11219
347.760.5924

היכל הקודש

קרית יואל

8 Premishlan Way.
Monroe NY 10950
845.467.5299

היכל הקודש

מאנסי

34 Union Rd.
Spring Valley, NY 10977
845.445.9314

היכל הקודש

בני ברק

רחוב ירושלים 2
052.760.5715

היכל הקודש

וויליאמסבורג

27 Skillman Street
Brooklyn NY 11205
718.384.1652

היכל הקודש

קרית יואל

8 Hayes Ct.
Monroe NY 10950
845.662.4888

היכל הקודש

בלומינגטון

24 Merriewold LN S
Monroe NY 10950
845.238.0804

היכל הקודש

ירושלים

רחוב רבי נחמן מברסלב 15
054.845.6150

צו הערן די

הערליכע שיעורים

פונעם ראש ישיבה שליט"א
דופט:

קול ברסלב

079.70.400.66

חיזוק פאר די אידישע שטוב

079.70.400.69

גדפס ע"י

חולין. פרק אחד עשר – ראשית הגז דף קלו עמוד א – מתוך מהדורת "אבן ישראל – (שטיינזלץ)" קפ"ז רש"י תוספות

ביתך דרך ביתך — תימה: אמאי לא אמר שותפות דגוי, בדקאמר בכל הני דלעיל? אלא ארצך למה לי למעוטי חוצה לארץ — אף עג נב דמצוה התלויה בארץ והיא, מכל מקום אצטרך למעוטי — משום דאתקש לבשר בחלב בחד קרא. רבינו שמואל בן מאיר.

שָׁרָה, אֵף עַל גַּב דְּרָתִיכִי
 דְּשׁוּתְפוּת לֹא, כְּתָב
 מַעֲשֵׂר דִּינָךְ, לְמֹאִי
 מִתְּנוּת, אֵף עַל גַּב
 לְמִימְרֵי יִלְיָף "תִּנְיָה"
 הֶחֱלֵן - דְּשׁוּתְפוּת לֹא, אֵף
 מִמֶּנָּה מֵאֵת וְכֵי הַיְּבִיחַ.
 מֵאֵת וְכֵי הַיְּבִיחַ, הָא
 וְרֵאשִׁית הַנֶּזֶק אֲדַרְבֵּה

מִתְּנוּת חֲדָשׁ עֲלֵיהּ מִתְּנוּת וְחֻשֵׁם כִּי
 — ואף על גב דבראשית הוּא לֹא שִׁיבָא בִּיה
 אֲבִילָה, וְכֵן בְּתַרמוּתָא אֲלֵא לֹא אֲבִילָה —
 הַנָּתַת רֵאשִׁית הִיא אֲבִילָתָה.
 אֵף רֵאשִׁית הַנֶּזֶק שְׂרִירָה נִבְרַךְ — תִּמְנָה, מִנְּלֵן
 דְּבַעֲיֵן שְׂרִירָה נִבְרַךְ? אִי מִדְּרַבְי
 "רֵאשִׁית" — בְּרֵאשִׁית הַנֶּזֶק נִמֵּי כְּתִיב "רֵאשִׁית",
 וְכֵן עֲרִיךְ לְמִלֵּף מִתְּרַמּוּתָא וְשֵׁם לְמוֹדֵי, דֵּא
 דְּבַעֲיֵן בְּתַרמוּתָא שְׂרִירָה נִבְרַךְ, מִשּׁוּם דִּילְפִּלֵּן
 תְּרַמּוּתָא מִתְּנָה, דְּחֵלָה נִקְרֵאת "תְּרַמּוּתָא", וְהַבֵּלָה
 כְּתִיב "מֵרֵאשִׁית", דְּמִשְׁמַעֵי, וְלֹא כִּי רֵאשִׁית,
 כְּרִבֵּי

"מאת זבחי הנחם" - למה לוי - לכוֹדְרָא, דְּאָמַר רַבָּא: דְּרִין עַם
 כְּתִיב "אֲרָצָה" - דִּידָךְ אִין, דְּשׁוּמְפוֹת לֹא, כְּתִב רַחֲמֵנָא "בְּמִדְּבָרִי
 אֲרָצָה" לְמָה לִּי? לְמַעוּטִי חוּצָה לְאָרֶץ. צִיצִית, אָף עַל גַּב דְּכַתֵּב
 דְּשׁוּמְפוֹת לֹא, כְּתִב רַחֲמֵנָא "עַל מִנְיָ בְּגִדֵיהֶם לִדְרוֹתָם" - וְאֵלֹא
 הַהוּדָה, דְּאָמַר רַב הַהוּדָה: מְלִית שְׁאוּלָה - פְּטוּרָה מִן הַצִּיצִית כֹּל
 בְּדַת רַחֲמֵנָא "לְגֻגָּה" - דִּידָךְ אִין, דְּשׁוּמְפוֹת לֹא, כְּתִב רַחֲמֵנָא
 "לְגֻגָּה" לְמָא אָתָּא? - לְמַעוּטִי בְּתִי כְּנֻסִית וּבְתִי מִדְּרָשׁוֹת. אָמַר
 הֵינִי כְּלָל, דִּתְנִינָא: בְּהַמַּת הַשׁוּמְפוֹת חֵיבַת בְּכֹבֶדָה, וְרַבִּי אֱלֵעָאי
 אֱלֵעָאִי? דְּכָתִיב "קָדָד וְצִינָד", וְהָא פְּתִיב "בְּקִרְכָם וְצִנָּאֲכֶם" -
 וְהָא מִפְּטוּרָא: לִיתְנַהּ לְהֵי כְּלָלִי. דִּתְנִינָא: בְּהַמַּת הַשׁוּמְפוֹת חֵיבַת
 מָא טַעֲמָא - גִּילָף "תַּיְתִינָה" "תַּיְתִינָה" מִרְאשִׁית הַגּוֹ, מִזֶּה לְחֶלֶן -
 דְּשׁוּמְפוֹת לֹא. וְאִי סָלָא דַּעְתָּךְ בְּתַרְבּוּחָה מִיַּתִּיב, גִּילָף "תַּיְתִינָה"
 מִיָּמִינָה: בְּתַרְבּוּחָה נְמִי פּוֹטֵר. - אִי מִזֶּה תַּרְבּוּחָה - בְּאָרֶץ אִין, בְּחוּצָה
 אִין אִין, בְּחוּצָה לְאָרֶץ לֹא! - אָמַר רַבִּי יוֹסִי מִנְהֶרְבֵּיל: אִין, וְהַתְנִינָא,
 וְנִתְנִינָא אֱלָא בְּאָרֶץ, וְכֵן הָיָה רַבִּי אֱלֵעָאי אוֹמֵר: רֹאשִׁית הַגּוֹ אִין
 לְרַבִּי אֱלֵעָאי? אָמַר רַבָּא: גִּילָף "תַּיְתִינָה" "תַּיְתִינָה" מִתַּרְבּוּחָה, מִזֶּה
 לְאָרֶץ לֹא, אָף רֹאשִׁית הַגּוֹ - בְּאָרֶץ אִין, בְּחוּצָה לְאָרֶץ לֹא! - אָמַר
 כְּכֹלָה, אָף רֹאשִׁית הַגּוֹ טּוֹבְלָתָא - אָמַר לִיה: אָמַר קְרָא "וְרֹאשִׁית
 הַגּוֹ אֱלָא מִרְאשִׁיתוֹ וְאִילָף. - אִי מִזֶּה תַּרְבּוּחָה - חֵיבִים עֲלֶיהָ מִיָּתֵה
 סֵם עֲלֶיהָ מִיָּתֵה וְחוֹמָסָא: אָמַר קְרָא: "מִזֶּה בּוֹ וְחֶסֶף עֲלֶיהָ, "עֲלֶיהָ"
 - וְלֹא בְּרֹאשִׁית הַגּוֹ. - אִי מִזֶּה תַּרְבּוּחָה - רֹאשׁוֹן וְשֵׁנִי אַחֲרֶיהָ, אָף
 תַּרְיָה! - אָמַר קְרָא: "רֹאשִׁית" - אִין לָךְ בּוֹ אֱלָא רֹאשִׁית בִּלְכַד. -
 תִּשְׁתֵּן לֹא, אָף רֹאשִׁית הַגּוֹ - מִדְּרָשׁ עַל תִּשְׁתֵּן לֹא! - אִין, וְהַתְנִינָא:
 הַגּוֹ וְהַתְנִינָא שְׁנִים וְשְׁלֹשָׁה שָׁנִים - אִין מִצְטָרְפוֹת הָא חֲמִשָּׁה -
 רְפוּת! אֱלָא שְׁמַע מִיָּתֵה: הָא - דְּרַבִּי אֱלֵעָאי, וְהָא - דְּרַבְּנָן. - אִי
 יָבִיב, גֵּרֵל בְּפִטּוּר - פְּטוּר, אָף רֹאשִׁית הַגּוֹ נְמִי, גֵּרֵל בְּחִיבִים - חֵיבִיב,
 מְנַלְנָא? דִּתְנִינָא: יִשְׂרָאֵל שִׁלְחָךְ שׁוֹדֵה בְּסוּרִיָּא מְגוּי, עַד שְׁלָא הִבִּיאָה
 לְשִׁישׁ, רַבִּי עֲקִיבָא מְחִיב בְּתוֹסְפָתָה, וְחֻכְמִים פּוֹטְרִין. וְכֵי תִימָא
 צִנָּאֵן גּוֹי - פְּטוּר מִרְאשִׁית הַגּוֹ, הָא צִנָּאֵן לְגֹזֵז - חֵיבִיב מִתְנִינָא
 רַבָּא

ממנא, והא לית ליה. הא חמש מצטרפות — אם הוּו חמש צאן, וגו' השתם גב החדש ושן הוא. והתניא — איך דאפילו חמש אין מצטרפות, קשיא אהרדי! לתרומה — אין מצטרפות, ולרבנן — מצטרפות. כל הני קשייתא רבי אלאאי, מיד גוי. בחיוב — לאחר שבאו ביד ישראל. כסוראי. ארם צובה. שכבשה שדול, ליד מעשר. לפיכך, אין שבאוי חייב לעשר אלא על התוספת שיש שלשים שדולן לה דהפקעי מן המעשר. וחכמים פטרין, דכין שהביאה שליש ביד גוי, כאלו י' תימא חי' נמי — דהגדל גיז גוי פטור מראשית הגז, אפילו בא ליד ישראל. ג' גזותיה. הבא אל צאנו ישראל הוא. צאנו גזלו — לשן וקנה עדרו ש' אורח. וחי' — ואם על ש' שדולא הניחא אצל גוי

דרך ביאתך – לבית אתה קובע מזווה, וכשדוא נכנס לביתו – רגליו דימינא
עיל ברישא, נמצא שדימינן בכניסה הוא דרך ביאה. תמנות – הזרוע והחלשים
הקבה. זובחי – שנים משמע. אדרבה נילף נתניה מתרומה – ולא תבעי קרא,
דהא קולא וחומרא – לחומרא מקשיני. הדין עם הטמא – בפירקין דלעיל,

1 "רובו" - אורחיו דקרא הוא. ארצ' -
 2 אשר תביא מארצך. "ארצך" - משמע
 3 מ"ערכם", אלא משמע מיעוט
 4 כולי האי, ולא ממעטא חוצה לארץ מיניה.
 5 דמשמע: כל מקום שיש לזם ארץ. אבל
 6 "ארצך" - משמע: המיוחדת לך ולא לגורם.
 7 כי יפול הנופל - כל שראוי ליפול ונגזר
 8 ואפילו בשותפות. בתי כנסיות - שאין חלק
 9 לאחד מהן בו, שאף לפני עבר היה הוא.
 10 ועוד: שאינו בית דירה. ליתנהו להני כלי
 11 - דאמר רב דמודי בה אלאני בכל הני
 12 דהא תניא דפליג רבי אלעאי בבכורה ולא
 13 מרבי לה מ"בירכס וצאנכס". ואמר רבי
 14 תניא מסורה ליתנהו להני כלי - דרבא.
 15 דהא תניא דפליג רבי אלעאי במתנות.
 16 ומדפטר במתנות, על כרחך פטר נמי
 17 בתרומה. איא סלקא דעתך: בתרומה מחייב
 18 - היכי פטר במתנות? ליתניהו לחיובא
 19 בתרומה, הואיל וגמרי גזירה שח"ד דרנניה?
 20 "נתינה" מסתברא דהא אגמרה, דלחומרא
 21 אית לך למידן. אלא שמע מינה בתרומה נמי
 22 פטור - דדיקך, "ודדיר לך מתנות או
 23 מתרומה או מראשית הגז" - ליתניהו "נתינה".
 24 אי מה - כיון דמתרומה יליף רבי אלעאי
 25 ראשית הגז, דאמרן לעיל שותפות דגז
 26 נפקא ליה מרישיה דקרא, אי מה תרומה -
 27 בחוצה לארץ לא, אף ראשית הגז - בחוצה
 28 לארץ לא. דבפרק קמא דקדושין (לז),
 29 קיימא קל כל מצוה שאינה תלויה בארץ
 30 נוגתה בין בארץ בין בחוצה לארץ, דילף
 31 מעבדה דורז, שיהא חובת הגוף ונוגת בכל
 32 מקום. אבל חובת קרקע אינה נוגתה אלא
 33 בארץ. מנחריב - שם מקום. אין - דאי.
 34 והתניא - מביחא. תרומה מובלת -
 35 אוסרת משום טבל, דכתיב "אשר יירמו" -
 36 בעתידים ליתרם הכתוב מדבר, ב"אלו הן
 37 הנשרפין" (סנהדרין פנא). אין לך בו אלא
 38 מראשיתו ואילך - משפדורש ונעשה
 39 ראשית הוא שנה אבל מעיקרא אין לו אלא
 40 שם אחד, דהאי "ראשית" קרא יתירא הוא.
 41 ו"ראשית" דלעיל סמיך, והוה ליה למכתב
 42 "וגו צאנך". מיתת - זו אוכלה במיד.
 43 חומש - בשוגג. ראשון ושני - מעשר
 44 ראשון ומעשר שני. אין לך אלא ראשיתו
 45 - את כל תנינה אמת להפריש ממנו.
 46 מדלא כתב "ומגו צאנך" שמע מינה: מתנה
 47 ראשונה כלבד אתא "ראשית" לאשמועינן
 48 תרומה מחדש על הישן לא - דכתיב
 49 "הוצא השרה שנה שנה" (דברים יד) היו
 50 לו שנה ראשונה ושנה שנייה ודכוין

שניה והנחה, עד שדוד לו חמש גיזים — אין מצטרפות, דאגיים של חמש צאן קפ-
בשנה זו ושלש בשנה שניה, דהשתא איכא גיזים של חמש צאן — מצטרפות, ואף
אלא לאו שמע מינה — בהא נמי מליגי רבי אלעאי ורבנן. לרבי אלעאי, דמקמי
הגזל בחיוב — כגון ישראל שלקש שדן מן הגזו, כדמרפס לקמיה. הגזל **בפסור**
ולא שניה בחיוב, ולא חלה בה קדושת הרה"ק, וקלה קדושתה. שדן לגזל להפקס
אצלו, טבל וחולין מעורבין, אבל בארץ ישראל — מעשר על הכל, שאן קני לוי להפקס
הגזרה כולה בידו, דקימא לן (ראש השנה י"ב, ג.) תבואה בחר שליש אלא
במקורו **זו צאנו** של גוי — קודם שפוזז. **מראשית** הגזו — ד"צאנך" בעיקר,
גזל ורשעותא **בפסור** לזיוט, אלא וכלל שני ורשעותא ורשעותא.

כרבי אלעאי בראשית הגז – והוא הדין במתנות, כדפירש בקונטרס. אף על גב דבדלוה אמוראי בפרק "הורוע" (חולין קל"ב), סברי שנוהג בחוצה לארץ, דהו יחיבי מנתחא בבבל – אפילו הכי הלכה כרבי אלעאי. והבי נמי קאמר "כרבי אישיה בבבליס", דרוב אמוראי לית להו דרבי אישיה, כדמוכח בפרק "חולין" (שבת קט"א). גבי שחטת כבשנית, וכן נמי אין דקאמר "כרבי יהודה" בן

בתיא דברבי תורה, וטובא אמוראי ותנאי סברי בפרק "מי שמיה" (ברכות כ"ב), ובעל קיד אסור בדברי תורה. ואם תאמר: דרב נחמן בר יצחק קאמר הכא דנהוג עלמא כרבי אלעאי, והוא הדין במתנות, ובפרק "הורוע" (חולין קל"ב), אמר דרב נחמן בר יצחק קסי גלימא ושמן קודם דנהוג ויהי קסי גלימא. פירש רב זאנא, וקא, דהא דאמר בפסחים (ו"ב) על דמנחת כולן מברך עליהן עובר לעשייתן, חוץ מן הטבילה – היינו, בטבילה גר, דלא הוי ישראל כרבי כשבשל, ולא מצי למישרא "וצנו". אבל בשא נאמר, טבילה, אף על פי שחזא טמא. מברך, דנהוג עלמא כרבי יהודה בן בתיא דברבי תורה. ויש מפרשיש: דאכל בטבילת קאמר, דאף על גב דנהוג עלמא כרבי יהודה בן בתיא, דהרב מהם היו מתמירין טבילו.

ושׁיך לעמוד אן **שהמתנות** נהוגות בין במרובה בן במעט כר – ואם תאמר: וליתני נמי לא דתנאי לעיל "לקח נז צאנו של גר – פטור, זה חומר בורוע ולחיים מראשית הגז" ויש לומר: דלא הני אלא דברים שיה נהוג וזו אין נהוג, אבל זה פטור חזא חייב לא קתני. **הח** טרפה שאניה עוברת – תימה: מה הארכובה ולמטה נמי אינה עוברת! ושמן דאין הכי נמי, דאין נבסלת לידר להעשר. ורחוק. **לילף** צאן צאן מנכור – ואם תאמר: אם כן, גורה שוה למע לזי דבאל גורא שוה ממילא ידעין דראשית הגז נהוג בטרפה, ובהיכא תיתי למעש? ויש לומר: ד"צאן" לא הוי גורה שוה אלא גילוי מילתא: מה צאן הוא דינו בך, צאן או דיתו בכך. וברדלא "צאן" לא אפשר שלא לכותבו, דאינטיירך לגופיה **שכן** יתום – תימה: דהוי גופה נילף שלא ינהוג יתום בראשית הגז? בכבור דהו מצי למימר נמי "שכן צאן מנכור", בדעמשר כתיב "וכל מעשר בקר רצאן".

לפני – בקונטרס מוגה גורס "בפני" ופירש: בפני היתם. מה שאין כן במעשר שבטלו. וקשה: וזה מפני שבטל מדרבנן, שי לבטל גורה שווה: לעיל "לפני" גרסין בכל הספרים, ופירשו: שנועשר מקודש לפני ולאחריו, מה שאין כן בכבור וראשית הגז. מנא

"נתינה" "נתינה" מתרומה, מה תרומה – בארץ אין בחוצה לארץ לא, אף ראשית הגז – נמי בארץ אין בחוצה לארץ לא, אלקמה תנן: ראשית הגז נהוג בארץ ובהוצה לארץ? אלא, היינו מעמא דרבי שמעון: דיליף "צאן" "צאן" מעמשר, מה מעשר – מרפה לא, אף ראשית הגז – מרפה לא. והתם מנול? דכתיב "כל אשר יעבר תחת השבט" – פרט למרפה שאינה עוברת. – ויליף "צאן" "צאן" מנכור, מה בכור – אפילו מרפה, אף ראשית הגז – אפילו מרפה! – מהסתברא, ממעשר הוה ליה למילף, שפן: זכרים, טמאין, במרובין, מרחס, אדם, פשוט, לפני הדבור. – אדרבה, מנכור הוה ליה למילף, שפן: יתום, שלקחו, בשותפות, נתנו, פשוט, כהן, בקדושה

דלא כרבי אלעאי – דמקיש גז לתרומה. מפין על שאינו מינו – ובית הלל אומרים תורמין – דבולו מין תאנים. ותנא קמא פליג אדריב יצחק, ואמר: לא נחלקו בית הלל בדבר זה, דהרי מיני נהוגו. שחופות – פלגיש. מכר לו – ישראל לישראל. זה נותן לעצמו וזה נותן לעצמו – והואל ולא שייך לעצמו מאותו המין כלום – אין עליו להפריש על אותו גידים שמכר. ואף על פי שהצאן לא מכורם – על הלוקח להפריש, שלקח ממתנת הבתן. אלמא, תרי מיני נהוגו, ואין מפרש מזה על זה. דאי מפרשי – הוה ליה שירא גבי מוכר, ותנן: לקח זו צאנו של חבירו, לא שייך – המוכר חייב. **סיפא** – דקתני נמי מכר זכרים אבל לא נקבות – זה נותן לעצמו כו. הכי נמי דתרי מיני נהוגו – ולא הוי שירא? אלא – דאי שירא הוא, ואמורא רמא למיתב כולוה והא דקתני: זה נותן לעצמו זה נותן לעצמו – זה עצה טובה קא משמע לן אשמעינן תנא למוכר, שירא יתן לו מן הנקבות והמזומות לו על הזכרים שמכר. משום דהאי דכריס "אשר", קשה, והאי דנקבות "וכיך", לפיכך, יקנה מן הלוקח כדי ראשית הגז של זכרים מצמר הזכרים. הכי נמי – גבי שחופות – הלכות – משום עצה טובה הוא, דגוית הלכות טובה משל שחופות, ויקנה מן הלוקח כשעור השחופות ויתן לו כהן. ששירה נכרין – דאם אמר "כל גרני תרומתי" – לא אמר כלום, אלא – ותתני – בנחותא. הכי גרסין: ותנאי אירך לא אמר כלום. כרבי אלעאי בראשית הגז – והוא הדין למתנות, אין דברי תורה מקבלין שמואה – במסכת מכות, דקתני גבי בעל קרי דצריך טבילה לדברי תורה. חשה שקויה ותרצן – ששלשון יחד, בדאמר "באותו ואת בנו": הורוע כלאים – לוקח, ואוקימנא: לאפוקי מדרבבי אישיה. חובי בוועי כו" – כדפרשיש לה במתניתין. מרפה אינה בכלל מתנות – דכתיב "ותנו לו" – ולא כלכלו. ואי יליף – תנא דידן "נתינה" ונתינה, לילף כו. דהא מנהיגין כרבי שמעון אוקימנא. ממעשר – כ"ל מעשר בקר רצאן. שי מרפה שאניה עוברת תחת השבט – כגון שתכור גלילה מן הארכובה ולמעלה, ומניח גלילה שאר טרפות. בכבור קדוש – אפילו טרפה. ובעי בקדוה, דהא קדישתיה רחם. מעשר וראשית הגז – לא בעינן זכרים, ואין נהוגים בטמאים. אבל בכור אינו אלא זכר, ונהוג בחמור. מעשר וראשית הגז אינו אלא מרובים – מעשר בעשרה, ראשית הגז בחמש. ואינו קדושים מדרום, ואין נהוגים באדם. אבל בכור – נהוג ביחיד, וקדוש מדרום, ונהוג באדם. ומעשר וגו אינו נהוגים אלא בפשוטין, ואינו לפני הדבור. אבל כבורות – קדשו מרובים. הכי גרסין: אדרבה מנכור הוה ליה למילף שכן יתום שלקחו בשותפות נתנו בפני כהן בקדושה ובמכירה כהן נפישין – בכור וראשית הגז

הוגין ביתום – אף על פי שמתה אמו קודם לידתה, כגון זה פירש למיתא חזא פירש לחיים. אבל מעשר לא – דגמר "תחת" "תחת" מקדשים. דכתיב "תחת אמו" – פרט ליתום. אבל בכור קדוש ואפילו יתום, וירעה עד שיתאב, ויאלב במזמו לכהן. בכור וגו נהוגים בלוקח ובשותפות, אבל לקוח – פטור מן המעשר, וכן השותפות, דכתיב "וזהו לך" – ולא של שותפות (בכורות נו"ב). וכן שנתנו לו במתנה, במסכת בכורות בפרק בתרא (נה"ב). בפני – בכור וגו נהוגים אף שלא בפני יחיד, אבל מעשר – לא, כדמפרש בגמרא דבכורות בפרק בתרא (ג"ג). גורה משום לקוח ומשום יתום. בכור וגו ממתנת כהונה קן, ולא מעשר – דנאכל הוא לכלים כשלמים. בקדושה

"נתינה" "נתינה" מתרומה, מה תרומה – בארץ אין בחוצה לארץ לא, אף ראשית הגז – נמי בארץ אין בחוצה לארץ לא, אלקמה תנן: ראשית הגז נהוג בארץ ובהוצה לארץ? אלא, היינו מעמא דרבי שמעון: דיליף "צאן" "צאן" מעמשר, מה מעשר – מרפה לא, אף ראשית הגז – מרפה לא. והתם מנול? דכתיב "כל אשר יעבר תחת השבט" – פרט למרפה שאינה עוברת. – ויליף "צאן" "צאן" מנכור, מה בכור – אפילו מרפה, אף ראשית הגז – אפילו מרפה! – מהסתברא, ממעשר הוה ליה למילף, שפן: זכרים, טמאין, במרובין, מרחס, אדם, פשוט, לפני הדבור. – אדרבה, מנכור הוה ליה למילף, שפן: יתום, שלקחו, בשותפות, נתנו, פשוט, כהן, בקדושה

נהוגין ביתום – אף על פי שמתה אמו קודם לידתה, כגון זה פירש למיתא חזא פירש לחיים. אבל מעשר לא – דגמר "תחת" "תחת" מקדשים. דכתיב "תחת אמו" – פרט ליתום. אבל בכור קדוש ואפילו יתום, וירעה עד שיתאב, ויאלב במזמו לכהן. בכור וגו נהוגים בלוקח ובשותפות, אבל לקוח – פטור מן המעשר, וכן השותפות, דכתיב "וזהו לך" – ולא של שותפות (בכורות נו"ב). וכן שנתנו לו במתנה, במסכת בכורות בפרק בתרא (נה"ב). בפני – בכור וגו נהוגים אף שלא בפני יחיד, אבל מעשר – לא, כדמפרש בגמרא דבכורות בפרק בתרא (ג"ג). גורה משום לקוח ומשום יתום. בכור וגו ממתנת כהונה קן, ולא מעשר – דנאכל הוא לכלים כשלמים. בקדושה

1
2
3
4
5
6
7
8
9
10
11
12
13
14
15
16
17
18
19
20
21
22
23
24
25
26
27
28
29
30
31
32
33
34
35
36
37
38
39
40
41
42
43
44
45
46
47
48
49
50
51
52
53
54
55
56
57
58
59
60
61
62

עד שבעה פטור – פירש בקטורס: משום דהוי כמו מזיק מתנות או אכול, דפטור, ודחי נמי גזול, ותימה: דאם, כן מאי קא משמע לן בר חסדא. כיון דמתניתין היא: ובפירוש רש"י הראשונים במבוכה ידי פירש: שקדוש שגזו ומזש צאן – דהיינו, כדי חיוב צבע מה שגזו, שלא בא ליה חיוב עד שבעה. והעביר עליו קולומס. ונראה דקא משמע לן בר חסדא: שלא נפרש משום דפטורש בקטורס

בבוקטורס, אלא פטור משום דמזיק מתנות בכוחה
שקנאן בשנייה. **והא** אגן תנן – שיעור תרומה
עד יפה אחד מארבעים? ולא בעי למימר
דשמואל אהייב בעין רעה – דאם, כן מאי קא
משמע לן? מתניתין היא במסכת תרומות (פרק
ד משנה ג): עין רעה, אחד מששים.

אלו דברים שאין להם שיעור הפאה כו' –
בירושלמי דמסכת פאה פריך: אמאי לא
חשיב נמי תרומה בהדיה, דחטה אחת פוטרת
הכרי, כדשמואל? ומענה: תרומה יש לה שיעור
למעלה, שאין יכול לעשות כל גזרו תרומה
בדלתן? ונשאל לן גזרו תרומה ליה עיסתו חלה?
לא – עשה ולא כלום?, ופריך: והרי פאה, דאין
בשם חיובא – דהיינו, משמחל לקצור, אדם
עושה כל שדורא פאה, והרי פאה למה שכבר
קצר. אבל תרומה בתר חיובא – דהיינו, אחד
מירוחא אין יכול לעשות כל גזרו תרומה. בגמרא
מדרה פריך: אמאי לא חשיב פאה פרה ועפר
טוטר דרוקן בימה ומשנה דלא חשיב במתניתין
אלא דברים דאי עבד טובא הוי מנצה, אבל אין
מחזיק לעשות אלא כל שדורא.

הכי

אמר רבי יוחנן: מפי שמועה אמרה, מפי חגי זכריה
ומלאכי. "רבי דוסא בן הרפין אמר: וכו', וכמה "כל
שחן" אמר רב: מנה ופרס, וכלכד שיהו מחזמשות.
ושמואל אמר: ששים, ונותן סלע אחת לבחן, רבה בר
רב חנה אמר רבי יוחנן: שש, לבחן – חמשות, ואחד
לו. עולא אמר רבי אלעזר: "כל שחן" שנינו: תנן:
וכמה נותן לו – משקל חמש סלעים ביהודה, שחן
עשר סלעים בגליל. בשלמא לרב ורבי יוחנן – ניהא,
אלא לשמואל ורבי אלעזר קשיא! – וליטעמיד, ולרב
מי ניהא? והא רב שמואל דאמרי תרנויה: ראשית
הגז בששים! – הא איתמר עלה דהריא, רב ושמואל
דאמרי תרנויה: בישראל שיש לו נזיון תרבה עסקניו,
ומבקש ליתנו לבחן, ואמרינו ליה: כל חז וחד לא
תבצר ליה מחמשת סלעים. גופא, רב ושמואל דאמרי
תרנויה: ראשית הגז – בששים, תרומה – בששים, פאה
בששים. – תרומה בששים? והא אגן תנן: תרומה,
עין יפה – אחד מארבעים! – דאורייתא בששים, דרבנן
בארבעים. – דאורייתא בששים? והאמר שמואל: חספה
בדרבנן – דאורייתא – דרבנן בדראורייתא – אחת מארבעים, דרבנן
בששים. – פאה בששים? והתנן: אלו דברים שאין להן שיעור: הפאה, והבפורים,
והראיון? – דאורייתא – אין לה שיעור, דרבנן – בששים. – מאי קא משמע לן? תנינא: אין
פוחתין לפאה מששים, אף על פי שאמרו הפאה אין לה שיעור! – התם – בארץ, הכא –
בחוץ לארץ. כי סליק איסי בר חיני אשכחיה לרבי יוחנן דקא מתני ליה לבריה "רחלים".
אמר ליה: אתגנייה "רחלות"! אמר ליה: דקדתיב "רחלים מאתים". אמר ליה: לשון תורה
לעצמה, לשון חכמים לעצמן. אמר ליה: מאן ריש סדרא בבבלי? אמר ליה: אבא אריא.
אמר ליה: "אבא אריא" קרית ליה? דכירנא פד הנה ותיבנא אחר שב עשרה שחרן אחוריה
דבר מניה דרבי, ונפקי ויקוקין גזור מפומיה דרב לפומיה דרבי, ומפומיה דרבי לפומיה דרב,
ולית אגני דע מה הן אקריין, ואת? "אבא אריא" קרית ליה! אמר ליה איהו: ראשית הגז
בבבליה? אמר ליה רבי יוחנן: בששים. – והאגן "בבלי שחן" תנן? אמר ליה: אם כן, מה בין
לי ולך? כי אתא רב דימי אמר: ראשית הגז – רב אמר: בששים, ורבי יוחנן משום רבי ינאי
אמר: בשש. אמר ליה אבי לרב דימי: אנתת לן חרא, ואקשת לן חרא. בשלמא דרבי יוחנן
אדרבי יוחנן לא קשיא, הא – דידיה, הא – דרביה. אלא דרב אדרב קשיא, דהא אמר רב:
מנה ופרס! – דרב אדרב נמי לא קשיא, מאי "מנה" דקאמר – בן ארבעים סלעים, דהנה ליה
בששים

אמר רבי יוחנן מפי השמועה אמרה – רבי יוסי, הלכך להבטא בחותיה. מנה ופרס
– המחשה בול. שיהו מחזמשות – לכל אחת מהן שבעה סלעים חצי, דהוה לה כולוהו
מנה ופרס. שומנה – מנה וזו. עשרים חמשה סלעים. הרי שלשים ושבעה סלעים חצי.
ששים – סלעים. ונותן סלע מהם לבחן – ולקמיה פריך ליה ממתינתין. **רבי יוחנן**
אמר שש – סלעים חצי לבחן, ונתן מהם
חמש סלעים כדתנן במתניתין. **ואחד לו –**
ואפילו נתן חזותו אלקס סלעים – סגי ליה נמי
בחמשה סלעים לבחן. כל שחן תנן – ואפילו
אין חזותו אלא סלע אחד. **בשלמא לרב**
ורבי יוחנן ניהא – דרב לא איירי בתנית כהן
כלל, ואיבא למימר דהוא נמי בכירא ליה דתון
מהנן שלשים ושבעה סלעים לבחן חמשה
סלעים. **אלא לשמואל –** דאמר רבנן
לכח – הא אגן "חמש" תנן? ולעולא נמי דאמר:
כל שדורא. קשיא – דמדיבא נתן לבחן חמשה
סלעים? וכו' **והאמר ראשית הגז**
בששים – ורבנן אמרי: שבעה ושלשים סלעים
חצי חייבין בראשית הגז, אם חמש חולות
באו, צא מהם חלק ששים – מניי שלשים
סלעים חצי סלע, ולשבעה סלעים חצי – דבר
מועט. ואי נמי מקמינן לה סלעין במנה בן
ארבעים סלעים – אכתי סלע הוא דהוי, ואגן
"חמש סלעים לבחן" תנן **הא אמר עלה –**
כלומר, לעולם ראשית הגז בששים, בין רב
למעט. ומתניתין דקתני "חמש סלעים" – לאו
ארישא קאי, אלא מילתא באנפי נפשה היא.
בישראל שיש לו נזיון תרבה – דחלק ששים
שבוהו ים רב, כלל לבחניה דרבה, ומבקש
ליתנם לכחניה דרבי. דאמרנין ליה: כל חז וחד
בחן לא תבצר ליה מחמשה סלעים – דהואיל
ויש לו ליתן, בעינן תנייה תלת לכל בחן,
בדרבנן, ודאיבא דגזוזות משט נמי – סגי ליה
בששים. יש לשנות אחרים, ואין כהן ממש.
והא **נתיבא עין יפה אחד מארבעים –** והכי
רב ושמואל אהייב נקטי שיעוריהו? ומשנה:
דאורייתא בששים – מדאורייתא סגי ליה
בששים. והיינו דקתני "עין רעה אחד מששים",
רב ושמואל שיעורא דאורייתא אתו לאשמועינן,
והיינו דשמייהו האפיפה מחומר השעורים,
"חומר" – שלשים סאין, "איפה" – שלש סאין,
שנות שלח – חצי סאה. בשתווייה חצי סאה
תרומה משלשים – הרי אחד מששים. **דרבנן**
מארבעים – ואתו רבן וחקן תיגדיה עין יפה
מארבעים, וביתנית בחמשים. פוטרת את הכרי
– "ראשית דגון", ולא יהיב ביח קרא שיעור.
– **דאורייתא כדשמואל –** מדאורייתא בכל שחן
מפטור. **דרבנן דאורייתא מארבעים –**

ושעורא דרבנן אתמור בתרומה שהיא מן התורה, כגון תרומת תירוש ויצדר, שתתנן בארבעים. ושיעור דרבנן בדרבנן – ושעורא דאמור רבנן בתרומה דידהו, כגון פירות האילן וירק
בששים. **דאורייתא –** אציר עין אמרתי. **ורבנן –** מפרש בגמרא דהניגה (זא), דכל כמה דבעי לאתחזיקי בעזרה ברזל, מיתחזי, ומיתחזי קרבן עולה ראייה. וכל הקרבן אין
שיעורא דמיא, אם מרובה אם מועט מן התורה. אבל אמריה – מעה סא, וחזניה – שתי סאין. **דאורייתא אריא –** שחן סלע – כלל, ורבנן יתלו לן בה שיעורא בששים.
אבל בתרומה, אף על גב דמראייתא נמי בכל דור מוסר – לא דמפרש מיתחזי דטבל, מדור לכלתלה מריא שיעורא דילת ממש וששים. ונתנא בתוספתא, אמר רבי יוסי: מניין
לתרומה שהיא אחד מחמשים? שנאמר במדן (במדר לא) "חקק אחד ארזו מן החמשים" – ארזו שאמרתי לך במקום אחר כות. ומנא אם תרם ועלה בידו אחד מששים שאין צריך
לתרם? שנאמר "וזאת תרומה אשר תרמינו שיהיה האפיפה מחומר החטים" וגו' – אלמא דמיתחזי בה שיעורא. הלכך, לא תני לה דבריהם שאין להם שיעור. **אשכחיה –** רבי יוחנן
לאסי בר חיני. **דומתי לבינה –** מתניתין: "חמש רחלים חזות מנה מנה ופרס". **אמר ליה –** איסי: דכתיב קרא קא מתנן, "רחלים מאתים". אמר ליה: שחן תורה חולא וכו'. **אמר**
ליה – רבי יוחנן לאסי. **מאן ריש סדרא בבבלי –** ראש ישיבה. **אבא אריא –** רב קרי "אריא" – שארין בורזי היה, כדאמרין ב"מפלת" בגדה (כדב), **אבא אריא** קרית
ליה – ולא אמרת "רבינו" בלשון כבה? **דכירנא –** כשהיה כאן קודם שירד לבלב, היה חשוב ממני. שהיה יושב לפני רבי, ואני הייתי יושב שבעה עשר שורות מאחורי. ויקוקין –
גזוזות ונותנן בשבתותיה. **אמר ליה אחי –** איסי לרבי יוחנן. **ראשית הגז בכמה –** כמה יהיה לו ויתחייב בראשית הגז? אמר ליה: בששים סלעים. **מי בין לי ולך –** אם אני ודע
פירושא של השבתות. **אמר ליה גזול ממך. –** אני שבי דרבי ליה שווא? – לאו דקא. דכתיב קרא קא מתנן, "רחלים מאתים". אמר ליה: שחן תורה חולא וכו'. **אמר**
ומיזו ונותנן בשבתותיה. **אמר ליה אחי –** איסי לרבי יוחנן. **ראשית הגז בכמה –** כמה יהיה לו ויתחייב בראשית הגז? אמר ליה: בששים סלעים. **מי בין לי ולך –** אם אני ודע
פירושא של השבתות. **אמר ליה אחי –** איסי לרבי יוחנן. **ראשית הגז בכמה –** כמה יהיה לו ויתחייב בראשית הגז? אמר ליה: בששים סלעים. **אדרבי יוחנן –** דאמר לעיל: כמה "כל שחן"? שש, חמש לבחן ואחד לו.
לא קשיא. **הא דרביה הא דרביה –** משום רבי ינאי כדאמרנין. **אלא דרב אדרב קשיא –** דאמר רב: (כולל) מנה ופרס חייבות בראשית הגז. ואי ראשית הגז בששים, לא מוט ליה
לרבא כלע. ודכתיב מציב ליה אחד דאמר. כמנה בן ארבעים סלעים – שיש מנה גזול כל בדרבנן, דהוה מנה ופרס ששים. ומתן יתן סלע לבחן.

חולין. פרק אחד עשר – ראשית הגז דף קלח עמוד א – מתוך מהדורת "אבן ישראל" (שטיינזולץ) קצא רש"י

ופריבין ותני תנא מנה בן ארבעים – והא 'מנה ופרס' דרב, הוא 'מנה ופרס' דקאמר רבי דוסא, בכל אחת מנה ופרס, ופליגי רבנן פולח, דאמריה כל שוק, ופרש רב למילתיה: דלכ' שתי' – היינו בין כולן מנה ופרס. חמת חדשה – של עור, שלא נגמר תפירתה ושירי בה סדק, אף על פי שמקבלת רמונים – שאין בסדק כמוציא רמון. טהורה – שלא נגמרה מלאכתה. תפרה – ונגמרה מלאכתה וכל עליה שם כלי, ואחר כך נקרעה כמוציא רמון – טהורה, אבל מקבלת רמונים – טמאה, דלא פקע שם כלי מינה, עד שתניקב כמוציא רמון, כשיעור כל כלי בעלי תבים ששיעורן כרמונים. בפקעיות של שתי – שיעור קריעת כל לטוהר – כשמוציא פקעיות של שתי.

בששים, ותני תנא 'מנה בן ארבעים סלעים' –? – אין, הבין דהיא לאמא דאמר לא זוזא אבנטו כו' – כדמוכח בפרק קמא דיומא (יב,א), אלמא

רבי אליעזר בן עקיבא אומר: פקעיות של שתי, אחת מארבע מנה בן ארבעים סלעים. ויבמה נותן לו? כו'. תנא: לא שילבגנו ותנינו לו, אלא שילבגנו בהן ועמוד על חמש סלעים. כדי לעשות בנד קטן. מנהני מילי? אמר רבי יהושע בן לוי: אמר קרא 'לעמוד לשרת' – דבר שהוא ראוי לשירות, מאי ניהו – אבנט. – אימא מעיל! – תפשת מרובה – לא תפשת, תפשת מועט – תפשת. – ואימא כיפה של צמר? דתניא: כיפה של צמר היתה מונחת בראש בהן גדול, ועליה ציצן נתון, לקיים מה שצאמר 'ושמתי אתו על פתיל תכלת'! – אמר קרא: 'הוא ובגדו' – דבר השנה לאהרן ולבניו. – אבנט נמי לא שני! הניחא למאן דאמר אבנטו של בהן גדול לא זהו אבנטו של בהן הדיוט – שפיר, אלא למאן דאמר זהו אבנטו של בהן הדיוט מאי אימא דלמימרי? – שם אבנט בעולם. 'לא הספיק ליתנו' וכו'. אימא, גזו ויכר ורשעה? רב חסדא אמר: חייב, רבי נתן בר הושעיא אמר: פטור. רב חסדא אמר תיב – דהא גזו. רבי נתן בר הושעיא אמר פטור – בעידנא דקא מלא שיעורא, בעינו 'צאנך' – וילכא! תנן: הלוקח גז צאנו של גוי – פטור מראשית הגז, הא צאנו ללזוז – חייב, אמאי? כל חד וחד בתר גיזה נפקא לה מרשותיה! תרגמא רב חסדא אליבא דרבי נתן בר הושעיא: בגזו שהקנו לו כל שלשים יום. 'הלוקח גז צאנו של חבירו' כו'. מאן תנא דהיבא דאיבא שיעורא גבי מוכר – בתר מוכר אולנין? אמר רב חסדא: רבי יהודה היא, דתנן: המוכר קלחי אילן בתוך שדרו – נותן פאה אחר ואחר. אמר רבי יהודה: אימתי בזמן שלא שירי בעל השדה, אבל שירי בעל השדה – נותן פאה על הכל. אמר ליה רבא: והא מר הוא דאמר, והוא שהתחיל בעל השדה לקצור? וכו' מימא הכי נמי והוא שהתחיל ללזוז, בשלמא התם, ובקצרכם את קציר ארצכם" פתיב – מעידנא דאתחיל לקצור מיתייב בכולה שדה, אלא הכא – מעידנא דאתחיל למיזג לא מיתייב בכולה ערירה! – אלא אמר רבא: האי תנא הוא, דתנן: אמר לו 'מכור לי בני מעיה של פרה זו', והיה בהן מתנתה – נותנן לפניה, ואין מנפה לו מן הדמים. לקח ממונו במשקל – נותנן לפניה ומנפה לו מן הדמים, אלמא

אבנט ראוי לשירות, קראי שירות הוא דתתבין ואימא כופה של צמר – שהיא מועטת מאבנט, ואף היא בכלל שירות, כדכתיב (שמות כב) "על פתיל תכלת", ותכלת עמרה היא. כיפה – כובע קטן, פלטרין. ושבת אורו – בגדי שירות דראשית הגז. הוא ובגדי – רמזינו כינו בהן הדיוט. הניחא למאן דאמר אבנטו של בהן גדול – ביום הכפורים שהוא בורץ, כדכתיב (ויקרא טו) "ובאבנט בד יחגור", לא זהו אבנטו של בהן הדיוט – של כל השנה. דהא הוא הוא של כלאים, כדכתיב (שמות טז) "ואת אבנטו של משה תכלת" וגו', וכי כתיב אבנט דכלאים – בין בבית גדול בין בבית הדיוט דכל השנה תכלת. שפיר משכחת שוין אחרן ביה באבנט של צמר, גזא של שאר ימות השנה. אלא למאן דאמר – אבנטו של בהן גדול ביה הכופרים כח הוא בשנה דכי כתיב "אבנט" בכלאים? ובי שעת ביה כותה – בבית גדול הוא דתכתיב, אבל בבית דיוט – כולו של בורץ, אם כן לא משכחת מנה באבנט של הדיוט, ואמאי מעשרת ראשית הגז באבנט, הא לא שוין בה אחרן ובגדי, שהצמר אינו ראוי לשירות הדיוט? שם אבנט – אף על גב דאין צמר בשירות הדיוט, הרי ראוי לשירות כחן גדול. ואי משום "הוא ובגדי" – הכי קאמר: דברים הראויין לאבנט, שחרי אבנט נהגתו בו ובבגדי. כבר לו שחופות כו' – הא אוקומנא עצת טובה קא משמע לך. דאף על גב ששירי לעצמן מן הטוב, יקנה מן הלוקח ממין הראוי אחד מששים ויתן לו. נזו וטבר דאשונה – ראשונה היא מוכר לאחר גיזה מיד, קודם שצירף חמש גיזות. חייב – בראשית הגז, ד"ג צאנך" אמר ר' חנניאל, והא איכא – בדשעת גיזה כל אחת היתה שלו. בעידנא דאין מילי שיעורא – דהפסח ואמר. שעל ידי גיזה החמישית הוא מתחייב בארבעה ראשונות, והדיא שעתא לא הוה מצאן שלו. תנן הלוקח צאנו של גוי – אפילו עד שלא נגזזה, וגזזה – פטור הלוקח, דלאו צאנו הוא. הא צאנו לזוז – שמכר לו גזא האצאן, לו קנה לו הגזא עד שגז. חייב – ד"צאנך" קרינא ביה. כל הדיא ודאדא בתר גיזה נפק מרשותיה – וקתני: חייב – אלמא, בתר שעת גיזה דכל הדיא אולנין, כל שלשים יום – לאו דוקא, אלא שיהו כל הגופים קנוין לו עד תשלום כל הגופים. בתר מוכר אולנין – למיתב אכולהו. קלחי אילן צאנו עצמן לקח עם פירותיהן, להכי נקט לשון "לחל" – בשעת גיזה כל הדיא היתה שלו. וגדלו כל שנים או שלשת אילנות ואמר. נותן – לקח פאה מכל אילן ואילן, כדכתיב (דברים כד) "לא תפאר אחריך". ואין אחד מהם פטור את חבירו – הואיל ואין השדה שלו. שאם היתה שדה שלו, היה נותן מאחד על כולו. אימתי בזמן שלא שירי בעל השדה – שום אילן בשדה לעצמו. אבל שירי – אחד לעצמו – רבי חסדא אמר, ואין ליה כדמעיקרא. ובקצרכם – משמע: מוחלל קצירא. לא האילנות, אלמא, אלא דאבא שירות – כולה חיובא רמיא עליה. דאי לאו עליה רמיא, היכי פטר בפאה דדיהא אילנות של אחריים? והוא שהתחיל בעל הבית לקצור – והורעים קודם מכירת האילנות, ומדהיא שעתא מיתייב בפאה, ופאה דדיהא דהיא שעתא חזיא למפטרי כולה שדה. ומדחי כו' לא שירי מיד – אסתלק מדין פירות אילנות, ואין פאת ורעים וסותרן, וכי שירי, דאבתי שירי בפירות אילנות – לא נפק מחיובא קמא, והוה ליה כדמעיקרא. ובקצרכם – משמע: מוחלל קצירא. לא מחייב בכולה ערירה – דלא כתיב "בגוזכם", אלא "ז צאנכם" – לאחר שנקרא גז צאן. אלא אמר רבא – טעמא דמתניתין: משום דאין אדם רשאי להפקיע ממנו מיד מוצאו, ולמכור גיזיו ביה שם לו את הגזא פטור, דלא קרינא ביה גז צאנך". אלא כי קא מובין, לא קמובין מתנות דבהן, היכלי, כי שירי מדי – איכא למימר: מדלא פריש מוכר ללוקח "חזי' ממתנותי של כחך", ודאי הכל מכר לו, ושירי אצלו את מתן כהן, ואמר לוקח למוכר: מתנת דכחן כבך היא וכו'

אלמא מתנות דכחן לא מוזניני איניש — פירוש "לא מוזניני" כמו לא זבני. דכי היכי דבשלחמ ממנו במשקל, מנכה לו, משום דכשארמר ליה "מוכר לי ליטרא בשר" לא רצה לקנות מתנות — זכי נמי מתניחין שייך אצל מוכר, הוי כלוקח דימנו במשקל, ולא זבין מתנה דכחן, אבל בשלא שייך כלום — לא שייך לומר לא זבין, שהרי קנה הכל. ומיהו דא קאמר "דאמר ליה מוכר מתנה דכחן לא זבני לך" לא אתי שפיר.

הדרן עלך ראשית הגז

שילוח הקן, לבד מראשית הגז — והוא הדין לבד ממנות, והוא מנידיו נקט.

כל היבא דתנן בחולין ובמוקדשין לצורך כר — תימה כיון דאין חילוק בין חולין ומוקדשים אלא בגיד הנשה ובאורו ואת בנה, אם כן היכי נמי הוה מצי למימר אפיכא "שלא לצורך", לבד מאורו ואת בנה" ויכ לומר: דכיון דהדור הוא באורו שהוא שלא לצורך, כדמפרש ואויל "ולאו מי אוקימנא" כו, נידא טפי לומר לבד מאורו דבר שהיהו סבור שהוא לצורך אלא שלא לצורך. **מאי** טעמא אוקימנא לאו משום דקשיא לן כו, דהא דאשמעינן דולדות קדשים במע אמנ או בחייתין וזן קדשין — הוה מצי לאשמעינן דעלמא בגיד נדה. אלא אידי דהא לצורך, תנא נמי שלא לצורך, ומכל מקום מוקדשין לה בולדות קדשים, כיון דמעין לפורשי דאשמעינן חדוש קצת. **יצא** זה שאין אתה מצוה לשלוח אלא להביאו ליד גובר — פירש הקונטרס: דטעמא, משום דלא אמרה תורה שלח לתחלה, וקשה, חדא, ולישנא לא משמע, ועתד: דמסיק ומוקי לה בלא נגמד דע, ואם כן אין בר קדשה ונראה: דפשטה דקרא דריש, דמשמע דבמדי שכול לשלוח משתע, אבל הקדש — מצוה להביאו ליד גובר, ופירש הקונטרס: מיתקן לן לא מצי לאתויי. דהא ביצי תורם לא מועילם ולא דנשים. ואף על גב דבדקדשי בדק הבית מועלים — מתניחין איירי בקדשי מובה בדיק עלתא, ולא פליגי בסמוך אלא בקדשי בדק הבית. ולחכי לא מצי למימר מיתקן לן, ומיהו לישן "להביאו ליד גובר" אין מיושב כל כך, דגובר לא שייך אלא בקדשי בדק הבית.

כיון

אלמא - מתנות דכחן לא מוזניני איניש, הקא גמי - מתנות דכחן לא מוזניני איניש, הלך: שייך המוכר - מוכר חייב, דאמר ליה לוקח: מתנה דכחן גפך היא. לא שייך - לוקח חייב, דאמר ליה מוכר: מתנה דכחן לא זבני לך.

הדרן עלך ראשית הגז

שילוח הקן נוהג בארץ ובחוצה לארץ, בפני הבית ושלא בפני הבית, בחולין אבל לא במוקדשין. חומר בכספיו הדין משילוח הקן, שפסיו הדין נוהג בתיבה ובעוף, במזומן ובשאינו מזומן, ושילוח הקן אינו נוהג אלא בעוף, ואינו נוהג אלא בשאינו מזומן. איזהו שאינו מזומן? כגון אונות ותרגולות שקנו בפרדס, אבל אם קנו בבית, וכן יוני הדרסיות, שפסיו משילוח. עוף קטא - פטור מלשלח. עוף טמא רובין על ביצי עוף טהור, וטהור רובין על ביצי עוף טמא - פטור מלשלח. קורא וזכר, רבי אליעזר מחייב, ותכמים פוטרין. **גמרא** רבי אבין ורבי מיישא, חד אמר: כל היבא דתנן "בארץ ובחוצה לארץ" - שלא לצורך, לבד מראשית הגז. לאפוקי מדרבנן אלא רבי אבין ורבי מיישא, וחד אמר: כל היבא דתנן "בפני הבית ושלא בפני הבית" - שלא לצורך, לבד מאורו ואת בנו. סלקא דעתך אמינא, הואיל ובענינא דקדשים פתיב, כיון דאיכא קדשים - נהוג, כיון דליכא קדשים - לא נהוג, כל היבא דתנן "במוקדשין" - לצורך, לבד כל היבא דתנן "בפני הבית ושלא בפני הבית" - לצורך, לבד מניד הנשה. פשטיא! משום דאידש פקע ליה איסור גיד הנשה מניד? - ולאו אוקימנא בולדות קדשים? - ומאי טעמא אוקימנא - לאו משום דקשיא לן לא ליחגי, מעיקרא נמי לא תקשי לך, אידי דתנא לצורך - תנא נמי שלא לצורך. "בחולין אבל לא במוקדשים". אמאי לא? דאמר קרא: "שלח תשלח את האם" - במי שאמה מצוה לשלוח, יצא זה - שאי אמה מצוה לשלוח אלא להביאו ליד גובר. אמר רבינא: הלך, עוף טהור שהרג את הנפש - פטור משלוח. מאי טעמא? - דאמר קרא "שלח תשלח את האם", במי שאמה מצוה לשלוח, יצא זה שאי אמה מצוה לשלוח אלא להביאו לבית דין. היכי דמי? אי דגמר דיניה בר

וכי לא שייך חייב הלוקח, ולא משום דחייב המצוה עליה, דלאו "צאנך" הוא. אלא משום דזה לא מוכר לו חלקו של כהן. נוהגו — לוקח לכהן, ואין הטבח מנכה לו כלום לפי שלא מוכר לו את המתנות מסתמא. לקח דימנו במשקל — הדשאת דאין זבין ליה. מנכה לו מן הדמים — משנשטתה זכו בהדמיה, והדין על הטבח, וגבי ראשית הגז דתנא, לא איש פירש לו "חבל אני מוכר לך" — אין כאן לכהן כלום על זה. הואיל ועד שלא נהוג נמכרה — לא על עליה חובת ראשית הגז, דלא קרינא ביה "זו צאנך". וטעמא דמתניתין: משום דלא זבניה, ולטעמיה דרב חסדא, אפילו פירש ליה — יחייב ליה, ולאו מילתא דאיא.

הדרן עלך ראשית הגז

משנה שילוח הקן, אבל לא במוקדשין — בגמרא מפרש היכי דמי מוקדשין, ואינו נוהג אלא בשאינו מזומן — דכתיב (דברים כב) "כי יקרא". שקנו בפרדס — כדמפרש ואויל, ואין חילוק בין חולות לבית, ונעשו מדבריות. ופרשית לאו מזומן, וכן שיכולים הם לברוח. אבל אם בבית קנו — פטור. קנו בבית חובת — שלא מדרב. וכן יוני הדרסיות, שדרסם לגיגול עני גבי אדם — פטור. עוף טמא פטור — כדמפרש בגמרא: "צפור" — טהורה ולא טמאה. עוף טמא רובין על ביצי עוף טהור — אף על גב דמצי דאפרוח בר שילוח הוא — פטור. דין צפור — בעינן — שתהא האם המקננת צפור טהורה. ועוף טהור הרובין על ביצי עוף טמא נמי, אף על גב דין צפור הוא — פטור. כדמפרש בגמרא: "ואת ראשית תקח לך" — ולא לכלבך. ובגמרא פריך: מכלל דעוף טהור הרובין על ביצי קמ אחר כמותו טהור — חייב קורא — עוף טמא הוא, דהוה לרבוך על ביצי אחיהם. וכן פטור מלשלח — כדילף טעמא בגמרא. **גמרא** רבי אבין ורבי מיישא — מפרשי דין מתניתין דכספי חדים" וראונו ואת בנו" ר"גיד הנשה" ויהיונו ורחלם" וראשית הגז" ושלוח הקן, דתנן בבולחו "בארץ ובחוצה לארץ, בפני הבית ושלא בפני הבית, בחולין ובמוקדשין, כל מן פירש חזק ומור פירש, חדא, ולא פליגי, ותירויהו קא מפרשי לאדרי, תריצין אנו לומר דבר בשם אמורא. כל היבא דתנן בארץ ובחוצה לארץ — בחבד פרקי. שלא לצורך — הוא. דלא חזק קרקע ניהו אלא חובת הגוף, ונוהגת בכל מושבות. כדילף בפרק קמא דקדושין (ל"ב), לבד מראשית הגז לאפוקי מדרבנן אלעאי — דמקיש לה לתרומה, והוא חזין נמי במתנות שנית לצורך, דהא רבי אלעאי וכל

יליף מתנות מראשית הגז. והא דנקט ראשית הגז — משום דעלה אמר רבי אלעאי בהדיא. כדאמר לעיל, רבי אלעאי אומר: ראשית הגז אינה נהגת אלא בארץ, וכל היבא דתנן בחולין ובמוקדשין — דהיינו, גיד הנשה ואורו ואת בנו. לצורך — דאורו ואת בנו אי לאו דאשמעינן ליה, הוה אמניא דאינו נוהג אלא במוקדשין, דהא בקדשים כתיב. ויליף דאשמעינן נהוג הוא בחולין, כדאמר חזק. וכל שכן הקר דתנן, אבל "לא במוקדשין" — לצורך הוא. דאשמעינן חילוק. בי מניד הנשה — דשלא לצורך תנייה דנוהג הוא, דפשיטא לן דמשום דאקדשיה לא לפקע איסור גיד הנשה מנייה. ולאו מי אוקימנא ליה — בפרק "גיד הנשה" (חולין פ"ט). בולדות קדשים — דאחא לאשמעינן דחייב משום גיד ומוקדשין. וכיון דאיסור מוקדשין קדים, כדמפרש חזק שזצירת הוזהל קודמת לגידין, איצטריך לאשמעינן דאין איסור גיד וחילי עלייהו. ומשני **מאי** טעמא דחזק — לאוקמה בהכי — משום דהייק קשיא לן כלמאי דלכאנת תניניהו, והשתא אתו רבי אבין ורבי מיישא חזק למינא: לא דחזק לאוקמה בהכי. במעיקרא נמי מקשה תוספתא — לאו קשיא דהא, דהא איכא טובא דמתני שלא לצורך, ואידי דתנינהו כל חזק הוא חזק דהא לצורך, תנא נמי בהן באידך שלא לצורך. והוא הדין למוקדשין" — אידי דתנייה בבולחו לצורך, תנייה נמי בהן שלא לצורך. וכן "בפני הבית" — משום אותו ואת בנו תנייה בבולחו, וכן "וחוצה לארץ" — משום ראשית הגז. שהיה את הנפש — ואחר כך מדר, ונמצא כן. **פטור** מלשלח — הואיל ובר קטלא הוא. והכי דרשת ליה דקא בעי לשלח למקום הצלה והפקר, והאי לאו בר הכי הוא. והכי דריש קרא: "שלח תשלח" — את הראוי לשלוח, ואת שאין ראוי לשלוח — אל תשלחנו.

חולין. פרק שנים עשר – שילוח הקן דף קלט עמוד א – מתוך מהדורות "אבן ישראל" (שטיינזלץ) קצצה רשי

בר קמלא הוא – ומדוע נמלט? ובערת הרע – מצוה על כל הפוגע בחיבי מיתה להביאן לבית דין, דין דבר כבער רשעים ישראל. מי פורח – אפילו כשהוא חולין? אלא דהוא קן בעלמא – במקום שאין קני לו, והביעים אינן שלו, דהא כל מקום שהביעים שלו, אפילו על ידי יבית חצר הנושמת לאדם שלא מדעתו – חשיב ליה מזומן, ב"השואל את הפרד" (בבא

מציעא גכא). אלא דאנבחינו לאפריחם – וזה בהו, ואקשיניהו, ומאחר דאפרוחין קודשים – נפטור מלשלח את האם, ופרי חורייניהו – וחזרה האם עליהן, וחסד מלשלח – דהא כיון דבהו בהו – "מזומן" קרינא בהו, איחיב ליה בשילוח – כשמצאן, ומשום דאקדשה בתר הכי – לא פקע ליה שום מצוה מניניהו, ובער וכו' מוקדשים אין כסוי הדם נוהג בהן, כדאמרין בפרק "כסוי הדם" (חולין גכב). משום שחטה שאניה ראיה, שאסורים בהנאה. שחטה ואחר כך קודשה יתיר לבסות – דהויא דיחיל עליה לא פקע. רב אמר – לתרוצי למתניתין, במקדשי פירות שובכו – ונזולת שובכו למזבח לעולת נדרה, ואחר כך כשגזלו אותן פירות נדרה, ויצאו וקנו במקום אחר. דמעיכרא בי אקדשיהו, ידיה הוה, וזו הקדש עליהו, והשאת דמצאן – דהא מזומן הוא. ואי חזי חולין – וזו מדיחיה, ואי דנקט "פירות", ולא אמר "מקדש" שובכו עצמן – משום דיונים אינן ראויין אל כשון קטנים, רב לא אמר מלמיתה אלא בקדש מזבח. דקא מוקי ליה אפילו בקדשי ברכ הבית – שאמורעין רבוא: דאף על גב דקדושת דמים בעלמא הוא – פטור מלשלח, כדאמרין טעמא: שאתה מצוה להביא לידו גזר. לא פקעה קדושתיהו – במדידתו לא יצאו מכח הקדש. פקעה קדושתיהו – ומדיחיה בשילוח. לה' הארץ – אינן אבודין, שכל מקום שהם – על הקדש הוה. הא מקמי דשמעיה מרבי יוחנן רבו – הזה קים ליה: דממרה פקעה לה קדושתה. ובתר דשמעיה מרבי יוחנן דתרץ ליה "לה' הארץ" ומלואה" – ויחל מנגנו, ומשום היה פטור במקדש ואבד. הא דאמר חרי עלי – "להביאו", וכשהפרישה אחר כך נגנבו ואבדו – אף על גב דבי דא דרחמנא הוא, לא קים נדרה. ויחל ואמר חרי עלי עולה – ואחר כך הפריש בהמה, ואמר "חרי זו לנדר", אם מתה – חייב באחירתה, הואיל ומעיקרא ארכבא אכפתיה. דמיחש קרבה דבי עמיה "עלי" – הכי קאמר: עלי להביאו לעולה. אבל ברכ הבית – גמרו בהפרישתו. ואי משום דלא הביאו ליד גזר – הכל גוברין הוה, "דלה' הארץ". וזיז קרבן – "לבדק הבית", שאף קן וקריא "קרבן", כענין שנאמר (במדבר לא) "ונקרב את קרבן ה' איש אשר מצא כלי זהב", וקדושת דמים הם. שויו חרי עולה – אף על גב דאמר "זה" – כיון דקאמר "עלי", "עלי להביאו" קאמר. וכן בבית לבדק הבית

בר קמלא הוא! אלא דלא גמר דיניה ובעי לאתויה לבי דינא, וקיומי ביה "ובערת הרע מקדשך". הני מוקדשין חיבי דמי? אילמא דהוה ליה קן בתוך ביתו ואקדשה – מי מדיחיה? "כי יקרא קן צפור" – פרט למזומן! אלא דהוא קן בעלמא ואקדשה – וכו' קדוש? איש כי יקדש את ביתו קדש" אמר רחמנא, מה ביתו – ברשותו, אף כל – ברשותו! אלא דאנבחינהו לאפריחם ואקדשינהו, והדר חרדינהו – האי אפילו בחולין גמי לא מדיחיה, דתנא: נטל את הנבים והחזירן לקן, ואחר כך חזרה האם עליהן – פטור מלשלח! – אלא דאנבחה לאם ואקדשה, והדרה – מעיקרא איחיב ליה בשילוח מקמי דאקדשה. דתנא, רבי יוחנן בן יוסף אומר: הקדשי חיה ואכרי כך שהכיה – פטור מלכפפות, שהכיה ואחר כך הקדשה – חייב לבכר, ששכר הנתיב פקדש קודם שיבא ליד הקדש! – רב אמר: במקדש פירות שובכו נדרה, ושמואל אמר: במקדש תרנגולות לבדק הבית. בשלמא שמואל לא אמר ברכ – דקא מוקים לה בקדשי ברכ הבית, אלא רב מאי בעמא לא אמר בשמואל? אמר לך רב: דקא קפמרי משילוח גזון פירות שובכו דקדשי מזבח נינהו, דכיון דקדשי קדושת הגוף לא פקעה קדושתיהו מיניהו, אבל במקדש תרנגולתו לבדק הבית, דלאו קדשי מזבח, דקדושת דמים בעלמא הוא, כיון דמירה פקעה קדושתיהו, ותיבת בשילוח. ושמואל אמר: כל חיובא דאיתיה, כבי גזא דרחמנא איתא, דכתיב "לה' הארץ ומלואה". וכן אמר רבי יוחנן: במקדש תרנגולתו לבדק הבית ונדרה. אמר ליה רבי שמעון בן לקיש: וכיון שמיירה פקעה ליה קדושתה! אמר ליה: כבי גזא דרחמנא איתא, דכתיב "לה' הארץ ומלואה". ורמי דרבי יוחנן אדרבי יוחנן, ורמי דרבי שמעון בן לקיש אדרבי שמעון בן לקיש. דאיתמר: "מה זה לבדק הבית" ונגנבו או גאבדו – רבי יוחנן אמר: חייב באחריהו עד שיבאו ליד גזר. ורש לקיש אמר: כל חיובא דאיתיה – כבי גזא דרחמנא איתיה, דכתיב "לה' הארץ ומלואה". קשיא דרש לקיש אדרש לקיש, קשיא דרבי יוחנן אדרבי יוחנן! – דרש לקיש אדרש לקיש לא קשיא, הא מקמי דשמעיה מרבי יוחנן רביה, הא לבתר דשמעיה מרבי יוחנן רביה. אלא דרבי יוחנן אדרבי יוחנן קשיא! – דרבי יוחנן אדרבי יוחנן גמי לא קשיא, הא – דאמר "עלי", הא – דאמר "חרי זו". – מפלל דרבי שמעון בן לקיש אף על גב דאמר "עלי" לא מדיחיה? והתנא: אוהו נדר ואזו היא נדרה, נדר – האומר "חרי עלי עולה", נדרה – האומר "חרי זו עולה". ומה בין נדר לבדק? נדר – מתה או נגנבה או שאבדה, חייב באחריהו. נדרה – מתה או נגנבה או שאבדה, אינו חייב באחריהו. – אמר לך רש לקיש: הני מילי קדשי מזבח, דמחוסר תקרה, אבל קדשי ברכ הבית, דלאו מחוסר תקרה, אף על גב דאמר "עלי" – לא מדיחיה. – והתנן: האומר "שור זה עולה", "בית זה קרבן", מה השור, נפל הבית – אינו חייב באחריהו. "שור זה עלי עולה", "בית זה עלי קרבן", מה השור, נפל הבית – חייב לשלם! – הני מילי חיובא דמת השור ונפל הבית חייב לשלם – דליתנהו, אבל חיובא דאיתנהו, כל חיובא דאיתיה – כבי גזא דרחמנא איתיה, דכתיב "לה' הארץ ומלואה". אמר רב הוננא: הפל מודים בערבין, אף על גב דאמר "עלי" – לא מדיחיה. מאי טעמא – דלא מתמר ליה בלא "עלי". הכי לימא? לימא "ערבי" – אמאן? לימא "ערך פלוני" – אמאן? מתקין לה רבא: לימא "הריני בערב", "הריני בערך פלוני"! ועוד, תנא, רבי נתן אומר: "ונתן את הערבך ביום ההוא קדש לה'". – מה תלמוד לומר? לפי שפמינו בהקדשות ומעשרות – שמתחללין על מעות, ששבחין גנבנו או שאבדו – אינן חייבין באחריהו, יכול

כיון דמדור פקעה קדושתיהו – שמעין מתבא דאחיוס ותרנגילס על חולין שמדרו בבעליהם וחלכו להן, וזו הפקר, והמחזיק בהן – זכה, דהא הבא דיינו טעמא: כיון דמדור הוה הפקר, וחייבין בשלות. דוקא מת ונפל דליתנהו – לאו דוקא נקט 'מת', דהא שו אפילו נגנב או נאבד גמי חייב באחריהו, שוהו קדשי המזבח, ולרבי יוחנן נפל' גמי לאו דוקא. לפי שמענין בהקדשות ומעשר שני כר – תימנה באיהו הקדש מייירא אי דאמר "חרי זה" – מאי אריא דנקט לאלא שנתחללין אפילו הקדש עצמו נגנב או נאבד אין חייב באחריהו! אלא על בדרך דאמר "עלי" – אף על גב דבהקדש גופיה חייב באחריהו, כיון שנתחלל – מאי חייב באחריהו המעות, ואם כן, מה קאמר יבול אף זה כן? היאך דומה ערך להקדש שנתחלל? שכושי

לפניו ואחר כך חזרה האם עליהן – פטור מלשלח! – אלא דאנבחה לאם ואקדשה, והדרה – מעיקרא איחיב ליה בשילוח מקמי דאקדשה. דתנא, רבי יוחנן בן יוסף אומר: הקדשי חיה ואכרי כך שהכיה – פטור מלכפפות, שהכיה ואחר כך הקדשה – חייב לבכר, ששכר הנתיב פקדש קודם שיבא ליד הקדש! – רב אמר: במקדש פירות שובכו נדרה, ושמואל אמר: במקדש תרנגולות לבדק הבית. בשלמא שמואל לא אמר ברכ – דקא מוקים לה בקדשי ברכ הבית, אלא רב מאי בעמא לא אמר בשמואל? אמר לך רב: דקא קפמרי משילוח גזון פירות שובכו דקדשי מזבח נינהו, דכיון דקדשי קדושת הגוף לא פקעה קדושתיהו מיניהו, אבל במקדש תרנגולתו לבדק הבית, דלאו קדשי מזבח, דקדושת דמים בעלמא הוא, כיון דמירה פקעה קדושתיהו, ותיבת בשילוח. ושמואל אמר: כל חיובא דאיתיה, כבי גזא דרחמנא איתא, דכתיב "לה' הארץ ומלואה". וכן אמר רבי יוחנן: במקדש תרנגולתו לבדק הבית ונדרה. אמר ליה רבי שמעון בן לקיש: וכיון שמיירה פקעה ליה קדושתה! אמר ליה: כבי גזא דרחמנא איתא, דכתיב "לה' הארץ ומלואה". ורמי דרבי יוחנן אדרבי יוחנן, ורמי דרבי שמעון בן לקיש אדרבי שמעון בן לקיש. דאיתמר: "מה זה לבדק הבית" ונגנבו או גאבדו – רבי יוחנן אמר: חייב באחריהו עד שיבאו ליד גזר. ורש לקיש אמר: כל חיובא דאיתיה – כבי גזא דרחמנא איתיה, דכתיב "לה' הארץ ומלואה". קשיא דרש לקיש אדרש לקיש, קשיא דרבי יוחנן אדרבי יוחנן! – דרש לקיש אדרש לקיש לא קשיא, הא מקמי דשמעיה מרבי יוחנן רביה, הא לבתר דשמעיה מרבי יוחנן רביה. אלא דרבי יוחנן אדרבי יוחנן קשיא! – דרבי יוחנן אדרבי יוחנן גמי לא קשיא, הא – דאמר "עלי", הא – דאמר "חרי זו". – מפלל דרבי שמעון בן לקיש אף על גב דאמר "עלי" לא מדיחיה? והתנא: אוהו נדר ואזו היא נדרה, נדר – האומר "חרי עלי עולה", נדרה – האומר "חרי זו עולה". ומה בין נדר לבדק? נדר – מתה או נגנבה או שאבדה, חייב באחריהו. נדרה – מתה או נגנבה או שאבדה, אינו חייב באחריהו. – אמר לך רש לקיש: הני מילי קדשי מזבח, דמחוסר תקרה, אבל קדשי ברכ הבית, דלאו מחוסר תקרה, אף על גב דאמר "עלי" – לא מדיחיה. – והתנן: האומר "שור זה עולה", "בית זה קרבן", מה השור, נפל הבית – אינו חייב באחריהו. "שור זה עלי עולה", "בית זה עלי קרבן", מה השור, נפל הבית – חייב לשלם! – הני מילי חיובא דמת השור ונפל הבית חייב לשלם – דליתנהו, אבל חיובא דאיתנהו, כל חיובא דאיתיה – כבי גזא דרחמנא איתיה, דכתיב "לה' הארץ ומלואה". אמר רב הוננא: הפל מודים בערבין, אף על גב דאמר "עלי" – לא מדיחיה. מאי טעמא – דלא מתמר ליה בלא "עלי". הכי לימא? לימא "ערבי" – אמאן? לימא "ערך פלוני" – אמאן? מתקין לה רבא: לימא "הריני בערב", "הריני בערך פלוני"! ועוד, תנא, רבי נתן אומר: "ונתן את הערבך ביום ההוא קדש לה'". – מה תלמוד לומר? לפי שפמינו בהקדשות ומעשרות – שמתחללין על מעות, ששבחין גנבנו או שאבדו – אינן חייבין באחריהו, יכול

לחזרה להביא דמיו ליד גזר. אבל חיובא דאיתנהו – כיון מעות שאבדו – כי גזא דרחמנא אנתהו, ואם הוציאן גנב – הוא מעל, ועליו לשלמן לחקש. בערבין האומר "ערבי עלי", ודפריש כרכו. דלא מתמר ליה בלא עלי – דלא אפשר למימר "חרי זה" בלשון ערך דהא ערין אל קבל חובת ערך עלי. דאי נימא "ערבי" ולא "עלי" – אמאן רמי האי נדר לשלומי? אם אמר ערך פלוני – ולא אמר "עלי" – אמאן רמי? ועוד תנא – דחייב באחריהו. ונתן את הערבך – בפודה שדה מקרבן מן הקדש כתיב "וחשב לו הכרז את מכסת הערבך עד שנת היובל ונתן את הערבך" – הוה ליה למכנה "ונתן אותה", או "ונקנה", מה תלמוד לומר "הערבך"? שמע מנחה אעריב קמחרה. לפי שפמינו בהקדשות ומעשר שני שהן מתחללין על המעות – כשהפריש פדיונן ואבדו – אינו חייב באחריהו, דהא כתיב "ויספ חמישית כסף ערבך עליו חזרה לו", ולא כתיב בהו נתינה. אלא משפרישו ואמר "חרי זה מחולל על זה" – נקרא ערך להקדש דמיו, ויצא לחולין להקדש.

שייך לעמי קלחבו **שכסוי** חדם נהג בו – תימה; אמאי לא תני "שכסוי חדם נהג בו" ברכימי תנבואה, ושילוח הקן אינו נהג אלא בבבוקה?

ברך כדרב יהודה ב' – ואם תאמר: אמאי איצטריך ריביא לקן שביס? דאי משום דכתיב "על הארץ" – אם אכן לא לכיתוב "ברך" ולשחוק מעל הארץ? ומיהו

"על הארץ" איצטריך למעוטי בשם במשם. אבל קשה: דאם כן, מאי פירי נסחור "מצאן" בן בשמים, הכי נמי מדיחבין? ומאי קשיא, הא כתיב "על הארץ" ונראה: דפרך דקן בשמים כתיב מ"בדרך" ומ"על הארץ" נמנע שביס, במה ראתי.

תא שמע תבנית כל חפץ כהן וגו' – ואם תאמר: והא תנינן (תהלים יא) "אֵדָה תִּלְכְּדוּ לִפְנֵי נַפְשִׁי וְהָרֶבֶב שְׂמִיחָה לִי לְמוֹהַב דְּפִשְׁטָא דְּרוּד לַעֲוֹף טְהוֹר הִיָּה מְדַמָּה עֲצֻמּוֹ. וְכֵן (שם קכד) "כִּצְפוֹר נִמְלֶטֶה מִפֶּה יִקְשִׁים", (כ"צפרים עפות" – אמא תאמר: והא תבנית (תהלים פ"ב) "אֵב צְפוֹר מִצֵּא בֵּית", אדריי נמי בטמא דאטו טהור מצא, טמא לא מציא! ומיהו אפשר דמיידי טהור, כדמוכח סיפא דקרא, דכתיב "דודור קן לה", וצפור דרור היא טהורה, כדמוכח ב"אלו טריפות" (חולק סכא), והא דכתיב (תהלים קד) "אֲשֶׁר שֶׁם צִפְרִים יִקְנוּ חֲסִידָהּ" וגו' – אפשר דבכלל חסידה הם כל הטמאים, ו"צפרים" אינו טהורה, טריפות

יכול אף זה בן – תלמוד לומר **וַיִּתֵּן אֶת הָעֶרְפֶּדֶף וְגו', חוֹלִין עַד שִׁבְאוֹ לִידֵי גִזְרֵי אֱלֹהִים, אִי אִיִּתְּמֵר הִכִּי אִיִּתְּמֵר, אִמֵּר רַב הַמִּנְּנָא: הַכֵּל מוֹדִים עֲנִינִי, דִּאֶף עַל גַּב דְּלָא אִמֵּר "עָלִי" – מִיִּתְּיֵב, דְּכָתִיב "וַיִּתֵּן אֶת הָעֶרְפֶּדֶף" – חוֹלִין הֵן בִּידֶךָ עַד שִׁבְאוֹ לִידֵי גִזְרֵי. "חֹמֶר כִּסְסוֹ" וכו', תֵּנוּ רַבָּנִין: "כִּי יִקְרָא קֵן צִפּוֹר לִפְנֵיךָ" – מַה תִּלְמֹד לִזְמֹר? לִפִּי שְׁנָאִמֵּר "שִׁלַּח תִּשְׁלַח אֶת הָאֵם וְאֶת הַבְּנִים תִּתֵּן לָךְ", יוֹלֵד יִחוּר בְּהִרְיֵם וְיִבְעוּת בְּרִי שְׁלִמָּא קֵן? תִּלְמֹד לִזְמֹר "כִּי יִקְרָא" – בְּמִאֲדָה לִפְנֵיךָ. "קֵן" – מִקָּל מְקוֹם. "צִפּוֹר" – מְהוּרָה וְלֹא מִמָּוָה. "לִפְנֵיךָ" – בְּרִשּׁוֹת הַיָּחִיד. "בִּדְרֹךְ" – בְּרִשּׁוֹת הַרְבִּים. בְּאִלְלוֹת מִצִּיּוֹן – תִּלְמֹד לִזְמֹר "כִּבְכֵּל עֵץ". בְּבוֹרוֹת שִׁחִין וּמְעוֹרוֹת מִצִּיּוֹן – תִּלְמֹד לִזְמֹר "אֵו עַל הָאָרֶץ". וְכִי מֵאֲחֵר שְׁפּוֹפְנוּ לְרִבּוֹת כָּל דְּבָר, "לִפְנֵיךָ בִּדְרֹךְ" לָמָּה לִי? לִזְמֹר לָךְ: מַה דְּרֹךְ – שְׁאִין קֵנוּ בִּידֶךָ, אֶף כֵּל – שְׁאִין קֵנוּ בִּידֶךָ. מִכָּאן אִמֵּר: יוֹנִי שׁוֹכֵךְ יוֹנִי**

עָלֶיךָ שִׁקְנָנוּ בְּפִסְחִין וּבְבִירוֹת, וְאֻחוּין וְתַרְגּוּלוּין שִׁקְנָנוּ בְּפִרְדִּים – חִיב בְּשִׁילּוֹחַ. אֲכַל קִנְנוּ בְּתוֹךְ הַפִּיט, וְכֵן יוֹנֵי הַרְדִּסְיָאוֹת – פְּטוֹר מִשִּׁילּוֹחַ. אִמֵּר מִר: מַה דְּרֹךְ – שְׁאִין קֵנוּ בִּידֶךָ, אֶף כֵּל – שְׁאִין קֵנוּ בִּידֶךָ. הָא לָמָּה לִי? מ"כ יִקְרָא נִפְקָא – כִּי יִקְרָא פֶּרֶט לְמוֹמֵן! וְעוֹד, "לִפְנֵיךָ" לָמָּה לִי? אֱלֹא "לִפְנֵיךָ" – לְאֻחוּי שִׁחִין לִפְנֵיךָ וְיִמְרֵךְ. "בִּדְרֹךְ" – בְּדִרְבַּי הַיְּהוּדָה אִמֵּר רַב, דְּאִמֵּר רַב הַיְּהוּדָה אִמֵּר רַב: מִצָּא קֵן בִּים – חִיב בְּשִׁילּוֹחַ, שְׁנָאִמֵּר "כֵּה אִמֵּר ה' הַהוּא בִּים דְּרֹךְ" וְגו'. אֱלֹא מַעֲתָה מִצָּא קֵן בְּשִׁמְשִׁים, דְּכָתִיב "דְּרֹךְ נֶשֶׁר בְּשִׁמְשִׁים", הִכִּי נָמִי דְּמִיתִיב בְּשִׁילּוֹחַ הֵקֵן! "דְּרֹךְ נֶשֶׁר" אִיקְרִי, "דְּרֹךְ" סַחְמָא לֹא אִיקְרִי. אִמֵּר לִיה פּוֹפְגָא לְרַב מִתְּנָה: מִצָּא קֵן בְּרִאשׁוֹ שֶׁל אֶרֶם מַהוּ? אִמֵּר: "וְאֶדְרָמָה עַל רִאשׁוֹ", מִשָּׁה מִן הַתּוֹרָה מִנּוּן? "כִּשְׁנָם הוּא כִּשְׁר". הֵמָּן מִן הַתּוֹרָה מִנּוּן? "הֵמָּן הֵעִץ". אִסְתֵּר מִן הַתּוֹרָה מִנּוּן? "וְאִנְכִי הִסְתֵּר אֶסְתֵּר". מְרִדְכִי מִן הַתּוֹרָה מִנּוּן? דְּכָתִיב "מֶר דְּרוֹר" וּמִתְרַגְּמִין: מִירָא דִּכְנָא. "וְאִיִּהוּ שְׁאִינוּ מוֹזוּמִין" וכו', רַבִּי חִיָּא וְרַבִּי שְׁמַעוֹן. חַד תְּנִי הַרְדִּסְיָאוֹת, וְחַד תְּנִי הַרְדִּסְיָאוֹת. מֵאן דְּתִנִּי הַרְדִּסְיָאוֹת – עַל שֶׁם הוֹרְדוֹם, וְמֵאן דְּתִנִּי הַרְדִּסְיָאוֹת – עַל שֶׁם מְקוֹמֵן. אִמֵּר רַב הִנָּה: לִידֵי חוּין, וְיִמְיִין שִׁתְּחַסֵּר דְּרִי בִּפְתֵי מִילָא, וְהָתֵּה קָרָא "קִירִי קִיר". הָתֵּה חַד מִיִּנְיֵיהוּ דְּלֹא הָתֵה קִיר "קִירִי קִיר", אִמֵּר לֵה הַכְּתָרָה: סוֹמָא, אִמֵּר "קִירִי קִיר": אִמֵּר: סוֹמָא, אִמֵּר "קִירִי בִירִי": אִתְּיָתִיב וְשִׁתְּחַסֵּר, אִמֵּר רַב רִאשִׁי: אִמֵּר לִי [רַבִּי] תְּנִינָא: מִילֵּן. מִילֵּן סִלְקָא דַּעֲתִיד? אֱלֹא אִמֵּר: בְּמִילֵּן. "עוֹף כְּמוֹ פְּטוֹר מִלְּשִׁלְחָה". מִנְּהִי מִילֵּן? אִמֵּר רַבִּי יִצְחָק: דְּאִמֵּר קֵרָא "כִּי יִקְרָא קֵן צִפּוֹר לִפְנֵיךָ". "עוֹף" – מִשְׁמַע לֵן בִּין טְהוֹר בִּין מָמָא. "צִפּוֹר" – טְהוֹר אֲשִׁכְחֵן דְּאִיקְרִי "צִפּוֹר", מָמָא לֹא אֲשִׁכְחֵן דְּאִיקְרִי "צִפּוֹר". תָּא שְׁמַע: "תִּבְנִית כָּל צִפּוֹר כִּנָּה", מֵאִי לֹא: "צִפּוֹר" – בִּין טְהוֹר בִּין מָמָא, "כִּנָּה" – חֲנָבִים: לֹא "צִפּוֹר" – טְהוֹר, "כִּנָּה" – מָמָא וְחֲנָבִים. תָּא שְׁמַע: "הַחֲזִיחַ וְכָל בְּהֵמָה רְמוֹשׁ וְצִפּוֹר כִּנָּה". מֵאִי לֹא: "צִפּוֹר" – בִּין טְהוֹר בִּין מָמָא, "כִּנָּה" – חֲנָבִים: לֹא, "טְהוֹר", "כִּנָּה" – מָמָא וְחֲנָבִים. תָּא שְׁמַע: "כָּל צִפּוֹר כָּל כִּנָּה", מֵאִי לֹא בְּרַמְשִׁינֵין? לֹא, בְּרַמְשִׁינֵין. תָּא שְׁמַע: "וְאִתָּה קֵן אֶרֶם... אִמֵּר לְצִפּוֹר כָּל כִּנָּה", מֵאִי לֹא בְּרַמְשִׁינֵין? לֹא, בְּרַמְשִׁינֵין. תָּא שְׁמַע: "וּבְעוֹפְתֵיהֶם"

יכול אף – ערכין משפירשן? ויפטר? תלמוד לומר ונתן את הערפדף קדש – אין ערכין קדושין עד שעת נתינה. וקרא הכי מדריש: "וחשבו לו הערפדף קדש" שדה מקנה את מנסת הערכין, ושביקה. והאי "את הערכין" קאי אתריבין, דאילו בפירוש הקדש כתיב לעיל מנייה "וזהו לך", בלא שום נתינה. והא בירסין לפי ששנאמר שלח תשלח – שתי פעמים, שומעין את שני פסוקי תלמוד לומר המצוה הזאת עד שתבא לידו. תלמוד לומר כי יקרא במאדוע – הכתוב מדבר, לכשיקרא. קן ככל מקום – אפילו באפרוח אחד או בציצית אחת, כדונת במנחתיו. צפור טהורה ולא טמאה – לקמן מפרש לה רבי יצחק: "עוף" – משמע בין בטמא בין בטהור, אבל "צפור" – לא אשכחן בטמאים אלא בטוהרים. לפניך – משמע בפרשות היחיד. כגון בפרס ובשדה שאינה משתמרת, דלא קניא ליה חצור, דלא זוממן הוא. בידך – לקמן רשות הרבים. שאין קני בידך – אין קן חובלין ואין קני פל. יוני שורין – יוני מדבריות שקנו בשורין, ובשלהי פרקין פריך: הא כיון דחצור קונה לו הביצים, זוממן הוא! פסחים – שנותנין בהן קדרות טענות בחומה, וקורין ביחיל. ובבבירא – דירות ומגדל עיר. שקנו בפרס – שמרדו, דהשתא אין קני בידך. ועוד לפניך למה לי משום רשות היחיד, פירסו, וזהו וסופנו – למה רשע? אלא לפניך – מביע לך לחייב את שדיו כבר שלו ומרדו. בידך – נמי מביע ליה לכדורב יחודת. קן בים – ששטף הים את האילן, וזהו קן בראשו. חייב לשלח, דים נמי איקרי דירך. קן בשמים – עוף נטאש קן בארץ. דרך סתמא, לא איקרי – אבל ים איקרי "דרך" סתמא, דהותו בים דרך. ואמר על ראשו – אף על פי שהיה בראשו, לא אבדה את שמה, שבע מנינה: אדם נפיה אדםיה, מילא אבדה את שמה, דאורייה "עפר", והשתא נמי "על הארץ" קרינא ביה. ועוד זה שאלו מנין – מנין למשה רמז קודם שבא ססופו לכאן בשנים הוא – בשנים? בביטריא ממו "משה", וכתיב שם "והיו ימינו מאד ועשרים שנה", וכו' היו ימי משה. כלומר, עתה לבא, בשגם משה מן הגדולים וכן ימיו. מנין – למעשה אמת? המן העץ – תלה על העץ. למעשה אמת – "הסתר אסתר" – בימי אסתר היה הסתר פנים, ומצאנוה צרות רבות ורעות. מנין – לגדולת מרדכי? מר דרור – וקר ליה ראש לבשמים, לצדיקים ואנשי כנסת הגדולה. חד תני – דהרסיתא, וחד תני דהרסיתא, תהודים – התחיל להתעסק בגדול. לידיו חיוין לי – הנה שגשגו מנין בניהם של יוני הדרוסים. וקיימא שית סיי דרי – שש עשרה שורות. פתוי מילא – כל שורה ארכה בדרוש, מל ואמרן "קירי קירי" – "אדוני, אדוני." "קירי" – הוא לשון ארון, "בירי" – הוא עבר, וכו'.

כדאמר בעירובין (גג.) גבי בני גליל שאין מדיקדיש בלשונם: ההוא דאחאי לקמיה (דרכי ניא) ודיינאן דבבאי לממר "מיר קירי, טבלי הויה לי וגבנוה מננא", ואמר "מיר בירי, טפלי הויה לי וגבנוה מין. סומא – שטה, בלא ראות. אימא קירי – כמו שאנו אומרם. אסרה לה – אידי לכתרתה. סומא ואימא קירי בירי – לאותו שאת קורא ארון – עבר הוא. על שהיה הוא עבר. אריות – עבדים עשאוהו מעבדי הורדוס ושחטוה. אמר לי רבי הנינא מילין – דברי רוח קו, שלא דברו מעולם. מילין סלקא דעתך – והאמר רב כהנא "חדי ליה", והרי רב כהנא מעיד על הדבר. ואי לא דקושטא, הוא. כל הוה אמרו אלא במילין – על ידי כשפים מלומדות לדיבר אותו עופות. עוף משמע בין שם וב' – אי הוה כתיב "עוף" – על שם שמו. בין שם ור' – כל עוף טהור אבולין, וכתיב "כל שרץ העוף טמא הוא לכם", וכתיב (ויקרא יא) "תשקצו מן העוף". תא שמע – דהוהיר הכתוב שלא לעשות עבודה זרה דמות צפור, ועל כרחך אטמאים נמי מזוהר, ומזכיא משתמע מיניה? לאו מ"צפור" משתמע? בין מנאין בין שדורין, ר' כנה" – לאתויי חגבים! לא צפור טהורה – משתמע מיניה, ר' כנה" – לאתויי טמאים וחגבים. תא שמע – הוהיר וכל בדמה יחלול את שם ה', ועל כרחך צפרים טמאים נמי משבחו קמיה, ומזכיא אדכרתוה דוד? לאו מ"צפור", ר' כנה" – לאתויי חגבים! ובענופה

חולין. פרק שנים עשר - שילוח הקד דף קמ עמוד א - מתוך מהדורת "אבן ישראל" (שטיינזליץ) קצט רש"י

ובענפיהו ידון צפרי שמאי - וחבא לא כתיב 'בנה', ועל כרחך עפות טמאין נמי מוקבצין באילנות, ומשמעני כולוהו 'מצפור'. מרקאמר צפור טהורה מכלל דאיכא טמאה - דאי אץ טמאים בכלל 'צפור' - לכתוב קרא 'כל צפור תאכלו'. ומשני - האי 'טהור' ולא מבעית טמאה אתא, אלא למעוטי אסורה, ומן

טהוריהם היא טרפה, והא תרתי - כתיב - (ויקרא כב) 'נבלח וטרפה לא יאכל לטמאה בד', ובעוף טהור מיתוקם קרא בתורת כהנים שיהא טמא בבית הבליעה, אי טהורא, וטוהא לא חזר הצפור האחת', וקיימא לן בעבודה זרה (עדא) ובקדושין (נזא) דאסורין בהנאה. וזה אשר לא תאכלו מהם - ותרתי הוא 'מהם' מן הטהורים, וקרא אסוריהו דלעיל הניא לרבות שחוטא דמצורע - אבל המשולחת - מותרת, ולא אמרה תורה שלחנה כדי שיכשלו בזה אחריני, שיהו צדין ואוכלין אותה בני אדם, אבל ודאי מותר. עשה - טהורה תאכלו ולא האסורה, כגון שחוטא דמצורע, ולאו הבא מכלל עשה - עשה. ואיכא לרבות טרפה - כלומר, אמאי נהא לן לאוקומי טרפה בשחוטא דמצורע טפי מטרפה? דבר הלמד מענינו - זה אחד משל עשרה מדות: מקרא שחוטא סתם, ומאן אנו יודעין במה מדבר, היה לומד מענינו, והא בענינא דשחוטא כתיב - 'טהורה תאכלו', והא ודאי לא אכיל לה אלא שחוטא, ועל כתיב: וזה אשר לא תאכלו מן השחוטא. שתי צפריים חיות מאן חיות לאו חיות לפי - ראיות לפי, טהורות. ומדכתיב 'צפרים חיות' - מכלל דהיו דשמיתו צפרים, ולא חיות ניהוה דהיו טמאות. שחין ראשי אברים שחין למעוטי מחסורות אבר. לאו מכלל דאיכא טמאות - בלשון קושיא. ומשני: לא, מכלל דאיכא אסורות ומשנינו דלא ליכתשו לטהרת מצורע, אף על גב דלאו קרבן ניהוה אלא מחוץ למחנה שחוטא אל כלי הרכס. מחיות נפקא - לאו טרפה, דאינה חיה. הניחא - הא דמצרכת קרא אחריני

ובענפיהו ידון צפרי שמאי! - 'צפרי שמאי' - איקרו, 'צפרי' - סתמא לא איקרו. תא שמע: 'כל צפור טהרה' - מכלל דאיכא טמאה! - לא, מכלל דאיכא אסורה. - מאי היא? אי טרפה - בהדיא כתיב! ואי בשחוטא דמצורע - מסיפא דקרא נפקא, 'וזה אשר לא תאכלו מהם' - לרבות שחוטא דמצורע! - לעולם בשחוטא דמצורע, ולעבור עליו בעשה ובלא תעשה. - ולוקמה בטרפה, ולעבור עליו בעשה ולא תעשה! - דבר הלמד מענינו, ובענינא דשחוטא כתיב. תא שמע: 'שתי צפריים חיות', מאי 'חיות'? לאו שחיות בפיו, מכלל דאיכא לאו שחיות בפיו! - לא, מאי 'חיות' - שחין ראשי אברים שחין, תא שמע: מסיפא: 'טהורות' - מכלל דאיכא טמאות! - לא, מכלל דאיכא טרפות. - מטרפות - מ'חיות' נפקא! הניחא למאן דאמר טרפה חיה, אלא למאן דאמר טרפה אינה חיה מאי ראיה? ויעוד, בין למאן דאמר טרפה חיה בין למאן דאמר אינה חיה, מדהתא דבי רבי ישמעאל נפקא, דתנא דבי רבי ישמעאל: נאמר מכשיר ומכפר בפנים, ונאמר מכשיר ומכפר בחוץ, מה מכשיר ומכפר האמור בפנים - עשה בו מכשיר במכפר, אף מכשיר ומכפר האמור בחוץ - עשה בו מכשיר במכפר! אלא אמר רב נחמן בר יצחק: למעוטי צפורי עיר הנדחת. למאי? אי לשילוח - לא אמרה תורה שלח לתקלה! אלא לשחוטא. רבא אמר: למעוטי שלא לווג לה אחרת קודם שחוחיה, למאי? אי לשחוטא - הא בעיא שילוח! אלא לשילוח. רב פפא אמר: לצפורים שהחליפו בצפורי עבודה זרה, דכתיב 'והיית חרם פמה' - פל מה שאחת מהיה חרם פמהו, למאי? אי לשילוח - לא אמרה תורה שלח לתקלה! אלא לשחוטא. רבינא אמר: הכא במאי עסקינו - בעוף שחרג את הנפש, חיבי דמי? אי דגמר דינא - בר קטלא הוא! אלא קודם גמר דינא, ולמאי? אי לשילוח - בעי לאתנוי לבי דינא וקיימי 'ובערת הרה מקרבך'! אלא לשחוטא. 'עוף טמא רובץ על ביצי עוף טהור', בשלמא עוף טמא רובץ על ביצי טהור - רבא אמר - לביצי אף טהור רובץ על ביצי עוף טמא, הוא צפור הוא! בראמר רב כהנא: 'תשחך קד' - ולא ללכבד, הכא נמי: 'תשחך קד' - ולא ללכבד. ויחיא איתמר דרב כהנא? אהא, דתניא: אם טרפה - חייב בשילוח, אפרוחים מטרפות - פטור משילוח מנא הני מילי? אמר רב כהנא: דאמר קרא 'תשחך קד' - ולא ללכבד, ולהקיש אם מטרפה לאפרוחים, מה אפרוחים מטרפות - פטור משילוח, אף אם מטרפה נמי פטור מלשילוח! אם

מטרפות מחיות נפקא - תימה! דא דרשין מניה שחין אברים! ולכא למימר דחבי קאמר: דטרפה ידעין מכל שכן מחסור אבר, דאמעיט 'מחיות' - דאבית אימא דקרא למעוטי טרפה אתא, ולא למחוסר אברו ועוד קשה: דקאמר 'הניחא למאן דאמר טרפה חיה', דמשמע לדידה (נזא) טרפה 'מחיות', ודבר קמא דעבודה זרה (נזא) מניין מכלל למחוסר אבר

שאסור לפני נהא שנאמר 'מכל החי' - אמרה תורה: הבא בהמה שחין ראשי אברים שלה. ופריך: והא מבעי ליה למעוטי טרפה? טרפה מ'לחיות זרע' נפקא. נהא, הניחא למאן דאמר טרפה אינה יולדת, אלא למאן דאמר טרפה יולדת כו'. אלמא מנעט טרפה מקרא 'ומכל החי', אפילו למאן דאמר טרפה חיה. דלמאן דאמר יולדת, כל שכן דחיה. דאפילו למאן דאמר דחיה, מצי סבר דאינה יולדת, כדמשמע ב'אלו טרפות' (חולין נזא), ומשמע נמי ההם דליכא לאוקומי קרא אחרייהו. דאמר דהתם, דפלגין טרפה, אף כדברא למעט שחוח: אבר אלא טרפה. דאף על גב דחיה, אינה חיה זמן מרובה. אבל הבא, איכא לאוקומי אחרייהו. ולמאן דאמר טרפה חיה, לא מנסתר למעט מעניה טרפה, כיון דאבא דאיכא דאמר אמחוסר אבר. או שמא יש לחלק בין 'חי' ל'חיות'.

למעוטי צפרי עיר הנדחת - תימה! הא נמי נפקא מדתנא דבי רבי ישמעאל, דכיון שאסורים בהנאה, לא קרינן ביה 'ממשקה ישראל' ואפשר ליה ממעטין 'ממשקה ישראל' אלא דומיא דערלה וכלאי הברס, שלא היה להם שעת הכושר, והאמר פרק קמא דמנחות (א), והלכך אפילו לכפרה מותרות. דאי ששום טהא - מצות לאו ליהנות ניהוה. דאין ענין בהנחת עיר הנדחת, אם עבר והקדישה להקריבה, אם הוא קרבן, כיון דלשפרה קיימא.

שלא חווג לא אחר - צריך עיך, איך משמע זה 'מטוהרות', ואם תאמנה ר'חיות' למה ליש ויש לומר: דרבה ורב נחמן בר יצחק לא אהדידי, ורבי מיעוטי, חד לדמר חוד לדמר.

לצפרים שהחליפן בעבודה זרה - כאן נמי צריך לומר דלכפרה כשדות. דאם לא כן, תיפוק ליה מדתני דבי רבי ישמעאל, ומשום הכי נקט שהחליפן בעבודה זרה, אבל צפרים העגורים - פשיטא דאסורין, דאין ראויין לכפרה.

חבי

הרה מקרבך! אלא לשחוטא. 'עוף טמא רובץ על ביצי עוף טהור'. בשלמא עוף טמא רובץ על ביצי טהור - רבא אמר - לביצי אף טהור רובץ על ביצי עוף טמא, הוא צפור הוא! בראמר רב כהנא: 'תשחך קד' - ולא ללכבד, הכא נמי: 'תשחך קד' - ולא ללכבד. ויחיא איתמר דרב כהנא? אהא, דתניא: אם טרפה - חייב בשילוח, אפרוחים מטרפות - פטור משילוח מנא הני מילי? אמר רב כהנא: דאמר קרא 'תשחך קד' - ולא ללכבד, ולהקיש אם מטרפה לאפרוחים, מה אפרוחים מטרפות - פטור משילוח, אף אם מטרפה נמי פטור מלשילוח! אם

אם

אם

חולין. פרק שנים עשר – שילוח הקן דף קמ עמוד ב – מתוך מהדורת "אבן ישראל – רש"י (שניצלון)"

תוספות

הכ"י גרסין – וכן נמצא בספר ישן "והתניא, אם אפרוח טרפה – חיבי", וקא סלקא דעתך ד"טרפה" קאי "אפרוח". והשני "חבי קאמר: אפרוח שאינו טרפה". אבל לספרים גרסי "אפרוחים טרפות" אינו מיושב. **שני** סדרי ביצים זה על גב זה מהו – פירוש: אי חור חציצה, ויכול ליקח התחתונים קודם שילוח. ואי לא הוא חציצה – אסור ליקח עד ששילוח, כדמצינו בקמון. **מה** ביניהן

דלעג נגע עלייהו – תימנה, דא דמחייב ביה ברובידי אילן, הכי מיידיי אי אפילו בלא נגע מן הצד ככל – מאי משני הכא "אף על גבדיה, דלא נגעא עליהו, ודחי רובדי אילן" משמע דא מן הצד נגעה, אכתי תקשה. דהא חיבי ברובידי אילן לעיל, אף על גב דלא נגעה כלל ואי לא מחייב לעיל אלא בנגעה מן הצד דהא **אם** קמי קאמר ברובידי אילן, מעופפת איצטריכא ליה, דאפילו כנפיה נוגעת בקן, מין הדואה נוגעים בכך הצד, אכתי תקשה ליתני רובדי אילן, וכל שכן מעופפת, דהא ברובדי אילן מיידי נמי בנגעים מן הצד לא

אם כן, "צפור" למעוטי עוף קמא למה לי? והתניא: אם אפרוחין טרפה – חיבי בשילוח! – אמר אביי: הכי קאמר, אפרוח שאמין טרפה – חיבי בשילוח. פני רב הושעיא: הושיט ידו לקן ויחטם מעוט סיננים, מהו? מי אמרין פיון דאילו שביק להו במרפי, בעינן לף"ה – ולא לכלביד, או דלמא: פיון דבידו לממור שחוקה, "תפח לף" קרינא ביה – וחיבי בשילוח? תיקו. פני רבי יהודה: ממילת מהו שחוקה? כנפים מהו שחוקה? ביצים מהו? מהו? זר על גבי זר מהו? זר על גבי ביצים ונקבה על גבי זר? מהו? תיקו. פני רבי יודא: יונה על ביצי חסיל

מהו? חסיל על ביצי יונה מהו? אמר אביי, תא שמע: עוף קמא רובין על ביצי עוף חסור, ומהו רובין על ביצי עוף קמא – פטור משילוח, תא חסור וחסור חיבי! דלמא בקורא. "קורא זכר רבי אליעזר מחיבי ותכמים פטרין". אמר רבי אבהו: מאי מעמא דרבי אליעזר – אתיא דגירה דגירה, כתיב הכא "קורא דגר ולא ילד", וכתיב התם "ובקעה ויגירה בצלה". אמר רבי אליעזר: מחלוקת בקורא זכר, אבל בקורא נקבה דברי הכל חיבי. פשיטא, "קורא זכר" תנן! – מהו דתימא: רבנן – אפילו קורא נקבה פטרי, והא דקתני זכר – להודיעך כחו דרבי אליעזר, קמשמע לן. ואמר רבי אליעזר: מחלוקת בקורא זכר, אבל בזכר דעלמא – דברי הכל פטור. פשיטא, "קורא זכר" תנן! מהו דתימא: רבי אליעזר – אפילו זכר דעלמא מחיבי, והאי דקתני "קורא זכר" – להודיעך כחו דרבנן, קא משמע לן. תניא נמי הכי: זכר דעלמא – פטור, קורא זכר, רבי אליעזר מחיבי, ותכמים פטרין. **משנה** היתה מעופפת, בזמן שכנפיה נוגעות בקן – חיבי לשלח, אין כנפיה נוגעות בקן – פטור מלשלח. אין שם אלא אפרוח אחר או ביצה אחת – חיבי לשלח, שאמרי "זן" – קן מקל מקום. היו שם אפרוחים מפריחים או ביצים מוחרות – פטור מלשלח, שאמרי "והאם רבצת על האפרוחים או על הביצים". מה אפרוחים – גני קרימא, אף ביצים – גני קרימא, יצאו מחרות. ומה הביצים – צריכין לאמן, אף האפרוחין – צריכין לאמן, יצאו מפריחין. **גמרא** תנו רבנן: "רבצת" – ולא מעופפת, יכול אפילו כנפיה נוגעות בקן? תלמוד לומר "רבצת", מאי תלמודא? פתיב "וישבת". אמר רב יהודה אמר רב: היתה יושבת בין שני רובדי אילן, רואים, כל שאם תשמיט נוגפת עליהם – חיבי לשלח, ואם לאו – פטור. מיתביבי: היתה יושבת ביניהן – פטור מלשלח, על גביהן – חיבי לשלח. היתה מעופפת, אפילו כנפיה נוגעות בקן – פטור מלשלח. מאי לאו על גביהן דומיא דביניהן, מה ביניהן – דנגעה בהו, אף על גביהן דנגעה בהו, אבל רובדי אילן – פטור! לא, על גביהן דומיא דביניהן, מה ביניהן – דלא נגעה עליהו, אף על גביהן – דלא נגעה עליהו, ותינו רובדי אילן. הכי נמי מסתברא, דאי סלקא דעתך רובדי אילן פטור, אדחתי "היתה מעופפת, אפילו כנפיה נוגעות בקן – פטור מלשלח" ליתני רובדי אילן. וכל שכן מעופפת! – מעופפת איצטריד ליה, דאפילו כנפיה נוגעות בקן – פטור מלשלח. והאנן תנן: בזמן שכנפיה נוגעות בקן – חיבי לשלח! אמר רבי ירמיה: כי קתני מתניתא – בנגוע מן הצד. איכא דאמרי, לימא מסייע ליה: היתה יושבת ביניהן – פטור מלשלח, על גביהן – חיבי לשלח, היתה מעופפת אפילו כנפיה נוגעות בקן – פטור מלשלח, מאי לאו על גביהן דומיא דביניהן, מה ביניהן – דלא נגעה עליהו, אף על גביהן – דלא נגעה עליהו, ותינו רובדי אילן. לא, על גביהן דומיא, דביניהן, מה ביניהן – דנגעה בהו, אף על גביהן – דנגעה בהו, אבל רובדי אילן – פטור. – אי הכי, אדקתני סיפא "היתה מעופפת, אפילו כנפיה נוגעות בקן – פטור", ליתי

אם כן – דאמין נמי מקשת להו ומתקח לך" ולא לכלביך ממעט האם כמו האפרוחים, אם טמאה נמי מהחם אימעיט. והתניא **אם אפרוחים טרפה חיבי לשלח** – קא סלקא דעתך דחבי קאמר: אמין של אפרוחים שהן טרפות, והאם כשרה – חיבי לשלח, ולא דרשין "תקח לך" ולא לכלביך. **מיעוט סימנים** – של אפרוחין תחת האם. מהו – לחיבה בשלוח האם: כיון שבידו לגמור את החשיטה "תקח לך" קרינא ביה, וחיבי לשלח. או דילמא, השתא מידה כל זמן שלא גמר בהם סימנים – פטור מלשלח, ונטול את האם בחיתר, ואחר כך גומר שחיטה, מפלית – פרוסה על הביצים, והאם רובצת עליה, מי היא חוצצת דלא ליבעי שלוח, דלא קרינא ביה "רובצת" חוצצת? **אם כנפים** – נוצה תלושה. **ביצים מוחרות** – שאין אפרוח בא מהן, כדאמרין במתניתין דלא מיידיבי בשלות. מהו שחוקה? – אם נמצא לומר ביצים מוחרות חצוצה? שני סדרי ביצים בני קיימא זה על גבי זה מהו? אם נתכחו לטול התחתונים – מי הוה אמצעים חציצה ופטור משלוח או לא? זכר – לאו רבי שלוח הוא, כדאמרין לטורח חיבי! דלמא בקורא. "קורא זכר" – דלאו רבי הכל פטור, דהא "אם" כתיב, ובקורא הוא דמחייב רבי אליעזר, משום דכתיב ביה דגירה, בדקמן. תסיל – עוף חסור, ודומה ליתנה. **דלמא** – חור דחתי עושה וטורח חיבי – בקורא נקבה, דמנהגו בכך. ומודו בקורא נקבה, אפילו אין הביצים שלה, בדקמן. והואיל דרכה הוא לגדלן – "והאם רובצת" קרינא ביה, וכי רובצת על ביצת עוף טמא – פטור, דכתיב "תקח לך" ולא לכלביך, אבל עוף אחר – בטלה דעתו, ואינה בשלות, ובקעי ויזרית. **מהו** דגירה מעליא, דבמנינו משתעי קרא, אף אפילו דגירה מעליא, אבל חקורא נקבה, חסיל אין הביצים שלה – חיבי לשלח ד"האם" קרינא ביה, והואיל במנהגו בכך, אבל זכר דעלמא – דברי הכל פטור, "והאם רובצת" כתיב, ולא "האם רובי", ובקורא הוא דמחייב רבי אליעזר, משום דכתיב ביה דגירה, לא שניא זכר ולא שניא נקבה, כחן דרבנן – דאפילו בקורא פטרי, אי לאו נקבה היא, אף על גביה ביה דגירה – "אם" בעינן, ולא זכר. **משנה מפריחים** – גדולים. **גמרא** היתה יושבת בין שני רובדי אילן – והביצים תחתיה, אבל הענפים סומכים ומגביהים אותה באויר, כל השני ידחה זה מזה תשמיט האדם ותפול עליהן. חיבי, ואם נפלת עליהם – פטור. ביניהן – ביצה מכאן וביצה מכאן. **אפילו כנפיה נוגעות בקן פטור** – ולקמן פורש לה, מה הצד. מה ביניהן **אפילו נגעה בהן** – ואשמועינן פטור ד"על גביהן, אף על גביהן – דקתני "חיבי" – בדרגעה בהו. וממתניתין ליכא לאתוובי אדרב נוגעים, משום דמתניתין במעופפת, הא בין שני רובדי אילן – "רובצת" קרינא ביה. מה ביניהן דלא נגעה עליהו אף על גביהן דלא נגעה עליהו – מלעיל, ושבו אין כאן נגיעה, דאי נמי נגעה מן הצדדן – אינה נגיעה, ד"על גביהן, ואפילו הכי קתני "חיבי", והואיל ועליהן רובצת. ליתני רובדי אילן – ואף על גב דיושבת במקומה תחתיה דפטור, וכל שכן מעופפת דאניה רובצת. מהו הצד שנוגעת בצידה, ולא על גביהן, אף על גביהן דלא נגעה עליהו – ושבו אין כאן נגיעה. ואפילו הכי, והואיל ויושבת – חיבי, ד"רובצת" קרינא ביה. מה ביניהן דנגעה בהו – דאי לא נגעה, לא איצטרך לאשמועינן, אף על גביהן דנגעה בהו – מלמעלה.

חולין. פרק שנים עשר – שילוח הקן דף קמא עמוד א – מתוך מהדורת "אבן ישראל – (שטיינזולץ)" רג
רש"י

ליתני רוברי אילן – ואף על גב דרמאי לרביצה, וכל שכן מעופפת. הכי גרסינן:
אם בן ליכיתב והאם רובצת עליה, לאקיש אפיוחין לביצים – למפטר
מפרידם. וביצים לאפריחים – למפטר מזורות, ועל כרחי "קן" מכל מקום –
לרבות ביצה אחת, "אפריחים" לביצים" – אורזיה דקרא הוא למינקט רבים,

ברוב קנים. **משנה** נשל את הביצים ואחר

כך חזרה האם עליהם פמור מלשלה –
דכיון דנטל את הביצים, היה ליה קן מזומן.
גמרא ואימא – "תשלח" לאתריה עד פנים
שניה, ותו לא? מאי ליה שכל עלולם
משמע – ורובי ד"תשלח" להכי הוא דאמא.
אי לי – דצריך שלוח אלא דלבר הישות
לבר מצוה – כגון קן יולדת והטרת מצורע
מנצי? תלמוד לומר "תשלח". לא לא הכי
הוא אמנא לבר מצוה – לא בעי שלוח,
והא שלוח עשה ולא תעשה הוא. "תשלח"
ו"לא תקח", ואין עשה של "ולקח למטה"
דוחה את שניהם ולא איברא מעבר ושקלה
– ואשמועינן דחזרו ומשלח. ואי לא רבי
דבר מצוה, הוא אמנא דהיבא דעבר ונטלה
דעבר עבר על לאו ד"לא תקח", תו לא קשה
באפריח עשה דטרתה מצורע, אלא עשה
דשלוח. דאכתי ב"עמוד ושלח" קאי, ואימא
לידיה. ולקמן פרקי: מאי אולמיה דעשה
דמצורע מנעיה דשלוח, דנימא דנידיה.
דאיצטריך לרביה. דשלוח עברה – הלאו
כבר עבר עליה. הניחא למאן דתני –
במסכת מכות (ט"א), קיימו ולא קיימו –
כל מצות לא תעשה שיש בה קום עשה, כגון
זה שניתק הלאו לעשה, דנמשע: לא תקח,
ואם לקחה – קיים עשה שבה, כשהתרו בו
לא "תקח", ולקחה, ושלחה בתוך כדי דבור
של התראה – פטור, ואף על פי שבער על
של "תקח". דלכך נתקן לעשה, לומר: אם
עברת על אזהרה זו, עשה זה והפטור. לא
קיים עשה שבה תוך כדי דבור, ודפיסין לן
תוך כדי דבור דבורו מדי – כי עבר על
התראה, חייב, אפילו שלחה אחר זמן. הכא
נמי איברא למימרי: עברה ללא משלקחה
ולא שלחה, והשאת עשה הוא דאיכא.
סלקא דעתך אמינא: ליתי עשה ולידחי
עשה, להכי איצטריך קרא. אלא למאן דתני
בטלו ולא בטלו – כגון עשה שבה לגמרי,
שלא יוכל לקיימו עד, כגון שחטת –
חייב. כל בטל עשה שבה – כל זמן שלא
שחטה, אף על פי שלא שלח מיד כשהתרו
בו, פטור. והכי נמי כל זמן שלא שחטה –
לא עברה ללא, דב"עמוד ושלח והפטור"
קאי. ואבתי לאו ועשה הוא, ולא בעי קרא
כלל דלבר מצוה. ואנא ידענא, דאין עשה

דוחה את לא תעשה ועשה. ותו לרבי יוחנן דאמר
כל תקח האם, כבא כשתמאנא – ושלחה. ואם
בעי שלוח, דכיון דנטלה עברה ללאו ועשה –
לא משלקחה. תו ליכא לאו, דהא כבר לקחה בדחיה, ותו לא קרינא ביה "לא תקח", ועשה איכא. וסלקא דעתך: ליתי עשה דמצורע ולידיה, להכי איצטריך קרא. ופאי
אולימיה דעשה – דמצורע איתיה נדרידיה? ויפח על הפנים – פרשת טהה יש בה הכזרות הרבה כתובות. אסור בתשמיש המפגש – כמאן
דאמר במעור (ט"ז): ממי ספיר, וקל וחומר ממי הליתו. מהלו זו אשתו – "שבו לכם לאהובם", לעשותכם שאתותיכם לכם ואמרתיו "אל תגשו אל אשה" (שמות
ט). **משנה** מעטא דרבי יהודה – דלוקח מפרש בגמרי. ואינו משלח – דאיסור דעבר עבר. אין לוקין עליו – דלחכי נפק לעשה, לומר: אם עבר על הלאו, עשה
זאת וינצל. "לא תקח האם", ואם לקח – "שלח תשלח". זה הכלל וכו' אין לוקין עליו – אלא אם כן אי קיימו תוך כדי דבור, למאן דתני קיימו ולא קיימו. אלא משלח
תוך כדי דבור, ואינו לוקח. ואם לא שלח – לוקח. וצריך לשלח, אחר גילה משמע. ולמאן דתני בטלו ולא בטלו בה עד שיחטוהו. וזהו – לא וכו'. **גמרא**
עלמא ב"ב, ד"לא תגזול" והשביח את הגזילה, דההיא לא למימר קדם גילה משמע. דאם לא גזל מה ישלח? שלח מעיקרא משמע – הכי קאמר קרא "לא תקח
האם", אבל מה יש עליך לעשות כשתמצא קן? "שלח תשלח את האם". ואין כאן ניתק לעשה אלא עברת עשה ולא תעשה, מפני שהעשה קדם. והשביח את הגזילה –
אף על פי שכתוב אחרון בפרשה, על כרחי לאו שניתק לעשה הוא, שאין השבה קודם גזילה. וכשנולד עבר על "לא תגזול". נמצא העשה מצווה לאחר גזילה.
רבי

ליתני "רוברי אילן", וכל שכן מעופפת! – מעופפת
איצטריך ליה, דאפילו כנפיה נוגעות בקן – פטור
מלשלה. והאנן תנן: בזמן ששנפיה נוגעות בקן –
חייב לשלח! אמר רב יהודה: כי קתני מתניתין –

בגוגע מן הצד. "אין שם אפריח" וכו', אמר ליה ההוא מרבנן לרבא: אימא איפכא, אין שם
אפריח אלא אחר או ביצה אחת – פטור מלשלה, דבעינן "אפריחים או ביצים" וליפא. היו
שם אפריחים מפריחים או ביצים מזורות – חייב לשלח, שנאמר "קן" – קן מקל מקום – אם
כן, נכתוב קרא "והאם רבצת עליהם", מאי "והאם רבצת על האפריחים או על הביצים" –
לאקושי אפריחים לביצים, וביצים לאפריחים. משנה שלחה וזוהרה, אפילו ארבעה והמשה
פעמים – חייב, שנאמר "שלח תשלח את האם". אמר "הרניי נוטל את האם, ומשלח את
הבנים" – חייב, שנאמר "שלח תשלח את האם". נוטל את הבנים והתחזיר לה, ואחר כך חזרה
האם עליהן – פטור מלשלה. **גמרא** אמר ליה ההוא מרבנן לרבא, ואימא: "שלח"
הרא זימנא, "תשלח" – תרי זימנא! אמר ליה: "שלח" – אפילו מאה פעמים, "תשלח"
– אין לי אלא לברב תרשות, לברב מצוה מנצי? תלמוד לומר "תשלח" – מקל מקום.
אמר ליה רבי אבא בריה דרב יוסף בר רבא לרב כהנא: אלא טעמא דכתב רחמנא
"תשלח", הא לאו הכי הוה אמנא לברב מצוה – לא? עשה ולא תעשה הוא, ואין
עשה דוחה לא תעשה ועשה! – לא צריכא, דעבר ושקלה לאם, דלאו – עברה,
עשה הוא דאיכא, ליתי עשה ולידחי עשה – קא משמע לן. הניחא למאן דתני קיימו
ולא קיימו, אלא למאן דתני בטלו ולא בטלו, כמאן דלא שחטה – לא עברה ללא! ותו,
לרבי יהודה דאמר "שלח" – מעיקרא משמע, אפילו עשה נמי ליפא! אלא אמר מר בר רב
אשי: כגון ששנפיה על מנת לשלח, דלאו – ליפא, עשה הוא דאיכא, וליתי עשה ולידחי
עשה. – מאי אולימיה דהאי עשה במאי עשה? – סלקא דעתך, הואיל ואמר מר: גדול שלום
שבין איש לאשתו, שברי אמרה תורה: שמו של הקדוש ברוך הוא שנקבת בקדושה ויקחה
על הפנים, והאי מצורע כיון דפיקה דלא מותר – אסור בתשמיש המפגש, דכתב "ויעב מחזין
לאהלו" שבעת ימים", "אהלו" – זו אשתו, כמאן שאסור בתשמיש המפגש. מהו דתימא: כיון
דאסור בתשמיש המפגש, ליתי עשה דידיה ולידחי עשה דשלוח הקן, קא משמע לן. **משנה**
הנוטל אם על הבנים – רבי יהודה אומר: לוקח ואינו משלח, ותקמים אומרים: משלח ואינו
לוקח. זה הכלל: כל מצות לא תעשה שיש בה קום עשה – אין לוקין עליה. **גמרא** פגי
רבי אבא בר מנא: טעמא דרבי יהודה מושם – לאו שניתק לעשה – לוקין עליו.
רבי דלמא: בעלמא סבר לאו שניתק לעשה – אין לוקין עליו, והכא היינו משלקחה,
מושם דקסבר "שלח" – מעיקרא משמע? תא שמע: נגב ונולך ישנן בכלל מלקות,
דברי רבי יהודה. והא הכא, דלאו שניתק לעשה הוא, דרחמנא אמר "לא תגזול",
והשביח את הגזילה", שמע מינה: טעמא דרבי יהודה מושם דקסבר לאו שניתק
לעשה לוקין עליו! אמר ליה רבי יורא: לאו אמנא לכו, כל מתניתא דלא תנאי בי

לא צריכא דעבר ושקלה דלאו עברה בו – מכאן קשה לפירוש רבינו יצחק בן אברהם
בפרק "אלו עוברין" (פסחים מזב). דאמר: אחריושה לא ליחייב. הואיל וחזי לכסיו
בהו דם צפור. והקשה: והא יום טוב עשה ולא תעשה הוא? ויתרי: דהיינו עשה, אבל
דמי, מהו אם עבר על אותו לאו – אינו לוקח. דהא דלא דחי – היינו משום עשה, אבל
הלאו כמאן ולידיה, דעשה דחי ליה. והכא
משמע דכל זמן דאין עבר ושקלה איכא עשה
ולא תעשה וצריך לומר לפירושה: שמוך דוקא
לענין דלא לקי על אותו לאו, אבל לא מדחי
ליה לגמרי.

א
שם
היו
אם
כן,
לאקושי
פעמים
הבנים"
האם
הרא זימנא,
– אין לי
אמר ליה
עשה דוחה
עשה הוא
ולא קיימו,
לרבי יהודה
אשי:
עשה.
שבין איש
על הפנים,
לאהלו" שבעת
דאסור בתשמיש
הנוטל אם על
לוקח. זה הכלל:
רבי אבא בר
רבי דלמא:
מושם דקסבר
דברי רבי יהודה.
והשביח את הגזילה",
לעשה לוקין עליו!
אמר ליה רבי יורא:
לאו אמנא לכו,
כל מתניתא דלא
תנאי בי

א רבנן משלה ואינו לוקה – דהה מצו 1
 למימר דסבר קיימו ולא קיימו. הילכך, לוקה 2
 ומשלה אליבא דרבנן. 3
א הכי אמאי אסורות משום גזל – מפורש 4
 בסוף "השו"ט" (בבא מציעא כ.ב.).

לחצור, דאכתי לאו מזומן הוא. **א' הכ'** — דלא קתה חצור. **אמאי אסורות משום גול** — ואפילו מפני דרכי שלום, והלא עדיין מזכיר האם הוא. **ואמאי** — ומשני **האכל** — "דרכי שלום" דקאמר, אפילו על האם עצמה יש משום דרכי שלום. **ואיבעית אימא קילום אביצים** — דאילו על אמן — אפילו משום דרכי שלום אף כאן, **האכל** ואינה נזהרת לתופשה — לא סמכה דעת בעל השובר עלה, ואינו מתקטקט עם הלוקח. אבל מהביצים הוא מתקטקט — דרעתיה עליהן, וגזי נמי דלא קנה לו חצור, משום דרכי שלום מהיא איכא. **ליבות** — לפשוט ידיו תחת האם להחזיק בהם. כל קניה דהפקר — "וכיה" קרי ליה. **והשתא דאמר רב יהודה ב'** — מהתשאת מצית לאקומאן מהניתין אפילו יצאת כולה, ולא תקשה לרבי עמרם, כרבי חנינא דלא מזומן הוא, ודחיבת בשילוח. משום ביצא אחרונה זאת עמדה האם עליה מהשיתולחה. ואף על פי שנפלה — חצור — לא קתה חצור. דכיון דהוא עצמו, אמר היה כאן, לא היה יכול להחזיק. כל חצור נמי לא מצי בי כליה. ואין הוא מזומן. **א' הכ' אמאי אסורות משום גול משום דרכי שלום** — ותו לא. **א' ישלחה** — קודם דהחזיק בה — הרי קתה חצור לבעל הבית, וגול מעליא הוא. ואי דלא שלחה — היאך הוא יכול ליטלם לביצים, הא בעי שלוח קודם לקחת הביצים כרב יהודה? ומשני **תנא** — דאמר בר שלוח הוא. והוא הדין דהוא מצי לשנוי: כגון דעבר ונטל תחת האם, דגול מעליא ליכא. אלא נחא ליה לשנוי דהיתר, ולא בדרך איסור. והוא דרבי **אמאי** — **קטן בר דרכי שלום הוא?** — דאמר גרסינן: אבוי של קטן חיל להחזיר מפני דרכי שלום. פירות שובכו — אפרוחים וביצים. **אמאי לקביה דשמואל** — לקמן מפרש מנאי איצטריך ליה למבעי. **שורן אמן** — הקש בידן על הקן. **ליתגבהו** — מיראון. והשתא מפרש ואזלי מנאי בעא מיניה ומאי מהדר ליה. **למאי** — הבהנה זו למח? **א' למטאן** — שלא חזור בו לוי כן סימון, והכי קאמר ליה: טרף אקן דליתגבהו אפרוחים מיראון, ותקול אותם בחגבהה. **ליקנינהו כבוד** — ולמה הוצרך רב יהודה לשאלו איך יקנה? **ואם ליום טוב** — שהוא ערב יום טוב, ולמחר יהיו אסורים משום מקצה, ובא לשאלו במה

חולין. פרק שנים עשר – שילוח הקן דף קמב עמוד א – מתוך מהדורת "אבן ישראל – (שטיינזליץ)" רד"ש

שעתידין המתים להחיות. לעולם שכולו טוב — שאין בו לא היק ולא יסורין אלא טובה. ובשילהי פרק קמא דקרושין (לט.ב) אמרין דרבי יעקב עובדא הוא באחד שאמר לו אביו "עלה לבירה, והבא לי גוזלות". ועלה ושלח את האם ונטל את הבנים, וקיים כבוד אב ואם ושלוח הקן, ובחזרתו נפל ומת. היכן טובתו של זה והיכן אריכות ימיו? אלא הוי אומר: "למען ייטב לך" — לעולם שכולו טוב, "ולמען יאריכון ימיו" — לעולם שכולו ארוך.

הדרן עלך שלוח הקן
וסליקא לה מסכת חולין

בעומד ואומר זה וזה אני נוטל פניא — כבית הלל במסכת ביצה (י.א). פירי חדתי — ביצים שהטילה אותם האם, ולא עמדה מעליהם מעולם. ולא קנתה לו חצרו כלוי — דאסור ליבות בהן כל זמן שהאם רובצת עליהם. ולוי היה צריך לילך לקנות, ומה שלא קנה אינו יכול להקנות, ואם יקנה לו בסודר — יכול לחזור בו. ויל טרוף אקן דליתגבתו — אמהות, ולקנינהו לי לפירות על ידי חצירה, ויקנהו לו וינהל בסודר. משננה שהיא כאיסר — שאין בה חסרון כיס אלא דבר מועט. גמרא שמתן שברה בצדה — כגון כבוד אב ואם ושלוח הקן, שלא תוכל להבין מתן שברה, ויכול אדם אם על בנים, אפילו לטהר את המצוצה.

תורה "למען ייטב לך והארבת ימים", קל וחומר על מצות המורות שבתורה. גמרא תניא דבי רבי יעקב אומר: אין לך כל מצוה ומצוה שבתורה שמתן שברה בצדה, שאין תחית המתים תלויה בה. כבוד אב ואם פתיב "למען יאריכון ימיו ולמען ייטב לך", בשילוח הקן פתיב "למען ייטב לך והארבת ימים". הרי שאמר לו אביו: עלה לבירה והבא לי גוזלות! ועלה, ושלח את האם ולקח את הבנים, ובחזרתו נפל ומת, היכן אריכות ימיו של זה? והיכן טובתו של זה? אלא "למען יאריכון ימיו" — בעולם שכולו ארוך, "ולמען ייטב לך" — לעולם שכולו טוב. ודלמא לא הוה הכי? — רבי יעקב מעשה חזא. — ודלמא מהרהר בעבירה הוה? — מהשקפה רעה אין תקדוש ברוד הוא מצרפה למעשה. — ודלמא מהרהר בעבירה וזה תוהו? דכתיב "למען תפיש את בית ישראל בלבבם", ואמר רב אחא בר יעקב: זו מהשקפת עבודה וזה! — הכי קאמר: אם איתא דאיכא שבר מצות בהאי עלקא — תהני ליה ותגן עליה דלא ליתי לידי הרהור וליתוק, אלא שבר מצות בהאי עלקא ליכא. — והאמר רבי אלעזר: שלוחי מצוה אינן נזוקים! — בחזרתם שאני. — והאמר רבי אלעזר: שלוחי מצוה אינן נזוקים, לא בהליכתן ולא בחזרתן! — סולם רעוע הוה, ומקום דקבוע היוקא שאני, דכתיב "ואמר שמואל איד אלק ושמע שאול ותרנגי". אמר רב יוסף: אלמלא דרשיה אחר להאי קרא פריי יעקב בר ברתיה — לא חטא. מאי חזא? איכא דאמרי: כי האי מעשה חזא, ואיכא דאמרי: לאשנא דרבי חוצפית המתורגמן חזא, דהוה מוטלת באשפה. אמר: פה שהפיק מרגליות ויחוד עפר? והוא לא ידע "למען ייטב לך" — בעולם שכולו טוב, "ולמען יאריכון ימיו" — בעולם שכולו ארוך.

הדרן עלך שילוח הקן וסליקא לה מסכת חולין

אפורין. הא ללקות אינו לזקה. חזקיה אומר, אהן דמשתבע על תרין דאינון תרין לזקה משום שבועת שוא. רבי מנחם בשם ריש לקיש,

[דף י"ח ע"א]

אהן דחמי מיטרא נחית ואמר, קירי פלי בריכסון לזקה משום שבועת שוא. רבי חוניא רבי יעקב ברי בון בשם רבי שמואל בר נחמן, כ"ד בוליות היו בדרום, וכולם חרבו על שבועת שוא שהיא אמת, דכתיב לשוא הפיתי את בניכם וגו'.

הלכה ט' מתני' שבועה שאוכל כפר זו שבועה שלא אוכלנה, הראשונה שבועות ביטוי, והשנייה שבועות שוא. אכלה, עבר על שבועת שוא. לא אכלה, עבר על שבועת ביטוי.

גמרא שבועה שלא אוכל כפר זו שבועה שלא אוכלנה שבועה שלא אוכלנה אינו חייב אלא אחת. דבר שאילו בנדרים אסור ובשבועות מותר. לא אתיין אלא כמתניתא אחד דברים של עצמו ואחד דברים של אחרים, אחד דברים שאין בהן ממש ואחד דברים שיש בהן ממש. ומר רבי בא בשם שמואל, שבועה שנתן פלוני לאיש פלוני מנה ונמצא שלא נתן, מאחר שאין בידו לבא אין בידו לשעבר. אשכח תני על תרויהון זה חומר לשעבר משלכא שהאומר לא אוכל לא אוכל, אינו חייב אלא אחת. לא אכלתי לא אכלתי, חייב על כל אחת ואחת. שבועה שאוכל כפר זו שבועה שלא אוכלנה, הראשונה, שבועת ביטוי. והשנייה, שבועת שוא. ביצד עושין לז? אומרים לז? שואכל מוטב לעבור על שבועת שוא, ולא על שבועת ביטוי. שבועה שלא אוכל כפר זו שבועה שאוכלנה. ראשונה, שבועת ביטוי, והשנייה שבועת שוא. ביצד עושין לז? אומרים לז? שלא יאכל מוטב לעבור על שבועת שוא לחוד ולא על שבועת שוא וביטוי. שבועה שאוכל כפר זו היום שבועה שלא אוכלנה היום, ואכלה רבי יוחנן אומר קיים את הראשונה, וביטל לשנייה.

[דף י"ח ע"ב]

ריש לקיש אומר, ביטל לראשונה. ולא קיים לשנייה. שבועה שלא אוכל כפר זו היום, שבועה שאוכלנה היום, ואכלה רבי יוחנן אומר ביטל את הראשונה, וקיים לשנייה. ריש לקיש אומר, ביטל את הראשונה, והשנייה, אומרים לז? שיקיימנה בכפר אחרת. שבועה שאוכל כפר זו היום שבועה שאוכלנה היום ואכלה, רבי יוחנן אומר קיים את שתיהן. וריש לקיש אומר קיים לראשונה ושנייה, אומרים לז? שיקיימנה בכפר אחרת? שבועה שלא אוכל כפר זו היום, שבועה שלא אוכלנה היום,

ואבקה. על דעתיה דרבי יוחנן, חייב שמים. על דעתיה דריש לקיש אינו חייב אלא אחת. אוף רשב"ל מוודה. שאינו אלא כמזרו עצמו מן האיסורין.

הלכה י' מתני' שביעית ביטוי נהגת באנשים ובנשים ברחוקים ובקרובים בפשירים ובפסולין בפני בית דין ושללא בפני בית דין מפי עצמו ותייבין על ודונה מכות ועל שנגתה קרבן עולה ויורד. שביעית שוא נהגת באנשים ובנשים ברחוקים ובקרובים בפשירים ובפסולים בפני בית דין ושללא בפני בית דין מפי עצמו ותייבין על ודונה מכות ועל שנגתה פטור. אחד זה ואחד זה, המושבע מפי אחרים חייב. כיצד? אמר לא אכלתי היום ולא הינחתי תפילין היום משביעך אני, ואמר אמן, חייב.

גמרא (ויקרא ה) נפש נפש, מה נפש שנאמר בשביעות העדות (ויקרא ה) ונפש כי תחטא וכו' ולא יגיד ונשא עונו עשה את המושבע כנשבע, אף שנאמר בשביעות הפקדון (שם) או נפש כי תשבע וגו' עשה המושבע כנשבע. זה הפלל. כל לא תעשה שיש בו מעשה לוקה, ושאינו בו מעשה אינו לוקה, חוץ מן המימר. והנשבע ומקלל את חבירו בשם. רבי אבהו בשם רבי יוחנן לית באן מימר, מימר דיבור ומעשה. נשבע לשקר מניין? אמר רבי יוחנן בשם רבי ינאי, כי לא ינקה ח', מנחין חן תדיינין. קילל את חבירו בשם מניין? ריש לקיש בשם רבי הושעניא, (דברים כח) ליראה את השם וגו'.

[דף י"ט ע"א]

נשבע לשקר על דעתיה דריש לקיש, מניין? מינה, מניין שנשבע לשקר אין זה ירא. קילל את חבירו בשם על דעתיה דרבי יוחנן מניין? מניין שקילל אין זה ירא. מה מפקה מביניהון? נשבע לשקר וקילל לחבירו בשם. על דעתיה דרבי יוחנן חייב שמים. על דעתיה דריש לקיש אינו חייב אלא אחת.

הדרן עלה פרק שביעיות שמים

פרק רביעי

הלכה א' מתני' שביעית העדות. נהגת באנשים ולא בנשים ברחוקים ולא בקרובים בפשירים ולא בפסולים. ואינה נהגת אלא בראויין להעיד. בפני בית דין ושללא בפני בית דין מפי עצמו ומפי אחרים אינן חייבין עד שיקפדו בו בבית דין דברי רבי מאיר. וחכמים אומרים בין מפי עצמו בין מפי אחרים אינן חייבין עד שיקפדו בו ובבית דין. ותייבין על ודון שביעה ועל שנגתה ועל ודון העדות ואין חייבין על שנגתה. ומה הוא חייב על ודונה? קרבן עולה ויורד.

גמרא שעירים מיעוט שעירים שנים, מה תלמוד לומר שני? שיהו שוין. כבשים מיעוט כבשים שנים
אם בן מה תלמוד לומר שנים? שיהו שניהן שוין. צפרים, מיעוט צפרים שנים, אם בן מה תלמוד לומר
שתי? שיהו שניהן שוין. חצוצרות מיעוט חצוצרות שנים, אם בן מה תלמוד לומר שתי? שיהו שניהן
שוות. התיב רבי חגי קומי רבי יוסי, והכתיב ועמדו שני האנשים, מיעוט אנשים שנים ומה תלמוד
לומר שני, שיהו שניהן שוין, והכתיב לא תפח משפט גר יתום, הרי מצינו גר דן עם מי שאינו גר.
יתום דן עם מי שאינו יתום. אלמנה עם בעולת בעל. אם בן למה נאמר שני? מופנה להקיש ולדון
הימינו גזירה שווה. נאמר כאן שני ונאמר להלן וישארו שני אנשים בפחנה. מה להלן אנשים ולא
נשים ולא קטנים, אף כאן, אנשים ולא נשים ולא קטנים. הרי למדנו שאין האישות דנה, מעתה אין
האשה מעידה. רבי יוסי בי רבי בון ר' הונא בשם רבי יוסי, נאמר כאן שני. ונאמר להלן על פי שנים
עדים. מה להלן על פי שנים עדים, אף כאן על פי שנים עדים. אם בן למה נאמר שני? שלא יהא אחד
עומד ואחד יושב. אחד מדבר כל צורפו ולאחד אומר לו קצר דבריה. פנגד אחד מאריך פנים, וכנגד
אחד מעיז פנים. אמר רבי יודן שמעתי שאם רצה הדיין להושיב את שניהן מושיב. האפור, שלא יהא
זה עומד וזה יושב. זה מדבר כל צורפו, וזה אומר לו קצר דבריה. רבי ישמעאל אומר, אומר לו לבוש
בשלוש או תלבישוהו בשאתה לובש. רבי בא בשם רב הונא, צריכין העדים להיות עומדין בשעה
שמעידין. מאי טעמא? ועמדו שני האנשים. רבי ירמיה בשם רבי אבהו אף הנדונים עומדין בשעה
שמקבלין עדותן. מה טעמא? אשר להם הריב לפני ה'. כתיב. לא יומתו אבות על בנים וגו'. והלא בכר
נאמר איש בהטאו יומתו מה תלמוד לומר לא יומתו אבות על בנים? אלא שלא יומתו בנים בעדות
אבות ואבות בעדות בנים. מיכן שלא יהו העדים קרובין של נידונין. ומניין שלא יהו העדים קרובין
זה לזה? הנה עצמה, שאם היום אחד מהם אינו נהרג עד שיזום חבירו. ומניין שלא יהו העדים קרובין
של דיינין? הנה עצמה שאם היום לא מפיחם נהרגים! אם אומר את בן, נמצא נהרג על פיו. ומניין
שלא יהו הדיינין קרובים זה לזה? אמרה תורה תרוג על פי עדים תרוג על פי דיינים. מה העדים אינן
קרובין זה לזה אף הדיינין בן. אין לי אלא אבות ובנים, שאר קרובין מניין? אמר רבי יירא, ובנים
לרבות שאר קרובין. עד פדון ברבי עקיבה. ברבי ישמעאל? תני רבי ישמעאל (במדבר לה) וישפטו
העדה בין המכה וגו' שלא תהא העדה קרובה לא למכה ולא למוכה. אמר רבי יוסי, אם אומר את
בן קרובין לניכה נמצאו בית דין גואלי הדם! מיכן שלא יהו הדיינין קרובין לנידונין. ומניין שלא יהו
העדים קרובין לנידונין? אמרה תורה תרוג על פי העדים תרוג על פי מפיח מה הדיינין אינן קרובים
לנידונין, אף העדים בן. מניין שלא יהו העדים קרובים זה לזה? הנה עצמה, שהוזמו לא מפיחין הן
נהרגין. ומניין שלא יהו העדים קרובין לדיינין? הנה עצמה שהוזמו אחד מהן, כלום נהרג עד שיזום
חבירו. אם אומר את בן לא נמצא נהרג על פיו. בפשירין לא בפסולין. מניין? (ויקרא ה) אם לוא יגיד

וְנִשָּׂא עֲוֹנוֹ, אֵת שְׁמֻגִיד, וְחִבְרִיר מִשְׁלֵם מָמוֹן, יֵצֵא פָסוּל שְׁמֻגִיד וְאֵין חִבְרִיר מִשְׁלֵם מָמוֹן. כִּפִּי בֵּית דִּין.
 לְהוֹצִיא עַד אֶחָד בְּשֹׂאמְרוֹ לֹא הָרִי אֶת מְקוּבֵּל עָלֵינוּ בְּשָׁנֵי עֲדִים, יֵהָא חֵיב! וְתַלְמוּד לֹאמַר וְהוּא עַד אֹ
 רָאָה אוֹ יָדַע אִם לֹא יִגִּיד וְנִשָּׂא עֲוֹנוֹ אֵת שֶׁכֶּשֶׁר לְהַעֲיִיד עֲדוּת תּוֹרָה יֵצֵא אֶחָד שְׂאִינוּ כֶּשֶׁר לְהַעֲיִיד. שְׂלֵא
 בְּפָנֵי בֵּית דִּין. אִם לֹא יִגִּיד וְנִשָּׂא עֲוֹנוֹ מְקוֹם שְׁמֻגִיד וְחִבְרִיר מִשְׁלֵם מָמוֹן יֵצֵא חוּץ לְבֵית דִּין, אֲפִילוּ
 מִגִּיד אֵין חִבְרִיר מִשְׁלֵם. וּמִגִּיין

[דף י"ט ע"ב]

לְשָׁנִים עֲדִים? תַּלְמוּד לֹאמַר, וְהוּא עַד הָרִי כָּאֵן שָׁנִים כְּרַבִּי יִשְׁמַעְיָאל, דְּאָמַר כָּל מְקוֹם שֶׁנֶּאֱמַר עַד סֵתָם
 הָרִי הוּא בְּכָלֵל שָׁנִים, עַד שִׁידוּיָעַד הַכְּתוּב אֶחָד. אֲשַׁכַּח תַּנִּי רַבִּי יִשְׁמַעְיָאל שָׁנֵי עֲדִים, אֶחָד, מַהוּ שְׁיֵהוּ
 חֵיבִין עָלָיו מִשּׁוּם שְׁבוּעַת בִּיטוּי? אִיפְשָׁר לֹאמַר? אֶחָד רָאוי לְצוּרְפוֹ לְחֵיבֻי מִשּׁוּם שְׁבוּעַת עֲדוּת, וְאֶת
 מַחֲיִיבוֹ, מִשּׁוּם שְׁבוּעַת בִּיטוּי? קְרוֹב מַהוּ שְׁיֵהוּ חֵיבִין עָלָיו מִשּׁוּם שְׁבוּעַת בִּיטוּי? יִבָּא כְּהֵדָא דְּמַר רַבִּי
 כָּא בְּשֵׁם שְׁמוּאֵל שְׁבוּעָה שְׁנָתָן פְּלוּנִי לְפָלוּנִי וְנִמְצָא שְׂלֵא נָתַן, מֵאַחֵר שְׂאֵין בִּידוֹ לְבָא, אֵין בִּידוֹ
 לְשַׁעֲבֵר. אוֹ כְּהֵדָא. אֵיכָן שׁוּרִי? אָמַר לֹא אֵינִי יוֹדַע מַה אַתָּה שָׂה. רַב פּוֹטֵר מִשּׁוּם שְׁבוּעַת הַפִּיקְדוֹן,
 וּמַחֲיִיב מִשּׁוּם שְׁבוּעַת בִּיטוּי. אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן, מֵאַחֵר שְׁמַצְווּהָ לְהַפִּיסוֹ, אֵינוּ חֵיב מִשּׁוּם שְׁבוּעַת בִּיטוּי.
 עַל דַּעֲתִיהָ דְּרַב, אֵין מְצוּוֹה לְהַפִּיסוֹ? מַפִּיִּסוֹ עַל הָאֻמָּת וְאֵינוּ מַפִּיִּסוֹ עַל הַשָּׂקָר? תַּנִּי רַבִּי יִשְׁמַעְיָאל,
 וְנִשָּׂא עֲוֹנוֹ, קֶרְבֵּן. מִנְּלֵן בֵּית דִּין? הִגְדָּה, הִגְדָּה. מַה הִגְדָּה שֶׁנֶּאֱמַר לְחַלֵּן בֵּית דִּין, אַף כָּאֵן בֵּית דִּין.
 כְּהֵדָא אֵין מְקַבְּלִין הָעֲדִים אֵלָּא אִם רָאוּ שְׁנֵיתָן בְּאַחַת רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן קֶרְחָה אוֹמַר, אֲפִילוּ זֶה אַחֵר זֶה,
 רַבִּי יִרְמְיָה רַבִּי שְׁמוּאֵל בַּר רַב יִצְחָק בְּשֵׁם רַב יִצְחָק שְׂאָמַר בְּשֵׁם רַב, מוֹדִין חֲכָמִים לְרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בְּעִידֵי
 בְּכוֹרָה וְעִידֵי חֲזָקָה. רַבִּי כָּא בְּשֵׁם רַבִּי יִרְמְיָה אַף בְּעִידֵי סִמְנִין כֵּן. מַה דָּא פְּשִׁיטָא בְּשִׁזָּה אוֹמַר רֵאִיתִי
 שְׁתֵּי שְׁעָרוֹת בְּגִבָּה וְזֶה אוֹמַר רֵאִיתִי שְׁתֵּי שְׁעָרוֹת בְּגִבָּה. אֶחָד אוֹמַר רֵאִיתִי שְׁעָרָה אַחַת בְּגִבָּה וְאֶחָד
 אוֹמַר רֵאִיתִי אַחַת בְּכָרִיסָה, לֹא כְּלוּם הִיא כָּל שֶׁכֶּן גִּבָּה וְגִבָּה. שָׁנִים אוֹמְרִים רֵאִינוּ שְׁעָרָה אַחַת בְּגִבָּה
 וּשְׁנִים אוֹמְרִים רֵאִינוּ שְׁעָרָה אַחַת בְּכָרִיסָה, פְּלִיגִי בַּהּ רַבִּי יוֹסִי בִּי רַבִּי בּוֹז, רַבִּי הוֹשַׁעְיָה בַּר רַבִּי שְׁמִי.
 חַד אָמַר פָּסוּל, וְחַד אָמַר כֶּשֶׁר. מֵאֵן דְּאָמַר פָּסוּל כְּמַעֲיִד בְּחֻצֵי סִמּוֹן. וּמֵאֵן דְּאָמַר כֶּשֶׁר אָנִי אוֹמַר שְׂמָא
 נִשְׁרָה. אֶחָד אוֹמַר רֵאִיתִי שְׁתֵּי שְׁעָרוֹת בְּגִבָּה, וְאֶחָד אוֹמַר רֵאִיתִי שָׁנִים בְּכָרִיסָה, רַבִּי כָּא אָמַר דְּכָרִי
 חֶפֶל כֶּשֶׁר רַבִּי חֲגַיי אָמַר דְּכָרִי חֶפֶל פָּסוּל רַבִּי יוֹסִי אוֹמַר בְּמַחְלוּקָתָא. רַבִּי יוֹדֵן אָמַר בְּמַחְלוּקָתָא. אָמַר
 לִיָּהּ רַבִּי יוֹסִי לְרַבִּי חֲגַיי, הָא רַבִּי יוֹדֵן סָבַר כְּפוּתִי. אָמַר לִיָּהּ עַל דְּרַבִּיָּהּ אָנָּה פְּלִיגִי כָּל שֶׁכֶּן עָלָיו. אָמַר
 רַבִּי מִנָּא יְאוּת, אָמַר רַבִּי חֲגַיי. אֵילוּ שְׁמַר שְׁמַחוּתָם אַרְבַּעַה חוּתְמוֹת, זֶה מַעֲיִד עַל שָׁנִים וְזֶה מַעֲיִד
 עַל שָׁנִים, וְקָרָא עָלָיו עֶרֶךְ. שְׂמָא כְּלוּם הוּא? וְאֵין כָּל חֲתִימָה צְרִיכָה שָׁנֵי עֲדִים? וְכָא כָּל סִמּוֹן וְסִמּוֹן
 צְרִיךְ שָׁנִים עֲדִים. רַבִּי חֲנִינָה שְׁמַע לָהּ מִשְׁנֵי חֲזָקָה. אֵילוּ אֶחָד מַעֲיִדוֹ שְׂאֲכֵלָה שְׁנָה אַחַת, וּשְׁנִיָּהּ,

ושלישית, ואחד מעידו שאכלה רביעית וחמישית ושישית, שמא כלום הוא?! ואין כל חזקה צריכה שני עדים! הלא כל סימן וסימן צריך שני עדים.

הלכה ב' מתני' שבועת העדות כיצד? אומר לעדים בואו ותעידוני שבועה שאין אנו יודעין לה עדות, או שאמרו לו אין אנו יודעין לה עדות משביע אני עליכם, ואמרו אמן! חייבין. השביע עליהם חמישה פעמים חוץ לבית דין ובאו לבית דין והודו, פטורין. כפרו, חייבין על כל אחת ואחת. השביע עליהן חמישה פעמים בפני בית דין וכפרו, אינן חייבין אלא אחת. אומר רבי שמעון, מה טעם? מפני שאינן יכולין לחזור ולהודות.

גמרא (ויקרא ח) נפש. נפש. מה להלן מפי עצמו, אף כאן מפי עצמו. מה כאן מפי אחרים, אף להלן מפי אחרים. רבי מאיר דרש גזירה שוה במקום שבאת. מה מפי עצמו שנאמר להלן, חוץ לבית דין, אף מפי עצמו שנאמר כאן חוץ לבית דין. ורבנן דרשי גזירה שוה האמורה בה. מה מפי אחרים האמור בה, בבית דין, אף מפי עצמו שנאמר כאן, בבית דין. רבי ירמיה בעי, קרוב מפי עצמו בשבועת העדות

[דף כ' ע"א]

מהו שיהא חייב? נישמעינה מן הדא הואיל ולא למדו מפיו משבועת העדות, אלא משבועת הפקדון, מה להלן קרובין חייבין, אף כאן כן. אומר רבי יוסי, קרובין שפאן למידין מקרובין שלהלן?! רבי יודן קפודקניא בעי, השביע עליו חמישה פעמים מפי עצמו? בבית דין, שמא אינו חייב על כל אחת ואחת. אומר רבי יוסי, ולא מתני' היא? אומר רבי שמעון מה טעם מפני שאינן יכולין לחזור ולהודות וכאן הואיל ויכולין לחזור ולהודות, חייבין בכל אחת ואחת. רבי ירמיה בעי, השביע עליו חמישה פעמים מפיו, וחזר והשביעו חמישה פעמים מפי אחרים מהו? מאחר דרבי מאיר עבד מפיו בבית דין, מהו שיקבעם לקרנן ולחייבם בראשונה בלא תביעה? יבא כהדא, מה את בא אחרינו? שבועה שאין אנו יודעין לה עדות יהו חייבין? תלמוד לומר ושמעך קול אלה, את ששמע קול חייב, יצאו אילו שאין שומעין קול מפיו. בקרקעות מהו שיהא חייב מפיו? בקנסות מהו שיהא חייב מפיו? מהו שיהא חייב בקרנן עולה ויורד? רבי בא ברב יהודה בשם רב. בשונג בקרנן במזיד בקרנן, אבל אומר סבור הייתי שאין זו שבועה, מותר. תני חזקיה, כל מקום שנאמר בתורה חטא סתם, את תופש הודון בשנגה, עד שיודיעך הכתוב שהיא שנגה.

הלכה ג' מתני' כפרו שניהם באחת שניהן חייבין. בזה אחר זה, הראשון חייב. כפר אחד והודה אחד הכופר חייב. היו שתי כיתי גדים. כפרה הראשונה ואחר כך כפרה השנייה,

[דף כ' ע"ב]

שניהן חייבות, מפני שהעדות יכולה להתקיים בשניהן.

גמרא הפרישו קרבנן ואמרו הרי אנו הולכין לכפור בבית דין, הדין הוא דתני רבי תייה קרבנן לה' על נזרו, שיקדים נזרו לקרבנן ולא שיקדים קרבנן לנזרו. נשבעו חוץ לבית דין, הפרישו קרבנן ואמרו הרי אנו הולכין לכפור בבית דין מה את עביד ליה? כמי שקדם הטאז לקרבנן או מאחר שאין חייבין אלא בבית דין כמי שקדם קרבנם לטאז! כיני מתניתא כפר אחד והודה אחד, הכופר חייב. אמר רבי יוסי מתניתא והוא שיהזור בו שני בתוך כדי דיבור הראשון? שאם יחזור בו ראשון, מקבלין אותו נעשה שני ראשון. היו עשרה אית תניי תני הראשון חייב וכולן פטורין. אית תניי תני האחרון פטור וכולן חייבין. מאן דמר ראשון חייב וכולן פטורין, כמאן דמר עדות שבטלה מקצתה בטלה כולה ומאן דמר אחרון פטור כמאן דאמר תתקיים עדות בשאר. אמר רבי יוסי מתני' אמרה כן

[דף כ"א ע"א]

היו שתי כיתי גדים. לא מר אלא שתים הא אחת, עדות שבטלה מקצתה בטלה כולה.

הלכה ד' מתני' משביע אני עליכם אם לא תבואו ותעידוני שיש לי ביד פלוני פיקדון ותשומת יד ונזל ואבידה. שבועה שאין אני יודעין לה עדות, אינן חייבין אלא אחת. שבועה שאין אני יודעין לה עדות שיש לי ביד פלוני פיקדון ותשומת יד ונזל ואבידה, חייבין על כל אחת ואחת. משביע אני עליכם אם לא תבואו ותעידוני שיש לי ביד פלוני חטים ושעורים וכוסמין שבועה שאין אני יודעין לה עדות, אינן חייבין אלא אחד משום שבועה אחת. ואם אני לו שבועה שאין אני יודעין לה עדות שיש לי ביד פלוני חטים ושעורים וכוסמין, חייבין על כל אחת ואחת.

גמרא ומניין שאינו מדבר אלא בתביעת כמון? אמר רבי ליעזר, נאמר כאן (ויקרא ח) אויים, ונאמר אויים בפקדון מה אויים האמורים בפקדון אינו מדבר אלא בתביעת כמון, אף אויים האמורים כאן אינו מדבר אלא בתביעת כמון. אוי רוצח ויכיהו שאינן מדברין בתביעת כמון? דנין אויין שיש עמהן שבועה, מאויין שיש עמהן שבועה ואל יוכיהו אוי רוצח שאין עמהן שבועה. אוי סוטה ויכיהו שיש עמהן שבועה ואינו מדבר בתביעת כמון? דנין אויין שיש עמהן שבועה ואין עמהן כח, מאויין

במות אילו, ואל יוכיחו אוי סוטה שיש עמהן אף כהן. אוי ביטוי שפתיים יוכיחו שאינן מדברין בתביעות ממוז. דנין אויין שעשה כהן ודון בשנגה מאויין במותן! ואל יוכיחו אוי ביטוי שפתיים שלא עשה כהן ודון בשנגה. רבי עקיבה אומר. יש מאלה חייב ויש מאלה פטור דבר ממוז חייב ושאינו ממוז פטור. רבי שמעון אומר חייב כאן וחייב בפקדון מה פקדון אינו מדבר אלא בתביעת ממוז. אף כאן אינו מדבר אלא בתביעת ממוז.

הלכה ה' מתני' משביע אני עליכם אם לא תבואו ותעידוני שיש לי ביד פלוני נזק וחצי נזק. תשלומי כפל ותשלומי ארבעה וחמשה. שאנס איש פלוני, ופיתה את בתי ושהפני בני ושהכל בי חבירי ושהדליק גדישי ביום הכפורים, הרי אלו חייבין.

גמרא תני, רבי יוסי הגלילי אומר, מה תלמוד לומר והוא עד או ראה או ידע וגו'. לא אמרתי אלא בעדות שאיפשר להתקיים בדיעה ושללא בראייה בראייה ושללא בדיעה. בדיעה שללא בראייה בממוז היה עבידא? תן לי מאתים וזו שיש לי בידך. אין לך בדי ואל הודיתה לי בפני פלוני ופלוני? יאמרו ואני נותן. זו היא ידיעה שאין עמה ראיה אתון ואמרין אין דאודי ליה ואין דגזליה לית אנן ידעין ואין דאזפיה לי נן ידעין. בראייה בלא ידיעה בממוז היה עבידא? תן לי מאתים וזו שיש לי בידך אין לך בדי ואל מניתי לך במושב פלוני ופלוני? יאמרו ואני נותן. זו היא ראיה שאין עמה ידיעה. אתון ואמרין אין מנה ואין דגזליה לי נן ידעין ואין מישאל ליה לי נן ידעין. תן לי קנס בתי שהוא בידך והוא אומר לא נתחייבתי קנס מימי. והעידים מעידין שנתחייב קנס ולי נן ידעין אין קנס ברתיה אין קנס איתא אחר. אנסתה ופיתית את בתי, והוא אומר לא אנסתי ופיתיתי אשה מימי, ועדים מעידין שאנס אשה ולי נן ידעין אין ברתיה הוה, אין איתא חורי, הרגת שורי, קיצצתה נטיעתי והוא אומר איני יודע, חייב. אתה אמרת לי להרוג ולקוץ, חולקין אחר רוב נטיעות. מה הוא חולקין אחר רוב נטיעות? אמר רבי חניי, אין הוה תוריה נגחן הא מר ליה. אם היו נטיעותי בטילות, הוא מר ליה. אמר רבי יודן,

[דף כ"א ע"ב]

אין אומר בממוז. מאחר דו יכיל מימר ליה אתה אמרת לי להרוג ולקוץ, אף על גב דו אמר ליה לא הרגתי ולא קצצתי פטור.

הלכה ו' מתני' משביע אני עליכם אם לא תבואו ותעידוני שאני כהן, שאני לוי, שאני בן גרושה, ושאני בן חלוצה, ושאיש פלוני כהן, שאיש פלוני לוי, שאינו בן גרושה, שאינו בן חלוצה. שאנכם איש פלוני ופיתת את בתו. ושהכל בי כני, ושהדליק גדישי בשבת, הרי אילו פטורין.

גמרא (ויקרא ה) נפש כי תחטא, נפש כי תחטא לגזרה שוה. מה נפש כי תחטא שנאמר להלן תביעת ממוז, ויש לו, אף נפש כי תחטא שנאמר כאן, תביעת ממוז, ויש לו. לית הדיא פליגא על ריש לקיש? דאמר אין ממוז אצל מכות! פתר לה רבי מאיר דאמר לוקה ומשלים. מ"מ לא הפסידו ממוז! פנין דחלה תוה בעי מיתן ליה ולא יתב ליה, במי שהפסידו ממוז.

הלכה ז' מתני' משביע אני עליכם אם לא תבואו ותעידוני שאמר איש פלוני ליתן לי מאתים זוז ולא נתן, הרי אילו פטורין שאין חייבין אלא על שבעת ממוז בפקדון. משביע אני עליכם בשתדעון לי עדות שתבואו ותעידוני, הרי אילו פטורין.

[דף כ"ב ע"א]

מפני שקדמה שבועה לעדות. עמד בבית הכנסת ואמר משביע אני עליכם אם יודעין אתם לי עדות שתבואו ותעידוני, הרי אילו פטורין.

גמרא רבי יוסי רבי יעקב בר זבדי רבי אבהו בשם רבי יוחנן, אמר ליתן מתנה לחבירו, וביקש לחזור בו, חזר. רבי יעקב בר זבדי בעא קומי רבי אבהו, ואהן חיו, לא בצדק הוא והיו צדק! אמר בשעה שאמר חיו של צדק תוה. למה? משום שאינו יודע בהן או משום שאין מתכווין להן? מה נפק מביניהון? מושפן שנים אין תימר משום שאינו יודע בהן, יודע בהן? הוי לית טעמא דלא משום שאין מתכווין להן.

הלכה ח' מתני' אמר לשנים משביע אני עליכם איש פלוני ופלוני אם יודעים אתם לי עדות שתבואו ותעידוני, והם שיודעים לו עדות עד מפי עד, או שהיה אחד מהן קרוב או פסול, הרי אילו פטורין.

גמרא רבי מנא שמע, מדבתריה או שהיה אחד מהן קרוב או פסול הא לא היה אחד מהן קרוב או פסול, חייבין ויודע הוא בהון? הוי לית טעמא אלא משום שאין מתכווין להן. רבי יוסי שמע לה מקדמיתא, מפני שקדמה שבועה לעדות הא לא קדמה שבועה לעדות חייבין ויודע הוא בהון? הוי לית טעמא אלא משום שאין מתכווין להן.

הַלְכָה ט' מִתְנִי' שִׁילַח בְּיַד עֶבְדּוֹ אוֹ שְׁאָמַר לָהּ הִנֵּתְכֶּנּוּ, מִשְׁבִּיעַ אֲנִי עָלֵיכֶם אִם יוֹדְעִין אַתֶּם לֹא עֲדוּת
שֶׁתְּבֹאוּ וְתַעֲיִדוּהוּ הָרִי אֵילֹו פְטוּרִין, עַד שִׁישְׁמְעוּ מִפִּי הַתּוֹבֵעַ

גְּמָרָא אָמַר רַבִּי לְעֶזֶר מַה תַּלְמוּד לֹאִמַר אִם לֹא יִגִּיד וְנִשְׁאַ עֲוֹנוֹ? לֹא מִפִּי הַתּוֹבֵעַ? מִתְנִי' צָרִיכָה לָמָּה
דְּאָמַר רַבִּי לְעֶזֶר וּמַה דְּמַר רַבִּי לְעֶזֶר, צָרִיכָה לְמַתְנִיתִין. אֵילֹו תַנִּינָן וְלֹא תַנָּא רַבִּי לְעֶזֶר הַוִּינָן אֲמַרִין
יִשְׁמְעוּ מִפִּי הַתּוֹבֵעַ

[דף כ"ב ע"ב]

וְלֹא נִשְׁבְּעוּ לְהִתְבָּע, חַיִּיבִים, הָיוּ צוֹרְכֵה לָמָּה דְּמַר רַבִּי לְעֶזֶר. אֵילֹו תַנִּי רַבִּי לְעֶזֶר וְלֹא תַנִּינָן הַוִּינָן מַרִין
יִשְׁמְעוּ מִפִּי הִנֵּתְכֶּנּוּ וְלֹא נִשְׁבְּעוּ לְתוֹבֵעַ חַיִּיבִין. הָיוּ צוֹרְכֵה לְמַתְנִי' וְצָרִיכָה לָמָּה דְּמַר רַבִּי לְעֶזֶר, עַד
שִׁישְׁמְעוּ מִפִּי הַתּוֹבֵעַ וְיִשְׁבְּעוּ לְתוֹבֵעַ.

הַלְכָה י' מִתְנִי' מִשְׁבִּיעַ אֲנִי עָלֵיכֶם מִצִּוָּה אֲנִי עָלֵיכֶם אוֹסְרָכֶם אֲנִי, הָרִי אֵילֹו חַיִּיבִין. בְּשָׁמַיִם וּבְאָרֶץ,
הָרִי אֵילֹו פְטוּרִין. בְּאֶלֶף דָּלָת בֵּיז"ד ה"א בְּשָׁדִי, בְּצִבְאוֹת, בְּחִנּוּן וְרַחוּם, בְּאֶרֶץ אֲפִים, וְרַב חֶסֶד, וּבְכָל
הַפִּינּוּיִים הָרִי זֶה חַיִּיב. הַמְקַלֵּל בְּכוֹלֵן חַיִּיב דְּבָרֵי רַבִּי מֵאִיר, וְהַחֲכָמִים פּוֹטְרִין. הַמְקַלֵּל אֶבְי וְאִמּוֹ בְּכוֹלֵן
חַיִּיב דְּבָרֵי רַבִּי מֵאִיר. וְהַחֲכָמִים פּוֹטְרִין. הַמְקַלֵּל עֲצָמוֹ וְחִבְרִיו בְּכוֹלֵן עוֹבֵר בְּלֹא תַעֲשֶׂה. יִכְבֶּה אֱלֹהִים,
כֵּן יִכְבֶּה אֱלֹהִים, זֶה הִיא אֵלֶּה הַתּוֹבֵכָה בַּתּוֹרָה. אֵל יִכְבֶּה יִכְרְכֶה וְיִיטִיב לָךְ רַבִּי מֵאִיר מְחַיִּיב. וְרַבִּי
יְהוּדָה פּוֹטֵר.

גְּמָרָא מִשְׁבִּיעַ אֲנִי עָלֵיכֶם סֵתָם חַיִּיב. אוֹסְרָכֶם אֲנִי, כּוֹכְלֶכֶם אֲנִי, חַיִּיבִין. רַבִּי יוֹחָנָן בְּשֵׁם רַבִּי יִצְחָק,
כִּינִי מִתְנִיתָא. וְאִית דְּמַרִין רַבִּי אֲבָהוּ בְּשֵׁם רַבִּי יוֹחָנָן כִּינִי מִתְנִיתָא. רַבִּי מֵאִיר מְחַיִּיב וְרַבִּי יוֹדָה
פּוֹטֵר. רַבִּי מֵאִיר כְּדַעֲתִיה. רַבִּי יוֹדָה כְּדַעֲתִיה. דְּתַנִּינָן תַּמּוֹן, קִיָּלָם בְּכִינּוּי, רַבִּי מֵאִיר מְחַיִּיב וְהַחֲכָמִים
פּוֹטְרִין. הַמְקַלֵּל עֲצָמוֹ וְחִבְרִיו, בְּכוֹלֵן עוֹבֵר בְּלֹא. מַהוּ לְלִקּוֹת? חֲבַרְיָא אִמְרוּ אֵין לֹקֵה. אָמַר לֹון רַבִּי
יוֹסִי לָמָּה? שְׁחֹוּא לֹא תַעֲשֶׂה שְׁאִין בּוֹ מַעֲשֶׂה, וְהָרִי הַמְּמִיר וְהַנִּשְׁבֵּעַ לִשְׁקֶר, לֹא שְׁאִין בּוֹ מַעֲשֶׂה הוּא!
רַבִּי יִסָּא בְּשֵׁם רַבִּי יוֹחָנָן, רַבִּי מֵאִיר הִיא דְּאָמַר מִמְּשֻׁמֶּע לֹא אַתָּה שׁוֹמֵעַ הֵין אֵל יִכְבֶּה, אִם תְּבֵא
וְתַעֲיִדוּנִי, הָא אִם לֹא תְּבֹאוּ וְתַעֲיִדוּנִי, יִכְבֶּה. אֵין לִי אֵלָא אֵלֶּה שְׁיִש עֲמָה שְׁבֻעָה. מַפְיִין לִשְׁבֻעָה שְׁאִין
עֲמָה אֵלֶּה, לִשְׁבֻעָה הִיא שְׁיִש עֲמָה אֵלֶּה? תַּלְמוּד לֹאִמַר וְשְׁמַעְתָּ אֵלֶּה וְשְׁמַעְתָּ קוֹל? לַעֲשׂוֹת שְׁאִין עֲמָה
אֵלֶּה בְּשְׁיִש עֲמָה אֵלֶּה הָא אֵלֶּה בְּלֹא שְׁבֻעָה לֹא! רַבִּי יוֹסִי בְּשֵׁם רַבִּי יוֹחָנָן

[דף כ"ג ע"א]

לא שנייא היא אלה בלא שבועה היא בשבועה בלא אלה.

הדרן עלך שבועת העדות

פרק חמישי

הלכה א' מתני' שבועת הפקדון. נוהגת באנשים ובנשים ובקרוקים ובקרוכים ובפסולים, בפני בית דין, ושלא בפני בית דין. מפי עצמו. ומפי אחרים, אינו חייב עד שיקפור בו בבית דין, ודברי רבי מאיר. וחכמים אמרים, בין מפי עצמו בין מפי אחרים בין שפטר בו חייב. וחייב על ודון שבועה ועל שנגתה עם ודון הפקדון. אינו חייב על שנגתה, ומה הוא חייב על ודונו? אשם בכסף שקלים.

גמרא תני, מפי עצמו בשבועת העדות. מהו להיות באלה מפי עצמו בשבועת הפקדון? מהו להיות באלה? אמר רבי יוסי, מפיו דכתיב (ויקרא ה) נפש נפש, כמה שבולחון כאן ובולחון כאן. אמר רבי מנא, אלה בבית דין. מחלוקת רבי מאיר וחכמים. וכחש בעמיתו, לכשיצא וידויו בשבועה. פרט למכחש באחד השותפין. פרט למכחש בעדים ובשטר. אמר רבי יוסי, תדא אמרה שנים שלוו מאחד אף על גב דלא בתבין אחראין וערבאין זה לזה, אחראין וערבאין זה לזה. ולא עבדין בן. שנים שהפקידו באחד וביקש האחד ליטול שלו, אין שומעין לו, ויעשה בפופר בחלקו ויהא חייב! אחד שהפקיד לשנים כפר בו זה חייב, כפר בו זה חייב.

[דף כ"ג ע"ב]

הפקיד להם שנה פרוטה, לא נמצא מביא קרבן על חצי פרוטה! ומה בא אילו נשבע ונשבע ונשבע, שמוא אינו מביא קרבן על חצי פרוטה? תמן, כל שבועה חלה על שנה פרוטה! הכא אין שבועה חלה על שנה פרוטה. רבי לא ורבי יוחנן וריש לקיש, תריהון אמרין, לית כאן עדים, כמי שניצא וידויו בשבועה למה? משום שמצוין למות! ושטר, אינו מצוי לאבד? הוי לית מטעמא אלא משום שמצוין לשבח עדותו. תמן תנינן איכן שור? אמר לו אבד. משביעך אני, ואמר אמן. ועדים מעידין אותו שאכלו, משלם את הקרן. הודה מעצמו, משלם קרן וחומש ואשם! מתניתא בשאין יודע בעדים! אתא מימר לך ואפילו יודע בעידיו. אמר רבי יוסי, ומתניתא אמרה בן היו שתי ביתי עדים בפירה ראשונה ואחר כך בפירה שנייה, שתיקה חייבות. ניהא שנייה מתחייבת. ראשונה למה? לאו משום שמצוין לשבח עדותו. (ויקרא ה) וכחש בה. ולא בו. בן עזאי אומר שלשה אבירות הן. ביודע בה ובמוצאה.

בה ולא במוצאיה. לא בה ולא במוצאיה. רבי חנינה בשם רבי ירמיה בולחון לפטור. רבי יעקב בר אבא בשם רבי יוסי לית בן. רבי יוסי בעי ויהא בן הפטור?

[דף כ"ד ע"א]

אמר רבי מנא לית בן משלש אבידות. ביודע בה ובמוצאיה. בה ולא במוצאיה. לא בה ולא במוצאיה. בה ובמוצאיה בן כיימין? אלא שמכחש בה ובמוצאיה. במוצאיה ולא בה ולא במוצאיה? כיני מתניתא בה ובמוצאיה.

הלכה ב' מתני' שבועת הפיקדון כיצד? אמר לו תן לי פיקדון שיש לי בידך שבועה שאין לך בדי. או שאמר לו אין לך בדי משביעך אני ואמר אמן הרי זה חייב. השביע עליו חמשה פעמים, בין בפני בית דין בין שלא בפני בית דין וכפר חייב על כל אחת ואחת. אמר רבי שמעון, מה הטעם? מפני שהוא יכול לחזור ולהודות.

גמרא נפש נפש, מה באן מפי עצמו אף לחלן מפי אחרים, אף באן מפי אחרים. רבי מאיר דריש גזירה שונה במקום שבאתה, מה מפי עצמו שנאמר באן, חוץ לבית דין, אף מפי עצמו שנאמר באן חוץ לבית דין. ורבנן דרשי גזירה שונה באמור בה, מה מפי אחרים שנאמר לחלן, בבית דין, אף מפי אחרים שנאמר באן בבית דין. רבי ירמיה בעי קרוב, מפי אחרים בשבועת הפיקדון, מהו שיהא פטור? נישמענה מן הדא הואיל ולא למדו מפי אחרים בשבועת הפיקדון אלא משבועת העדות, מה לחלן קרובין פטורין אף באן קרובין פטורין. אמר רבי יוסי, קרובין שבאן למידין מרחוקין שלחלן? רבי יודן קפודקייא בעי השביע עליו חמשה פעמים מפי אחרים חוץ לבית דין, כלום הוא חייב על בולן אלא אחת? אמר רבי יוסי, ולא מתניתא היא אמר רבי שמעון, ומה טעם, מפני שאינם יכולין לחזור ולהודות. וכאן, הואיל ואין יכולין לחזור

[דף כ"ד ע"ב]

ולהודות אין חייבין אלא אחת?

רבי ירמיה בעי: השביע עליו חמשה פעמים מאחר דרבי מאיר עביד מפי אחרים בבית דין, מהו שיקבענו לקרבן ולחייבו על הראשונה בלא תביעה. ויבא כהדא. מה את בן אחרינו, שבועה שאין לך בדי. משלם קרן וחומש ומביא אשם בשתי סלעים. מה שאין בן בשבועת העדות. מפי אחרים בקרקעות, מהו שיהא פטור מפי אחרים? מהו שיהא חייב אשם בכסף שקלים?

הלכה ג' מתני' היו חמשה תובעין אותו ואמרו לו תן לנו פיקדון שיש לנו כדרך שבועה שאין לכם בדי, אינו חייב אלא אחת. שבועה שאין לה בדי, לא לה ולא לה ולא לה, חייב על כל אחת ואחת. רבי אליעזר אומר, עד שיאמר שבועה באחרונה. רבי שמעון אומר, עד שיאמר שבועה לכל אחד ואחד.

גמרא יכול אף בשבועת הפיקדון לא עשה המושבע כנשבע? אמר רבי לעזר, לית כאן אלא אף בשבועת הפיקדון נעשה המושבע כנשבע. אמר רבי יוחנן דברי רבי לעזר, והוא, שהזכיר שבועה תחילה וסוף, דברי חכמים, הזכיר שבועה תחילה ולא הזכיר בסוף. או הזכיר בסוף ולא הזכיר תחילה על דעתין דרבנן מביא קרבן על כל אחת ואחת. על דעתיה דרבי לעזר, מביא קרבן אחד. הזכיר שבועה תחילה וסוף, על דעתיה דרבנן, מביא שני קרבנות על כל אחד ואחד. על דעתיה דרבי לעזר מביא קרבן אחד על כל אחד ואחד. הזכיר שבועה בתחילה ולא הזכיר בסוף, מהו שתחול שבועה על האמצעיים? איתא חמי אילו הזכיר שבועה תחילה וסוף, שמוא הזכיר באמצעיים! ותימר חלה, והכין חלה. רבי יודן פוהדקא בעי שבועה חטין ושעורין וכוסמין אין לה בדי, מהו? כמי שהזכיר שבועה תחילה וסוף מאחר שעל ידי זה ועל ידי זה שבועה מתקיימת, אינו חייב אלא אחת. אין לה בדי חטין ושעורין וכוסמין שבועה,

[דף כ"ה ע"א]

כמי שהזכיר שבועה תחילה וסוף. מאחר שעל ידי זה ועל ידי זה שבועה מתקיימת, אינו חייב אלא אחת. אין בשבועת ביטוי פן? שבועה שלא אוכל, שלא אוכל שבועה על דעתין דרבנן, מביא קרבן על כל אחת ואחת. על דעתיה דרבי לעזר, מביא אחד על הכל. אוף רבי לעזר מודה שאינו אלא כמורו עצמו מן האיסורין. לא אתייה דלא אומר הוא לשעבר, שבועה שלא אוכלתי שלא אוכלתי שבועה! על דעתין דרבנן, מביא שני קרבנות על כל אחת ואחת על דעתיה דרבי לעזר מביא אחד בכל אחד ואחד. רבי אבהו רבי ירמיה בעי אמר שבועה חטין וחיטין אין לה בדי מהו? נישמעניה מן הדא. לא מקום פלוני ולא מקום פלוני, חייב. אמר רבי יוסי מקומות הרבה עשו אותן כמינין הרבה אילו מר לא מאותו המקום ולא מאותו המקום. ואות. רבי חגי בעי עשרה שבועות אין לה בדי מהו? רבי יוסי בעי, שבועה שבועה אין לה בדי מהו? אומר רבי יוסי נישמעניה מהדא שבועה שלא אוכל כפר זו שבועה שלא אוכלינה ואכלה חייב אחת מפני שהזכיר זו היא לא הזכיר זו, חייב בכל אחת ואחת. אף בשבועת ביטוי פן שבועה שאוכל נבילה ופת חטין ופת שעורין ופת כוסמין, מאחר שפמור על הנבילה פמור על השאר.

מִסֶּכֶת שְׁבוּעוֹת פֶּרֶק ראשון

א,א אין בה ידיעה בתחלה, בין שיש בה ידיעה בתחלה בין שיש בה ידיעה בסוף, שעירי רגלים ושעירי ראשי חדשים מכפרין; דברי רבי מאיר. רבי יהודה ורבי שמעון חולקין בשעיר, על שאין בה ידיעה - לא בתחלה ולא בסוף. וטהור שאכל טמא. שעירי רגלים ושעירי ראשי חדשים מכפרין; דברי רבי יהודה. רבי שמעון אומר: שעירי רגלים מכפרין, אבל לא שעירי ראשי חדשים. ומודה רבי שמעון בשעיר שלא קרב ברגל - שיקרב בראש חדש. לא קרב בראש חדש - יקרב ביום הכפורים. לא קרב ביום הכפורים - יקרב לרגל הבא, שמתחלה לא הקדשו קרבנות הצבור, אלא על מנת שיקרב על מזבח החיצון.

היה רבי שמעון אומר: שלשים ושנים שעירים קרבין לצבור בכל שנה ושנה. שלשים ואחד בחוץ, ונאכלין. ואחד בפנים ואינו נאכל, ושעיר המשתלח. שנים עשר בשנים עשר חדשי השנה, שבעה בפסח ושמונה בחדג, שנים ביום הכפורים. אחד בראש השנה ושנים בעצרת. אחד בגלל לחם הפנים ואחד בגלל היום. ואם כפר הראשון על מה שני מכפר? על הטמאה שארעה בין זה לזה, ואמרינן כך ישראל צריכין להביא שני שעירין בכל יום, אלא שחס הקדוש-ברוך-הוא על נכסין של ישראל:

א,ב היה רבי שמעון אומר: קשה טמאת מקדש וקדשיו מכל עבירות שבתורה, שכל עבירות שבתורה מתכפרות בשעיר אחת, וטמאת מקדש וקדשיו מתכפרת בשלשים ושנים שעירין. כל עבירות שבתורה מתכפרות פעם אחת בשנה, וטמאת מקדש וקדשיו מתכפרת בכל חדש וחדש, שנאמר (ויחזקאל ה, יא): "לכן חי אני נאם ה' אלהים אם לא יען את מקדשי טמאת" וגו'.

קשין הן שקוצין ותועבות שעשית, וטמאת מקדש וקדשיו - קשה מכלן:

א,ג מעשה בשני אחים כהנים, שהיו שוין ורצין ועולין בפכש, וקדם אחד מהם את חברו לתוף ארבע אמות. נטל אחד מהן את הספין ותקע בלבו. בא רבי צדוק ועמד על מעלות האולם בהר הבית, ואמר: שמעוני! אחינו בית ישראל, הרי הוא אומר (דברים כא, א): "כי ימצא חלל באדמה" וגו'. אנו מהיכן נמוד. מן ההיכל או מן העזרות? געו כל ישראל בבכיה אחריו. ואחר כך בא אביו של תינוק, אמר להם: אני כפרתכם! מפרפר הוא בני, וספין לא נטמא. מלמד שטמאת ספין היתה קשה עליהן משפיכות דמים. וכן הוא אומר (מלכים-ב כא, טז): "וגם דם נקי שפך מנשה"; מכאן אמרו, בעון שפיכות דמים - שכינה נעלת, ובית המקדש מטמא:

א,ד כל המטמאין שבתורה, בין שנטמאו טמאה קלה, ובין שנטמאו טמאה חמורה - חיבין על טמאת מקדש וקדשיו, שנאמר (ויקרא ה, ב): "בכל דבר טמא" - לרבות כל המטמאין שבתורה. "או נפש" - למה נאמר? לפי ששלוש מצות אמורות בפרשה. שתיים מפרשות ואחת סתומה, תלמד סתומה מן המפרשה. מה מפרשה שבע, אף סתומה שבע, אפלו אמר לעדים: "בואו והעידוני שלא נטמאתי". ואמרו לו: "שבועה שאין אנו יודעין לך עדות". יכול יהו חיבין? תלמוד לומר: "או נפש", דהסיען הכתוב מכלל הטמאות וכא לו לכלל שבועות.

"או נפש" לרבות כל הנפשות - אף נפש נשיא ומשיח. רבי ירמיה אומר: דבר למד מענינו, שנאמר (ויקרא ה, ז): "ואם לא תגיע ידו די שה". ואומר "ואם לא תשיג ידו לשתי" וגו'; במי שבא לכלל עני הכתוב מדבר, יצא נשיא ומשיח שאין באין לכלל עני, שקדשתן עולמית.

"בכל דבר טמא", מה תלמוד לומר "בכל דבר"? רבי עקיבא אומר: להביא את הנגע שאין טמאה יורדת להן, אלא בדבר שרבי עקיבא לא היה דורש כלל ופרט, והיה דורש רבויין ומעוטין, שפך למד מנחות איש גם זו.

רבי נתן אומר: להביא את הכלים, שאין טמאה יורדת להן אלא במחשבה. אמר ליה: מה ראו כלים למחשבה, שרבי שמעון לא היה דורש רבויין ומעוטין, והיה דורש כלל ופרט וכלל, "או נפש אשר תגע בכל דבר טמא" - כלל. "או בנבלת חיה טמאה" וגו' פרט. "או כי יגע בטמאת אדם" וגו' - כלל, כלל ופרט וכלל אי אתה דן אלא כעין הפרט, כשהוא אומר: "לכל טמאתו אשר יטמא בה", חזר וכלל, אם כלל הראשון אמרינן, לאו! אלא כלל ופרט וכלל אי אתה דן אלא כעין הפרט, לומר לך, מה הפרט מפרש טמאות המפרשות מן התורה, יצא עדר גמלין ועדר רחלין ומכונות חיה ועוף ששכנו - טמאות, דאין מפרש מן התורה. רבי נתן אומר: טמאת גאיות ולא טמאת קדשה, יצא השורף את הפרה ופרים, המשלח את השעיר שהן טמאות קדושות. אין לי אלא בהמה חיה ועוף טהורין, בהמה חיה ועוף טמאין, מניין? תלמוד לומר: "או בנבלת שרץ טמא". אמר רבי יאשיה: וכי יש בשרץ טמא וטהור? אלא כשם שחלקתה בין שרץ טמא לטהור, כך בין בהמה וחיה לא תחלק בין טמאין לטהורין. אין לי אלא בכלן, בכזית מניין? תלמוד לומר "בנבלת חיה טמאה", מה תלמוד לומר "טמאה"? להביא את כזית. אמר רבי שמעון: מה ראו לומר בבהמה חיה בכזית טמא, ובשרץ בכעדשה, אלא בהמה וחיה תחלת בריתן כזית. שרץ תחלת בריתן כעדשה:

א,ה נטמא ונעלמה ממנו טמאה, זכר את המקדש ונעלם ממנו זה וזה, והשתחוה, או ששהה כדי השתחויה, או שנדבק עם חברו כדי השתחויה, או שנכנס לתוספת העזרה,

ושהה כדי השתחויה - חייב על כל אחת ואחת; דברי רבי ישמעאל, שהיה רבי ישמעאל אומר: "ונעלם ממנו ונעלם ממנו" - שתי פעמים! לחייב על העלם דבר טמאה, ועל העלם מקדש. רבי אליעזר ורבי עקיבא אומרים: אינו חייב אלא על העלם טמאה בלבד.

מסכת שביעות פרק שני

ב,א "שבועה שלא אכל", ואכל אוכלין אסורים, פגול ונותר וטמאה. "שבועה שלא אשתה" ושתה משקין אסורין, יין של ערלה ושל כלאי הכרם - חייב. ורבי שמעון פוטר. "שבועה שאכל אוכלין אסורין", פגול נותר וטמאה. "שבועה שלא אשתה" ושתה משקין אסורין, יין של ערלה ושל כלאי הכרם - פטור, ורבי שמעון מחייב. מודה רבי שמעון, באומר: 'קונם אשתי נהנית לי, אם אכל ואם אשתה', ואכל אוכלין אסורין משקין אסורין - שאשתו מתרת לו:

ב,ב "שבועה שלא אכל", וחזר ואמר "שבועה שאכל" - על האחרונה לוקה מיד, ועל הראשונה, אם אכל - חייב. אם לא אכל - פטור. "שבועה שאכל", וחזר ואמר: "שבועה שלא אכל", על האחרונה - לוקה מיד, על הראשונה, אם אכל - פטור. אם לא אכל - חייב. "שבועה שלא אכל, ושלא אכל ואכל" - אינו חייב אלא אחת, שלא אמר אלא לזרז את הראשונות. "שבועה שאכל, ושלא אכל" ולא אכל - אינו חייב אלא אחת, שלא אמר את האחרונות אלא לזרז את הראשונות. "שבועה שלא אכלתי", חייב על כל אחת ואחת! זה חמור לשעבר מלעתידי לבא:

ב,ג המשביע את העובד כוכבים, את הנשים, את הקטנים, את הקרובין, ואת הפסולין - פטור, שנאמר (ויקרא ה, א): "והוא עד", בעד שראוי להוציא ממון. רבי אליעזר אומר: המשביע בעד אחד - פטור, שאינו ראוי להוציא ממון:

מפני מה אתה בא אחרינו? שבועה שאין אנו יודעין לה עדות - פטורין, עד שיטענו. אבל בפקדון אינו כן, מפני מה אתה בא אחרינו? שבועה שאין לה בידי - הרי זה פטור. וזה חזק בשבועת הפקדון משבועת העדות.

אמר לעדים: בואו והעידוני שיש לי ביד פלוני מאתים וזו מעסקי שכר שכיר, וממזון האשה והבנות, שבועה שלא נעידך - הרי אלו פטורין, עד שיאמרו לו: שבועה שאין אנו יודעין לה עדות.

וכן בפקדון, אמר לו: תן לי מאתים וזו שיש לי בידך מעסקי שכר שכיר וממזון האשה והבנות, שבועה שלא אתן לך פטור, עד שיאמר לו: שבועה שאין לך בידי. אמר לעדים: בואו והעידוני שאמר פלוני לתן לי מאתים וזו ולא נתן לי. כסות שאמר להלבישני ולא הלבישני, שבועה שאין אנו יודעין לה עדות - הרי אלו פטורין, שאומר לו: אמר לי לתן לך ואי אפשר לתן לך. אמר להלבישך ואי אפשר להלבישך. וכן בפקדון, אמר לתן מאתים וזו ולא נתת לי. כסות שאמר להלבישני ולא הלבישתני, שבועה שאין לך בידי - פטור, שאומר לו: אמר לתן לך ואי אפשר לתן לך, אמר להלבישך ואי אפשר להלבישך.

ב,ו המשיביע בפני עובד כוכבים, בפני לסטים, בפני מוכסין - פטור; שנאמר: "אם תחטא ולא יגיד", הוא חוטא אם לא יגיד, ואל יהא חוטא כשיגיד. בואו והעידוני לאבא שיש לו ביד פלוני מאתים וזו מעסקי שכר שכיר, וממזון האשה והבנות, שבועה שאין אנו יודעין לה עדות - הרי אלו פטורין עד שישמעו מפי התובע. מת אביו - ירשו בנו. נכנס תחתיו - הרי הוא כמותו:

ב,ז האומר: יכף אל יכף, ייטיב לך כן ייטיב לך, יריע לך אל יריע לך, כן ירע לך - זו היא אלה האמורה בתורה. רבי יהודה אומר: ייטיב פטורין. וחכמים מחיבין

עדות ממון מתקימת בראיה שלא בידיעה, ובידיעה שלא בראיה. איזו היא ראיה שאין בה ידיעה? "תן לי מאתים וזו שיש לי בידך" - אין לך בידי, לא מניתי לך במעמד פלוני ופלוני? יאמרו ואני אתן! זו ראיה שאין בה ידיעה. ואיזו היא ידיעה שאין בה ראיה? תן לי מאתים וזו שיש לי בידך, אין לך בידי, לא הודית לי במעמד פלוני ופלוני? יאמרו ואני נותן! זו היא ידיעה שאין בה ראיה:

ב,ד חיבין על זדון העדות עם זדון השבועה, ועל זדון העדות עם שגגת השבועה, ועל שגגת העדות שהוא פטור. ואיזהו זדון העדות עם זדון השבועה שהוא חיב? היה יודע לו עדות, והיה יודע שכל הנשבע מביא קרבן - זו היא זדון העדות עם זדון השבועה, שהוא חיב. ואיזהו זדון העדות עם שגגת השבועה שהוא חיב? היה יודע לו עדות, ולא היה יודע שכל הנשבע מביא קרבן - זהו זדון עדות עם שגגת שבועה שהוא חיב. ואיזו היא שגגת העדות שהוא פטור? לא היה יודע לו עדות, או שהיה יודע ונעלם ממנו בשעה שנשבע - פטור, שנאמר: "ונשבע על שקר":

ב,ה חיבין על זדון פקדון עם זדון השבועה, ועל זדון הפקדון עם שגגת השבועה, ועל שגגת הפקדון שהוא פטור. איזה הוא זדון הפקדון עם זדון השבועה שהוא חיב? היה יודע שיש בידו פקדון, והיה יודע שכל הנשבע מביא קרבן - זה הוא זדון פקדון עם זדון השבועה שהוא חיב. ואיזה הוא זדון הפקדון עם שגגת השבועה שהוא חיב? היה יודע שיש בידו פקדון, ולא היה יודע שכל הנשבע מביא קרבן - זה הוא זדון הפקדון עם שגגת שבועה שהוא חיב. ואיזו היא שגגת שבועה שהוא פטור? לא היה יודע שיש בידו פקדון, או שהיה יודע ונעלם ממנו בשעה שנשבע - פטור, שנאמר: "ונשבע על שקר". היה מחזיר אחר עדים, אמרו:

באומר: ייטיב לך אם תבואו ותעידוני, ירע לך אם תבואו ותעידוני, אל ירע לך אם תבואו ותעידוני:

ב, ח אנסתה ופתיתתה את בתי, והוא אומר: לא אנסתי ולא פתיתי, משביעך אני, ואמר אמן - חב; ורבי שמעון פוטר, שאין משלם קנס על פי עצמו. זה הכלל, כל שהוא קנס ומשלם על פי עצמו, משביעך ואמר אמן - פטור. וכל שאינו קנס ואינו משלם על פי עצמו, משביעך אני ואמר אמן - חב. האומר נשבע אני בתורה ובשמים - פטור.

מסכת שבועות פרק שלישי

ג, א המשביע את חברו על דבר שיש בו שוה פרוטה, וכפר - הרי זה משלם קרן וחמש ואשם. המשביע את העדים על דבר שיש בו שוה פרוטה, וכפרו - הרי אלו חבין קרבן ופטורין מן המזון, שנאמר: "ונשא עונו קרבן". רבי יהודה בן בתירה אומר: נאמר כאן: "ונשא עונו", ונאמר להלן: "עונו ישא", מה עונו ישא האמור להלן נטילת נשמה, אף עונו ישא האמור כאן נטילת נשמה. "ונשא עונו" - מלמד שבכלל נשיאת עון קרבן:

ג, ב רבי יהושע אומר: ארבעה אין חבין לשלם מן הדין, ואין השמים מוחלין להם עד שישלמו. היודע עדות לחברו ואינו מעיד - אינו חב לשלם מן הדין, ואין השמים מוחלין לו, עד שישלם. השוכר עדי שקר וגבה - אינו חב לשלם מן הדין ואין השמים מוחלין לו. הכובש קמה לפני האור, והפורץ גדר לפני בהמה - אין חבין לו מן הדין, ואין השמים מוחלין להן, עד שישלם:

ג, ג אין לי אלא עדות ממון, עדות נפשות והקציחות והנאפות, והעובד כוכבים, מניין? תלמוד לומר (דברים יט, כא): "נפש בנפש", יכול יהו חבין קרבן ופטורין מן המזון? תלמוד לומר (ויקרא ה, ד):

"מאלה" - יש מאלה חב, ויש מאלה פטור, דבר שהוא של ממון - חב, דבר שאינו של ממון - פטור. אמר בן זומא לפני רבי ישמעאל: משמע מי יביא עדות ממון יהא מביא עדות נפשות? אמר לו רבי ישמעאל בן זומא: סתרתיה, בני! הרי הוא אומר (שם ה, א): "אם לא יגיד ונשא", תלה הכתוב נשיאות עון במגידין, יצא עדי נפשות בין מגידין בין שאינן מגידין, שאין השמים מוחלין להן:

רבי אלעזר בן מתאי אומר: אין אדם מתחייב אלא אם כן חטא, שנאמר (שם ה, א): "נפש כי תחטא ושמעה". וכן היה רבי אלעזר בן מתאי אומר: מתחייב לראות, הרוואה עושי מצוה - זכה לראות:

ג, ד שמע מפי אחרים, מפי עצמו מניין? תלמוד לומר: "כי תחטא", לרבות את השומע מפי עצמו כשומע מפי אחרים; דברי רבי שמעון. רבי יהודה בן בתירה אומר: אינו צריך! קל וחומר הוא, ומה אם נדרים שאין חבין עליהן מפי אחר - חב עליהן מפי עצמו. שבועה שחייב עליהן מפי אחרים, אינו דין שהוא חב עליהן מפי עצמן. אמר רבי אליעזר: נמתי לפני רבי יהודה בן בתירה: וכי יש עונשין מן הדין? רבי אומר: ממשמע שנאמר "ושמעה" בין מפי עצמו ובין מפי אחרים, הא מה תלמוד לומר כי תחטא? מגיד שנקרא על שם סופו:

ג, ה חנניא בן חכניאי אומר (שם ה, כא): "וכחש בעמיתו", אין אדם כופר בעמיתו עד שכופר בעקר. פעם אחת שבת רבי ראובן בטבריה, מצאו פלוספוס, אמר לו: איזה הוא שנוי שבועולם? אמר לו: זה הכופר במי שבכראו. איזהו (שמות כ, יב): "כבד את אביך", "לא תרצח", "לא תנאף", "לא תגנב", "לא תענה", "לא תחמד", דהא אין אדם כופר בדבר עד שכופר בעקר, ואין אדם הולך לדבר עברה, אלא אם כפר במי שצוהו לה עליה:

יכול אין לי בשלשה אלא דיני ממונות הקלין, מנין לרבות החמורים? וחמר בחמורים? תלמוד לומר: "עין וגו' כוזה תחת כוזה" וגו'.

מסכת שבועות פרק רביעי

הא חמר בשבועת העדות שאין בשבועת הפקדון, וחמר בשבועת הפקדון שאין בשבועת העדות.

שבועת העדות נוהגת בעבדים ובשטרות, ובקרקעות. כיצד? אמר לעדים: בואו והעידוני שיש לי ביד פלוני עבדים ושטרות וקרקעות, ואמרו לו: שבועה שאין יודעים לך עדות - הרי אלו חביבין, מה-שאין-כן בשבועת הפקדון.

חמר בשבועת הפקדון, שבועת הפקדון נוהגת באנשים ובנשים ובחוקין ובקדושים, בפשרים ובפסולים. אמר לו: תן לי פקדון שיש לי בידך. אמר לו: מה אתה בא אחרי? שבועה שאין לך ביד! - הרי הוא חביב, ומשלם קרן וחמש ואשם, ומביא אשם בשתי סלעים, מה שאין כן בשבועת העדים. חמר בשבועת העדות שאין בשבועת בטוי, ובשבועת הבטוי שאין בשבועת העדות, שבועת העדות נוהגת בדבר מצוה, וחביבין על זדונה קרבן, מה שאין כן בשבועת הבטוי. שבועת בטוי נוהגת בדבר שיש בו ממש, ובדבר שאין בו ממש, וחביבין על זדונה מכות, מה שאין כן בשבועת העדות:

הב חמר בשבועת הפקדון שאין בשבועת בטוי, וחמר בשבועת בטוי שאין בשבועת הפקדון, שבועת הפקדון נוהגת ברשות ובמצות, ומשלם קרן וחמש, ומביא אשם בשתי סלעים, מה שאין כן בשבועת בטוי.

חמר בשבועת בטוי, שבועת בטוי נוהגת בדבר שיש בו ממש, ושאין בו ממש, וחביבין על זדונה מכות, ועל שגגתה קרבן עולה ויורד, מה שאין כן בשבועת הפקדון.

(ויקרא ה, א): "קול אלה" - רבי יהודה אומר: אלה זו קללה. קול השבועה. רבי שמעון אומר: אלה זו שבועה, אלו הכנויין שבתורה. אוסרכם אני, כובלכם אני, בצדיק, בתמים, בישר - הרי זה חייב. (שם): "והוא עד", לא עד מפי עד, ולא מפי בת קול, ולא מקול הברה. "והוא עד" - בשני עדים הכתוב מדבר. אתה אומר בשני עדים הכתוב מדבר, או אינו אלא בעד אחד, תלמוד לומר (דברים יט, טו): "לא יקום עד אחד באיש", שאין תלמוד לומר 'אחד', אלא כל מקום שתפס הכתוב עד סתם - הרי הוא בכלל שנים, עד שיפרט לך הכתוב אחד:

גו, (ויקרא ה): "והוא עד" - הכשר לעדות. ושמעה - להוציא את החרש. או ראה - להוציא את הסומא. או ידע - להוציא את השוטה. אם לא יגיד ונשא את עונו - להוציא את האלם. אלו דברים הראשונים. רבי עקיבא אומר (דברים יג, טו): "וידרשת וחקרת" - וכי יש דורשין לחרשין? ויש חוקרין לשוטים? תלמוד לומר (ויקרא כד, כב): "משפט אחד יהיה לכם" - 'לכם' - כדיני ממונות כך כדיני נפשות, מה דיני נפשות בדרישה וחקירה - אף דיני ממונות בדרישה ובחקירה, אי מה דיני נפשות לעדיו, יכול אף דיני ממונות כן? תלמוד לומר (שמות כא): "עין ישלם", אי מה דיני נפשות פטר את השוגג, יכול אף דיני ממונות פטר? תלמוד לומר: "עין ישלם". אי מה דיני נפשות, פרט משזרק והרג, יכול אף דיני ממונות כן? תלמוד לומר: "אכן יד ישלם"; אי מה דיני נפשות בעשרים ושלשה, יכול אף דיני ממונות כן? תלמוד לומר (שם כב, ז): "ונקרב בעל הבית אל האלהים", רבה לו הכתוב דין אחד. "עד האלהים יבא דבר שניהם", רבה לו הכתוב שני דינין, "אשר ירשיעון אלהים", רבה הכתוב שלשה דינין, מכאן אמרו: דיני ממונות בשלשה. ורבי יוסי אומר: בחמשה, כדי שיגמר הדין בשלשה.

חמר בשבועת שוא שאין בשבועת בטוי, בשבועת בטוי מה שאין בשבועת שוא, שבועת בטוי נוהגת בדבר שיש בו ממש, ובדבר שאין בו ממש, וחיבין על שגגתו קרבן עולה ויורד, מה שאין כן בשבועת שוא. שבועת שוא נוהגת ברשות ובמצוה, וחיבין על כל אחד ואחד, מה שאין כן בשבועת בטוי:

מסקנת שבועות פרק חמישי

הא, שבועת הדינין, הטענה שתי כסף, ופרוטה, ונהודא פרוטה מן הטענה, ואם אין הודיה ממין הטענה – פטור. כיצד? שתי כסף יש לי בידך, "אין לך בידי אלא פרוטה" – פטור. שתי כסף ופרוטה יש לי בידך, "אין לך בידי אלא פרוטה" – חיב. מעה ופרוטה – פטור. שתי כסף יש לי בידך, בין שכפר בלן, בין שכפר מקצתן – פטור. "מנה לי בידך" – אין לך בידי אלא חסר שתי כסף – הרי זה ישבע. חסר מעה כסף – אין צריך לשבע:

הב, היה טוענו מנה, ולא היה חיב לו אלא חמשים, לא יאמר לו "הריני כופר בו בבית דין", וכשאצא לחוץ, הריני מודה לו שלא אצקק לו לשבועה, תלמוד לומר (שמות כג): "לא תשא שמע שוא" – אל תשמע לדין דבר שהוא של שוא. היה טוענו מנה על פי עד אחד, וכפר בו, לא יאמר לאחר: "בא אני ואתה ונעידני ונוציא גזלה מתחת ידו", תלמוד לומר (שם): "אל תשת ידך עם רשע וגו'":

הג, היה טוענו מנה במעמד בית דין, וכפר בו, ובאו שנים והעידוהו שחיב לו חמשים זוז – הרי זה משלם ופטור מן השבועה. ואם היה עד אחד מעידו – הרי זה נשבע על הכל. אמר רבי יוסי: קל וחמר, ומה אם במקום שאין פיו מצטרף עם פי אחד למיתה, הרי הוא נשבע על פי עצמו, מקום שפיו מצטרף עם פי אחד למיתה, אינו דין שישלם על פי עצמו? מה לנשבע על פי עצמו שכן משלם על פי עצמו, ישבע על

פי אחד, שכן אינו משלם על פי עד אחד, תלמוד לומר (דברים יט): "לעון"; [לעון] אין קם אבל קם לשבועתו. "מנה לי בידך" – "היה לך בידי ונתתיו לך", או שיש לך בידי במנה כסות ובמנה פרות – פטור. או שאמר לו אין לך בידי אלא חמשים זוז, שיש לי בידך בחמשים זוז ובחמשים זוז פרות – פטור, אבל אם אמר לו: נתתיו לך מהן חמשים זוז – חיב, שכן הוא נשבע על טענת עצמו. "מנה לאבא בידך" – "היה לו בידי" ונתתיו לו, או שיש לו בידי במנה כסות, במנה פרות – פטור, או שאמר לו: אין לו בידי אלא חמשים זוז, ויש לי בידו חמשים זוז כלים, ובחמשים זוז פרות – פטור. אבל אם אמר לו: "נתת לי מהן חמשים זוז" – חיב, שכן הוא נשבע על טענת עצמו:

הד, דינר זהב יש לי בידך – "אין לך בידי אלא דינר כסף וטריסית ופונדיון ופרוטה" – פטור. "דינר זהב לי בידך" – "אין לך בידי אלא דינר כסף וטריסית ופונדיון ופרוטה" – חיב. טענו חטין והודה בשעורין – פטור. ורבן גמליאל מחיב טענו פרות, כסות וכלים, והודה באחד מהן – חיב:

הה, ואלו שמשביעין אותו ואין משביעין להן: חרש שוטה וקטן והקדש ועובד כוכבים. כיצד? אמר לו גזבר: מנה להקדש בידך, אין לך בידי אלא חמשים זוז – פטור. אבל המקדיש נכסיו, ויצתה עליהן כתבת אשה ובעל חוב – הרי אלו נשביעין ונוטלין. רבי אליעזר בן יעקב אומר: פעמים אדם נשבע על טענת קטן, כיצד? אמר לו קטן, "מנה לאבא בידך" – "אין לו אלא חמשים זוז" – פטור. אבל אם אמר לו: "נתת לי מהן חמשים" – חיב, שכן הוא נשבע על טענת עצמו:

הו, "עשרה דלוסקמין מלאים שטרות יש לי בידך" – "אין לך בידי אלא דלוסקמית אחד כמות שהוא", ועשרה עבדים, ועליהן

וב, הנחבל כיצד? היו מעידין אותו שנכנס לתוך ידו שלם ויצא חבול. אומר: 'חבלת בי', והוא אומר: 'לא חבלתי בך' - הרי זה נשבע ונוטל. רבי יהודה היה קורא אותו 'הנחכין'. כל זמן שהן חופכין זה את זה - הרי אלו נשבעין ונוטלין. היה נשוד מקום שאינו יכול לשך עצמו - נוטל שלא בשבועה. לאחר זמן, זה אומר: 'חבלת בי', והוא אומר: 'לא חבלתי בך' - הרי הוא כשאר כל הטענות.

וג, שכנגדו חשוד על השבועה, כיצד? זה נשבע ונוטל. היו שניהם חשודין פטורין, שנאמר (שמות כב): "שבועת ה' תהיה בין שניהם"; בזמן שאחד מהן חשוד, לא בזמן ששניהן חשודין. "בין שניהם" - יוצא מבין שניהם. אם הנשבע נשבע על שקר - סוף שהשבועה חלה עליו. ואם המשביע משביע על שקר - סוף שהשבועה חלה עליו, שנאמר (זכריה ה): "ולנה בתוך ביתו וכלתו"; בוא וראה! דברים שאין האש אוכלתן - שבועת שקר אוכלתן.

וד, חנוני על פנקסו שלא במקף, אומר, לא שיאמר לו: "כתבת בזו, מחק בזו", אלא אומר: "תן לבני סאתים חטים ולפעלי בסלע מעות", והוא אומר: "נתתי", והן אומרים: "לא נטלנו"; הוא נשבע ונוטל והן נשבעין ונוטלין. רבי אומר: אומר אני, שאין הפועלין נשבעין אלא במצמד חנוני.

וה, אומר לחנוני: 'תן לי בדינר פרות'; ונתן לו. אומר לו: 'תן לי את הדינר', והוא אומר: 'נתתיו לך, ונתתו באונפלא' - ישבע בעל הבית או יביא ראיה שנתן לו את הדינר. נתן לו את הדינר, אומר לו: 'תן לי את הפרות! אומר לו: 'נתתים לך והולכתם לתוך ביתך' - ישבע חנוני או יביא ראיה שנתן. אומר רבי יהודה: במה דברים אמורים? בזמן שהיתה קפה מנחת בינתיים, אבל אם היתה יוצאה מתחת יד אחד מהן - המוציא מחברו עליו הראיה.

עשר כסות כמות שהן, "אין לך בידי אלא עבד אחד כמות שהוא", "עשר בתין מלאין פרות לי בידך"! אומר ליה: "אין לי אלא בית אחד כמות שהוא" - פטור. "עשר דלוסקמין מלאין שטרות לי בידך". אומר: "אין לך בידי אלא דלוסקמית אחד ובתוכו שטר אחד". "עשר עבדים ועליהן עשר כסות לי בידך". אומר לו: "אין לך [בידי] אלא עבד אחד ועליו אזור קטנה". "עשרה בתים מלאין פרות לי בידך" - "אין לך בידי אלא בית אחד ובתוכו כור אחד חטים חיב". "עשר מנורות לי בידך" - "אין לך בידי אלא מנורה אחת של עשר ליטרין". "עשר כסות לי בידך" - "אין לך בידי אלא אזור קטנה". "פרות לי בידך" - "אין לך בידי אלא כור אחת של חטים" - חיב! מפני שטענו במדה. "עשר מנורות של מאה ליטרין לי בידך" - "איני יודע הרי הן לפניה". "עשר כסות לי בידך" - "איני יודע הרי הן לפניה". "עשר כורין של חטין לי בידך" - "איני יודע הרי הן לפניה" - פטור, מפני שלא הודה לו במדה:

הז, בית מלא פרות לי בידך וכיס מלא מעות לי בידך אין לך בידי אלא חצין ושלישן - חיב מפני שבית מדה וחציו ושליש מדה כיס מדה וחציו ושליש מדה:

מסכת שבועות פרק שישי

וא, כל הנשבעין שבתורה - נשבעין ולא משלמין, שנאמר (שמות כב): "ולקח בעליו ולא ישלם"; כיון שקבל הבעלים שבועה - הלזה פטור מלשלם. השכיר נשבע בזמנו ונוטל. עבר זמנו - אינו נשבע ונוטל. ואם יש עדים שתבעו בתוך זמנו, אפלו לאחר שנים עשר חדש - הרי זה נשבע ונוטל. במה דברים אמורים? בזמן שאמר לו: 'נתתי שכרך'; והוא אומר: 'לא נתת לי! אבל אם אמר לו: 'שכרתיני', והוא אומר: 'לא!'; 'סלע אמרתי לך', והוא אומר: 'שתיים אמרתי לך' - המוציא מחברו עליו הראיה.

שמת או נשבה - פטור מה שאין כן בשואל. 'מת' או 'נשבר' או 'נשבה', ולאחר מכן הודה שנגנב או שאבד - חייב מה שאין כן בשואל.

אמר לנושא שְכַר וְהשוכר: 'היכן שורי?' אמר לו: 'איני יודע', 'משביעך אני', ואמר: 'אמן'! ולאחר מכן הודה שנגנב או שאבד - חייב, מה שאין כן בשומר חנם.

נגנב או שאבד, 'משביעך אני', ואמר: 'אמן', לאחר מכן הודה שאל - פטור, מה שאין כן בשומר חנם. נמצא חייב בשואל - פטור בשומר חנם. פטור בשואל - חייב בשומר חנם. פטור שְכַר וְהשוכר. פטור בשואל - חייב בנושא שְכַר וְהשוכר. זה הכלל: כל המשנה מפטור לפטור, מחובה לחובה, מפטור לחובה - פטור, ומחובה לפטור - חייב.

ומסורתא¹ - שנים: 'מה שאין כן בשואל'². והשואל: שנים 'מה שאין כן בשומר חנם'³. ושומר חנם: שלשה⁴. נושאין ונותנין: שנים 'מה שאין כן בשואל'⁵. אחד⁶ נושא: שנים⁷ 'מה שאין כן בשומר חנם'.

¹ הינו מסרת שהיתה בידם, שהיו עושים סימנים כדי לזכור הלכות שונות לאומריהם.

² לעיל הלכה ו', שלמדנו שם פעמים - "מה שאין כן בשואל".

³ לעיל בהלכה ח' למדנו בענין שואל פעמים - "מה שאין כן בשואל חנם".

⁴ בהלכה ז' למדנו שלש בבות אצל שומר חנם.

⁵ לעיל בראש ההלכה גבי הדין של שומרי שְכַר, מוכא פעמים - "מה שאין כן בשואל".

⁶ חזון יחזקאל גורם כאן "אחר" - הינו עוד דין אחר בנושא שְכַר.

ו, הפוגם שטר חובו לא יפרע אלא בשבועה, כיצד? הוציא עליו שטר של מאתים, והוא אומר: 'התקבלתי מהן מנה' - לא יפרע אלא בשבועה. ואם אמר מתחלה: 'לא היה אלא מנה' - נוטל שלא בשבועה. יורש שפגמו אביו שטר חובו - נוטל שלא בשבועה. בזה יפה כח הדין מכת האב, שהדין גובה שלא בשבועה והאב אינו גובה אלא בשבועה. ובזה יפה כח האב מכת יורש. נתייב האב שבועה בבית דין - פטור; שאין היורשין יכולין לגבות.

ו, אמר לשומר חנם, ולשואל, ולנושא שְכַר: 'היכן שורי?' אמר לו: 'איני יודע' - 'משביעך אני', ואמר: 'אמן'! ולאחר מכן הודה שאלו - חייב. אמר לשומר חנם: 'היכן שורי?' אמר לו: 'איני יודע', 'משביעך אני', ואמר: 'אמן'! ולאחר זמן הודה שנגנב או שאבד - פטור, מה שאין כן בשואל.

אמר: נגנב או שאבד, 'משביעך אני', ואמר: 'אמן'! ולאחר זמן הודה שאלו - חייב, מה שאין כן בשואל.

ו, אמר לשואל: 'היכן שורי?' אמר לו: 'איני יודע', 'משביעך אני', ואמר: 'אמן'! לאחר זמן הודה שנגנב או שאבד - חייב, מה שאין כן בשומר חנם.

נגנב או שאבד, 'משביעך אני', ואמר: 'אמן'! לאחר מכן הודה שאלו - פטור, מה שאין כן בשומר חנם.

אמר לשואל 'היכן שורי?' אמר לו: 'איני יודע', 'משביעך אני', ואמר: 'אמן'! לאחר זמן הודה שנגנב או שאבד - חייב, מה שאין כן בנושא שְכַר וְהשוכר. נגנב או שאבד, 'משביעך אני', ואמר: 'אמן'! לאחר מכן הודה שמת או נשבה - פטור, מה שאין כן בנושא שְכַר וְהשוכר.

ו, אמר לנושא שְכַר וְהשוכר: 'היכן שורי?' אמר לו: 'איני יודע', 'משביעך אני', ואמר: 'אמן'! ולאחר מכן הודה

מסורתא⁸ - "חייב, פטור, חייב"⁹. "חייב, פטור, חייב, פטור"¹⁰. "פטור, חייב, חייב, פטור"¹¹.

מסכת צדיות פרק ראשון

א, א כְּשֶׁנִּכְנְסוּ חֲכָמִים לְכָרֶם בִּיבְנָה, אָמְרוּ: עֲתִידָה שָׁעָה שֶׁיְהִי אָדָם מִבְּקֵשׁ דָּבָר מִדְּבָרֵי תוֹרָה וְאִינוּ מוֹצֵא, מִדְּבָרֵי סוֹפְרִים וְאִינוּ מוֹצֵא, שֶׁנֶּאֱמַר (עֲמוֹס ח): "הִנֵּה יָמִים בָּאִים נֹאֵם ה' וְגו', יִשְׁוֹטְטוּ לִבְקֵשׁ אֶת דְּבַר ה' וְלֹא יִמָּצְאוּ". דָּבָר ה' - זֶה נִבְּוָהָ. דָּבָר ה' - זֶה הַקֶּץ. דָּבָר ה' - שְׁלֹא יִהְיֶה דָּבָר מִדְּבָרֵי תוֹרָה דּוֹמֶה לַחֲבֵרוֹ. אָמְרוּ, נִתְחִיל מֵהֵלֶל וּמִשְׁמָאִי, שְׁמָאִי אֹמֵר: מִקֵּב חֻלָּה. הֵלֶל אֹמֵר: מִקֵּבִים. וְחֲכָמִים אֹמְרִים: לֹא כְּדָבָרֵי זֶה וְלֹא כְּדָבָרֵי זֶה, אֲלֵא קֵב וּמִחֻצָּה - חֵיב בַּחֻלָּה, שֶׁנֶּאֱמַר (בְּמִדְבָּר טו): "רְאֵשִׁית עֲרֹסוֹתֵיכֶם" - כִּדִּי עֲסַתְכֶם. וְכִמָּה עֲסַתְכֶם? כִּדִּי עֲסַת מִדְבָּר. וְכִמָּה עֲסַת מִדְבָּר? עֲמָר, שֶׁנֶּאֱמַר: (שְׁמוֹת טז): "וְהַעֲמַר עֲשִׁירִית הָאִיפָה הוּא", שֶׁעָרוּ חֲכָמִים שְׁבַעַה רִבְעִים וְעוֹד, מִדְּבָרִית, שֶׁהֵן חֲמִשָּׁה רִבְעֵי צְפוּרִית, שֶׁהֵן קֵב וּמִחֻצָּה יְרוּשְׁלָמִית.

א, ב הֵלֶל אֹמֵר: מֵלֹא הֵינּוּ מִים שְׁאוּבִין שֶׁל שְׁנִים עָשָׂר לּוֹג - פּוֹסְלִין אֶת הַמִּקְוָה. שְׁמָאִי אֹמֵר: מֵלֹא הֵינּוּ מִים שְׁאוּבִין שֶׁל שְׁנִים וְשִׁשָּׁה לּוֹג - פּוֹסְלִין אֶת הַמִּקְוָה. וְחֲכָמִים אֹמְרִים: לֹא כְּדָבָרֵי זֶה וְלֹא כְּדָבָרֵי זֶה, אֲלֵא שְׁלֹשָׁה לּוֹגִין מִים שְׁאוּבִין - פּוֹסְלִין אֶת הַמִּקְוָה.

⁷ עוד יש דין בשומר שֶׁכָּר שָׁבוּ אִיתָא פְּעָמִים "מה שאין בן בשומר חנם".

⁸ הינו מסכת שהיתה בידם, שהיו עושים סימנים כדי לזכור הלכות שונות לאומריהם.

⁹ מה שֶׁלֹּמְדָנוּ לְמַעַלָּה בַּהֲלָכָה ו'.

¹⁰ אלו הן ההלכות שֶׁנֶּשְׁנוּ לְמַעַלָּה בַּהֲלָכָה ח'.

¹¹ אלו הן ההלכות שֶׁנֶּשְׁנוּ לְמַעַלָּה בַּהֲלָכָה ט'.

מַעֲשֶׂה שֶׁבָּאוּ שְׁנֵי גִרְדִּיִּים מִשְׁעַר הָאֲשָׁפוֹת שְׁבִירוֹשָׁלַיִם, וְהָעִידוּ בִּשְׁם שְׁמַעְיָה וְאַבְטַלְיֹן, שֶׁשָּׁלַשְׁת לּוֹגִין מִים פּוֹסְלִים הַמִּקְוָה, וְקִיְמוּ אֶת דְּבָרֵיהֶם. וְלָמָּה הִזְכֵּרוּ שֵׁם מְקוֹמָם וְשֵׁם אוֹמְנֵיהֶן? וְהֵלֹא אֵין לָךְ אֲמָנוּת יְרוּדָה אֲלֵא גִרְדִּי, אֵין לָךְ מְקוֹם יְרוּד מִשְׁעַר הָאֲשָׁפוֹת? ! אֲלֵא מֵה אָבוֹת הָעוֹלָם לֹא עָמְדוּ עַל דְּבָרֵיהֶן בְּמְקוֹם שְׁמוּעָה, עַל אַחַת כְּמָה וְכְמָה שְׁלֹא יִהְיֶה אָדָם עוֹמֵד עַל דְּבָרֵיו בְּמְקוֹם שְׁמוּעָה. לְעוֹלָם הִלְכָה כְּדָבָרֵי הַמֶּרְבִּין, לֹא הִזְכֵּרוּ דְּבָרֵי הַיְּחִיד בֵּין הַמֶּרְבִּין, אֲלֵא שְׁמָא הִצְרִיךְ לָהֶן שְׁעָה, וְיִסְמְכוּ עֲלֵיהֶן. וְחֲכָמִים אֹמְרִים: לֹא הִזְכֵּרוּ דְּבָרֵי יְחִיד בֵּין הַמֶּרְבִּין, אֲלֵא מִתּוֹךְ שְׁזָה אוֹמֵר טְהוֹר וְזֶה אוֹמֵר טָמֵא, כְּדָבָרֵי רַבִּי אֱלִיעֶזֶר. יֹאמְרוּ לוֹ: כְּדָבָרֵי רַבִּי אֱלִיעֶזֶר שְׁמַעְתָּ.

א, ג נִשְׁאָל לְחֹכֶם וְטָמֵא לוֹ, לֹא יִשְׁאָל לְחֹכֶם אַחֵר. הֵינּוּ שְׁנַיִם, אֶחָד אוֹסֵר וְאֶחָד מְתִיר, אֶחָד מְטַמֵּא וְאֶחָד מְטַהֵר, אִם יֵשׁ חֲכָם אַחֵר - נִשְׁאָלִין לוֹ, וְאִם לֹא - הוֹלְכִין אַחֵר הַמַּחְמִיר. רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן קִרְחָה אוֹמֵר: דְּבָר מִדְּבָרֵי תוֹרָה - הוֹלְכִין אַחֵר הַמַּחְמִיר. מִדְּבָרֵי סוֹפְרִים - הוֹלְכִין אַחֵר הַמַּקֵּל.

א, ד הָאִשָּׁה שֶׁהִלְכָה הִיא וּבַעֲלָהּ לְמִדִּינַת הַיָּם, וְהָיָה שְׁלוֹם בֵּינוּ לְבֵינָהּ, שְׁלוֹם בְּעוֹלָם. בָּאֵתָה וְאָמְרָה: מֵת בַּעֲלִי - תִּנָּשֵׂא. שְׁלוֹם בְּעוֹלָם, וְאָמְרָה: מֵת בַּעֲלִי, בֵּין בּוֹכָה בֵּין שֹׂאֲנִיָּה בּוֹכָה, בֵּין בְּגָדֶיהָ קְרוּעִים בֵּין שְׂאִין בְּגָדֶיהָ קְרוּעִים - נִאֲמָנָת. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: לְעוֹלָם אֵינָה נִאֲמָנָת, אֲלֵא אִם כֵּן בָּאֵתָה בּוֹכָה וּבְגָדֶיהָ קְרוּעִים. אָמְרוּ לוֹ: אִם כֵּן, זֶה שֶׁהִיָּתָה פִּקְחָת - תִּנָּשֵׂא, שְׁלֹא הִיָּתָה פִּקְחָת - לֹא תִנָּשֵׂא? בֵּית הֵלֶל אוֹמְרִים: לֹא שְׁמַעְנוּ אֲלֵא בְּבָאָה מִן הַקָּצִיר בְּלִבָּד. אָמְרוּ לָהֶן בֵּית שְׁמָאִי: וְהֵלֹא כָּל יָמוֹת הַשָּׁנָה קָצִיר! יֵצֵא קָצִיר שְׁעוּרִין. בָּא קָצִיר חֲטִים - יֵצֵא קָצִיר חֲטִים. בָּא בָצִיר - יֵצֵא בָצִיר, נִמָּצֵא כָּל יָמוֹת הַשָּׁנָה קָצִיר. אָמְרוּ לָהֶן בֵּית הֵלֶל: מִצָּאנוּ שְׂאִין אַחִין נִכְנָסִים לַנִּחְלָה עַל פִּיהָ. אָמְרוּ לָהֶן בֵּית שְׁמָאִי: וְהֵלֹא מִסְפָּר

תרומה, ספק נגע ספק לא נגע, רבי אליעזר מטהר ורבי יהושע מטמא, וחכמים אומרים: ודאי טמא וספק טהור.

א, ט תנור שתחלתו ארבעה ושיריו ארבעה, שבראשונה היו אומרים שלשה, הרי לי סנדל של עץ ושל סדין שטמא מדרס, על שירי תנור. רבי עקיבא מטמא ואשה חולצת בו, ויוצאין בו בשבת ולא הודו לו.

א, י חמשה דברים היה רבי עקיבא דורש כמין אנדה, בחמשה דברים אדם זוכה לבן, וחכמים אומרים: עד הפרק זכה לו, מכן ואילך הוא זוכה לעצמו. אמר רבי עקיבא: היכן מצינו, שהיו חגרין עד הפרק, וכשהגיע הפרק נתפשטו. ושהיו חרשין עד הפרק, וכשהגיע הפרק נתפקחו. ושהיו סומין עד הפרק, כשהגיע הפרק נתפתחו. והיאך זוכה לו עד אותה השעה? אמרו לו: כי מצינו שהיו פשוטים עד הפרק וכשהגיע הפרק נתחגרו, ושהיו פקחין עד הפרק וכשהגיע הפרק נתחרשו, ושהיו פתוחים עד הפרק, וכשהגיע הפרק נסתמו, הא אין זוכה לו אלא עד אותה השעה בלבד.

א, יא מספר הדורות לפניו הקץ, אף על פי שהימים והשעות כחוט השערה לפני המקום, אינו מונה אלא דורות, שנאמר (ישעיה מא): "קורא הדורות מראש". ואף על פי שנאמר (בראשית טו): "ועבדום וענו אותם", ונאמר (בראשית טו): "ידור רביעי ישובו הנה" וגו'. הרי הוא אומר (שמות כג): "את מספר ימיה" – אלו שני דורות. ושאר כל אדם: זכה – משלימים שנותיו. לא זכה – פותחין לו משנותיו; דברי רבי עקיבא. וחכמים אומרים: זכה – מוסיפין לו על שנותיו. לא זכה – פותחין מהן. אמרו לו לרבי עקיבא: הרי הוא אומר (מלכים ב כ): "והוספתי על ימיה חמש עשרה שנה"! אמר להן: משלו הוסיפו לו. אמר להן רבי עקיבא: הרי הוא אומר (מלכים ב יג): "הנה בן נולד לבית דוד יאשיהו שמו", ועדין לא היתה מנשה

כתבתה נלמד, שכתב לה לכשתנשא לאחר – תטלי מה שכתוב לך בכתבתיך וצאי. חזרו בית הלל להורות כדברי בית שמאי.

א, ה שלשה דברים רבי עקיבא מטמא וחכמים מטהרין: א. השרץ והצפרדע ברשות הרבים. ב. וכן פזית מן המת וכזית מן הנבלה. ג. עצם מן המת ועצם מן הנבלה. ד. גוש מארץ-טהור גוש מארץ הפס. ה. גוש מארץ-טהור גוש מארץ העמים. ו. שני שבילין, אחד טמא ואחד טהור; רבי עקיבא מטמא, וחכמים מטהרין.

א, ו השדרה והגלגלת משני מתים, רביעית דם משני מתים, רבע עצמות משני מתים, אבר מן המת משני מתים, אבר מן החי משני אנשים; רבי עקיבא מטמא וחכמים מטהרין.

א, ז שלשה דברים אמרו לפני רבי ישמעאל ולא אמר בהן אסור והתר, ופרשן רבי יהושע בן מתאי: המפס מרסא בשבת, אם לקולפה ולעשות לה פה' כדרך שהרופאין עושין – חייב. אם להוציא ממנה לחה – פטור. השום והבסר והמלילות שרסקן מבעוד יום; רבי ישמעאל אומר: יגמר משתחשך, ורבי עקיבא אומר: לא יגמר, אכל כהנים נהגו כרבי ישמעאל.

א, ח שלשה דברים אמרו לפני רבי עקיבא, שנים משם רבי אליעזר, ואחד משם רבי יהושע, ולא אמר בהן, לא אסור ולא התר, ולא כשר ולא פסול, לא טמאה ולא טהרה.

שנים משם רבי אליעזר: אשה, מה היא לצאת בעיר של זהב? ולא אמר בה לא אסור ולא התר; רבי אליעזר מתיר וחכמים אוסרין. מפריחי יונים, מה הן לעדות? לא אמר בהן, לא כשר ולא פסול, ורבי אליעזר מכשיר וחכמים פוסלין.

אחד משם רבי יהושע: השרץ בפי החלדה, והחלדה מהלכת על גבי כפרות של

בעולם! אמרו לו: וכי נאמר: 'הנה בן נולד לבית דוד בן חזקיה'? והלא לא נאמר: "אלא הנה נולד בן לבית דוד"; בין מחזקיה בן מיכל בית דוד.

א,יב חמש רחלות גוזזות מנה מנה ופרס, שהן שבעים וחמש סלעים - חטבות בראשית הגז; דברי רבי דוסא. וחכמים אומרים: חמש רחלות גוזזות כל שהן. רבי נתן אומר, רבי דוסא אומר: כפיצה אוכלין, כמוה ובלקלפתה. וחכמים אומרים: חוץ מקלפתה.

האשה שאמרה: "נשבותי, וטהורה אני" - אוכלת בתרומה. ואם יש עדים שנשבות, והיא אומרת: "טהורה אני" - אינה אוכלת.

א,יג ארבעה ספקות רבי יהושע מטמא וחכמים מטהרין: הטהור עומד והטמא עובר, טמאה ברשות היחיד וטהרה ברשות הרבים. טהורה, טמאה ברשות היחיד וטמאה ברשות הרבים, ספק נגע ספק לא נגע, ספק האהיל ספק לא האהיל, ספק הסיט ספק לא הסיט; רבי יהושע מטמא וחכמים מטהרין.

הָאֲזִינוּ הַשָּׁמַיִם וְאֶדְבָּרָה וְתִשְׁמַע הָאָרֶץ אִמְרֵי-פִי:

אֲצִיתוּ שָׁמַיָא וְאַמְלִיל וְתִשְׁמַע אֲרַעָא מִימְרֵי פּוּמִי:

הָאֲזִינוּ הַשָּׁמַיִם – שְׁאֲנִי מִתְּרָה בָּהֶם בְּיִשְׂרָאֵל, וְתִהְיוּ אִתָּם עֲדִים בְּדִבְרִי, שֶׁכָּדָּ אֲמַרְתִּי לָהֶם שְׁאֲתֶם תִּהְיוּ עֲדִים; וְכֵן וְתִשְׁמַע הָאָרֶץ. וְלִמָּה הַעִיד בָּהֶם שָׁמַיִם וְאָרֶץ? אָמַר מֹשֶׁה: אֲנִי בִּשְׂרָר וְנָדָם; לִמְחַר אֲנִי מֵת. אִם יֵאמְרוּ יִשְׂרָאֵל: לֹא קִבְּלָנוּ עָלֵינוּ הַבְּרִית, מִי בָּא וּמִכְחִישֶׁם? לִפִּיכָד הַעִיד בָּהֶם שָׁמַיִם וְאָרֶץ, עֲדִים שֶׁהֵם קִיָּמִים לְעוֹלָם. וְעוֹד, שְׁאֵם יִזְכּוּ – יָבוֹאוּ הָעֲדִים וְיִתְּנוּ שְׂכָרָם, "הַגָּפֶן תִּתֵּן פְּרִיָּה וְהָאָרֶץ תִּתֵּן אֶת יְבוּלָהּ וְהַשָּׁמַיִם יִתְּנוּ טֶלֶם"; וְאִם יִתְחַיְּבוּ – תִּהְיֶה בָּהֶם יָד הָעֲדִים תַּחֲלָה, "וְעֲצָר אֶת הַשָּׁמַיִם וְלֹא יִהְיֶה מָטָר וְהִצְדָּמָה לֹא תִתֵּן אֶת יְבוּלָהּ", וְאַחֲרֵי כֵּן "וְאֶבְדְּתֶם מִהֲרָה" עַל יְדֵי הָאֲמוֹת.

**יַעֲרֹף כַּמָּטָר לִקְחִי תִזְל כַּטֹּל אִמְרָתִי כִשְׁעִירָם עָלַי-
דָּשָׂא וְכַרְבִּיבִים עָלַי-עֹשֵׁב:**

**יְבִסֶם כַּמָּטָרָא אוּלְפָנִי יִתְקַבֵּל כַּטֹּלָא מִימְרֵי כְרוּחִי
מִטָּרָא דְנִשְׁבִּין עַל דְתַתָּא וְכַרְסִיסִי מִלְקוּשָׂא דְעַל
עֹשֵׁבָא:**

יַעֲרֹף כַּמָּטָר לִקְחִי – זֶה הָיָה הָעֲדוּת שֶׁתַּעֲבִידוּ, שְׁאֲנִי אוֹמֵר בְּפָנֶיכֶם תּוֹרָה שֶׁנִּתְּנִי לְיִשְׂרָאֵל, שֶׁהִיא סִיִּים לְעוֹלָם כַּמָּטָר הַזֶּה, שֶׁהוּא סִיִּים לְעוֹלָם כְּאִשֶּׁר יַעֲרֹפוּ הַשָּׁמַיִם טֹל וּמָטָר. יַעֲרֹף – לְשׁוֹן יִטְרִי; וְכֵן: "יַעֲרֹפוּ טֹל"; "יַרְעִפוּן דִּשְׁוֹן". תִּזְל כַּטֹּל – שֶׁהִפֵּל שְׁמַחִים בּוֹ. לִפִּי שֶׁהַמָּטָר – יֵשׁ בּוֹ עֲצָבִים לְבְרִיּוֹת, כְּגוֹן הוֹלְכֵי דְרָכִים, וְמִי שֶׁהִנֵּה בּוֹרוֹ מֵלֹא יֵינִי. כִּשְׁעִירָם – לְשׁוֹן 'רוּחַ סַעֲרָה', כְּתַרְגוּמוֹ: "כְּרוּחִי מִטָּרָא"; מֵהַ הַרוּחוֹת הַלָּלוּ מִחֲזִיקֵי אֶת הָעֹשֵׁבִים וּמַגְדִּילֵי אוֹתָם, אֵף דְּבַרֵי תּוֹרָה מִחֲזִיקֵי אֶת לִוְמָדֵיהֶן וּמַגְדִּילֵי אוֹתָן. וְכַרְבִּיבִים – טְפִי מָטָר. וְנִרְאֶה לִי, עַל שֵׁם שִׁינְיָה כַחֲזָן נִקְרָא רַבִּיב, כְּמָא דְאֵת אִמְרֵי: "רוּבָה קִשְׁתִּי". דָּשָׂא – אִירְבִּידִי"ץ, עֲטִיפַת הָאָרֶץ מְכֻסָּה בִּיָּרֶק. עֹשֵׁב – קֶלַח אֶחָד קְרוֹי 'עֹשֵׁב', וְכָל מִין וּמִין לְעֲצָמוֹ קְרוֹי 'עֹשֵׁב'.

כִּי שֵׁם י-הוָה אֶקְרָא הָבו גְּדֹל לֹא-לִהְיוֹ:

אַרִי בְשֵׁמָא דִּיִּי אֲנָא מְצִלִי הָבו רְבוּתָא קֳדָם אֱלֹהֵנָא:

כִּי שֵׁם ה' אֶקְרָא – הָרִי "כִּי" מְשַׁמֵּשׁ בְּלִשׁוֹן 'כַּאֲשֶׁר', כְּמוֹ "כִּי תִבֹּאוּ אֶל הָאָרֶץ"; כַּאֲשֶׁקְרָא וְאֶזְכִּיר שֵׁם ה', אֲתֶם הָבו גְּדֹל לֹא-לִהְיוֹ וּבְרָכוּ שְׁמוֹ. מִכָּאֵן אֲמָרוּ שְׁעוֹנִין "בְּרוּךְ שֵׁם כְּבוֹד מַלְכוּתוֹ" אַחֵר בְּרָכָה שֶׁבִּמְקַדָּשׁ.

**הַצּוֹר תִּמִּים פַּעֲלֹו כִּי כָל-דְּרָכָיו מִשְׁפָּט אֵל אֲמוֹנָה
וְאִין עוֹל צִדִּיק וְיִשָּׁר הוּא:**

**תְּקִיפָא דְשְׁלָמִין עוֹבְדוּהִי אַרִי כָל אוֹרְחַתִּיה דִּינָא
אֱלֹהָא מְהִימְנָא דִּמֶן גְּדָמוּהִי עוֹלָא לֹא נָפִיק מִן גְּדָם
דְּזַנְפַּאי וְקִשִּׁיט הוּא:**

הַצּוֹר תִּמִּים פַּעֲלֹו – אֵף עַל פִּי שֶׁהוּא חֲזָק, כִּשְׁמִבִּיא פְּרָעָנוּת עַל עוֹבְרֵי רְצוֹנוֹ – לֹא בְּשִׁטָּף הוּא מְבִיא כִּי אִם בְּדִין, כִּי תִמִּים פַּעֲלֹו. אֵל אֲמוֹנָה – לְשִׁלֵּם לְצַדִּיקִים צְדָקָתָם לְעוֹלָם הַבָּא; וְאֵף עַל פִּי שֶׁמֵּאֲחֵר אֶת תַּגְמוּלָם, סוֹפּוֹ לְאִמֵּן אֶת דְּבָרָיו. וְאִין עוֹל – אֵף לְרִשְׁעִים, מִשְׁלֵם שְׂכָר צְדָקָתָם בְּעוֹלָם הַזֶּה. צִדִּיק וְיִשָּׁר הוּא – הַכֹּל מְצַדִּיקִים עָלֵיהֶם אֶת דִּינוֹ, וְכֵן רְאוּי וְיִשָּׁר לָהֶם; צִדִּיק מִפִּי הַבְּרִיּוֹת, וְיִשָּׁר הוּא וְרְאוּי לְהַצְדִּיקוֹ.

שִׁחַת לוֹ לֹא בָנִיו מוֹמָם דוֹר עֲקָשׁ וּפְתִלְתֵּל:

**תְּבִילוֹ לַהוֹן לֹא לִיָּה בְּנִיָּא דְפִלְחוֹ לְטַעֲנוּתָא דְרָא
דְּאֲשָׁנִי עוֹבְדוּהִי וְאֲשַׁתְּנִיו:**

שִׁחַת לוֹ וְגוֹמֵר – כְּתַרְגוּמוֹ, "תְּבִילוֹ לַהוֹן לֹא לִיָּה". בָּנִיו מוֹמָם – בָּנִיו מוֹמָם – מוֹמָם שֶׁל בָּנָיו הוּא וְלֹא מוֹמוֹ. דוֹר עֲקָשׁ – עָקוּם וּמַעֲקָל, כְּמוֹ: "וְאֵת כָּל הַיִּשְׂרָה יַעֲקֹשׁוּ"; וּבְלִשׁוֹן מִשְׁנָה: "חֲלָדָה שְׁשֻׁנִּיהָ עָקוּמוֹת וְעָקוּשׁוֹת". וּפְתִלְתֵּל – אֵינְטוֹרטִילִי"ץ, כְּפִתִּיל הַזֶּה, שֶׁגוֹדֵלִין אוֹתוֹ וּמְקִיפִין אוֹתוֹ סְבִיבוֹת הַגְּדִיל. פְּתִלְתֵּל – מִן הַתִּיבוֹת הַכְּפוּלוֹת, כְּמוֹ: "יִרְקֶרֶק", "אֲדָמָדָם", "סַחֲרָר", "סַגְלָל".

**הִ לִי-הוָה תִּגְמְלוּ-זֹאת עִם נָבֵל וְלֹא חֲכָם הִלּוּא-הוּא
אֲבִיָּה קִנְיָה הוּא עֹשֶׂה וְיִכְנָנָה:**

**הָא גְדָם יִי אֲתוּן גְּמִלִין דָּא עֲמָא דְקִבִּילוֹ אוּרִיתָא וְלֹא
חֲכִימוֹ הִלּוּא הוּא אֲבוּךָ אֶת דִּילִיָּה הוּא עֲבָדָךָ וְאֲתַקְנָךָ:**

הִלּוּא תִּגְמְלוּ זֹאת – לְשׁוֹן תִּימָה: וְכִי לְפָנָיו אֲתֶם מַעֲצִיבִין, שְׁיֵשׁ בִּידוֹ לְפָרַע מִכֶּם, וְשִׁהִיטִיב לָכֶם בְּכָל הַטּוֹבוֹת? עִם נָבֵל – שֶׁשִּׁכְחוּ אֶת הָעֲשׂוּי לָהֶם. וְלֹא חֲכָם – לְהִבִּין אֶת הַנּוֹלָדוֹת, שְׁיֵשׁ בִּידוֹ לְהִיטִיב וּלְהַרְע. הִלּוּא הוּא אֲבִיָּה קִנְיָה – שֶׁקִּנְיָנָה בְּקוֹן הַסְּלָעִים וּבְאָרֶץ חֲזָקָה, שֶׁתִּקְנָה בְּכָל מִיָּה תִקְנָה. הוּא עֹשֶׂה – אֲמָה בְּאֲמוֹת. וְיִכְנָנָה – אַחֲרֵי כֵן בְּכָל מִיָּה בְּסִיס וְכֵן: מִכֶּם פְּהִגִּים, מִכֶּם נְבִיאִים, וּמִכֶּם מְלָכִים; כִּרְךָ שֶׁהִפֵּל תִּלּוּי בּוֹ.

שְׁנִי

**זְכַר יָמוֹת עוֹלָם בִּינוּ שָׁנוֹת דֶּר-וָדָר שְׁאֵל אֲבִיָּה וְנִגְדָה
זִקְנִיָּה וְיִאֲמָרוּ לָךְ:**

**אֲדַכְר יוֹמִין דִּמֶן עֲלָמָא אֲסַתְפַּל בְּשָׁנֵי דֶר וָדָר שְׁאֵל
אֲבוּךָ וִישְׁנֵי לָךְ סָבָה וְיִימָרוּן לָךְ:**

זְכוּר יְמוֹת עוֹלָם – מִה עָשָׂה בְּרֵאשׁוֹנִים שֶׁהִכְעִסוּ לִפְנֵינוּ. **בֵּינוּ שָׁנוֹת דּוֹר וָדוֹר** – דּוֹר אָנוּשׁ, שֶׁהִצִּיף עֲלֵיהֶם מִי אֻקְנָנוֹס, וְדוֹר הַמַּבּוּל, שֶׁשֹּׁטְפָם. דָּבָר אֲחֵר: לֹא נִתְּמָם לִבְכָּכֶם עַל שֶׁעָבַר, **בֵּינוּ שָׁנוֹת דּוֹר וָדוֹר** לְהַפִּיר לְהַבָּא, שֶׁיֵּשׁ בִּידוֹ לְהִיטִיב לָכֶם וּלְהַנְחִיל לָכֶם יְמוֹת הַמְּשִׁיחַ וְהָעוֹלָם הַבָּא. **שָׂאֵל אֲבִיךָ** – אֵלֹה הַנְּבִיאִים שֶׁנִּקְרָאוּ אֲבוֹת, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר בְּאַלְתֵּיהֶו: "אֲבִי אֲבִי רַכֵּב יִשְׂרָאֵל". זִקְנִיךָ – אֵלֹה הַחֲכָמִים: וַיֹּאמְרוּ לָךְ – הִרְאִישׁוֹנוֹת.

בְּהִנָּחֵל עֲלִיוֹן גּוֹלָם בְּהִפְרִידוֹ בְּנֵי אָדָם יֵצֵב גְּבֻלַּת
עַמִּים לְמִסְפַּר בְּנֵי יִשְׂרָאֵל:
בְּאַחֲסָנָא עֲלָאָה עֲמֻמִּיָּא בְּפִרְשׁוּתִיהָ בְּנֵי אֲנָשָׁא קַיִים
תַּחוּמֵי עֲמֻמִּיָּא לְמִנְיָן בְּנֵי יִשְׂרָאֵל:

בְּהִנָּחֵל עֲלִיוֹן גּוֹלָם – כְּשֶׁהִנָּחִיל הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא לְמַכְעִסּוֹ אֶת חֵלֶק נִחְלָתָם, הִצִּיפָם וּשְׁטָפָם. **בְּהִפְרִידוֹ בְּנֵי אָדָם** – כְּשֶׁהִפְרִיץ דּוֹר הַפְּלָגָה, הָיָה בִּידוֹ לְהַעֲבִירָם מִן הָעוֹלָם; וְלֹא עָשָׂה כֵן, אֲלָא **יֵצֵב גְּבֻלַּת עַמִּים**, קִיָּמָם וְלֹא אֲבָדָם. **לְמִסְפַּר בְּנֵי יִשְׂרָאֵל** – בְּשִׁבְלֵי מִסְפַּר בְּנֵי יִשְׂרָאֵל, שֶׁעֲתִידִין לְצֵאת מִבְּנֵי שָׁם; וּלְמִסְפַּר שְׂבָעִים נֶפֶשׁ שֶׁל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל שֶׁיִּרְדּוּ לְמִצְרָיִם, הֵצִיב **גְּבֻלַּת עַמִּים**, שְׂבָעִים לְשׁוֹן.

כִּי תִלַּק י-הוָה עִמּוֹ יַעֲקֹב תָּחַל נִחְלָתוֹ:
אָרִי חוֹלְקָא דִּי עַמִּיָּה יַעֲקֹב עֲדַב אַחֲסָנִתִּיהָ:

כִּי חֵלֶק ה' עִמּוֹ – לָמָּה כָּל זֹאת? לִפִּי שֶׁהָיָה חֵלְקוֹ כְּבוֹשׁ בִּינֵיהֶם וְעֲתִיד לְצֵאת. וְיִי הוּא חֵלְקוֹ? **עִמּוֹ**; וְיִי הוּא עִמּוֹ? **יַעֲקֹב תָּחַל נִחְלָתוֹ**. וְהוּא הַשְּׁלִישִׁי בְּאֲבוֹת, הַמְּשָׁלֵשׁ בְּשָׁלֹשׁ זְכוּיֹת: זְכוּת אָבִי אָבִיו וְזְכוּת אָבִיו וְזְכוּתוֹ, הָרִי שְׁלֹשׁ, כְּתוּבָה הֵנָּה שֶׁהוּא עֲשׂוֹי בְּשָׁלֹשָׁה גְּדִילִים. וְהוּא וּבְנָיו הָיוּ לוֹ לְנִחְלָה, וְלֹא יִשְׁמָעֵאל בֶּן אֲבִרְהָם, וְלֹא עֲשׂוֹ בְנוֹ שֶׁל יִצְחָק.

יִמְצָאֵהוּ בְּאַרְצָן מִדְבָּר וּבִתְהוֹ יִלָּל יִשְׁמֹן יִסְבְּנָהוּ
יְבוֹנְנָהוּ יִצְרָנְהוּ כְּאִישׁוֹן עֵינָיו:
סוֹפִיק צִרְפִּיהוֹן בְּאַרְעַ מִדְבָּרָא וּבֵית צִהֲנָא אֲתֵר
דְּלִית מִיָּא אֲשִׁרִינוֹן סָחוֹר סָחוֹר לְשִׁכְנִתִּיהָ אֲלִיפְנוֹן
פְּתַגְמֵי אוּרִיתִיהָ נְטִרְנוֹן כְּבַבַּת עֵינֵיהוֹן:

יִמְצָאֵהוּ בְּאַרְצָן מִדְבָּר – אוֹתָם מִצָּא לוֹ נְאֻמִּים בְּאַרְצָן מִדְבָּר, שֶׁקִּבְּלוּ עֲלֵיהֶם תּוֹרָתוֹ וּמִלְכוּתוֹ וְעָלוּ, מִה שְׁלֹא עָשׂוּ יִשְׁמָעֵאל יוֹשְׁבֵי הָר שְׁעִיר, שֶׁנֶּאֱמַר: "וַיִּזְרַח מִשְׁעִיר לְמוֹ הוֹפִיעַ מֵהָר פֶּאֶרֶן". **וּבִתְהוֹ יִלָּל יִשְׁמֹן** – אֶרֶץ צִיָּה וּשְׁמָמָה, מְקוֹם יִלָּת תַּנִּים וּבָנוֹת יַעֲנָה. אֵף שֶׁם נִמְשְׁכוּ אֲחֵר הָאֻמּוֹת, וְלֹא אָמְרוּ לְמִשְׁחָה: הִיאֵךְ נִצָּא לְמִדְבָּרוֹת, מְקוֹם צִיָּה וּשְׁמָמָה? כִּעֲנָנִין שֶׁנֶּאֱמַר: "לְכַתֵּךְ אַחֲרֵי מִדְבָּר". **יִסְבְּנָהוּ** – שֶׁם סִבְכָם וְהִקִּיפָם בְּעֵנָיִם, וְסִבְכָם בְּדָגְלִים, לְאַרְבַּע רוּחוֹת; וְסִבְכָן בְּתַחֲתִית הָהָר, שֶׁכִּפְּהוּ עֲלֵיהֶם כְּגִיגִית. **יְבוֹנְנָהוּ** – שֶׁם בְּתוֹרָה וּבִינָה. **יִצְרָנְהוּ** – מִנְחַשׁ שֶׁרָף וְעָקַרְב, וּמִן הָאֻמּוֹת. **כְּאִישׁוֹן עֵינָיו** – הוּא הַשְּׁחוֹר שֶׁבְּעֵינָיו, שֶׁהִמָּאֹר יוֹצֵא הִמָּנּוּ. וְאוֹנְקְלוֹס תִּרְגָּם: **יִמְצָאֵהוּ** – יִסְפִּיקָהוּ כָּל צִרְכּוֹ בְּמִדְבָּר, כְּמוֹ: "וּמִצָּא לָהֶם"; "לֹא יִמְצָא לָנוּ הָהָר". **יִסְבְּנָהוּ** – "אֲשִׁרִינוֹן סָחוֹר סָחוֹר לְשִׁכְנִתִּיהָ": אֵהָל מוֹעֵד בְּאֻמָּצֵע, וְאַרְבַּעַת דָּגְלִים לְאַרְבַּעַת רוּחוֹת.

כְּנִשְׁרִ יַעִיר קִנּוֹ עַל-גּוֹזְלָיו יִרְתָּהּ יִפְרֹשׁ כְּנָפָיו יִקְחָהוּ
יִשְׂאָהוּ עַל-אֲבִרְתוֹ:
כְּנִשְׁרִ יַעִיר קִנּוֹ – נִהְגָם בְּרַחֲמִים וּבְחֻמְלָה, כְּנִשְׁרִ הֵנָּה, רַחֲמָנִי עַל בְּנָיו, וְאֵינוֹ נִכְנָס לְקִנּוֹ פִּתְאוֹם עַד שֶׁהוּא מְקַשְׁקֵשׁ וּמְטַרֵּף עַל בְּנָיו בְּכַנְפָיו בֵּין אֵילָן לְאֵילָן, בֵּין שׂוֹכָה לְחִבְרָתָהּ, כְּדִי שִׁיעֲזוּר בְּנָיו וְיִהְיֶה כְּהֵן כֹּחַ לְקַבְּלוֹ. **יַעִיר קִנּוֹ** – יַעֲזוּר בְּנָיו. **עַל גּוֹזְלָיו יִרְתָּהּ** – אֵינוֹ מְכַבִּיד עֲצָמוֹ עֲלֵיהֶם, אֲלָא מְחוּפָה, נוֹגֵעַ וְאֵינוֹ נוֹגֵעַ. אֵף הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא, "שׁ-דִּי לֹא מִצָּאֵנָהוּ שְׂגִיָּא כַח"; כְּשֶׁבָּא לְתַן תּוֹרָה – לֹא נִגְלָה עֲלֵיהֶם מְרוֹם אַחַת, אֲלָא מֵאַרְבַּע רוּחוֹת, שֶׁנֶּאֱמַר: "ה' מְסִינִי בָּא וַיִּזְרַח מִשְׁעִיר לְמוֹ, הוֹפִיעַ מֵהָר פֶּאֶרֶן"; "א-לוֹהִים מִתִּמְנָן יְבֹא" זוֹ רוּחַ רְבִיעִית. **יִפְרֹשׁ כְּנָפָיו יִקְחָהוּ** – כְּשֶׁבָּא לְטָלֵן מִמְּקוֹם לְמְקוֹם, אֵינוֹ נוֹטֵלֵן בְּרִגְלָיו כְּשֶׁאֵר עוֹפּוֹת, לִפִּי שֶׁשֶּׁאֵר עוֹפּוֹת יִרְאִים מִן הַנִּשְׁרִ, שֶׁהוּא מְגִבִּיהַ לְעוֹף וּפּוֹרֵחַ עֲלֵיהֶם; לִפִּיקָהּ נוֹשָׁאֵן בְּרִגְלָיו מִפְּנֵי הַנִּשְׁרִ. אֲבָל הַנִּשְׁרִ אֵינוֹ יִרָא אֲלָא מִן הַחֵץ, לִפִּיקָהּ נוֹשָׁאֵן עַל כְּנָפָיו; אוֹמֵר: מוֹטֵב שִׁיכְנָס הַחֵץ בִּי וְלֹא יִכְנָס בְּכַנְיִי. אֵף הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא, "וְנֹאשָׂא אֶתְכֶם עַל כְּנָפֵי נְשָׁרִים": כְּשֶׁנִּסְעוּ מִצְרַיִם אַחֲרֵיהֶם וְהַשִּׁיגוּם עַל הַיָּם – הָיוּ זוֹרְקִים בָּהֶם חֲצִים וְאֲבָנֵי בְּלִיסְטְרָאוֹת. מִיָּד "נִיסַּע מִלֵּאֵךְ הָא-לֵהִים" וְגוֹמֵר "וַיָּבֹא בֵּין מִחְנֶה מִצְרַיִם" וְגוֹמֵר.

י-הוָה בְּדָד יִנְחֵנוּ וְאֵין עִמּוֹ אֵל נִכָּר:
יְי בְּלַחֲזִידֵיהוֹן עֲתִיד לְאַשְׁרִיּוּתֵהוֹן בְּעֲלָמָא דְּהוּא
עֲתִיד לְחַדְתָּא וְלֹא יִתְקַיִים גְּדַמְוֵהִי פוֹלְתָן טַעֲוֹן:

ה' בְּדָד יִנְחֵנוּ – בְּטַח וּבְדָד נִהְגָם בְּמִדְבָּר. וְאֵין עִמּוֹ אֵל נִכָּר – לֹא הָיָה כֹּחַ בְּאַחַד מִכָּל א-לֵהִי הָאֻמּוֹת לְהִרְאוֹת כְּחוֹ וּלְהַלָּחֵם עִמָּהֶם. וּרְבוּתֵינוּ דְּרִשְׁוֵהוּ עַל הָעֲתִיד, וְכֵן תִּרְגָּם אוֹנְקְלוֹס. וְאֵנִי אוֹמֵר: דְּבָרֵי תוֹכְחָה הֵם, לְהַעֲדִי הַשְּׂמִים וְהָאֶרֶץ, וְתִהְיֶה הַשִּׁירָה לָהֶם לְעַד שְׁסוּפֹן לְבָגָד, וְלֹא יִזְכְּרוּ לֹא הִרְאִישׁוֹנוֹת שֶׁעָשָׂה לָהֶם וְלֹא הַנּוֹלָדוֹת שֶׁהוּא עֲתִיד לַעֲשׂוֹת לָהֶם; לִפִּיקָהּ צִרִיךְ לִישֹׁב הַדְּבָר לְכָאן וּלְכָאן. וְכָל הָעֲנָנִין מְסַב עַל "זְכוּר יְמוֹת עוֹלָם בֵּינוּ שָׁנוֹת דּוֹר וָדוֹר", כֵּן עָשָׂה לָהֶם וְכֵן עֲתִיד לַעֲשׂוֹת, כָּל זֶה הָיָה לָהֶם לְזִכָּר.

שְׁלִישִׁי

יִרְכַּבְהוּ עַל-בְּמִתֵּי אֶרֶץ וַיֵּאכֹל תְּנוּבַת שְׂדֵי וַיִּנְהָקוּ
דְּבַשׁ מְסֻלַּע וְשִׁמּוֹן מִחֲלָמִישׁ צוּר:
אֲשִׁרִינוֹן עַל תּוֹקְפֵי אֶרֶצָא אוֹכִילָנוֹן בִּזְתָּ שְׁנֵאִיהוֹן
יִהֵב לַהוֹן בִּזְתָּ שְׁלִישִׁי קְרוּיִן וְנִכְסֵי יִתְבִּי פְרָכִין
תְּקִיפִין:

יִרְכְּבֵהוּ עַל בָּמֹתֵי אֶרֶץ – כָּל הַמִּקְרָא כְּתֻבּוֹמוֹ. יִרְכְּבֵהוּ וְגוֹמֵר – עַל שֵׁם שְׁאֲרָץ יִשְׂרָאֵל גְּבוּהַּ מִכָּל הָאֲרָצוֹת. וַיֵּאכַל תְּנוּבוֹת שְׂדֵי – אֱלוֹ פְּרוֹת אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, שְׁקִלִים לָנוֹב וּלְהַתְבָּשֵׁל מִכָּל פִּירוֹת הָאֲרָצוֹת. וַיִּנְקְהוּ דָּבָשׁ מִסְּלַע – מַעֲשֵׂה בְּאֶחָד שְׁאֵמֵר לִבְנוֹ בְּסִכְנִי: הֵבֵא לִי קִצְיֹעוֹת מִן הַחֲבִית. הִלֵּךְ וּמָצָא דָּבָשׁ צָף עַל פִּיקָה, אָמַר לוֹ: זֶה שֶׁל דָּבָשׁ הִיא! אָמַר לוֹ: הַשְׁקֵעַ יָדְךָ לַתּוֹכָהּ, וְאַתָּה מַעֲלָה קִצְיֹעוֹת מִתּוֹכָהּ. וְשִׁמּוֹן מִחֲלָמִישׁ צוּר – אֱלוֹ זִיתִים שֶׁל גּוֹשׁ חֵלֶב. בָּמֹתֵי אֶרֶץ – לְשׁוֹן גְּבֵה. שְׂדֵי – לְשׁוֹן שְׂדֵה. חֲלָמִישׁ צוּר – תִּקְפוּ וְחִזְקוּ שֶׁל סִלַּע. כְּשֶׁאִינוּ דְּבוּק לַתְּכָה שְׁלֹאחֲרֵיו, נִקּוֹד "חֲלָמִישׁ"; וְכִשְׁהוּא דְּבוּק, נִקּוֹד חֲלָמִישׁ.

חֲמָאֵת בְּקָר וְחֵלֶב צֹאן עִם-חֵלֶב כָּרִים וְאִילִים בְּגִי – יִהְיֶה לְהוֹן בִּזְת מַלְכִּיהוֹן וְשִׁלְיִטְיָהוֹן עִם עוֹתָר בִּשְׁן וְעִתּוּדִים עִם-חֵלֶב כָּלִיוֹת חֲטָה וְדִם-עֲנָב תִּשְׁתֶּה-חֲמֵר: רַבְּרִיָּהוֹן וְתִקְיִפִּיהוֹן עֲמָא דְאַרְעֵהוֹן אַחְסִנְתָּהוֹן עִם בִּזְת חִילִּיהוֹן וּמִשְׁרִיתָהוֹן וְדִם גְּבִרִיָּהוֹן אֲתֵאֲשֵׁד כְּמִיָּא:

חֲמָאֵת בְּקָר וְחֵלֶב צֹאן – זֶה הָיָה בִּימֵי שְׁלֹמֹה, שְׁנָאֵמֵר: "עֲשֵׂרָה בְּקָר בְּרֹאִים וְעֲשָׂרִים בְּקָר רָעִי וּמֵאָה צֹאן". עִם חֵלֶב כָּרִים – זֶה הָיָה בִּימֵי עֲשֵׂרֵת הַשָּׁבָטִים, שְׁנָאֵמֵר: "וְאִכְלִים כָּרִים מִצֹּאן". עִם חֵלֶב כָּלִיוֹת חֲטָה – זֶה הָיָה בִּימֵי שְׁלֹמֹה, שְׁנָאֵמֵר: "וְהָיָה לְחֵם שְׁלֹמֹה" וְגוֹמֵר. וְדִם עֲנָב תִּשְׁתֶּה חֲמֵר – בִּימֵי עֲשֵׂרֵת הַשָּׁבָטִים: "הַשּׁוֹתִים בְּמִזְרְקֵי יַיִן". חֲמָאֵת בְּקָר – הוּא שְׁמֹן הַנִּקְלָט מֵעַל גְּבִי הַחֵלֶב. וְחֵלֶב צֹאן – חֵלֶב שֶׁל צֹאן, וְכִשְׁהוּא דְּבוּק נִקּוֹד "חֵלֶב", כְּמוֹ "בְּחֵלֶב אֱמוֹ". כָּרִים – כְּבָשִׂים. וְאִילִים – כְּמִשְׁמַעוֹ. בְּגִי בִּשְׁן – שְׁמָנִים הָיוּ. כָּלִיוֹת חֲטָה – חֲטִים שְׁמָנִים כְּחֵלֶב כָּלִיוֹת וְגַסִּין כְּכֹלִיא. וְדִם עֲנָב – תִּהְיֶה שׁוֹתָה יַיִן טוֹב וְטוֹעֵם יַיִן חָשׁוֹב. חֲמֵר – יַיִן בְּלִשׁוֹן אֲרָמִי. חֲמֵר – אֵין זֶה שֵׁם דָּבָר, אֲלָא לְשׁוֹן 'מִשְׁבַּח בְּטַעַם', וּוינו"ש בְּלַע"ז. וְעוֹד יֵשׁ לְפָרֵשׁ שְׁנֵי מִקְרָאוֹת הַלָּלוֹ אַחֵר תִּרְגּוּם שֶׁל אוֹנְקֵלוֹס: "אֲשִׁרִינוֹן עַל תִּקְפִּי אֲרַעָא" וְגוֹמֵר.

וַיִּשְׁמֹן יִשְׂרוּן וַיִּבְעֹט שְׁמֹנֶת עֶבֶת כְּשִׁית וַיִּשְׁאֵל עֵתָר יִשְׂרָאֵל וַיִּבְעֹט אֶצְלָה תְּקוּף קָנָא נִכְסִין שְׁבַק אֶל-לוֹהַ עֲשֵׂהוּ וַיִּנְבֵּל צוּר יִשְׁעָתוֹ: פוֹלְחָן אֱלֹהָא דְעֵבְדִּיה אֲרַגִּיזוּ קְדָם תְּקִיפָא פְּרָקִיָּה:

עֶבֶת – לְשׁוֹן עֶבֶי. כְּשִׁית – כְּמוֹ 'כְּסִית', לְשׁוֹן "כִּי כֹסֶה פָּנָיו בְּחֵלְבוֹ", כְּאֵדָם שְׁשִׁמּוֹן מִבְּפָנִים וְכִסְלִיו נִכְפָּלִים מִבְּחוּץ; וְכֵן הוּא אוֹמֵר: "וַיַּעַשׂ פִּיקָה עָלַי כֶּסֶל". כְּשִׁית – יֵשׁ לְשׁוֹן קֵל בְּלִשׁוֹן 'כְּסוּי', כְּמוֹ: "וְכִסָּה קֶלֶוֹן עֲרוֹם". וְאֵם כְּתִב 'כְּשִׁית' דְּגוֹשׁ, הָיָה נִשְׁמַע 'כְּסִית' אֶת אַחֲרִים', כְּמוֹ: "כִּי כֹסֶה פָּנָיו". וַיִּנְבֵּל צוּר יִשְׁעָתוֹ – גִּנְהוּ וּבִנְהוּ; כְּמוֹ שְׁנָאֵמֵר: "אֲחֹרִיקֵם אֵל הֵיכַל ה'" וְגוֹמֵר, אֵין לָךְ נְבוּל גְּדוֹל מִזֶּה.

יִקְנָאֵהוּ בְּזָרִים בְּתוֹעֵבָת יִכְעִיסָהוּ: אֶקְנִיאוּ קְדָמוּהִי בְּפוֹלְחָן טַעֲוֹן בְּתוֹעִיבָתָא אֲרַגִּיזוּ קְדָמוּהִי:

יִקְנָאֵהוּ – הִכְעִירוּ חֲמָתוֹ וְקִנְאָתוֹ. בְּתוֹעֵבָת – בְּמַעֲשִׂים תְּעוּבִים, כְּגוֹן מִשְׁכַּב זָכוּר וּכְשָׁפִים, שְׁנָאֵמֵר בָּהֶם 'תוֹעֵבָה'.

יִזְבַּחוּ לַשֹּׁ-דִים לֹא אֱלֹהִים אֶל-לֵהִים לֹא יִדְעוּם חֲדָשִׁים מִקְרָב בָּאוּ לֹא שְׁעָרוֹם אֲבִתִּיכֶם: זָבָחוּ לַשִּׁידִין דְּלִית בְּהוֹן צְרוּף דְּחֵלֹן דְּלֹא יִדְעוּנִין חֲדָתָן דְּמִקְרִיב אֲתַעֲבִידָא דְּלֹא אֲתַעֲסִקוּ בְּהוֹן אֲבִהֶתְכוּן:

לֹא אֱלֹהִים – כְּתֻבּוֹמוֹ: "דְּלִית בְּהוֹן צְרוּף". אֱלוֹ הָיָה בָּהֶם 'צְרוּף', לֹא הָיְתָה קִנְאָה כְּפֹלָה כְּמוֹ עֲכָשׁוּ. חֲדָשִׁים מִקְרָב בָּאוּ – אֲפִלּוּ הָאֱמוֹת לֹא הָיוּ רְגִילִים בָּהֶם; נִכְרִי שֶׁהָיָה רוֹאֶה אוֹתָם הָיָה אוֹמֵר: 'זֶה צֵלָם יְהוּדִי'. לֹא שְׁעָרוֹם אֲבִתִּיכֶם – לֹא יָרְאוּ מֵהֶם; לֹא עָמְדָה שְׁעָרָתָם מִפְּנֵיהֶם. דְּרָךְ שְׁעָרוֹת הָאֵדָם לַעֲמֹד מִחֲמַת יְרָאָה; כִּךְ נִדְרָשׁ בְּסִפְרֵי. וַיֵּשׁ לְפָרֵשׁ עוֹד, שְׁעָרוֹם – לְשׁוֹן "וּשְׁעִירִים יִרְקְדוּ שָׁם"; 'שְׁעִירִים' הֵם שֹׁ-דִים. לֹא עָשׂוּ אֲבִתִּיכֶם שְׁעִירִים הַלָּלוּ.

צוּר יִלְדֵךְ תִּשִּׁי וְתִשְׁכַּח אֵל מִחֻלְלֶךָ: זָחֶלַת תְּקִיפָא דִּי בְּרָאָךְ אֲתַנְשִׁיתָא שְׁבַקְתָּא פוֹלְחָן אֱלֹהָא דְעֵבְדָךְ:

תִּשִּׁי – תִּשְׁכַּח. וְרַבּוּתִינּוּ דִּרְשׁוּ: כְּשֶׁבֵּא לְהִיטִיב לָכֶם, אַתֶּם מִכְּעִיסִין לְפָנָיו וּמִתִּישִׁים כַּחוֹ מִלְּהִיטִיב לָכֶם. אֵל מִחֻלְלֶךָ – מוֹצִיאָךְ מִרְחָם, לְשׁוֹן "יְחֻלַּל אֵילֹת"; "חֵיל כִּיּוֹלָדָה".

רביעי

וַיֵּרָא י-הוָה וַיִּנְאֹץ מִכַּעַס בְּנִיו וּבְנֹתָיו: וְגַלִּי קְדָם יי וְתִקְיָה רּוּגְזִיָּה מִדְּאַרְגִּיזוּ קְדָמוּהִי בְּנִין וּבָנוֹ:

וַיֵּאמֶר אֶסְתִּירָה פָּנֶי מִהֶם אֲרָאָה מָה אַחֲרִיתָם כִּי דוֹר תִּהְיֶכֶת הֵמָּה בָּנִים לֹא-אֱמָן בָּם: וַיֵּאמֶר אֶסְלִיק שְׁכִינָתִי מִנְּהוֹן גְּלִי קְדָמִי מָה יְהִי בְּסוּפָהוֹן אֲרִי דְרָא דְאַשְׁנִי אֲנוּן בְּנִיָּא דְלִית בְּהוֹן הִימָנו:

מה אחריתם – מה תעלה בהם בסופם. **כי דור תהפוכות הָמָה** – מהפכין רצוני לכעס. **לא אמן בם** – אין גדולי נפרים בהם, כי הוריתים דרך טובה וסרו ממנה. **אמן** – לשון "ניהי אמן", נורטור"א בלע"ז. דבר אחר: **אמן** – לשון 'אמונה', פתגומי; אמרו בסיני: "נעשה ונשמע", ולשעה קלה בטלו הבטחתם ועשו העגל.

הם קנאוני בלא-אל פעסוני בהבליהם ואני אקניאם בלא-עם בגוי נבל אכעיסם:
אנון אקניאו קדמי בלא דחלא ארגיזו קדמי בטעותהון ואנא אקנינון בלא עם בעמא טפשא ארגיזנון:

קנאוני – הבעירו חמתי. **בלא אל** – בדבר שאינו א-לוה. **בלא עם** – באמה שאין לה שם, שנאמר: "הן ארץ כש-דים זה העם לא היה"; ובעשו הוא אומר: "בזוי אתה מאד". **בגוי נבל אכעיסם** – אלו המינים; וכן הוא אומר: "אמר נבל בלבד אין א-להים".

כי-אשל קדחה באפי ותיקד עד-שאול תחתית ותאכל ארץ ויבלה ותלהט מוסדי הרים:
ארי קדום תקיף כאישא נפק מן קדמי ברגז שיצי עד שאול ארעיתא אסיף ארעא ועללמה שיצי עד סיפי טוריא:

קדחה – בערה. **ותיקד** – בכם עד היסוד. **ותאכל ארץ ויבלה** – ארצכם ויבולה. **ותלהט** – ירושלים המיסדת על ההרים, שנאמר: "ירושלים הרים סביב לה".

אספה עלימו רעות חצי אכלה-בם:
אסיף עליהון בישן מכתשי אשיצי בהון:
אספה עלימו רעות – אספה רעה על רעה, לשון "ספו שנה על שנה"; "ספות הרנה"; "עולותיכם ספו על זבחיכם". דבר אחר: **אספה** – אכלה, כמו: "פן תספה". **חצי אכלה בם** – כל חצי אשלים בהם. וקללה זו, לפי הפרענות – לברכה היא: חצי פלים, והם אינם פלים.

מזי רעב ולחמי רשף וקטב מרירי ושן-בהמת נפיתי כפן ואכילי עוף וכתישי רוחין בישינ ושן חית אשלח-בם עם-חמת זחלי עפר:
ברא אגרי בהון עם חמת תניניא דזחלין בעפרא:

מזי רעב – אונקלוס תרגם "נפיתי כפן", ואין לי עד מוכיח עליו. ומשמו של רבי משה הדרשן מטולושא שמעתי: שעירי רעב; אדם כחוש מגדל שער על בשרו. **מזי** לשון ארמי – שער, 'מזיא', 'דהנה מהפך במזיא'. **ולחומי רשף** – הש-דים נלחמו בהם, שנאמר: "ויבני רשף גביהו עוף", והם ש-דים. **וקטב מרירי** – וכריתות שד ששמו מרירי. **קטב** – כריתה, כמו: "אהי קטבך שאול". **ושן בהמות** – מעשה היה, והיו הרסלים נושכין וממיתין. **חמת זחלי עפר** – ארס נחשים, המהלכים על גחונם על העפר כמים הזוחלים על הארץ. 'זחילה' – לשון מרוצת המים על העפר; וכן כל מרוצת דבר המשפשף על הארץ והולך.

מחויז תשפל-תרב ומחזרים אימה גמ-בחור גמ-בתולה יונק עם-איש שיבה:
מברא תתפיל תרבא ומתנוניא תרגת מותא אף עולימיהון אף עולימתהון ינקיהון עם סביהון:

מחויז תשפל תרב – מחויז לעיר תשפלם חרב גיסות. **ומחזרים אימה** – פשבורם ונמלט מן החרב, חזרי לבו נקופים עליו מחמת אימה, והוא מת והולך בה. דבר אחר: **ומחזרים אימה** – בבית תהיה אימת דבר, כמה שנאמר: "כי עלה מנת בסלונינו"; וכן תרגם אונקלוס. דבר אחר: **מחויז תשפל תרב** – על מה שעשו בחוצות, שנאמר: "ומספר חוצות ירושלים שמתם מנבחות לבשת". **ומחזרים אימה** – על מה שעשו בחזרי חזרים, שנאמר: "אשר זקני בית ישראל עושים בחשך איש בחזרי משכיתו".

אמרתי אפאיהם אשביתה מאנוש זכרם:
אמרתי יחול רוגזי עליהון ואשיצינון אבטיל מן בגי אנשא דוכרנהון:

אמרתי אפאיהם – אמרתי בלבי: אפאה אותם. ויש לפרש **אפאיהם** – אשיתם פאה, להשליכם מעלי הפקר. ודגמתו מצינו בעזרא: "ותתן להם ממלכות ועממים ותחלקם לפאה", להפקר; וכן חזרו מנחם. ויש פותרים אותו כתרגומו: "יחול רוגזי עליהון". ולא יתכן, שאם כן – הנה ליה לכתב 'אפאיהם', אחת לשמוש ואחת ליסוד, כמו: "אאזרד"; "אאמצכם כמו פי"; וקאל"ף התיכונה אינה ראויה בו פלל. ואונקלוס תרגם אחר לשון הבריתא השנויה בספרי, החולקת תיבה זו לשלש תבות: 'אמרתי אף אי הם'; אמרתי באפי: אתגם כאלו אינם, שיאמרו רואיהם עליהם: איה הם?

לולי פעס אויב אגור פון-ינפרו צרימו פון-יאמרו ידנו רמה ולא י-הוה פעל פל-זאת:
אלו לא פון רוגזא דשנאה כניש דלמא יתררב בעיל דבבא דלמא יימרון ידנא תקיפת לנא ולא מן קדם יי הנת כל דא:

לולי פעס אויב אגור – אם לא שפעס אויב כנוס עליהם להשחיתם, ואם יוכל להם וינשחיתם – יתלה הגדלה בו ובא-להיו ולא יתלה הגדלה ב. וזהו שנאמר: **פון ינפרו צרימו**, ינפרו הדבר לתלות גבורתו בנכרי, שאין הגדלה שלו; **פון יאמרו ידינו רמה וגומר**. כי אותו גוי – אויב עצות המה ואין בהם תבונה; **שאלו היו חכמים**, ישפילו זאת, איכה ירדף וגומר.

פֿי־גוי אבד עצות הגמה ואין בהם תבונה:

ארי עם מאבדי עיצה אנון ולית בהון סוכלתנו:

חמישי

לו חקמו ישפילו זאת יבינו לאחריתם:

אלו חכימו אסתכלו בדא סברו מא יהי בסופהון:

יבינו לאחריתם – יתנו לב להתבונן לסוף פרענותם של ישראל.

איכָה ירדף אחד אֵלף ושנים יגיסו רבבה אם־לא פֿי־צורם מְכָרם וי־הנה הסגירם:

איכדין ירדוף חד לאלפא ותרין יערקון לרבותא א־להיו תקיפהון מסרנון וי־אשלימנון:

איכָה ירדף אחד – ממנו, אֵלף מישראל. אם לא פי צורם מְכָרם נה' הסגירם – מְכָרם ומסרם בַּיָּדוֹ, דליבר"ר בלע"ז.

פי לא כצורנו צורם ואיבינו פלילים:

ארי לא כתוקפנא תוקפהון ובעלי דבבנא הוו דיננא:

פי לא כצורנו צורם – כל זה הנה להם לאויבים להבין, שֶׁשֵׁם הַסְּגִירָם, ולא להם ולא־להיהם הנצחון, שְׁהָרִי עד הנה לא יוכלו כלום א־להיהם כנגד צורנו, כי לא פסלענו סלעם. כל צור שְׂבַמְקָרָא – לשון סלע. ואיבינו פלילים – נעֲכָשׁוּ אויבינו שופטים אותנו; הרי שצורנו מְכָרָנוּ לָהֶם.

פֿי־מגפן סדם גפנם ומשדמת עמרה ענבמו ענבי־רוש אשפלת מרת למו:

ארי כפורענות עמא דסדום כס פורענותהון ולקותהון כעם עמורה מחתהון בישן פרישי חוין ותושלמת עובדיהון כמרתהון:

פי מגפן סדם גפנם – מסב למעלה: "אמרת בלבי אפאיהם ואשבית זכרם", לפי שמעשיהם מעשה סדום ועמורה. שדמות – שדה תבואה, כמו: "ושדמות לא עשה אכל"; "בשדמות קדרון". ענבי רוש – עשב מר. אשפלות מרורות למו – משקה מר ראוי להם; לפי מעשיהם פרענותם. וכן תרגם אונקלוס: "ותושלמת עובדיהון כמרתהון".

חמת תנינם יינם וראש פתנים אכזר:

הא כמרת תנינא כס פורענותהון וכריש פתני חוין אכזראין:

חמת תנינם יינם – כתרגומו, "הא כמרת תנינא כס פורענותהון", 'הנה כמרירות נחשים כוס משתה פרענותם'. וראש פתנים – כוסם, שהוא אכזר לנשוף; אויב אכזרי יבא ויפרע מהם.

הל־הוא כמס עמדי חתום באוצרתי:

הל־א כל עובדיהון גלן קדמי גניזין ליום דינא באוצרי:

הל־הוא כמס עמדי – כתרגומו: כסבורים הם ששכחתי מעשיהם? כלם גנוזים ושְׂמֹרִים לַפָּנִי. הל־הוא – פרי גפנם ותבואת שדמותם – כמס עמדי.

לי נקם ושלם לעת תמוט רגלם פי קרוב יום אידם וקח שתלת למו:

קדמי פורענותא ואנא אשלים לעדן דיגלון מארעהון ארי קריב יום תברהון ומבע דעתיד להון:

לי נקם ושלם – עמי נכון ומזמן פרענות נקם, וישלם להם כמעשיהם; הנקם ושלם להם גמולם. ויֵשׁ מְפָרְשִׁים ושלם – שם דבר, כמו 'ושלום', והוא מגזרת "והדבר אין בהם", כמו 'והדבור'. ואימתי אשלם להם? לעת תמוט רגלם, כשתתם זכות אבותם שהם סמוכים עליה. פי קרוב יום אידם – כשאֲרָצָה להביא עליהם יום אידם, קרוב ומזמן לפני להביא על ידי שלוחים הרבה. וקח שתלת למו – ומהר יבאו העתידות להם. וקח – כמו "ימהר יחישא". עד כאן העיד עליהם משה דברי תוכחה, להיות השירה הזאת לעד: כשתבוא עליהם הפרענות, ידעו שאני הודעתים מראש. מכאן ואילך העיד עליהם דברי תנחומין שיבאו עליהם ככלות הפרענות, ככל אשר אָמַר למעלה: "והנה כי יבואו עליך" וגומר "הברכה והקללה" וגומר "ושב ה' א־להיך את שבותך" וגומר.

פֿי־ידין ו־הנה עמו ועל־עבדיו יתנחם פי יראה פֿי־אנלת יד ואפס עצור ועזוב:

ארי ידין יי דינא דעמיה ופורענות עבדוהי צדיקנא יתפרע ארי גלי קדמוהי דבעדן דתמקף עליהון מחת שונאה יהון מטיולטליו ושביקיו:

פי ידין ה' עמו – כשישפט אותם ביסורין הללו האמורים עליהם; כמו: "פי כם ידין עמים", ייסר עמים. פי זה אינו משמש בלשון "דקא" לתת טעם לדברים של מעלה, אלא לשון תחלת דבור, כמו: "פי תבאו אל הארץ"; כשיבאו עליהם משפטים הללו, ויתנחם הקדוש ברוך הוא על עבדיו לשוב ולרחם עליהם. יתנחם – לשון הפך המחשבה, להטיב או להרע. פי יראה פי אנלת יד – כשיראה פי יד האויב הולכת וחונקת מאד עליהם, ואפס בהם עצור ועזוב. עצור – נושע על ידי עוצר ומושל שיעצור בהם; עזוב – על ידי עוזב. עוצר הוא המושל, וחונקת מאד עליהם, ואפס בהם עצור ועזוב.

העוצר בעם שלא ילכו מפגרים בצאתם לצבא על האויב, בלעז מיינטינו"ד. **עצור** – הוא הנושע במעצר המושל. **עזוב** – מחזק, כמו: "ויעזבו ירושלים עד החומה"; "אף לא עזבה עיר תהלה"; אינפורציי"ד.

ואמר אי א-להימו צור חסיו בו: **ויימר אן דחלתהון תקיפא דהון רחיצין ביה:**

ואמר – הקדוש ברוך הוא עליהם, **אי א-להימו** שעבדו. **צור חסיו בו** – הסלע שהיו מתפסין בו מפני הסמה והצנה, כלומר, שהיו בטוחין בו להגן עליהם מן הרעה.

אשר חלב זבחימו יאכלו ישתו יין נסיכם יקומו וינעזרכם יהי עליכם סתרה: **דתרב נכסתהון הון אכלין שתן חמר נספיהון יקומוון בען ויסעדונכון יהון עליכון למגין:**

אשר חלב זבחימו – היו אותן אלהות אוכלים, שהיו מקריבים לפניהם, ושותין יין נסיכם. **יהי עליכם סתרה** – אותו הצור יהיה לכם מחסה ומסתור.

ראו עתה כי אני אני הוא ואין א-להים עמדי אני אמית ואחלה מחצתי ואני ארפא ואין מדי מצייל: **חזו כען דאנא אנא הוא ולית אלה בר מני אנא ממית ומחי מחינא ואף מסינא ולית מן ידי משיזיב:**

ראו עתה – הבינו מן הפרענות שהבאתי עליכם ואין לכם מושיע, ומן התשועה שאושיעכם ואין מוסה בנדי. **אני אני הוא** – אני להשפיל ואני להרים. **ואין א-להים עמדי** – עומד כנגדי למחות. **עמדי** – דגמתי וכמוני. **ואין מדי מצייל** – הפושעים בי.

שישי

כי-אשא אל-שמים ידי ואמרת תי אנכי לעלם: **ארי אתקינית בשמיא בית שכינתי ואמרית קים אנא לעלמין:**

כי אשא אל שמים ידי – כי בחרון אפי אשא ידי אל עצמי בשבועה. **ואמרת תי אנכי** – לשון שבועה הוא: אני נשבע, **תי אנכי**.

אם-שנותי ברק חרפי ותאתז במשפט ידי אשיב נקם לצרי ולמשנאי אשלם: **אם על חד תרין כתיזו ברקא מסוף שמיא ועד סוף שמיא תתגלי חרפי ותמקף בדינא ידי אתיב פורענותא לשנאי ולבעלי דבבי אשלים:**

אם שנותי ברק חרפי – אם אשנו את להב חרפי למען היות לה ברק, פלנדו"ר. **ותאתז במשפט ידי** – להניח מדת רחמים באיבי שהרעו לכם, אשר אני קצפתי מעט והמה עזרו לרעה, **ותאתז ידי את מדת המשפט** להחזיק בה לנקם נקם. **אשיב נקם וגומר** – למדו רבותינו באגדה מתוך לשון המקרא, שאמר **ותאתז במשפט ידי**: לא כמדת בשר ודם מדת הקדוש ברוך הוא. מדת בשר ודם, זורק חץ ואינו יכול להשיבו; והקדוש ברוך הוא זורק חציו – וגש בידו להשיבם, כאלו אוסנן בידו. שהרי ברק הוא חצו, שנאמר כאן ברק חרפי ותאתז במשפט ידי. והמשפט הזה – לשון פרענות הוא, בלעז יושיצי"א.

אשכיר חצי מדם ותרפי תאכל בשר מדם חלל ושבתי מראש פרעות אויב: **ארוי גררי מדמא ותרפי תקטיל בעממיא מדם קטילין ושבו לאעדאה כתרין מריש שנאה ובעיל דבבא:**

אשכיר חצי מדם – האויב. **ותרפי תאכל בשר** – בשרם. **מדם חלל ושבתי** – זאת תהיה להם מעון דם חללי ישראל ושבתי ששבו מהם. **מראש פרעות אויב** – מפשע תחלת פרצות האויב; כי כשהקדוש ברוך הוא נפרע מן האמות, פוקד עליהם עונם ועונות אבותיהם, מראשית פרצה שפרצו בישראל.

הרגינו גוים עמו כי דם-עבדיו יקום ונקם ישיב לצריו וכפר אדמתו עמו: **שבחיו עממיא עמיה ארי פורענות עבדוהי צדיקתא יתפרע ופורענותא יתיב לשנאוהי ויכפר על ארעיה ועל עמיה:**

הרגינו גוים עמו – לאותו הזמן ושבחו האמות את ישראל: ראו מה שבחתי של אמה זו, שדבקו בהקדוש ברוך הוא בכל התלאות שעברו עליהם ולא עזבוהו! יודעים היו בטובו ובשבחו. **כי דם עבדיו יקום** – שפיכות דמיהם, כמשמעו. **ונקם ישיב לצריו** – על הגזל ועל החמס, כענין שנאמר: "מצרים לשממה תהיה ואדום למדבר שממה מחמס בני יהודה"; ואומר: "מחמס אחיה יעקב" וגומר. **וכפר אדמתו עמו** – ויפייס אדמתו ועמו על הצרות שעברו עליהם שעשה להם האויב. **וכפר** – לשון רצוי ופיוס, כמו: "אכפרה פניו" – "אנחנייה לרוגזיה". **וכפר אדמתו** – ומה היא אדמתו? **עמו**; כשעמו מתנחמים – ארצו מתנחמת. וכן הוא אומר: "רצית ה' ארצה"; במה רצית ארצה? "שבת שביית יעקב". **בפנים אחרים** – היא נדרשת בספרי, ונחלקו בה רבי יהודה ורבי נחמיה. רבי יהודה דורש כלה כנגד ישראל, ורבי נחמיה דורש את כלה כנגד האמות. רבי יהודה דורשה כלפי ישראל: **אמרתי אפאיהם** – כמו שפרשתי, עד "ולא ה' פעל כל זאת". **כי גוי אבד עצות המה** – אבדו תורתם, שהיא להם עצה נכונה. **ואין בהם תבונה** – להתבונן, איכה ירדה אחד מן האמות אלה מהם, **אם לא כי צורם מכרם, כי**

לא כצורנו צורם; הפל כמו שפרשתי, עד תכליתו. רבי נחמיה דורשה כלפי האמות:—**כי גוי אבד עצות המה** — כמו שפרשתי תחלה, עד "ואויבינו פלילים". **כי מגפן סדם גפנם** — של אמות. **ומשדמת עמרה וגומר** — ולא ישימו לבם לתלות הגדלה בי. **ענבמו ענבי רוש** — הוא שאמר: "לולי פעם אויב אגור" על ישראל, להרעילם ולהמרינם; לפיכך **אשכלת מררת למו**, להלעיט אותם על מה שעשו לבני. **חמת תנינים יינם** — מוכן להשקותם על מה שעושין להם. **כמס עמדי** — אותו הכוס, שנאמר: "כי כוס ביד ה'" וגומר. **לעת תמוט רגלם** — כענין שנאמר: "תמסנה רגל". **כי ידיו ה' עמו** — בלשון זה משמש כי ידיו בלשון דהא, ואין ידיו לשון יסורין, אלא לשון 'פי יריב' את ריבם מיד עושקיהם, כי **יראה כי אזלת יד וגומר**. ואמר **אי א-להימו** — והאויב יאמר: **אי א-להימו** של ישראל? כמו שאמר טיטוס הרשע כשגדר את הפרכת, כענין שנאמר: "ותרא אינתי ותכסה בוישה האומרה אלי אי ה' א-להיך". **ראו עתה כי אני וגומר** — אז יגלה הקדוש ברוך הוא ישועתו, ויאמר: **ראו עתה כי אני הוא**, מאתי באת עליהם הרעה, ומאתי תבא עליהם הטובה. **ואין מידי מציל** — שייציל אתכם מן הרעה אשר אביא עליכם. **כי אשא אל שמים ידי** — כמו 'כי נשאתי': תמיד אני משרה שכינתי בשמים, כתרנומו. אפלו חלש למעלה וגבור למטה, אימת עליון על התחתון, וכל שכן שגבור למעלה וחלש למטה. **ידי** — מקום שכינתי, כמו: "איש על ידו". והיה בידי להפרע מקם, אבל אמרתי **שחי אנכי לעולם**, אני ממהר לפרע, לפי שיש לי שהות בדבר, כי אני חי לעולם, ובדורות אחרונים אני נפרע מהם; והיכולת בידי לפרע מן המתים ומן החיים. מלך בשר נדם שהוא הולך למות, ממהר נקמתו להפרע בסיו, כי שמה ימות הוא או אויבו, ונמצא שלא ראה נקמתו ממנו; אבל אני חי לעולם, ואם ימותו הם ואני נפרע בסיו, אפרע במוותם. **אם שנותי ברכ חרבי** — הרבה אם יש שאינם תלויין; כשאשגון ברכ חרבי ותאחז במשפט ידי, כמו שפרשתי למעלה.

שביעי
ויבא משה וידבר את-פלדברי השירה-הזאת באזני העם הוא והושע בן-נון:
ונאתא משה ומליל ית כל פתגמי תושבחתא הדא קדם עמא הוא והושע בר נון:

הוא והושע בן נון — שבת של דיווגי היתה, נטלה רשות מזה ונתנה לזה. העמיד לו משה מתורגמן ליהושע שיהא דורש בסיו, כדי שלא יאמרו ישראל: בסיו רבד לא היה לה להרים ראש. ולמה קוראהו כן **הושע**? לומר שלא נחה דעתו עליו, שאף על פי שנתנה לו גדלה, השפיל עצמו כאשר מתחלתו.

ויכל משה לדבר את-פלדבריה האלה אל-פל-ישראל:
ושיצי משה למללא ית כל פתגמיא האלין עם כל ישראל:

ויאמר אלהם שימו לבבכם לכל-הדברים אשר אנכי מעיד בכם היום אשר תצוו את-בניכם לשמר לעשות את-פלדברי התורה הזאת:
ונאמר להון שויו לבכון לכל פתגמיא דאנא מסהיד בכון יומא דין דתפקדונונון ית בניכון למטר למעבד ית כל פתגמי אורייתא הדא:

שימו לבבכם — צריך אדם שיהיו עיניו ואזניו ולבו מכונים לדברי תורה; וכן הוא אומר: "בן אדם ראה בעיניו ובאזניו שמע ושים לבך" וגומר. ודרי דברים קל וחמר: ומה תבנית הבית, שהוא נראה לעינים ונמדד בקנה, צריך אדם שיהיו עיניו ואזניו ולבו מכונים להבין; דברי תורה, שהם כהררין תלויין בשערה, על אחת כמה וכמה.

כי לא-דבר רק הוא מכם פיהוא חייכם ובדבר הזה תאריכו ימים על-האדמה אשר אתם עברים את-הירדן שמה לרשתה:
ארי לא פתגם ריקן הוא מנכון ארי הוא חייכון ובפתגמא הדין תירכון יומין על ארעא דאתון עברין ית ירדנא לתמן למירתה:

כי לא דבר רק הוא מכם — לא לחנם אתם יגיעים בה, כי הרבה שזכר תלוי בה, **כי הוא חייכם**. דבר אחר: אין לה דבר ריקן בתורה שאם תדרשנו, שאין בו מתן שזכר. תדע לה, שפן אמרו חכמים: "ובאות לוטן תמנע", "ותמנע היתה פילגש" וגומר. לפי שאמרה: אני כדאי להיות לו אשה, הלואי ואהיה פילגשו; וכל כך למה? להודיע שבחו של אברהם, שהיו שלטונים ומלכים מתאווים לדבק בזרעו.

וידבר י-הוה אל-משה בעצם היום הזה לאמר:
ומליל יי עם משה בכרן יומא הדין למימר:

וידבר ה' אל משה בעצם היום הזה — בשלשה מקומות נאמר **בעצם היום הזה**. נאמר בנח: "בעצם היום הזה בא נח" וגומר, במראית אורו של יום; לפי שהיו בני דורו אומרים: בכך וכך, אם אנו מרגישין בו אין אנו מניחין אותו לכנס בתבה; ולא עוד, אלא אנו נוטלין כשילין וקרדומות ומבקעין את התבה. אמר הקדוש ברוך הוא: הריני מכניסו בנחצי היום, וכל מי שיש בידו פת למחות, יבא וימחה. במצרים נאמר: "בעצם היום הזה הוציא ה'"; לפי שהיו מצריים אומרים: בכך וכך, אם אנו מרגישין בהם, אין אנו מניחין אותם לצאת; ולא עוד, אלא אנו נוטלין ספפות וכלי זון והורגין בהם. אמר הקדוש ברוך הוא: הריני מוציאן בנחצי היום, וכל מי שיש בו פת למחות, יבא וימחה. אף כאן, במיתתו של משה, נאמר: **בעצם היום הזה**; לפי שהיו ישראל אומרים: בכך וכך, אם אנו מרגישין בו, אין אנו מניחין אותו; אדם שהוציאנו ממצרים, וקרע לנו את הגם, והוריד לנו את המן, והגיו לנו את השלל, והעלה לנו את הבאר, ונמנו לנו את התורה, אין אנו מניחין אותו! אמר הקדוש ברוך הוא: הריני מכניסו בנחצי היום, וכוליה.

עֲלֵה אֶל־הַר הָעֶבְרִים הַזֶּה הֲרֹג־נָבוֹ אֲשֶׁר בְּאֶרֶץ מוֹאָב אֲשֶׁר עַל־פְּנֵי יְרֵחוֹ וּרְאֵה אֶת־אֶרֶץ כְּנָעַן אֲשֶׁר אָנֹכִי נֹתֵן לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל לְאַחֲזָהּ:	סָק לַטּוֹרָא דְעֵבְרָאִי הַדִּין לַטּוֹרָא דְנָבוֹ דְבִארְעָא דְמוֹאָב דְעַל אִפִּי יְרֵיחוֹ וְחֲזִי יְת אֶרְעָא דְכְנַעַן דְאַנָּא יְהִיב לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל לְאַחְסָנָא:
---	---

וַמֵּת בְּהָר אֲשֶׁר אַתָּה עֹלֶה שָׁמָּה וְהֶאֱסַף אֶל־עַמִּיךָ בְּאֶשְׁר־מָלֵת אֶהְרֹן אֶחֱיָהּ בְּהָר הַהוּא וַיֵּאֱסַף אֶל־עַמּוּיוֹ:	וּמּוּת בְּטוֹרָא דְאַתָּ סָלִיק לְתַמָּן וְאַתְכְּנִישׁ לְעַמְךָ כְּמָא דְמִית אֶהְרֹן אֶחָיָהּ בְּהוֹר טוֹרָא וְאַתְכְּנִישׁ לְעַמִּיָּהּ:
--	---

בְּאֶשֶׁר מֵת אֶהְרֹן אֶחֱיָהּ – בְּאוֹתָהּ מִיתָה שְׁרָאִית וְחֻמְדָּתָּ אוֹתָהּ. שְׁהַפְּשִׁיט מִשָּׁה אֶת אֶהְרֹן כְּגַד רֹאשׁוֹן וְהִלְבִּישׁוּ לְאַלְעָזָר, וְכֹן שְׁנֵי, וְכֹן שְׁלִישִׁי, וְרָאָה בְּנוֹ בְּכָבוֹדוֹ. אָמַר לוֹ מֹשֶׁה: "אֶהְרֹן אֶחֱי, עֲלֵה לְמִטָּה!" וְעֹלָה; "פָּשֹׁט יְדִידָה!" וּפָשֹׁט; "פָּשֹׁט רִגְלִידָה!" וּפָשֹׁט; "עֲצֹם עֵינֶיךָ," וְעֲצֹם; "קִמְצֵ פִידָה," וְקִמְצֵ; וְהִלֵּךְ לוֹ. אָמַר מֹשֶׁה: אֲשֶׁרִי מִי שְׁמַת בְּמִיתָה זוֹ.

עַל אֲשֶׁר מְעַלְתֶּם בִּי בְּתוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּמִי־מְרִיבַת קִדְשׁ מִדְּבַר־צֹן עַל אֲשֶׁר לֹא־קִדְשַׁתֶּם אוֹתִי בְּתוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל:	עַל דְּשַׁקְרָתוֹן בְּמִימְרֵי בְּגוֹ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּמִי מַצּוֹת רְקַם מִדְּבָרָא דְצִין עַל דְּלֹא קִדִּישְׁתּוֹן יְתִי בְּגוֹ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל:
---	--

עַל אֲשֶׁר מְעַלְתֶּם בִּי – גְּרַמְתֶּם לְמַעַל בִּי. עַל אֲשֶׁר לֹא קִדְשַׁתֶּם אוֹתִי – גְּרַמְתֶּם לִי שְׁלֹא אֶתְקַדַּשׁ. אָמַרְתִּי לָכֶם: "וְדַבַּרְתֶּם אֵל הַסֹּלַע", וְהֵם הִכּוּהוּ, וְהֶעֱרְכוּ לְהִכּוֹתוֹ פַּעַמִּים; וְאֵלּוּ דִּבְרוּ עִמּוֹ וְנָתַן מִימּוֹ כֹּלָא הַכָּאָה – הִנֵּה מִתְקַדַּשׁ שֵׁם שְׁמִי, שְׁהִיוּ יִשְׂרָאֵל אוֹמְרִים: וּמָה הַסֹּלַע הַזֶּה שְׂאִינוֹ לְשֹׁכֵר וְלֹא לְפֹרְעָנוּת, אִם זָכָה – אֵין לוֹ מִתֵּן שֹׁכֵר, וְאִם חָטָא – אֵינוֹ לוֹקָה, כֹּךְ מְקַנֵּם מַצּוֹת בּוֹרְאוֹ; אָנוּ לֹא כָּל שָׂפָן.

כִּי מִנְּגִד תִּרְאֶה אֶת־הָאֶרֶץ וְשָׁמָּה לֹא תָבוֹא אֶל־ הָאֶרֶץ אֲשֶׁר־אָנֹכִי נֹתֵן לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל:	אַרִּי מִקְבִּיל תַּחֲזִי יְת אֶרְעָא וּלְתַמָּן לֹא תִיעוֹל לְאַרְעָא דְאַנָּא יְהִיב לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל:
--	---

כִּי מִנְּגִד – מִרְחֹק. תִּרְאֶה וְגוֹמֵר – כִּי אִם לֹא תִרְאֶנָּה עַכְשָׁו, לֹא תִרְאֶנָּה עוֹד בְּחַיָּיָהּ. וְשָׁמָּה לֹא תָבוֹא – כִּי יְדַעְתִּי כִּי חֲבִיבָהּ הִיא לָךְ, עַל כֵּן אָנֹכִי אוֹמֵר לָךְ: "עֲלֵה וּרְאֵה".

יא וַיְהִי לְתַשׁוּבַת הַשָּׁנָה לַעֲתָא | צֵאת הַמִּלְאכִים
 וַיִּשְׁלַח דָּוִד אֶת־יֹאבָב וְאֶת־עֲבָדָיו עִמּוֹ וְאֶת־כָּל־
 יִשְׂרָאֵל וַיִּשְׁחָתוּ אֶת־בְּנֵי עִמּוֹן וַיִּצְּרוּ עַל־רִבְּהָ
 וְדָוִד יוֹשֵׁב בִּירוּשָׁלַם: וַיְהִי | לַעֲתָה הָעָרֵב וַיִּקָּם
 דָּוִד מֵעַל מִשְׁכָּבוֹ וַיִּתְּהַלֵּךְ עַל־גִּגְגַּב בֵּית־הַמֶּלֶךְ וַיֵּרָא
 אִשָּׁה רַחֲצָת מֵעַל הַגִּגְגַּב וְהָאִשָּׁה טוֹבַת מַרְאֵה מְאֹד:
 וַיִּשְׁלַח דָּוִד וַיִּדְרָשׁ לָאִשָּׁה וַיֹּאמֶר הֲלוֹא־זֹאת בַּת־
 שִׁבְעָה בַת־אֲלִיעָזֶר אִשְׁתִּי אֲוִרְיָה הַחַתָּי: וַיִּשְׁלַח דָּוִד
 מִלְאכָיִם וַיִּקְחָהּ וַתָּבוֹא אֵלָיו וַיִּשְׁכַּב עִמָּהּ וְהִיא
 מִתְקַדֶּשֶׁת מִטַּמְאָתָהּ וַתָּשָׁב אֶל־בֵּיתָהּ: וַתַּהַר
 הָאִשָּׁה וַתִּשְׁלַח וַתַּגֵּד לְדָוִד וַתֹּאמֶר הִרָה אֲנִכִי:
 וַיִּשְׁלַח דָּוִד אֶל־יֹאבָב שְׁלַח אֵלַי אֶת־אֲוִרְיָה הַחַתָּי
 וַיִּשְׁלַח יֹאבָב אֶת־אֲוִרְיָה אֶל־דָּוִד: וַיָּבֹא אֲוִרְיָה
 אֵלָיו וַיִּשְׁאַל דָּוִד לְשָׁלוֹם יֹאבָב וְלְשָׁלוֹם הָעָם
 וְלְשָׁלוֹם הַמְּלָחְמָה: וַיֹּאמֶר דָּוִד לְאֲוִרְיָה רַד
 לְבֵיתְךָ וּרְחֵץ רִגְלֶיךָ וַיֵּצֵא אֲוִרְיָה מִבֵּית הַמֶּלֶךְ
 וַתֵּצֵא אֶתְרֵיו מִשְׁאֵת הַמֶּלֶךְ: וַיִּשְׁכַּב אֲוִרְיָה פֶתַח
 בֵּית הַמֶּלֶךְ אֶת כָּל־עֲבָדָיו אֶ־דָּגְיוֹ וְלֹא יָרַד אֶל־
 בֵּיתוֹ: וַיִּגְדּוּ לְדָוִד לֵאמֹר לֹא־יָרַד אֲוִרְיָה אֶל־בֵּיתוֹ
 וַיֹּאמֶר דָּוִד אֶל־אֲוִרְיָה הֲלוֹא מִדְּרָךְ אַתָּה בָּא מִדּוּעַ
 לֹא־יָרַדְתָּ אֶל־בֵּיתְךָ: וַיֹּאמֶר אֲוִרְיָה אֶל־דָּוִד
 הָאֲרוֹן וְיִשְׂרָאֵל וַיהוָה וַיְהוּדָה יֹשְׁבִים בַּסָּפוֹת וְאֲדָנִי
 יֹאבָב וְעֲבָדָיו אֲדָנִי עַל־פְּנֵי הַשָּׂדֶה חֲזִים וְאֲנִי אָבוֹא
 אֶל־בֵּיתִי לֵאכֹל וּלְשִׁתּוֹת וּלְשָׁכַב עִם־אִשְׁתִּי תִּיךָ
 וְחִי נִפְשֶׁךָ אִם־אֵעָשֶׂה אֶת־הַדָּבָר הַזֶּה: וַיֹּאמֶר
 דָּוִד אֶל־אֲוִרְיָה שֵׁב בָּזָה גַּם־הַיּוֹם וּמָחָר אֲשַׁלְּחֶךָ
 וַיֵּשֶׁב אֲוִרְיָה בִירוּשָׁלַם בַּיּוֹם הַהוּא וּמִמָּחָרָת:
 וַיִּקְרָא־לּוֹ דָּוִד וַיֹּאכַל לִפְנָיו וַיִּשְׁתֶּה וַיִּשְׁכַּרְהוּ
 וַיֵּצֵא בָּעָרֵב לְשָׁכַב בְּמִשְׁכָּבוֹ עִם־עֲבָדָיו אֶ־דָּגְיוֹ
 וְאֶל־בֵּיתוֹ לֹא יָרַד: וַיְהִי בַּבֹּקֶר וַיִּכְתֹּב דָּוִד סֵפֶר
 אֶל־יֹאבָב וַיִּשְׁלַח בְּיַד אֲוִרְיָה: וַיִּכְתֹּב בַּסֵּפֶר
 לֵאמֹר הִבּוּ אֶת־אֲוִרְיָה אֶל־מוֹל' פְּנֵי הַמְּלָחְמָה
 הַחֲזָקָה וּשְׁבַתֶּם מֵאֶתְרֵיו וּנְכָה וּמָת: וַיְהִי בַשָּׁמּוֹר
 יֹאבָב אֶל־הָעִיר וַיִּתֵּן אֶת־אֲוִרְיָה אֶל־הַמָּקוֹם אֲשֶׁר
 יָדַע כִּי אֲנָשֵׁי־חֵיל שָׁם: וַיֵּצֵאוּ אֲנָשֵׁי הָעִיר
 וַיִּלְחְמוּ אֶת־יֹאבָב וַיַּפֵּל מִן־הָעָם מֵעֲבָדָיו דָּוִד וַלָּמָת

גַּם אֲוִרְיָה הַחַתָּי: וַיִּשְׁלַח יֹאבָב וַיִּגְדּוּ לְדָוִד אֶת־
 כָּל־דְּבָרֵי הַמְּלָחְמָה: וַיֵּצֵאוּ אֶת־הַמִּלְחָמָה לֵאמֹר
 כְּכֹלֹתְךָ אֶת כָּל־דְּבָרֵי הַמְּלָחְמָה לְדָבָר אֶל־הַמֶּלֶךְ:
 וְהִנֵּה אִם־תַּעֲלֶה חֲמַת הַמֶּלֶךְ וַאֲמַר לְךָ מִדּוּעַ
 נִגְשָׁתָם אֶל־הָעִיר לְהִלָּחֵם הֲלֹא יִדְעָתָם אֶת
 אֲשֶׁר־יָרִוּ מֵעַל הַחֹמָה: וַיִּמְיֶה־הָכָּה אֶת־אֲבִימֶלֶךְ
 בֶּן־יִרְבָּשֵׁת הֲלֹא־אִשָּׁה הַשְּׁלִיכָה עָלָיו פָּלַח רָכָב
 מֵעַל הַחֹמָה וַיִּמָּת בַּתִּבְזָן לָמָּה נִגְשָׁתָם אֶל־
 הַחֹמָה וַאֲמַרְתָּ גַּם עֲבָדֶיךָ אֲוִרְיָה הַחַתָּי מָת: וַיִּלְךְ
 הַמֶּלֶךְ וַיָּבֹא וַיִּגְדּוּ לְדָוִד אֶת כָּל־אֲשֶׁר שָׁלְחוּ
 יֹאבָב: וַיֹּאמֶר הַמֶּלֶךְ אֶל־דָּוִד כִּי־גִבְרוּ עָלֵינוּ
 הָאֲנָשִׁים וַיֵּצֵאוּ אֵלָינוּ הַשָּׂדֶה וְנִהְיָה עָלֵיהֶם עַד־
 פֶּתַח הַשָּׁעַר: וַיִּרְאוּ הַמּוֹרָאִים אֶל־עֲבָדֶיךָ מֵעַל
 הַחֹמָה וַיָּמּוּתוּ מֵעֲבָדֵי הַמֶּלֶךְ וְגַם עֲבָדֶיךָ אֲוִרְיָה
 הַחַתָּי מָת: וַיֹּאמֶר דָּוִד אֶל־הַמֶּלֶךְ כֹּה־תֹאמַר
 אֶל־יֹאבָב אֶל־יִרְעָה בְּעֵינֶיךָ אֶת־הַדָּבָר הַזֶּה כִּי־כֹזֵה
 וְכֹזֵה תֹאכַל הַחֶרֶב הַחֲזָק מִלַּחְמָתְךָ אֶל־הָעִיר
 וְהָרֶסֶה וְחֲזָקָהּ: וַתִּשְׁמַע אִשְׁתִּי אֲוִרְיָה כִּי־מָת
 אֲוִרְיָה אִשָּׁה וַתִּסָּפֵד עַל־בְּעָלָהּ: וַיַּעֲבֹר הָאָבֶל
 וַיִּשְׁלַח דָּוִד וַיֹּאסֶפֶה אֶל־בֵּיתוֹ וַתַּהֲיֶי־לּוֹ לָאִשָּׁה
 וַתֵּלֶד לוֹ בֶּן וַיִּרְעַה הַדָּבָר אֲשֶׁר־עָשָׂה דָּוִד בְּעֵינָיו
 י־הָיָה:
 יב וַיִּשְׁלַח י־הֵנָּה אֶת־נָתָן אֶל־דָּוִד וַיָּבֹא אֵלָיו
 וַיֹּאמֶר לוֹ שְׁנֵי אֲנָשִׁים הָיוּ בָּעִיר אַחַת אַחַד עָשִׂיר
 וְאַחַד רָאשׁ: בַּלְעָשִׂיר הָיָה צָאן וּבִקָּר הָרִבְּהָ מְאֹד:
 וְלָרֶשׁ אֵין־כֹּל כִּי אִם־כִּבְשָׁה אַחַת קִטְנָה אֲשֶׁר
 קָנָה וַיַּחֲטֶה וַתִּגְדֵּל עִמּוֹ וְעִם־בָּנָיו יַחֲדוּ מִפְּתוֹ
 תֹאכַל וּמִפֶּסוֹ תִשְׁתֶּה וּבְחִיקוֹ תִשְׁכָּב וַתַּהֲיֶי־לּוֹ
 כִּבְתָּ: וַיָּבֹא הַלֵּךְ לְאִישׁ הָעָשִׂיר וַיַּחֲמֹל לְקַחַת
 מִצֵּאָנוֹ וּמִבִּקְרוֹ לַעֲשׂוֹת לְאַרְסֵי הַבָּא־לוֹ וַיִּקַּח אֶת־
 כִּבְשַׁת הָאִישׁ הָרֹאשׁ וַיַּעֲשֶׂה לְאִישׁ הַבָּא אֵלָיו:
 וַיִּחַר־אַף דָּוִד בְּאִישׁ מְאֹד וַיֹּאמֶר אֶל־נָתָן חֲי־
 י־הִנֵּה כִּי בֶן־מָוֶת הָאִישׁ הָעָשִׂה זֹאת: וְאֶת־
 הַכִּבְשָׁה יִשְׁלַם אַרְבַּעַתַּיִם עֶקֶב אֲשֶׁר עָשָׂה אֶת־
 הַדָּבָר הַזֶּה וְעַל אֲשֶׁר לֹא־חָמַל: וַיֹּאמֶר נָתָן אֶל־

דָּוִד אָתָּה הָאִישׁ כֹּה־אָמַר יְיָ־הוֹיָה אֶ־לִּהּ יִשְׂרָאֵל
אֲנֹכִי מִשְׁחָתִיךָ לְמַלְכֶּךָ עַל־יִשְׂרָאֵל וְאֲנֹכִי הַצִּלְתִּיךָ
מִיַּד שָׂאוּל׃ וְאָתָּנָה לָּךְ אֶת־בֵּית אֲדֹנֶיךָ וְאֶת־נָשֵׁי
אֲדֹנֶיךָ בְּחִיקָךְ וְאָתָּנָה לָּךְ אֶת־בֵּית יִשְׂרָאֵל וַיהוּדָה
וְאֶם־מָעֹט וְאֶסְפָּה לָּךְ כְּהִנֵּה וְכִהְנֵה׃ מִדּוֹעַ בְּזִית ׀
אֶת־דָּבָר יְיָ־הוֹיָה לַעֲשׂוֹת הֲרַעַ בְּעֵינַי אֶת אֹרֶגְיָה
הַחֲתִי הַפִּית בְּחֶרֶב וְאֶת־אִשְׁתּוֹ לָקַחְתָּ לָּךְ לְאִשָּׁה
וְאִתּוֹ הָרְגָתָ בְּחֶרֶב בְּנֵי עַמּוּן׃ וְעַתָּה לֹא־תִסּוּר
חֶרֶב מִבֵּיתְךָ עַד־עוֹלָם עָקֹב כִּי בְזוֹתָנִי וּתְקַח אֶת־
אִשְׁתִּי אֹרֶגְיָה הַחֲתִי לַהֲנוֹת לָּךְ לְאִשָּׁה׃ כֹּה ׀ אָמַר
יְיָ־הוֹיָה הִנְנִי מְקִים עָלֶיךָ רָעָה מִבֵּיתְךָ וְלָקַחְתִּי אֶת־
נָשֶׁיךָ לְעֵינֶיךָ וְנָתַתִּי לָרַעֲיָה וְשָׁכַב עִם־נָשֶׁיךָ
לְעֵינֵי הַשָּׁמַשׁ הַזֹּאת׃ כִּי אָתָּה עָשִׂיתָ בִּסְתֵּר וְאֲנִי
אֶעֱשֶׂה אֶת־הַדָּבָר הַזֶּה גָּגֵד כָּל־יִשְׂרָאֵל וְגָגֵד
הַשָּׁמַשׁ׃ וַיֹּאמֶר דָּוִד אֶל־נָתָן חֲטָאתִי לִי־הוֹיָה
וַיֹּאמֶר נָתָן אֶל־דָּוִד גַּם־יְיָ־הוֹיָה הָעֶבְרִיר חֲטָאתְךָ לֹא
תָמוּת׃ אָפֶס כִּי־נֶאֱמַר נֹאצְתָּ אֶת־אֵיבֵי יְיָ־הוֹיָה
בַּדָּבָר הַזֶּה גַּם הֵבִן הַיִּלּוֹד לָּךְ מוֹת יָמוּת׃ וַיִּלְכֹּד
נָתָן אֶל־בֵּיתוֹ וַיִּגָּף יְיָ־הוֹיָה אֶת־הַיֵּלֶד אֲשֶׁר יָלְדָה
אִשְׁת־אֹרֶגְיָה לְדָוִד וַיֹּאנָשׁ׃ וַיִּבְקֶשׁ דָּוִד אֶת־
הָאֶ־לֵּהִים בַּעַד הַנָּעַר וַיֵּצֵא דָוִד צֹם וּבָא וְלֹן
וְשָׁכַב אֶרְצָה׃ וַיִּקְמוּ זִקְנֵי בֵיתוֹ עָלָיו לְהַקִּימוֹ מִן־
הָאָרֶץ וְלֹא אָבָה וְלֹא־בָרָא אֹתָם לָחֶם׃ וַיְהִי בַיּוֹם
הַשְּׁבִיעִי וַיָּמָת הַיֵּלֶד וַיִּרְאוּ עֲבָדֵי דָוִד לְהַגִּיד לוֹ ׀
כִּי־מָת הַיֵּלֶד כִּי אָמְרוּ הִנֵּה בְהִיּוֹת הַיֵּלֶד חַי דְּבָרָנוּ
אֵלָיו וְלֹא־שָׁמַע בְּקוֹלָנוּ וְאִיךָ נֹאמַר אֵלָיו מָת
הַיֵּלֶד וְעָשָׂה רָעָה׃ וַיִּנָּרָא דָוִד כִּי עֲבָדָיו
מִתְלַחֲשִׁים וַיָּבִן דָּוִד כִּי מָת הַיֵּלֶד וַיֹּאמֶר דָּוִד אֶל־
עֲבָדָיו הֵמָּת הַיֵּלֶד וַיֹּאמְרוּ מָת׃ וַיִּקְרָם דָּוִד מִהָאָרֶץ
וַיִּרְחֹץ וַיִּסֹּךְ וַיִּחַלֵּף שִׁמְלָתוֹ וַיָּבֵא בֵית־יְיָ־הוֹיָה
וַיִּשְׁתַּחֲו וַיָּבֵא אֶל־בֵּיתוֹ וַיִּשְׁאֵל וַיִּשְׁיִמּוּ לוֹ לָחֶם
וַיֹּאכֹל׃ וַיֹּאמְרוּ עֲבָדָיו אֵלָיו מִה־הַדָּבָר הַזֶּה
אֲשֶׁר עָשִׂיתָה בַּעֲבוּר הַיֵּלֶד חַי צִמָּתָ וּתְבַכְךָ וּבְכָאֲשֶׁר
מָת הַיֵּלֶד קָמָתָ וּתֹאכַל לָחֶם׃ וַיֹּאמֶר בַּעוֹד הַיֵּלֶד
חַי צִמָּתִי וְאִבְכָּה כִּי אִמְרַתִּי מִי יוֹדֵעַ וְחַנּוּנִי יְיָ־הוֹיָה
וְחַי הַיֵּלֶד׃ וְעַתָּה ׀ מָת לָמָּה זֶה אֲנִי צֹם הָאוֹכֵל

לְהַשִּׁיבּוּ עוֹד אֲנִי הִלֵּךְ אֵלָיו וְהוּא לֹא־יָשׁוּב אֵלָי׃
וַיִּנָּחֶם דָּוִד אֶת בַּת־שָׁבַע אִשְׁתּוֹ וַיָּבֵא אֵלֶיהָ
וַיִּשְׁכַּב עִמָּה וַתֵּלֶד בֶּן וַתִּקְרָא אֶת־שְׁמוֹ שְׁלֹמֹה
וַיְיָ־הוֹיָה אֶהְבּוּ׃ וַיִּשְׁלַח בֶּיֶד נָתָן הַנָּבִיא וַיִּקְרָא
אֶת־שְׁמוֹ יְדִידָיָה בַּעֲבוּר יְיָ־הוֹיָה׃ וַיִּלָּחֶם יוֹאָב
בְּרַב־בְּנֵי עַמּוּן וַיִּלְכֹּד אֶת־עִיר הַמְּלוּכָה׃ וַיִּשְׁלַח
יוֹאָב מַלְאָכִים אֶל־דָּוִד וַיֹּאמֶר גִּלְתַּמְתִּי בְרָכָה גַּם־
לְכַדְתִּי אֶת־עִיר הַמַּיִם׃ וְעַתָּה אֶסְפָּה אֶת־יִתְרֵי
הָעָם וְחִנֵּה עַל־הָעִיר וְלִכְדָּהּ פֶּן־אֶלְכֹּד אֲנִי אֶת־
הָעִיר וְנִקְרָא שְׁמִי עָלֶיהָ׃ וַיִּנְאַסֶּה דָוִד אֶת־כָּל־
הָעָם וַיִּלְכֹּד רַבָּתָה וַיִּלָּחֶם בָּהּ וַיִּלְכְּדָהּ׃ וַיִּקַּח אֶת־
עֲטֹרַת־מַלְכָּם מֵעַל רֹאשׁוֹ וּמִשְׁקָלָהּ כֶּכֶר זָהָב וְאֶבֶן
יָקָרָה וַתְּהִי עַל־רֹאשׁ דָּוִד וּשְׁלַל הָעִיר הוֹצִיא
הַרְבֵּה מְאֹד׃ וְאֶת־הָעָם אֲשֶׁר־בָּהּ הוֹצִיא וַיִּשְׁם
בְּמַגֶּרֶה וּבְחֶרֶצִי הַבְּרֹזֶל וּבְמַגְזֵרֶת הַבְּרֹזֶל וְהָעֶבְרִיר
אוֹתָם בַּמַּלְכֹן וְכֹן יַעֲשֶׂה לְכָל עָרֵי בְנֵי־עַמּוּן וַיִּשָּׁב
דָּוִד וְכָל־הָעָם יְרוּשָׁלַם׃

יג וַיְהִי אַחֲרֵי־כֵן וּלְאַבְשָׁלוֹם בֶּן־דָּוִד אָחֻות יָפָה
וּשְׁמָהּ תָמָר וַיֹּאחֲזֶבֶה אֲמִנּוֹן בֶּן־דָּוִד׃ וַיִּצָּר
לְאַמְנּוֹן לְהַתְחַלּוֹת בַּעֲבוּר תָּמָר אָחֻתוֹ כִּי בָתוּלָה
הָיָא וַיִּפְלֹא בְעֵינָי אֲמִנּוֹן לַעֲשׂוֹת לָהּ מְאוֹמָה׃
וּלְאַמְנּוֹן רָע וּשְׁמוֹ יוֹנָדָב בֶּן־שִׁמְעָה אָחִי דָוִד
וַיּוֹנָדָב אִישׁ חָכָם מְאֹד׃ וַיֹּאמֶר לוֹ מִדּוֹעַ אָתָּה
כָּכָה דָּל בֶּן־הַמֶּלֶךְ בַּבֶּקֶר בַּבֶּקֶר הֲלוֹא תַגִּיד לוֹ
וַיֹּאמֶר לוֹ אֲמִנּוֹן אֶת־תָּמָר אָחֻות אֲבִשָׁלָם אָחִי אֲנִי
אֶהְבּ׃ וַיֹּאמֶר לוֹ יְהוֹנָדָב שָׁכַב עַל־מִשְׁכַּבְךָ וְהַתְחַל
וּבָא אַבִּיךָ לְרֹאוֹתְךָ וְאִמְרַת אֵלָיו תָּבֵא נָא תָמָר
אָחֻתִי וְתִבְרַנִּי לָחֶם וְעָשִׂיתָה לְעֵינַי אֶת־הַבְּרִיָּה
לְמַעַן אֲשֶׁר אֶרְאֶה וְאֶכְלֹתִי מִיָּדָה׃ וַיִּשְׁכַּב אֲמִנּוֹן
וַיִּתְחַל וַיָּבֵא הַמֶּלֶךְ לְרֹאוֹתוֹ וַיֹּאמֶר אֲמִנּוֹן אֶל־
הַמֶּלֶךְ תְּבוּא־נָא תָמָר אָחֻתִי וְתִלָּבֵב לְעֵינַי שְׁתִּי
לְבָבוֹת וְאִבְרָה מִיָּדָה׃ וַיִּשְׁלַח דָּוִד אֶל־תָּמָר
הַבִּיתָה לֵאמֹר לְכִי נָא בֵּית אֲמִנּוֹן אַחִיךָ וְעָשִׂי־לוֹ
הַבְּרִיָּה׃ וַתֵּלֶךְ תָּמָר בֵּית אֲמִנּוֹן אַחִיָּה וְהוּא שָׁכַב
וַתִּקַּח אֶת־הַבָּצֵק וּתְלִשׁ וּתִלָּבֵב לְעֵינָיו וּתְבַשֵּׁל

אֶת־הַלְּבָבוֹת: וַתִּקַּח אֶת־הַמִּשְׁרָת וַתִּצָּק לִפְנֵי
 וַיֵּמָאן לֶאֱכֹל וַיֵּאמֶר אֲמִנּוֹן הוֹצִיאוּ כָל־אִישׁ
 מֵעָלַי וַיֵּצְאוּ כָל־אִישׁ מֵעָלָיו: וַיֵּאמֶר אֲמִנּוֹן אֶל־
 תָּמָר הַבִּיאי הַבְּרִיהַ הַחֹדֶר וְאַבְרָהָ מִיָּדָךְ וַתִּקַּח
 תָּמָר אֶת־הַלְּבָבוֹת אֲשֶׁר עָשְׂתָה וַתָּבֵא לְאֲמִנּוֹן
 אַחִיהָ הַחֹדֶרָה: וַתִּגָּשׁ אֵלָיו לֶאֱכֹל וַיַּחֲזֹק־בָּהּ
 וַיֵּאמֶר לָהּ בֹּואי שִׁכְבִּי עִמִּי אַחֹתִי: וַתֵּאמֶר לוֹ
 אֶל־אֲחִי אֶל־תַּעֲנֵנִי כִּי לֹא־יַעֲשֶׂה כֹן בִּישְׂרָאֵל אֶל־
 תַּעֲשֶׂה אֶת־הַנִּבְלָה הַזֹּאת: וַיֹּאנִי אָנָּה אוֹלִיךְ אֶת־
 חֶרְפָּתִי וְאַתָּה תַּהֲנֶה כְּאֶתֶד הַנִּבְלִים בִּישְׂרָאֵל
 וְעַתָּה דַּבֵּר־נָא אֶל־הַמֶּלֶךְ כִּי לֹא יִמְנַעֲנִי מִמֶּךָ:
 וְלֹא אָבָה לִשְׁמַע בְּקוֹלָהּ וַיַּחֲזֹק מִמֶּנָּה וַיַּעֲנֶה
 וַיִּשְׁכַּב אִתָּהּ: וַיִּשְׁנֶנָּה אֲמִנּוֹן שְׁנֹאֶה גְדוֹלָה מְאֹד
 כִּי גְדוֹלָה הַשְׁנֹאֶה אֲשֶׁר שְׁנֹאֶה מֵאַהֲבָה אֲשֶׁר
 אַהֲבָה וַיֵּאמֶר־לָהּ אֲמִנּוֹן קוּמִי לְכִי: וַתֵּאמֶר לוֹ
 אֶל־אוֹדֹת הָרַעָה הַגְּדוֹלָה הַזֹּאת מֵאַחֲרָת אֲשֶׁר־
 עָשִׂיתָ עִמִּי לְשַׁלְּחַנִּי וְלֹא אָבָה לִשְׁמַע לָהּ: וַיִּקְרָא
 אֶת־נַעֲרֹ מִשְׁרָתוֹ וַיֵּאמֶר שְׁלַח־נָא אֶת־זֹאת
 מֵעָלַי הַחוּצָה וְנַעַל הַדֶּלֶת אַחֲרֶיהָ: וַעֲלִיָּהּ כְּתַנֶּת
 פָּסִים כִּי כֹן תִּלְבָּשֶׁן בְּנוֹת־הַמֶּלֶךְ הַבְּתוּלֹת מַעֲיִלִּים
 וַיֵּצֵא אוֹתָהּ מִשְׁרָתוֹ הַחוּץ וְנַעַל הַדֶּלֶת אַחֲרֶיהָ:
 וַתִּקַּח תָּמָר אֶפֶר עַל־רֹאשָׁהּ וּכְתַנֶּת הַפָּסִים אֲשֶׁר
 עָלֶיהָ קָרָעָה וַתִּשֹׁם יָדָהּ עַל־רֹאשָׁהּ וַתֵּלֶךְ הַלּוֹךְ
 וְנֹעֲקָה: וַיֵּאמֶר אֵלֶיהָ אַבְשָׁלוֹם אַחִיהָ הָאֲמִינּוֹן
 אַחִיךָ הִנֵּה עִמָּךְ וְעַתָּה אַחֹתִי הַחֲרִישִׁי אַחִיךָ הוּא
 אֶל־תִּשְׁתִּי אֶת־לִבֶּךָ לְדַבֵּר הִנֵּה וַתִּשָּׁב תָּמָר
 וְשִׁמְמָה בֵּית אַבְשָׁלוֹם אַחִיהָ: וַהֲמֶלֶךְ דָּוִד שָׁמַע
 אֶת כָּל־הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה וַיִּחַר לוֹ מְאֹד: וְלֹא־דִבֶּר
 אַבְשָׁלוֹם עִם־אֲמִנּוֹן לְמַרְעֵ וְעַד־טוֹב כִּי־שָׁנָא
 אַבְשָׁלוֹם אֶת־אֲמִנּוֹן עַל־דִּבְרֵ אֲשֶׁר עָנָה אֶת תָּמָר
 אַחֲתוֹ: וַיְהִי לִשְׁנַתִּים יָמִים וַיָּהִי גִזְזִים
 לְאַבְשָׁלוֹם בִּבְעַל חֲצוֹר אֲשֶׁר עִם־אֶפְרַיִם וַיִּקְרָא
 אַבְשָׁלוֹם לְכָל־בְּנֵי הַמֶּלֶךְ: וַיָּבֵא אַבְשָׁלוֹם אֶל־
 הַמֶּלֶךְ וַיֵּאמֶר הִנֵּה־נָא גִזְזִים לַעֲבֹדָה יִלְךְ־נָא
 הַמֶּלֶךְ וְעַבְדָּיו עִם־עַבְדָּךְ: וַיֵּאמֶר הַמֶּלֶךְ אֶל־
 אַבְשָׁלוֹם אֶל־בְּנֵי אֶל־נָא נִלְךְ כָּלְנוּ וְלֹא נִכְבֵּד עָלֶיךָ

וַיִּפְרָץ־בוֹ וְלֹא־אָבָה לָלֶכֶת וַיִּבְרָכְהוּ: וַיֵּאמֶר
 אַבְשָׁלוֹם וְלֹא יִלְךְ־נָא אַתָּנוּ אֲמִנּוֹן אַחִי וַיֵּאמֶר לוֹ
 הַמֶּלֶךְ לָמָּה יִלְךְ עִמָּךְ: וַיִּפְרָץ־בוֹ אַבְשָׁלוֹם
 וַיִּשְׁלַח אֹתוֹ אֶת־אֲמִנּוֹן וְאֶת כָּל־בְּנֵי הַמֶּלֶךְ: וַיֵּצְאוּ
 אַבְשָׁלוֹם אֶת־נַעֲרָיו לֵאמֹר רְאוּ נָא כְּטוֹב לִבִּי־
 אֲמִנּוֹן בְּיָדוֹ וְאִמְרָתִי אֵלֵיכֶם הִנֵּה אֶת־אֲמִנּוֹן
 וְהַמֶּתֶם אֹתוֹ אֶל־תִּירָאוּ הֲלוֹא כִּי אֲנֹכִי צְנִיתִי
 אֶתְכֶם חֲזָקוֹ וְהָיוּ לְבָנֵי־חַיִל: וַיַּעֲשׂוּ נַעֲרֵי
 אַבְשָׁלוֹם לְאֲמִנּוֹן כַּאֲשֶׁר צִוָּה אַבְשָׁלוֹם וַיִּקְמוּ
 כָּל־בְּנֵי הַמֶּלֶךְ וַיִּרְכְּבוּ אִישׁ עַל־פָּרָדוֹ וַיִּגְסּוּ: וַיְהִי
 הַמָּוֶה בַּדָּרָד וְהַשִּׁמְעָה בָּאָה אֶל־דָּוִד לֵאמֹר הִנֵּה
 אַבְשָׁלוֹם אֶת־כָּל־בְּנֵי הַמֶּלֶךְ וְלֹא־נוֹתַר מֵהֶם אֶחָד:
 וַיִּקָּם הַמֶּלֶךְ וַיִּקְרַע אֶת־בְּגָדָיו וַיִּשְׁכַּב אָרְצָה
 וְכָל־עַבְדָּיו נֹצְצִים קָרְעֵי בְּגָדִים: וַיֵּלֶעַן יוֹנָדָב
 בֶּן־שִׁמְעָה אַחִי־דָוִד וַיֵּאמֶר אֶל־יֵאמֶר אֲדֹנִי אֶת
 כָּל־הַנַּעֲרִים בְּנֵי־הַמֶּלֶךְ הַמֵּיתוּ כִּי־אֲמִנּוֹן לָבְדָּו
 מֵת כִּי־עַל־פִּי אַבְשָׁלוֹם הִיָּתָה שׁוּמָה מִיוֹם עָנָתוֹ
 אֶת תָּמָר אַחֲתוֹ: וְעַתָּה אֶל־יֵשׁוּם אֲדֹנִי הַמֶּלֶךְ אֶל־
 לְבוֹ דַּבֵּר לֵאמֹר כָּל־בְּנֵי הַמֶּלֶךְ מָתוּ כִּי־אֲמִנּוֹן
 לָבְדָּו מֵת: וַיִּבְרַח אַבְשָׁלוֹם וַיֵּשָׂא הַנַּעַר הַצֹּפֶה
 אֶת־עֵינָיו וַיִּרָא וְהִנֵּה עִם־רַב הַלָּכִים מִדָּרָךְ אַחֲרָיו
 מֵצֵד הָהָר: וַיֵּאמֶר יוֹנָדָב אֶל־הַמֶּלֶךְ הִנֵּה בְנֵי־
 הַמֶּלֶךְ בָּאוּ כְּדָבָר עַבְדְּךָ כֹּן הִנֵּה: וַיְהִי כִּכְלֹתוֹ
 לְדַבֵּר וְהִנֵּה בְנֵי־הַמֶּלֶךְ בָּאוּ וַיִּשְׂאוּ קוֹלָם וַיִּבְּכוּ
 וְגַם־הַמֶּלֶךְ וְכָל־עַבְדָּיו בָּכוּ בְּכִי גְדוֹל מְאֹד:
 וַיֵּאבְשָׁלוֹם בְּרוּחַ וַיֵּלֶךְ אֶל־תִּלְמִי בֶן־עַמִּיהוּד מֶלֶךְ
 גִּשּׁוֹר וַיִּתְּאֵבֵל עַל־בָּנוּ כָּל־הַיָּמִים: וַיֵּאבְשָׁלוֹם
 בְּרוּחַ וַיֵּלֶךְ גִּשּׁוֹר וַיְהִי־שֵׁם שְׁלֹשׁ שָׁנִים: וַיַּתְּכַל
 דָּוִד הַמֶּלֶךְ לָצֵאת אֶל־אַבְשָׁלוֹם כִּי־נָתַם עַל־אֲמִנּוֹן
 כִּי־מֵת:

יד וַיִּדַּע יוֹאָב בֶּן־צֶרִיָּה כִּי־לֵב הַמֶּלֶךְ עַל־
 אַבְשָׁלוֹם: וַיִּשְׁלַח יוֹאָב תְּקוּעָה וַיִּקַּח מִשָּׁם אִשָּׁה
 חֲכָמָה וַיֵּאמֶר אֵלֶיהָ הֲתֵאבְלִי־נָא וְלִבְשִׁי־נָא
 בְּגָדֵי־אֵבֶל וְאֶל־תְּסוּכִי שֶׁמֶן וְהָיִית כַּאֲשֶׁה זֶה
 יָמִים רַבִּים מִתְּאֵבֶלֶת עַל־מֵת: וּבֹאֵת אֶל־הַמֶּלֶךְ

וְדִבַּרְתָּ אֵלָיו כַּדָּבָר הַזֶּה וַיִּשְׁמַע יוֹאָב אֶת־הַדְּבָרִים
בְּפִיָּה: וַתֹּאמֶר הָאִשָּׁה הַתְּקַעִית אֶל־הַמֶּלֶךְ וַתִּפְּלֵ
עַל־אִפְיָה אֲרָצָה וַתִּשְׁתַּחֲוֶה וַתֹּאמֶר הוֹשַׁעַה הַמֶּלֶךְ:
וַיֹּאמֶר־לָהּ הַמֶּלֶךְ מַה־לָּךְ וַתֹּאמֶר אָבֵל אִשָּׁה־
אֶלְמָנָה אָנִי וַיָּמָת אִישִׁי: וּלְשִׁפְחָתְךָ שְׁנֵי בָנִים
וַיִּנָּצוּ שְׁנֵיהֶם בַּשָּׂדֶה וְאִין מִצִּיל בִּינִיָּהֶם וַיָּכֻ
הָאֶחָד אֶת־הָאֶחָד וַיָּמָת אֹתוֹ: וַהֲנֵה קָמָה כָּל־
הַמִּשְׁפָּחָה עַל־שִׁפְחָתְךָ וַיֹּאמְרוּ תִּגִּי | אֶת־מִכָּה
אֲחִיו וַנִּמְתָּהוּ בַּנֶּפֶשׁ אֲחִיו אֲשֶׁר הִרְגַּ וַנִּשְׁמִידָה גַּם
אֶת־הַיּוֹרֵשׁ וְכָבוֹ אֶת־גִּחְלָתִי אֲשֶׁר נִשְׁאַרָה לְבִלְתִּי
שִׁים־לְאִישִׁי שָׁם וּשְׂאֲרִית עַל־פָּנָי הָאֲדָמָה:
וַיֹּאמֶר הַמֶּלֶךְ אֶל־הָאִשָּׁה לָכִי לְבִיתְךָ וְאָנִי אֲצִנָּה
עָלֶיךָ: וַתֹּאמֶר הָאִשָּׁה הַתְּקַוְעִית אֶל־הַמֶּלֶךְ עָלִי
אֲדֹנָי הַמֶּלֶךְ הָעֶזְרָן וְעַל־בֵּית אָבִי וְהַמֶּלֶךְ וְכִסְאוֹ
נָקִי: וַיֹּאמֶר הַמֶּלֶךְ הַמֶּדְבָּר אֵלָיֶךָ וַהֲבֵאתוֹ אֵלָי
וְלֹא־יִסִּיף עוֹד לִגְעַת בְּךָ: וַתֹּאמֶר יִזְכָּר־נָא הַמֶּלֶךְ
אֶת־יְהוָה אֱלֹהֶיךָ מִהֲרַבְּתָּ גֵּאֹל הַדָּם לִשְׁחַת וְלֹא
יִשְׁמִידוּ אֶת־בָּנָי וַיֹּאמֶר חִי־יְהוָה אִם־יִפְּלֵ
מִשְׁעַרְתָּ בְּנֶךָ אֲרָצָה: וַתֹּאמֶר הָאִשָּׁה תְּדַבֵּר־נָא
שִׁפְחָתְךָ אֶל־אֲדֹנָי הַמֶּלֶךְ דָּבָר וַיֹּאמֶר דְּבָרִי:
וַתֹּאמֶר הָאִשָּׁה וְלָמָּה חֲשַׁבְתָּה פְּזֹאת עַל־עַם
אֱלֹהִים וּמִדְּבַר הַמֶּלֶךְ הַדָּבָר הַזֶּה כָּאֲשֶׁם לְבִלְתִּי
הָשִׁיב הַמֶּלֶךְ אֶת־נִדְחוֹ: כִּי־מוֹת נָמוֹת וְכַמִּים
הַנִּגָּרִים אֲרָצָה אֲשֶׁר לֹא יִאֲסָפוּ וְלֹא־יִשָּׂא אֱלֹהִים
נֶפֶשׁ וְחֻשָּׁב מִחֲשָׁבוֹת לְבִלְתִּי יֵדַח מִמֶּנּוּ נִדַּח:
וַיַּעֲתֶה אֲשֶׁר־בָּאתִי לְדַבֵּר אֶל־הַמֶּלֶךְ אֲדֹנָי אֶת־
הַדָּבָר הַזֶּה כִּי יֵרָאֵנִי הָעָם וַתֹּאמֶר שִׁפְחָתְךָ
אֲדַבֵּר־הֵנָּה אֶל־הַמֶּלֶךְ אוֹלִי יַעֲשֶׂה הַמֶּלֶךְ אֶת־דְּבַר
אָמְתוֹ: כִּי יִשְׁמַע הַמֶּלֶךְ לְהַצִּיל אֶת־אָמְתוֹ מִכַּף
הָאִישׁ לְהַשְׁמִיד אֹתִי וְאֶת־בָּנָי יַחַד מִנְּחֻלַּת
אֱלֹהִים: וַתֹּאמֶר שִׁפְחָתְךָ יְהִי־הֵנָּה דְּבַר־אֲדֹנָי
הַמֶּלֶךְ לְמִנְחָה כִּי | כִּמְלֶאכֶת הֵאֱלֹהִים בֶּן אֲדֹנָי
הַמֶּלֶךְ לִשְׁמַע הַטּוֹב וְהָרַע וִי־הִנֵּה אֱלֹהֶיךָ יְהִי
עִמָּךְ: וַיַּעַן הַמֶּלֶךְ וַיֹּאמֶר אֶל־הָאִשָּׁה אֶל־נָא
תְּכַחֲדִי מִמֶּנִּי דָּבָר אֲשֶׁר אֲנִכִּי שְׂאֵל אֶתְךָ וַתֹּאמֶר
הָאִשָּׁה יְדַבֵּר־נָא אֲדֹנָי הַמֶּלֶךְ: וַיֹּאמֶר הַמֶּלֶךְ הִנֵּה

יוֹאָב אֶתְךָ בְּכָל־זֹאת וַתַּעַן הָאִשָּׁה וַתֹּאמֶר חִי־
נַפְשִׁי אֲדֹנָי הַמֶּלֶךְ אִם־אֲשׁ | לְהַמִּין וּלְהַשְׁמִיל
מִכָּל אֲשֶׁר־דָּבָר אֲדֹנָי הַמֶּלֶךְ כִּי־עֲבַדְךָ יוֹאָב הוּא
צִוֵּנִי וְהוּא שָׁם בְּפִי שִׁפְחָתְךָ אֶת כָּל־הַדְּבָרִים
הָאֵלֶּה: לְבַעֲבוֹר סִבֵּב אֶת־פָּנָי הַדָּבָר עָשֵׂה עֲבַדְךָ
יוֹאָב אֶת־הַדָּבָר הַזֶּה וְאֲדֹנָי תְּחַכֵּם כְּחֻכְמַת מִלְּאָךְ
הָאֱלֹהִים לְדַעַת אֶת־כָּל־אֲשֶׁר בְּאָרְצִי: וַיֹּאמֶר
הַמֶּלֶךְ אֶל־יוֹאָב הִנֵּה־נָא עָשִׂיתִי אֶת־הַדָּבָר הַזֶּה
וְלָךְ הָשִׁיב אֶת־הַנֶּעַר אֶת־אַבְשָׁלוֹם: וַיִּפְּלֵ יוֹאָב
אֶל־פָּנָיו אֲרָצָה וַיִּשְׁתַּחֲוֶה וַיִּבָּרֶךְ אֶת־הַמֶּלֶךְ וַיֹּאמֶר
יוֹאָב הַיּוֹם יָדַע עֲבַדְךָ כִּי־מִצָּאתִי חֵן בְּעֵינֶיךָ אֲדֹנָי
הַמֶּלֶךְ אֲשֶׁר־עָשֵׂה הַמֶּלֶךְ אֶת־דְּבַר עֲבַדְךָ: וַיִּקָּם
יוֹאָב וַיֵּלֶךְ גְּשׁוּרָה וַיָּבֵא אֶת־אַבְשָׁלוֹם יְרוּשָׁלָּם:
וַיֹּאמֶר הַמֶּלֶךְ יֹסֵב אֶל־בֵּיתוֹ וּפָנָי לֹא יֵרָאֶה וַיֹּסֵב
אַבְשָׁלוֹם אֶל־בֵּיתוֹ וּפָנָי הַמֶּלֶךְ לֹא רָאָה:
וַיְכַאֲבִשְׁלוֹם לֹא־הָיָה אִישִׁיָּפָה בְּכָל־יִשְׂרָאֵל
לְהֵלֵל מֵאֵד מִכָּף רִגְלוֹ וְעַד קִדְקִדּוֹ לֹא־הָיָה בּוֹ
מוֹם: וַיְבַגְּלֻהוּ אֶת־רֹאשׁוֹ וְהָיָה מִקֵּץ יָמִים לַיָּמִים
אֲשֶׁר יִגָּלַח כִּי־כָבֵד עָלָיו וַיִּגְלַחוּ וַשְׁקֵל אֶת־שָׁעָר
רֹאשׁוֹ מֵאֲתָיִם שְׁקָלִים בָּאָבֹן הַמֶּלֶךְ: וַיִּוָּלְדוּ
לְאַבְשָׁלוֹם שְׁלוֹשָׁה בָנִים וּבֵת אַחַת וּשְׁמָהּ תָּמָר
הִיא הָיְתָה אִשָּׁה יָפֹת מְרָאָה: וַיָּשֵׁב אַבְשָׁלוֹם
בִּירוּשָׁלַם שְׁנָתִים יָמִים וּפָנָי הַמֶּלֶךְ לֹא רָאָה:
וַיִּשְׁלַח אַבְשָׁלוֹם אֶל־יוֹאָב לִשְׁלַח אֹתוֹ אֶל־הַמֶּלֶךְ
וְלֹא אָבָה לָבוֹא אֵלָיו וַיִּשְׁלַח עוֹד שְׁנִית וְלֹא אָבָה
לָבוֹא: וַיֹּאמֶר אֶל־עֲבַדָּיו רְאוּ חִלְקֵת יוֹאָב אֶל־יָדָי
וְלֹא־שָׁם שְׁעָרִים לָכוּ וְהַצִּיתוּהָ בָּאֵשׁ וַיַּצְתוּ עֲבַדֵּי
אַבְשָׁלוֹם אֶת־הַחִלְקָה בָּאֵשׁ: וַיִּקָּם יוֹאָב וַיָּבֵא
אֶל־אַבְשָׁלוֹם הַבֵּיתָה וַיֹּאמֶר אֵלָיו לָמָּה הַצִּיתוּ
עֲבַדֶּיךָ אֶת־הַחִלְקָה אֲשֶׁר־לִי בָּאֵשׁ: וַיֹּאמֶר
אַבְשָׁלוֹם אֶל־יוֹאָב הִנֵּה שְׁלַחְתִּי אֵלֶיךָ לֵאמֹר בֵּא
הִנֵּה וְאִשְׁלַחְתָּ אֹתְךָ אֶל־הַמֶּלֶךְ לֵאמֹר לָמָּה בָּאתִי
מִגְשׁוֹר טוֹב לִי עַד אֲנִי־שָׁם וְעַתָּה אֲרָאֶה פָּנָי
הַמֶּלֶךְ וְאִם־יִשְׁכָּחֵנִי עוֹן וְהִמָּתְנִי: וַיָּבֵא יוֹאָב אֶל־
הַמֶּלֶךְ וַיַּגִּד־לוֹ וַיִּקְרָא אֶל־אַבְשָׁלוֹם וַיָּבֵא אֶל־

הַמֶּלֶךְ וַיִּשְׁתַּחֲוּ לוֹ עַל-אַפְּיוֹ אֶרְצָה לִפְנֵי הַמֶּלֶךְ
וַיִּשָּׂק הַמֶּלֶךְ לְאַבְשָׁלוֹם:

טו וַיְהִי מֵאַחֲרֵי כֵן וַיַּעַשׂ לוֹ אַבְשָׁלוֹם מֶרְכָּבָה
וּסֹסִים וַחֲמִשִּׁים אִישׁ רָצִים לִפְנָיו: וַהֲשָׁפִים
אַבְשָׁלוֹם וַעֲמָד עַל-נֶדַךְ דָּרָךְ הַשָּׁעַר וַיְהִי כִּל-
הָאִישׁ אֲשֶׁר-יִהְיֶה-לוֹ-רִיב לָבוֹא אֶל-הַמֶּלֶךְ
לְמִשְׁפָּט וַיִּקְרָא אַבְשָׁלוֹם אֵלָיו וַיֹּאמֶר אִי-מִזָּנָה
עִיר אַתָּה וַיֹּאמֶר מֵאַחַד שְׁבֹטֵי-יִשְׂרָאֵל עֲבָדָךְ:
וַיֹּאמֶר אֵלָיו אַבְשָׁלוֹם רֹאה דְבָרֶיךָ טוֹבִים וְנֹכְחִים
וְשִׁמְעֵה אִין-לָךְ מֵאַתְּ הַמֶּלֶךְ: וַיֹּאמֶר אַבְשָׁלוֹם מִי-
יִשְׁמָנִי שֹׁפֵט בָּאֶרֶץ וְעָלִי יָבוֹא כָּל-אִישׁ אֲשֶׁר-
יִהְיֶה-לוֹ-רִיב וּמִשְׁפָּט וְהִצַּדְקָתוֹ: וַיְהִי בַקֶּרֶב-
אִישׁ לַהֲשַׁתְחֹת לוֹ וְשָׁלַח אֶת-יָדוֹ וְהִחֲזִיק לוֹ
וַנִּשָּׂק לוֹ: וַיַּעַשׂ אַבְשָׁלוֹם כַּדָּבָר הַזֶּה לְכָל-יִשְׂרָאֵל
אֲשֶׁר-יָבֹאוּ לְמִשְׁפָּט אֶל-הַמֶּלֶךְ וַיִּגָּבֵב אַבְשָׁלוֹם
אֶת-לֵב אֲנָשֵׁי יִשְׂרָאֵל: וַיְהִי מִקֵּץ אַרְבָּעִים שָׁנָה
וַיֹּאמֶר אַבְשָׁלוֹם אֶל-הַמֶּלֶךְ אֲלֶכָה נָא וְאַשְׁלֵם אֶת-
נְדָרֵי אֲשֶׁר-נִדְרַתִּי לִי-הִנֵּה בַחֲבֵרוֹן: כִּי-נִדְרָךְ נִגְדַר
עֲבָדָךְ בְּשִׁבְתִּי בַגָּשׁוֹר בְּאַרְם לֵאמֹר אִם-יָשׁוּב
יִשִּׁיבֵנִי י-הוָה יְרוּשָׁלַם וְעַבְדְּתִי אֶת-י-הוָה:
וַיֹּאמֶר-לוֹ הַמֶּלֶךְ לָךְ בְּשָׁלוֹם וַיָּקָם וַיֵּלֶךְ חֲבֵרוֹנָה:
וַיִּשְׁלַח אַבְשָׁלוֹם מְרָגְלִים בְּכָל-שְׁבֹטֵי יִשְׂרָאֵל
לֵאמֹר כְּשִׁמְעֵכֶם אֶת-קוֹל הַשָּׁפָר וְאַמְרָתֶם מֶלֶךְ
אַבְשָׁלוֹם בַּחֲבֵרוֹן: וְאַתָּה אַבְשָׁלוֹם הִלָּכוּ מֵאַתָּה
אִישׁ מִירוּשָׁלַם קִרְאִים וְהִלְכִים לְתַמָּם וְלֹא יָדְעוּ
כָּל-דָּבָר: וַיִּשְׁלַח אַבְשָׁלוֹם אֶת-אַחִיתֹפֶל הַגִּילְגָּי
יֹעֵץ | דָּוִד מַעִירוֹ מֵגֹלָה בְּזָבְחוֹ אֶת-הַזִּבְחִים וַיְהִי
הַקָּשָׁר אֲמִץ וְהָעָם הוֹלֵךְ נֹרֵב אֶת-אַבְשָׁלוֹם:
וַיָּבֹא הַמַּגִּיד אֶל-דָּוִד לֵאמֹר הִנֵּה לְב-אִישׁ
יִשְׂרָאֵל אַחֲרֵי אַבְשָׁלוֹם: וַיֹּאמֶר דָּוִד לְכָל-עֲבָדָיו
אֲשֶׁר-אַתָּה בִירוּשָׁלַם קוּמוּ וּנְבַרְחָה כִּי לֹא-תִהְיֶה-
לָנוּ פְּלִיטָה מִפְּנֵי אַבְשָׁלוֹם מִתְּרוּ לָלֶכֶת פֹּן-יִמְהָר
וְהַשְׁגָּנוּ וְהִדִּית עָלֵינוּ אֶת-הַרְעָה וְהַפָּה הָעִיר לִפְנֵי-
חֶרֶב: וַיֹּאמְרוּ עֲבָדֵי-הַמֶּלֶךְ אֶל-הַמֶּלֶךְ כָּכָל
אֲשֶׁר-יִבְתָּר אֲדֹנִי הַמֶּלֶךְ הִנֵּה עֲבָדֶיךָ: וַיֵּצֵא

הַמֶּלֶךְ וְכָל-בֵּיתוֹ בְּרַגְלָיו וַיַּעֲזֹב הַמֶּלֶךְ אֶת עֶשֶׂר
נָשִׁים פְּלִגְשִׁים לְשֹׁמֵר הַבַּיִת: וַיֵּצֵא הַמֶּלֶךְ וְכָל-
הָעָם בְּרַגְלָיו וַיַּעֲמְדוּ בֵּית הַמֶּרְחָק: וְכָל-עֲבָדָיו
עֹבְרִים עַל-יָדוֹ וְכָל-הַכְּרָתִי וְכָל-הַפְּלָתִי וְכָל-
הַגִּתִּים שְׁשִׁי-מֵאוֹת אִישׁ אֲשֶׁר-בָּאוּ בְּרַגְלָם מִגֵּת
עֹבְרִים עַל-פְּנֵי הַמֶּלֶךְ: וַיֹּאמֶר הַמֶּלֶךְ אֶל-אַתָּה
הַגִּתִּי לָמָּה תֵּלֵךְ גַּם-אַתָּה אֲתָנּוּ שׁוּב וְשֵׁב עִם-
הַמֶּלֶךְ כִּי-נִכְרִי אַתָּה וְגַם-גִּלְגָה אַתָּה לְמִקְוָמָךְ:
תִּמְוֹל | בּוֹאָךְ וְהַיּוֹם אֲנִיעֶךָ עִמָּנוּ לָלֶכֶת וְאֲנִי
הוֹלֵךְ עַל אֲשֶׁר-אֲנִי הוֹלֵךְ שׁוּב וְהָשֵׁב אֶת-אַחֲרֶיךָ
עִמָּךְ תָּסֵד וְאַמְתָּ: וַיַּעַן אַתָּה אֶת-הַמֶּלֶךְ וַיֹּאמֶר
חִי-י-הוָה וְחִי אֲדֹנִי הַמֶּלֶךְ כִּי בְמִקְלֹם אֲשֶׁר יִהְיֶה-
שָׁם | אֲדֹנִי הַמֶּלֶךְ אִם-לְמִנֹת אִם-לְחַיִּים כִּי-שָׁם
יִהְיֶה עֲבָדָךְ: וַיֹּאמֶר דָּוִד אֶל-אַתָּה לָךְ וְעַבְרָ
וַיַּעֲבֵר אַתָּה הַגִּתִּי וְכָל-אֲנָשָׁיו וְכָל-הַטָּף אֲשֶׁר
אַתָּה: וְכָל-הָאֶרֶץ בּוֹכִים קוֹל גָּדוֹל וְכָל-הָעָם
עֹבְרִים וְהַמֶּלֶךְ עֹבֵר בְּנַחַל קִדְרוֹן וְכָל-הָעָם עֹבְרִים
עַל-פְּנֵי-דָרָךְ אֶת-הַמֶּדְבָּר: וַיְהִי גַם-צָדוֹק וְכָל-
הַלְוִיִּם אִתּוֹ נָשָׂאִים אֶת-אֲרוֹן בְּרִית הָא-לֹהִים
וַיֵּצְקוּ אֶת-אֲרוֹן הָא-לֹהִים וַיַּעַל אֲבִיתָר עַד-תָּם
כָּל-הָעָם לַעֲבֹר מִן-הָעִיר: וַיֹּאמֶר הַמֶּלֶךְ לְצָדוֹק
הָשֵׁב אֶת-אֲרוֹן הָא-לֹהִים הָעִיר אִם-אֶמְצָא חַן
בְּעֵינֵי י-הוָה וְהָשִׁבֵנִי וְהִרְאֵנִי אִתּוֹ וְאַתָּה-נֹהוּ:
וַיֹּאם כֹּה יֹאמֶר לֹא תַפְצְתִּי בְּיָד הַנָּגִי יַעֲשֶׂה-לִּי
כְּאֲשֶׁר טוֹב בְּעֵינָיו: וַיֹּאמֶר הַמֶּלֶךְ אֶל-צָדוֹק
הַפֹּהֵן הַרֹאֶה אַתָּה שָׁבָה הָעִיר בְּשָׁלוֹם וְאַחִימֵעַץ
בְּנֶךְ וַיְהוֹנָתָן בֶּן-אֲבִיתָר שְׁנֵי בְנֵיכֶם אִתְּכֶם: וַיֵּרְאוּ
אֲנָכִי מִתְמַהֲמָה בְּעַרְבוֹת הַמֶּדְבָּר עַד כּוֹא דָּבָר
מֵעַמְכֶם לַהֲגִיד לִי: וַיָּשֻׁב צָדוֹק וְאַבִּיתָר אֶת-
אֲרוֹן הָא-לֹהִים יְרוּשָׁלַם וַיֵּשְׁבוּ שָׁם: וַדָּוִד עָלָה
בְּמַעֲלָה הַזִּיתִים עָלָה | וּבֹכָה וְרָאשׁ לֹךְ תַּפּוּי וְהוּא
הֵלֵךְ יַחַד וְכָל-הָעָם אֲשֶׁר-אַתָּה חָפוּ אִישׁ רֹאשׁוֹ
וְעָלוּ עָלָה וּבָכָה: וַדָּוִד הַגִּיד לֵאמֹר אַחִיתֹפֶל
בְּקִשְׁרִים עִם-אַבְשָׁלוֹם וַיֹּאמֶר דָּוִד סֶכֶל-נָא אֶת-
עַצְתְּ אַחִיתֹפֶל י-הוָה: וַיְהִי דָוִד בָּא עַד-הָרָאשׁ
אֲשֶׁר-יִשְׁתַּחֲוֶה שָׁם לֹא-לֹהִים וְהִנֵּה לְקִרְאָתוֹ

חושֵׁי הָאָרֶץ קָרוּעַ בַּתְּנָתוֹ וְאִדְמָה עַל־רֹאשׁוֹ׃
 וַיֹּאמֶר לוֹ דָּוִד אִם עֲבַרְתָּ אִתִּי וְהָיְתָה עָלַי לַמָּוֶת׃
 וְאִם־הָעִיר תִּשׁוּב וְאִמְרַתְּ לַאֲבִשְׁלוֹם עֲבָדָי אֲנִי
 הַמֶּלֶךְ אֶהְיֶה עֹבֵד אֲבִיךָ וְאֲנִי מֵאִזְ וְעַתָּה וְאֲנִי
 עֹבֵדָי וְהַפְרַתָּה לִי אֵת עֲצַת אַחִיתָפֶל׃ וַיִּהְיֶה
 עִמּוֹ שֵׁם צִדּוֹק וְאַבְיָתָר הַכֹּהֲנִים וְהָיָה כָל־הַדָּבָר
 אֲשֶׁר תִּשְׁמַע מִבֵּית הַמֶּלֶךְ תִּגִּיד לְצִדּוֹק וּלְאַבְיָתָר
 הַכֹּהֲנִים׃ וַהֲגַה־שָׁם עִמָּם שְׁנֵי בָנֵיהֶם אַחִימֶעַץ
 לְצִדּוֹק וַיהוֹנָתָן לְאַבְיָתָר וּשְׁלַחְתָּם בֵּינָם אֵלַי כָּל־
 דָּבָר אֲשֶׁר תִּשְׁמָעוּ׃ וַיָּבֹא חוֹשֵׁי רַעַה דָּוִד הָעִיר
 וְאֲבִשְׁלוֹם יָבֹא יְרוּשָׁלַם׃

טז וַיָּדוּד עָבַר מֵעַט מִהָרָאשׁ וְהָגָה צִיבָא גַעַר
 מִפִּיבִשֶׁת לִקְרָאתוֹ וְצִמְד חֲמוּרִים חֲבָשִׁים וְעַלִּיהֶם
 מֵאֲתִים לָחֶם וּמֵאָה צִמּוּקִים וּמֵאָה קִיץ וּגְבֹל יִינוֹ׃
 וַיֹּאמֶר הַמֶּלֶךְ אֶל־צִיבָא מַה־אַלֶּה לָּךְ וַיֹּאמֶר
 צִיבָא הַחֲמוּרִים לְבֵית־הַמֶּלֶךְ לְרֹכֵב וְהַלָּחֶם וְהַקִּיץ
 לְאֹכֹל הַנְּעָרִים וְהַיִּין לְשִׁתּוֹת הַיָּעָף בַּמִּדְבָּר׃
 וַיֹּאמֶר הַמֶּלֶךְ וְאַיֶּה בֶן־אֲדָנִיךָ וַיֹּאמֶר צִיבָא אֶל־
 הַמֶּלֶךְ הִנֵּה יוֹשֵׁב בִּירוּשָׁלַם כִּי אָמַר הַיּוֹם יָשִׁיבוּ
 לִי בֵּית יִשְׂרָאֵל אֵת מַמְלְכוֹת אֲבִי׃ וַיֹּאמֶר הַמֶּלֶךְ
 לְצִבָּא הִנֵּה לָּךְ כָּל אֲשֶׁר לְמִפִּיבִשֶׁת וַיֹּאמֶר צִיבָא
 הַשְׁתַּחֲוִיתִי אֶמְצֵא־תָן בְּעֵינֶיךָ אֲדָנִי הַמֶּלֶךְ׃ וַיָּבֹא
 הַמֶּלֶךְ דָּוִד עַד־בַּחוּרִים וְהָגָה מִשָּׁם אִישׁ יוֹצֵא
 מִמִּשְׁפַּחַת בֵּית־שְׁאוּל וּשְׁמוֹ שְׁמַעִי בֶן־גִּרָא יָצָא
 יָצֹא וּמִקְלָל׃ וַיִּסְקַל בְּאַבְנִים אֶת־דָּוִד וְאֶת־כָּל־
 עֲבָדֵי הַמֶּלֶךְ דָּוִד וְכָל־הָעָם וְכָל־הַגִּבּוֹרִים מִיָּמִינוֹ
 וּמִשְׁמָאלוֹ׃ וְכֹה־אָמַר שְׁמַעִי בְּקֹלְךָ צֹא צֹא אִישׁ
 הַדָּמִים וְאִישׁ הַבְּלִיעַל׃ הַשִּׁיב עָלֶיךָ יְיָ־הוֹה כָּל
 דָּמֵי בֵּית־שְׁאוּל אֲשֶׁר מָלַכְתָּ תַּחֲתּוֹ וַיִּתֵּן יְיָ־הוֹה
 אֶת־הַמְּלוּכָה בְּיַד אֲבִשְׁלוֹם בֶּנְיָמִן וְהָגָה בִּרְעֻתָּךְ כִּי
 אִישׁ דָּמִים אָתָּה׃ וַיֹּאמֶר אֲבִישֵׁי בֶן־צְרוּיָה אֶל־
 הַמֶּלֶךְ לָמָּה יִקְלָל הַכֹּלֵב הַזֶּה אֶת־אֲדָנִי הַמֶּלֶךְ
 אֲעֲבֹרָה־נָּא וְאֶסִּירָה אֶת־רֹאשׁוֹ׃ וַיֹּאמֶר הַמֶּלֶךְ
 מַה־לִּי וְלָכֶם בְּנֵי צְרוּיָה כֹּה יִקְלָל כִּי יְיָ־הוֹה אָמַר
 לוֹ קִלְל אֶת־דָּוִד וּמִי יֹאמֶר מִדּוּעַ עָשִׂיתָה כֵּן׃

וַיֹּאמֶר דָּוִד אֶל־אֲבִישֵׁי וְאֶל־כָּל־עֲבָדָיו הִנֵּה בְנֵי
 אֲשֶׁר־יָצָא מִמֶּעֵי מִבְּקָשׁ אֶת־נַפְשִׁי וְאַף כִּי־עָתָה
 בֶּן־הַיָּמִינִי הִנָּחוּ לוֹ וַיִּקְלָל כִּי אָמַר־לוֹ יְיָ־הוֹה׃
 וְאֵלַי יִרְאֶה יְיָ־הוֹה בְּעֵינַי וְהַשִּׁיב יְיָ־הוֹה לִי טוֹבָה
 תַּחַת קִלְלָתוֹ הַיּוֹם הַזֶּה׃ וַיִּלְכֹּד דָּוִד וְאֲנָשָׁיו בַּדְּרָךְ
 וּשְׁמַעִי הַלֵּךְ בְּצִלְעֵי הָהָר לְעֲמָתוֹ הַלּוֹךְ וַיִּקְלָל
 וַיִּסְקַל בְּאַבְנִים לְעֲמָתוֹ וְעַכְשָׁן בְּעַכְשָׁן׃ וַיָּבֹא הַמֶּלֶךְ
 וְכָל־הָעָם אֲשֶׁר־אִתּוֹ עֵינָפִים וַיִּנָּפֶשׁ שָׁם׃
 וְאֲבִשְׁלוֹם וְכָל־הָעָם אִישׁ יִשְׂרָאֵל בָּאוּ יְרוּשָׁלַם
 וְאַחִיתָפֶל אִתָּם׃ וַיְהִי כֹאֲשֶׁר־בָּא חוֹשֵׁי הָאָרֶץ
 רַעַה דָּוִד אֶל־אֲבִשְׁלוֹם וַיֹּאמֶר חוֹשֵׁי אֶל־אֲבִשְׁלוֹם
 יְחִי הַמֶּלֶךְ יְחִי הַמֶּלֶךְ׃ וַיֹּאמֶר אֲבִשְׁלוֹם אֶל־חוֹשֵׁי
 זֶה חֲסִדְךָ אֶת־רַעְךָ לָמָּה לֹא־הִלַּכְתָּ אֶת־רַעְךָ׃
 וַיֹּאמֶר חוֹשֵׁי אֶל־אֲבִשְׁלוֹם לֹא כִּי אֲשֶׁר בָּחַר
 יְיָ־הוֹה וְהָעָם הַזֶּה וְכָל־אִישׁ יִשְׂרָאֵל לוֹ אֶהְיֶה
 וְאַתָּה אֲשָׁב׃ וְהַשְׁנִית לְמִי אֲנִי אֶעֱבֹד הֲלוֹא לְפָנַי
 בָּנִו כֹּאֲשֶׁר עֲבַדְתִּי לְפָנַי אֲבִיךָ כֵּן אֶהְיֶה לְפָנֶיךָ׃
 וַיֹּאמֶר אֲבִשְׁלוֹם אֶל־אַחִיתָפֶל הָבִו לָכֶם עֲצָה מַה־
 נַעֲשֶׂה׃ וַיֹּאמֶר אַחִיתָפֶל אֶל־אֲבִשְׁלוֹם בּוֹא אֶל־
 פְּלִגְשֵׁי אֲבִיךָ אֲשֶׁר הִנִּיתָ לְשִׁמּוֹר הַבַּיִת וּשְׁמַע כָּל־
 יִשְׂרָאֵל כִּי־נִבְאָשְׁתָּ אֶת־אֲבִיךָ וְחָזְקוּ יָדַי כָּל־אֲשֶׁר
 אִתָּךְ׃ וַיָּטֹו לְאֲבִשְׁלוֹם הָאֵהָל עַל־הַגֹּג וַיָּבֹא
 אֲבִשְׁלוֹם אֶל־פְּלִגְשֵׁי אָבִיו לְעֵינָי כָּל־יִשְׂרָאֵל׃
 וַיַּעֲצֵת אַחִיתָפֶל אֲשֶׁר יַעֲזֹל בַּיָּמִים הֵלֶם כֹּאֲשֶׁר
 יִשְׂאֵל־[אִישׁ] בַּדָּבָר הַזֶּה לְהִים כֵּן כָּל־עֲצַת
 אַחִיתָפֶל גַּם־לְדָוִד גַּם לְאֲבִשְׁלוֹם׃

יז וַיֹּאמֶר אַחִיתָפֶל אֶל־אֲבִשְׁלוֹם אֲבַתְרָה נָּא
 שְׁנַיִם־עָשָׂר אֲלֹף אִישׁ וְאַקּוּמָה וְאַרְדָּפָה אַחֲרַי־
 דָּוִד הַלִּילָה׃ וַיֹּאבֹוּ עָלָיו וְהוּא יָגַע וַרְפָּה יָדִים
 וְהַתְרַדְּתִי אִתּוֹ וְגַם כָּל־הָעָם אֲשֶׁר־אִתּוֹ וְהַפִּיתִי
 אֶת־הַמֶּלֶךְ לְבִדּוֹ׃ וַיֹּאשִׁיבָה כָל־הָעָם אֵלָיךָ כָּשׁוּב
 הַכֹּל הָאִישׁ אֲשֶׁר אִתָּה מִבְּקָשׁ כָּל־הָעָם וְהָיָה
 שָׁלוֹם׃ וַיִּישֶׁר הַדָּבָר בְּעֵינַי אֲבִשְׁלוֹם וּבְעֵינַי כָּל־
 זִקְנֵי יִשְׂרָאֵל׃ וַיֹּאמֶר אֲבִשְׁלוֹם קָרָא נָּא גַם
 לְחוֹשֵׁי הָאָרֶץ וּנְשַׁמְעָה מַה־בָּפוּי גַם־הוּא׃ וַיָּבֹא

חֹשִׁי אֶל־אֲבִשָׁלוֹם וַיֹּאמֶר אֲבִשָׁלוֹם אֵלָיו לֵאמֹר
כְּדָבָר הַזֶּה דָּבָר אַחִיתָפֹל הִנְעִשָׂה אֶת־דְּבָרוֹ אִם־
אֵין אַתָּה דָּבָר: וַיֹּאמֶר חֹשִׁי אֶל־אֲבִשָׁלוֹם לֹא־
טוֹבָה הָעֲצָה אֲשֶׁר־יַעַץ אַחִיתָפֹל בַּפֶּעַם הַזֹּאת:
וַיֹּאמֶר חֹשִׁי אַתָּה יִדְעָתָ אֶת־אֲבִיךָ וְאֶת־אֲנָשָׁיו
כִּי גִבֹרִים הֵמָּה וּמָרִי נָפֹשׁ הֵמָּה כְּזָב שְׂכֹל בַּשָּׂדֶה
וְאֲבִיךָ אִישׁ מִלְחָמָה וְלֹא יִלִּין אֶת־הָעָם: הִנֵּה
עֲתָה הוּא־נִחָבָא בְּאַתָּת הַפְּחָתִים אוֹ בְּאַתָּת
הַמְּקוֹמֹת וְהִזֵּה כִּנְפֹל בָּהֶם בְּתַחֲלָה וְשָׁמַע הַשְׁמַע
וְאֹמֶר הִיתָה מִגָּפָה בָּעָם אֲשֶׁר אַחֲרִי אֲבִשָׁלוֹם:
וְהוּא גַם־בֶּן־חֵיל אֲשֶׁר לָבֹו כָּלֵב הָאֲרִיָּה הַמָּס יָמָס
כִּי־יִדְעַע כָּל־יִשְׂרָאֵל כִּי־גִבּוֹר אֲבִיךָ וּבְנֵי־חֵיל אֲשֶׁר
אַתָּה: כִּי יַעֲצָתִי הָאֶסֶף יֶאֱסֹף עָלֶיךָ כָּל־יִשְׂרָאֵל
מִדָּן וְעַד־בְּאֵר שָׁבַע פָּתוּל אֲשֶׁר־עַל־הֵימָּה לָרֹב
וּפָגִיף הַלָּכִים בְּקֶרֶב: וַיִּבְּאֵנוּ אֵלָיו בְּאַתָּת הַמְּקוֹמֹת
אֲשֶׁר נִמְצָא שָׁם וְנִחְנֹנוּ עָלָיו כַּאֲשֶׁר יָפֹל הַטָּל עַל־
הָאֲדָמָה וְלֹא־נֹתֵר בּוֹ וּבְכָל־הָאֲנָשִׁים אֲשֶׁר־אַתָּה
גַם־אַחֲד: וְאִם־אֶל־עִיר יֶאֱסֹף וְהַשִּׁיאוּ כָּל־
יִשְׂרָאֵל אֶל־הָעִיר הַהִיא חֲבָלִים וְסִחָבֵנוּ אֹתוֹ עַד־
הַנָּחַל עַד אֲשֶׁר־לֹא־נִמְצָא שָׁם גַּם־צָרוּר: וַיֹּאמֶר
אֲבִשָׁלוֹם וְכָל־אִישׁ יִשְׂרָאֵל טוֹבָה עֲצַת חֹשִׁי
הָאֲרָפִי מַעֲצַת אַחִיתָפֹל וִי־הִנֵּה צִוָּה לְהַפֵּר אֶת־
עֲצַת אַחִיתָפֹל הַטּוֹבָה לְבַעֲבוֹר הַבֵּיא יִ־הִנֵּה אֶל־
אֲבִשָׁלוֹם אֶת־הָרָעָה: וַיֹּאמֶר חֹשִׁי אֶל־צִדּוֹק
וְאֶל־אֲבִיתָר הַכֹּהֲנִים כְּזָאת וְכֹזָאת יַעַץ אַחִיתָפֹל
אֶת־אֲבִשָׁלוֹם וְאֵת זִקְנֵי יִשְׂרָאֵל וְכֹזָאת וְכֹזָאת
יַעֲצָתִי אָנִי: וְעַתָּה שְׁלָחוּ מִהֶרָה וְהַגִּידוּ לְדָוִד
לֵאמֹר אֶל־תֵּלֶן הַלֵּילָה בְּעָרְבוֹת הַמִּדְבָּר וְגַם עֲבוֹר
תַּעֲבוֹר גֹּן יִבְלַע לַמָּלָךְ וּלְכָל־הָעָם אֲשֶׁר אַתָּה:
וְיִהְיוּנָתָן וְאֲחִימֶעַץ עֹמְדִים בְּעֵין־רֹגֶל וְהִלָּכָה
הַשִּׁפְחָה וְהַגִּידָה לָהֶם וְהֵם יֵלְכוּ וְהַגִּידוּ לַמָּלָךְ דָּוִד
כִּי לֹא יוֹכְלוּ לְהִרְאוֹת לָבוֹא הָעִירָה: וַיִּקְרָא אֹתָם
נָעֹר וַיַּגִּד לְאֲבִשָׁלוֹם וַיֵּלְכוּ שְׁנֵיהֶם מִהֶרָה וַיָּבֹאוּ
אֶל־בֵּית־אִישׁ בְּבַחוּרִים וְלוֹ בָּאֵר בַּחֲצָרוֹ וַיִּרְדּוּ
שָׁם: וַתִּתְּקַח הָאִשָּׁה וַתִּפְרָשׁ אֶת־הַמָּסֶךְ עַל־פָּנֶי
הַבָּאֵר וַתִּשְׁטַח עָלָיו הָרַפּוֹת וְלֹא נֹדַע דְּבָר:

וַיָּבֹאוּ עַבְדֵי אֲבִשָׁלוֹם אֶל־הָאִשָּׁה הַבִּיתָה וַיֹּאמְרוּ
אִיָּה אַחִימֶעַץ וַיִּהְיוּנָתָן וַתֹּאמֶר לָהֶם הָאִשָּׁה עֲבְרוּ
מִיִּכָּל הַמָּיִם וַיִּבְקְשׁוּ וְלֹא מָצְאוּ וַיָּשֻׁבוּ יְרוּשָׁלַם:
וַיְהִי ו אַחֲרֵי לָכָתָם וַיַּעֲלוּ מִהַבָּאֵר וַיֵּלְכוּ וַיַּגִּדוּ
לַמָּלָךְ דָּוִד וַיֹּאמְרוּ אֶל־דָּוִד קוּמוּ וְעֲבְרוּ מִהֶרָה
אֶת־הַמָּיִם כִּי־כָכָה יַעַץ עָלֵיכֶם אַחִיתָפֹל: וַיִּקָּם
דָּוִד וְכָל־הָעָם אֲשֶׁר אִתּוֹ וַיַּעֲבְרוּ אֶת־הַיַּרְדֵּן עַד־
אוֹר הַבֶּקֶר עַד־אַחֲד לֹא נִעְדָּר אֲשֶׁר לֹא־עָבַר אֶת־
הַיַּרְדֵּן: וַיִּבְּאִיתָפֹל רָאָה כִּי לֹא נַעֲשִׂיתָה עֲצַתוֹ
וַיִּחַבֵּשׁ אֶת־הַחֲמוֹר וַיִּקָּם וַיֵּלֶךְ אֶל־בֵּיתוֹ אֶל־עֵירוֹ
וַיָּצֹו אֶל־בֵּיתוֹ וַיִּתְּנֶק וַיִּלָּמֵת וַיִּקָּבֵר בְּקֶבֶר אָבִיו:
וַיְדַוֵּד בָּא מִחֲנִימָה וְאֲבִשָׁלוֹם עָבַר אֶת־הַיַּרְדֵּן הוּא
וְכָל־אִישׁ יִשְׂרָאֵל עִמּוֹ: וְאֶת־עַמְשָׂא שָׁם
אֲבִשָׁלוֹם תַּחַת יוֹאָב עַל־הַצָּבָא וְעַמְשָׂא בֶן־אִישׁ
וְשִׁמּוֹ יִתְרָא הַיִּשְׂרָאֵלִי אֲשֶׁר־בָּא אֶל־אֲבִיגַיִל בַּת־
נָחֹשׁ אֲחֹת צְרוּיָה אִם יוֹאָב: וַיִּנָּחֵן יִשְׂרָאֵל
וְאֲבִשָׁלוֹם אֶרֶץ הַגִּלְעָד: וַיְהִי כִּבּוֹא דָוִד מִחֲנִימָה
וְשָׁבִי בֶן־נָחֹשׁ מִרְבַּת בְּנֵי־עַמּוֹן וּמִכִּיר בֶן־עַמִּיאֵל
מִלֵּא דָבָר וּבְרִזְלֵי הַגִּלְעָדִי מִרְגָּלִים: מִשְׁכָּב
וְסִפּוֹת וְכָלִי יוֹצֵר וְחַטִּים וְשַׁעֲרִים וְקַמַּח וְקָלִי
וְפֹל וְעֵדֻשִׁים וְקָלִי: וַיִּדְבֹּשׁ וְחִמָּאָה וְצֹאן וְשִׁפּוֹת
בָּקָר הַגִּישׁוֹ לְדָוִד וְלָעָם אֲשֶׁר־אַתָּה לְאֶכּוֹל כִּי
אָמְרוּ הָעָם רָעַב וְעָנָה וְצָמָא בַּמִּדְבָּר:

הַלְבוֹת אִישׁוֹת פֶּרֶק יז

יז, א מִי שֶׁחָיָה נָשׁוּי נָשִׁים רַבּוֹת, וּמֵת כָּל שְׁנֵשֶׁאֵת בְּתַחֲלָה, קוֹדֶמֶת לְטַל בְּתַבְתָּהּ; וְאִין אַחַת מֵהֶן נוֹטְלָת, אֵלֹא בְּשִׁבּוּעָה; וְאִין לְאַחֲרוֹנָה, אֵלֹא מֵה שֶׁשִּׁירָה שְׁלֻפְנִיָּה, וְגַם הִיא נִשְׁבַּעַת, וְנוֹטְלָת חֲשָׁאָר. וְכֵן אִם הָיָה עָלָיו שְׁטֵר חוֹב אִם הָיָה חָחוּב קוֹדֵם, גּוֹבָה בַּעַל חוֹב תַּחֲלָה; וְאִם חֲבַתְכָּה קֳדָמָה, גּוֹבָה הָאִשָּׁה תַּחֲלָה, וְחֲשָׁאָר לְבַעַל חוֹב.

יז, ב בְּמֵה דְּבָרִים אֲמוּרִים, בְּשִׁחִיתָה הַקֶּרֶקַע שְׂבָאוֹ לְגִבּוֹת מִמֶּנָּה קְנוּיָה לוֹ בְּשַׁעַת הַנְּשׁוּאִין, וּבְשַׁעַת שְׁלוֹה הוּא שְׁחָדִין נוֹתֵן, שְׂכָל הַקּוֹדֵם שְׁטֵרוֹ זָכָה תַּחֲלָה; אֲבָל אִם נָשָׂא נָשִׁים זֹו אַחֵר זֹו, וְלָוָה בֵּין קֶדֶם נְשׁוּאִין בֵּין אַחֵר נְשׁוּאִין, וְאַחֵר שְׁנֵשֶׁא וְלָוָה קִנְיָה קֶרֶקַע בִּלְוֹן חוֹלְקִין בְּאַחַת, שְׁשַׁעְבוֹד בִּלְוֹן בְּאַחַד בָּא, שְׁבִשְׁעָה שְׁקִנְיָה הָיָה מִשְׁעַבְדֵּי לְכָל, וְאִין כָּאֵן דִּין קְדִימָה. יז, ג וְכֵן אִם הָיָה זְמַן חֲבַתְבוֹת וְחֲשִׁטְרוֹת בִּלְוֹן יוֹם אֶחָד, אוֹ שַׁעָה אַחַת בְּמָקוֹם שְׂבוֹתָבִים שַׁעוֹת חוֹלְקִין בְּאַחַת, שְׂאִין שָׂם קוֹדֵם; וְלַעוֹלָם כָּל שְׁקֶדֶם וְזָכָה בְּמִטְלָטְלִין כְּדִי חוֹבוֹ אוֹ כְּדִי בְּתַבָּה אִין מוֹצִיאִין מִיָּדוֹ, שְׂאִין דִּין קְדִימָה בְּמִטְלָטְלִין.

יז, ד מִי שֶׁגִּרְשׁ אֶת אִשְׁתּוֹ, וְעָלָיו שְׁטֵר חוֹב, וְכָא בַּעַל חוֹב וְהָאִשָּׁה לְגִבּוֹת, וְהָיָה לוֹ מַעוֹת וְקֶרֶקַע כְּדִי חָחוּב וְחֲבַתְכָּה בַּעַל חוֹב נוֹטֵל הַמַּעוֹת, וְהָאִשָּׁה גּוֹבָה בְּתַבְתָּה מִן הַקֶּרֶקַע. וְאִם אִין לוֹ אֵלֹא קֶרֶקַע שְׂאִין בָּה כְּדִי לְהַגִּבּוֹת שְׁנִיָּה, וְלֹא הָיָה בָּה דִּין קְדִימָה נוֹתֵנִין אוֹתָהּ לְבַעַל חוֹב; וְאִם נִשְׁאָר לְאִשָּׁה כְּלוּם, תַּטֵּל, וְאִם לֹא, תִּדְחָה מִפְּנֵי בַּעַל חוֹב; שְׁחָרִי בַּעַל חוֹב הַפְּסִיד וְהוֹצִיא מַעוֹתָיו, וְהָאִשָּׁה לֹא חִסְרָה דְּבָר שְׁיֹוֹתֵר מֵה שֶׁהָאִישׁ רוֹצֵה לְשָׂא, אִשָּׁה רוֹצֵה לְהַנְשָׂא.

יז, ה וְכֵן מִי שֶׁמֵּת וְהָנִיחַ אִשָּׁה וּבַעַל חוֹב, וְקֶרֶקַע שְׂאִין בָּה דִּין קְדִימָה הָאִשָּׁה נִדְחִית מִפְּנֵי בַּעַל חוֹב, וְהוּא גּוֹבָה כָּל חוֹבוֹ תַּחֲלָה. וְכִיּוֹן שֶׁתִּקְנוּ הַגָּאוֹנִים שְׁתַּגְּבָה הָאִשָּׁה וּבַעַל חוֹב מִן הַמִּטְלָטְלִין, וְחֲדָבֵר יִדּוּעַ שְׂאִין דִּין קְדִימָה בְּמִטְלָטְלִין אִם לֹא הָנִיחַ מִטְלָטְלִין כְּדִי לְתֵן לְשְׁנִיָּה, נוֹתֵנִין לְבַעַל חוֹב כָּל חוֹבוֹ תַּחֲלָה; וְאִם נִשְׁאָר לְאִשָּׁה מֵה שֶׁתַּטֵּל בְּבְתַבְתָּה, תַּטֵּל אוֹ תִּדְחָה.

יז, ו הָיָה בּוֹתְבִין בְּבְתַבְתָּה נִכְסֵי צֹאן בְּרִזָּל, וְטַעֲנָה שְׂאֲבָדוֹ אוֹ שְׁלָקָהּם הַבַּעַל הָרִי הִיא בְּנִכְסֵי צֹאן בְּרִזָּל שְׁלָה, כְּשֶׁאָר בַּעֲלֵי חוֹבוֹת; וְנִשְׁבַּעַת שְׂלֹא לְקַחָה אוֹתָן וְלֹא נִתְּנָה וְלֹא מִחֲלָה, וְחוֹלְקַת עִם בַּעֲלֵי חוֹבוֹת.

יז, ז מִי שֶׁמֵּת אוֹ גִּרְשׁ, וַיֵּשׁ לוֹ נָשִׁים רַבּוֹת, וְאִין שָׂם דִּין קְדִימָה, וְאִין לוֹ כְּדִי כָּל חֲבַתְבוֹת כִּיצַד חוֹלְקוֹת: רוֹאִים אִם כְּשִׁיחֲלָק הַמִּמּוֹן עַל מִנְיֵן הַנָּשִׁים, יִגִּיעַ לְפַחּוֹתָה שְׂבָהֶן כְּדִי בְּתַבְתָּה אוֹ פַּחוֹת חוֹלְקוֹת בְּשׁוּוָה. וְאִם הָיָה הַמִּמּוֹן יוֹתֵר עַל זֶה חוֹלְקִים מִמֶּנּוּ, כְּדִי שִׁיגִיעַ לְפַחּוֹתָה שְׂבָהֶן כְּשַׁעוֹר בְּתַבְתָּה, וְחוֹזְרוֹת וְחוֹלְקוֹת אֶת הַמּוֹתֵר בֵּין הַנּוֹתְרוֹת, עַל הַדֶּרֶךְ הָרֵאשׁוֹנָה.

יז, ח כִּיצַד: מִי שֶׁחָיָה נָשׁוּי אַרְבַּע נָשִׁים, בְּתַבְתָּה שְׁלֵרֵאשׁוֹנָה אַרְבַּע מֵאוֹת, וְשְׁלֻשְׁנִיָּה שְׁלוּשׁ מֵאוֹת, וְשְׁלֻשְׁלִישִׁית מֵאוֹת, וְשְׁלֻרְבִיעִית מֵאָה, נִמְצָא כָּל אֶלֶף וְגִרְשׁ כִּלְוִן, אוֹ מֵת אִם הָנִיחַ אַרְבַּע מֵאוֹת אוֹ פַּחוֹת, חוֹלְקוֹת כִּלְוִן בְּשׁוּוָה; וְכָל אַחַת נוֹטְלָת מֵאָה אוֹ פַּחוֹת.

יז, ט הָנִיחַ שְׁמוֹנָה מֵאוֹת אִם תַּחֲלָק בֵּין כִּלְוִן בְּשׁוּוָה, נִמְצָאֵת הָרְבִיעִית נוֹטְלָת מֵאוֹתִים וְחָרִי אִין בְּבְתַבְתָּה אֵלֹא מֵאָה. אֵלֹא כִּיצַד עוֹשִׂין: לוֹקְחִין אַרְבַּע מֵאוֹת, וְחוֹלְקִין אוֹתָן בִּינִיָּהֶן בְּשׁוּוָה מֵאָה מֵאָה; וְנִמְצָאֵת הָרְבִיעִית נִטְלָה כְּדִי בְּתַבְתָּה, וְחֲלָכָה לָהּ. וְנִשְׁאָר כָּאֵן אַרְבַּע

מאות, ושלוש נשים שפיר כל אחת מושלשתן מאה. אם תחלק הארבע מאות בין שלשתן בשווה, נמצאת השלישית נוטלת מאתים ושלשים ושלשה ושלש וחרי אין בכתבתה אלא מאתים. לפיכך לוקחין מארבע המאות שלוש מאות, וחולקין בין שלשתן בשווה; שנמצאת השלישית נוטלה מאתים שלה, וחלכה לה. ונשאר כאן מאה, ושתי נשים. חולקין את המאה בשווה בין ראשונה ושניה; נמצא ביד הראשונה מאתים וחמשים, וכן ביד השניה. ונמצא ביד השלישית מאתים, וביד הרביעית מאה. ועל דרך זו חולקות לעולם, אפלו חן מאה.

יו, הערב לאשה בכתבתה אף על פי שקנו מידו, אינו חייב לשלם, שמצוה עשה, וחרי לא חסרה כלום; ואם ערב שלכתבת בנו הוא, וקנו מידו חייב לשלם, שהאב בגלל בנו משעבד עצמו וגומר ומקנה. וקבלן שלכתבה חייב לשלם, אף על פי שלא קנו מידו; ואיזה הוא קבלן זה שאמר לאשה, הנשאי לזה, ואני נותן כתבה זו. אבל אם אמר לה, אני ערב כתבה זו, אני פורע כתבה זו, וכיוצא בזה פטור, אלא אם כן היה אביו.

יו, יא המגרש את אשתו ודירנה הנאה, ואחר כך תפרע כתבתה מן הקבלן, או מאביו אם היה ערב: שמוא יחזירנה, ונמצאו עושין קנוניה על נכסיו שלזה. וכן המקדיש נכסיו וגרש את אשתו ודירנה הנאה, ואחר כך תפרע מן הפודה מיד החקדש: שמוא יעשו קנוניה על החקדש. אבל המגרש את אשתו, ובאה לטרף מן חלקוחות אין מחיבין אותו להדירה, אלא נשבעת וטורפת; ואם רצת, תחזור לבעלה, שפבר ידעו חלקוחות שיש עליו כתבת אשה, והם הפסידו על עצמם שלקחו נכסים שתחת שעבודה.

יו, יב הבעל שמכר נכסיו, ואחר כך כתבה אשתו ללוקח, דין ודברים אין לי עמה, והספימה למעשיו אף על פי שקנו ממנה חרי זו טורפת, שלא כתבה לו אלא כדי שלא יהיה בינה ובין בעלה קטטה, ויש לה לומר, נחת רוח עשיתי לבעלי; אבל אם קנו מיד האשה תחלה, שאין לה שעבוד על מקום זה, ואחר כך מכר אותו הבעל אינה טורפת אותו.

יו, יג וכן אם מכר הבעל ואמר לאשתו לכתב ללוקח, דין ודברים אין לי עמה, ולא כתבה ולא הספימה למעשיו, ונפסד המכר, וחזר הבעל ומכר לאיש אחר, בין אותה השדה בין שדה אחרת, ואחר שמכר הבעל הספימה למעשיו, וקנו מידה שאין לה שעבוד על שדה זו אינה יכולה לטרה, שאינה יכולה לומר נחת רוח עשיתי לבעלי; שהרי בראשונה כשלא רצת, לא חלכה ברצון בעלה.

יו, יד מי שהיו לו שתי נשים, ומכר את שדהו, וקנו מיד הראשונה שאין לה שעבוד על שדה זו, אינה טורפת אותה מן הלוקח, והיה קנין המועיל שאינה יכולה לטען לו בנחת רוח עשיתי לבעלי, ואחר כך מת הבעל, או גרש שתייהן השניה מוציאה מיד הלוקח, שהרי לא קנו מידה ללוקח; והראשונה מוציאה מיד השניה, מפני שהיא קדמה ולא חסירה שעבודה אלא מעל הלוקח; ובשתחזר השדה לראשונה, חזר הלוקח ומוציאה מידה, שהרי קנו מידה לו; וחזירות חלילה, עד שיעשו פשרה ביניהן. יז, טו אלמנה, בין מן הנשואין בין מן הארוסין נשבעת ומוכרת מקרקע בעלה, ונפרעת כתבתה, בין בבית דין ממחין, בין שלא בבית דין ממחין; והוא, שיהיו השלושה אנשים נאמנין ויודעין בשומת הקרקע. ואחריות המכר, על נכסי יתומים. אבל הגרושה, לא תמכר אלא בבית דין ממחין. וכל המוכרת

בבית דין, לא תמכר אלא בהכרזה; ובחלפות
חלואה, יתבאר משפט מכירת בית דין היאך
היא. אבל המוכרת שלא בבית דין אינה
צריכה הכרזה, ואף על פי שהן שלושה נאמנים
ויודעים השומה.

יז, טז אלמנה שמכרה קרקע בכתבתה, בינה
לבין עצמה אם מכרה שוה בשוה, מכרה
קנים; ונשבעת שבועת אלמנה, אחר שמכרה;
והוא, שמכרה לאחר; אבל אם שמה לעצמה
לא עשת כלום, ואפלו הכריזה.

יז, יז היתה כתבתה מאתים, ומכרה שוה מאה
במאתים, או שוה מאתים במאה נתקבלה
כתבתה ואין לה כלום, ובלבד שתשבע
שבועת אלמנה. היתה כתבתה מאה, ומכרה
שוה מאה ודינר במאה מכרה בטל; ואפלו
אמרה, אני אחזיר את הדינר ליורשים מכרה
בטל.

יז, יח היתה כתבתה ארבע מאות זוז, ומכרה
לזה במנה ולזה במנה ולזה במנה שוה
בשוה, ולאחרון שוה מאה ודינר במאה
שלאחרון בטל, ושלכלם קנים.

יז, יט יש לאשה למכר כתבתה, או לתנה
במתנה. אם מת הפעל, או גרשה יבוא חלו
ויטל; ואם מתה היא בחיי בעלה, או קדם
שנשבעה אין לו כלום. הרי שמכרה מקצת
כתבתה, או משכנה מקצתה, או נתנה לאחר
מקצתה מוכרת מקרקע בעלה, ותגבה השאר
בין בבית דין ממחין בין בשלושה נאמנים.
ומוכרת לכתבתה אפלו בפעמים רבות, בין
בבית דין בין בשלושה נאמנים ויודעים שומת
קרקע.

יז, כ המוכרת כתבתה, בין לאחרים בין לבעלה
לא אבדה שאר תנאיי כתבה; ואם חיה לה בן
זכר, יורש בנגד כתבתה הזאת שנמכרה

מנכסי אביו יותר על חלקו בדין תנאי זה. אבל
המוחלת כתבתה לבעלה, אבדה כל תנאיי
כתבתה; ואפלו מזונות, אין לה עליו. ומוחלת
כתבתה, אינה צריכה קנין ולא עדים פשאר
המוחלים, שאינן צריכין לא עדים, ולא קנין,
אלא בדברים בלבד; והוא, שיחיו דברים
שחדעת סומכת עליהן, ולא יהיו דברי שחוק
וחתל או דברי תמה, אלא בדעת נכונה.

הלכות אישות פרק יח

יח, א אלמנה נזנת מנכסי יורשין כל זמן
אלמנותה, עד שתטל כתבתה; ומשתתפע
כתבתה בבית דין, אין לה מזונות. וכן אם
מכרה כתבתה פלה, או משכנה כתבתה, או
עשתה כתבתה הפותיקי לאחר והוא שתאמר
לו פה תקנה חובך בין שעשת דברים אלו
בבית דין ממחין, בין שלא בבית דין ממחין,
בין שעשת בחיי בעלה, בין שעשת לאחר
מיתת בעלה אין לה מזונות מן היורשים; אבל
אם מכרה מקצתה, יש לה מזונות.
ומשתתארים האלמנה, אבדה מזונותיה.

יח, ב בשם שנונת אחר מותו מנכסיו, כף
נותנין לה פסות וכלי תשמיש ומדור יושבת
במדור שהיתה בו בחיי בעלה, ומשתמשת
בכרים וכסתות שנשתמשו בהן בחיי בעלה,
ובעבדים ושפחות שנשתמשו בהן בחיי
בעלה.

יח, ג נפל המדור, אין היורשין חייבין לבנותו;
ואם אמרה הניחו לי, ואני אבננו משלי אין
שומעין לה. וכן לא תחזק בדקו, ולא טחה
אותו, אלא תשב בו כמו שהוא, או תצא.
ויורשין שמכרו מדור אלמנה, לא עשו כלום.

יח, ד נפל הבית, או שלא היה לבעלה בית אלא
בשכר נותנין לה מדור לפי כבודה; וכן
מזונותיה וכסותה, כפי כבודה. ואם היה כבוד

הַבַּעַל גָּדוֹל מִבְּבוּדָהּ, נֹתֵנִין לָהּ לְפִי כְּבוֹדוֹ,
מִפְּנֵי שְׁעוּלָה עָמָּה, וְאִינָה יוֹרֶדֶת אֶפְלוֹ לְאַחַר
מִיתָהּ.

יח, ה בִּרְכַת הַבֵּית, מְרַבֶּה. פִּיֶּצֶד: חֲמִשָּׁה שְׁחִיָּה
מְזוֹנֹת כָּל אֶחָד מֵהֶן קָב, כְּשִׂיאָכֵל לְבָדוֹ, אִם
הָיוּ חֲמִשָּׁתָן בְּבֵית אֶחָד וְאוֹכְלִין בְּעָרֹב,
מִסְפִּיק לָהֶן אַרְבַּעַת קִבִּין; וְהוּא חֲדִין, לְשֹׂאֵר
צָרֵכֵי הַבֵּית. לְפִיכָף אֶלְמָנָה שְׂאֵמָרָה, אִינִי זֹזָה
מִבֵּית אָבִי, פֶּסְקוֹ לִי מְזוֹנֹת, וְתָנּוּ לִי שֵׁם
יְכוֹלִין הַיּוֹרְשִׁין לִזְמַר לָהּ, אִם אֶת אֶצְלָנָהּ, יֵשׁ
לָהּ מְזוֹנֹת, וְאִם לֹא, אֵין אָנּוּ נֹתְנִים לָהּ אֲלֵא
כְּפִי בִּרְכַת הַבֵּית. וְאִם חִיתָה טוֹעֵנָת, מִפְּנֵי
שְׁחִיָּה יְלָדָהּ, וְהֵם יְלָדִים נֹתֵנִין לָהּ מְזוֹנֹת
חֲמִסְפִּיקִין לָהּ לְבָדָהּ, וְהִיא בְּבֵית אָבִיהָ. וּמִזֹּתֵר
מְזוֹנֹת הָאֶלְמָנָה וּמִזֹּתֵר הַפְּסוֹת, לַיּוֹרְשִׁין.

יח, ו אֶלְמָנָה שְׁחָלְתָה אִם צָרִיכָה לְרַפּוּאָה שְׂאֵין
לָהּ קִצָּבָה חֲרִי זֶה בְּמְזוֹנֹת, וַיּוֹרְשִׁין חֵיבִין בָּהּ;
וְאִם הִיא רַפּוּאָה שְׁיֵשׁ לָהּ קִצָּבָה, חֲרִי זֶה
מִתְרַפָּא מִכֶּתֶבֶתָהּ.

יח, ז נִשְׁבֶּת אֵין הַיּוֹרְשִׁין חֵיבִין לְפָדוּתָהּ, אֶפְלוֹ
חִיתָה יְבָמָה; וְאֶפְלוֹ נִשְׁבֶּת בְּחַיֵּי בַּעְלָהּ, וּמֵת
וְהִיא בְּשִׁבְיָה אֵין חֵיבִין לְפָדוּתָהּ מִנְּכָסִיו, אֲלֵא
נִפְדִּית מִשְׁלַעֲצָמָהּ, אוֹ תַטֵּל בְּתִבְתָּהּ, וְתִפְדֶּה
עַצְמָהּ. מֵתָה הָאֶלְמָנָה, יוֹרְשֵׁי הַבַּעַל חֵיבִין
בְּקִבּוּרָתָהּ; וְאִם נִשְׁבַּעָה שְׁבוּעַת אֶלְמָנָה וְאַחַר
כָּף מֵתָה יוֹרְשִׁיָּהּ יוֹרְשִׁין בְּתִבְתָּהּ, וְהֵן חֵיבִין
בְּקִבּוּרָתָהּ, אֲבָל לֹא יוֹרְשֵׁי הַבַּעַל.

יח, ח מַעֲשֶׂה יָדֵי הָאֶלְמָנָה, לַיּוֹרְשִׁין. וַיּוֹרֵשׁ
שְׂאֵמָר לֹא־אֶלְמָנָה, טְלִי מַעֲשֶׂה יָדֶיהָ בְּמְזוֹנֹתֶיהָ
אֵין שׁוֹמְעִין לוֹ; אֲבָל הִיא שָׂרָצֶת בָּזָה, שׁוֹמְעִין
לָהּ. וְכָל מְלָאכּוֹת שֶׁהָאִשָּׁה עוֹשָׂה לְבַעְלָהּ,
אֶלְמָנָה עוֹשָׂה לִיתְזוּמִים חוּץ מִמְזִיגַת הַכּוֹס,
וְחֻצָּעַת הַמִּטָּה, וְהִרְחָצַת פָּנָיו וְיָדָיו וְרַגְלָיו.

יח, ט מְצִיאַת הָאֶלְמָנָה, וּפְרוֹת נְכָסִים שֶׁהִכְנִיסָה

לְבַעַל לְעַצְמָהּ, וְאֵין לַיּוֹרֵשׁ בָּהֶם כָּלוּם. וְהַנְּכָסִים
עַצְמָם שֶׁהֶם נְדוּנִיתָהּ, נִשְׁלָת אֹתָן בְּלֹא
שְׁבוּעָה; וְאֵין לַיּוֹרְשִׁים בָּהֶם דִּין לְעוֹלָם, אֲלֵא
אִם בֶּן הַזִּיתֵירוֹ בְּחַיֵּי הַבַּעַל וְהָיוּ נְכָסֵי צֶאֱן בְּרוֹל
שְׁחֵמוּתָר לְבַעַל. וְאִם מֵתָה הָאֶלְמָנָה בְּלֹא
שְׁבוּעָה יוֹרְשִׁיָּהּ יוֹרְשִׁים נְדוּנִיתָהּ, וְאִם עַל פִּי
שְׁחִיָּה נְכָסֵי צֶאֱן בְּרוֹל; וְאִם הָיָה בָּהֶן מִזֹּתֵר,
חֲמוּתָר לַיּוֹרְשֵׁי הַבַּעַל.

יח, י אֶלְמָנָה שֶׁתַּפְסָה מִטְּלָטְלִין כְּדִי שְׁתִּזּוֹן מֵהֶן
בֵּין שֶׁתַּפְסָה מִחַיִּים בֵּין שֶׁתַּפְסָה אַחֵר מִזֹּתֵר,
אֶפְלוֹ תַפְסָה כִּכֹּר זָהָב אֵין מוֹצִיאִין מִיָּדָהּ, אֲלֵא
כּוֹתֵבִין עָלֶיהָ בֵּית דִּין מֵה שֶׁתַּפְסָה, וּפּוֹסְקִין לָהּ
מְזוֹנֹת וּמַחֲשִׁבִין עָמָּה; וְהִיא נִזְנֶת מִמָּה
שֶׁבִידָה עַד שֶׁתָּמוּת, אוֹ עַד שֶׁלֹּא יִהְיֶה לָהּ
מְזוֹנֹת, וַיִּקְחוּ הַיּוֹרְשִׁין אֶת הַשָּׂאֵר. וְכֵן אִם
תַּפְסָה מִטְּלָטְלִין בְּכִתְבָתָהּ מִחַיֵּי בַּעְלָהּ, וּמֵת
גּוֹבָה מֵהֶן; אֲבָל אִם תַּפְסָה אַחֵר מִזֹּתֵר
לְכִתְבָתָהּ, אִינָה גּוֹבָה מֵהֶן.

יח, יא אִם עַל פִּי שֶׁתִּקְנוּ הַגָּאֹנִים שֶׁתִּגְבַּה
הָאִשָּׁה הַכֶּתֶבָה וְתִנְאַיֵי הַכֶּתֶבָה מִן הַמִּטְּלָטְלִין,
וְלִפְיכָף תִּזּוֹן הָאֶלְמָנָה מִן הַמִּטְּלָטְלִין אִם עַל פִּי
שֶׁלֹּא תַפְסָה אִם הִנִּיחַ בַּעְלָהּ מִטְּלָטְלִין, וְלֹא
תַפְסָה אֹתָן הַיּוֹרְשִׁים נִשְׁלָת אֹתָן, וְהֵן מַעֲלִין
לָהּ מְזוֹנֹת. וְאִינָה יְכוּלָה לְעַכֵּב עָלֶיהֶן וּלְזַמַּר,
יִהְיֶה הַמִּטְּלָטְלִין מִנְּחִין בְּבֵית דִּין עַד שְׂאֵזוֹן
מֵהֶן, שְׂמָא יֵאבְדּוּ, וְלֹא יִהְיֶה לִי מְזוֹנֹת; וְאֶפְלוֹ
הַתָּנָת עָלֶיוּ בִּפְרוּשׁ שְׁתִּזּוֹן מִן הַמִּטְּלָטְלִין, אִינָה
מַעֲכָבֶת. וּבִזָּה דְּנִין תְּמִיד, בְּכָל בֵּית דִּינִין.

יח, יב אֲבָל אִם הִנִּיחַ קֶרְקַע, יְכוּלָה הִיא לְעַכֵּב
עָלֶיהֶן שֶׁלֹּא יִמְכְּרוּ; וְאִם מְכָרוּ אִינָה מוֹצִיאָהּ
מִיָּד הַלְקוּחֹת, שְׂאֵין הָאִשָּׁה וְהַפְּנוֹת נְזוֹנֹת
אֲלֵא מִנְּכָסִים בְּנֵי חוּרִין. הִנִּיחַ נָשִׁים רַבּוֹת אִם
עַל פִּי שֶׁנִּשְׂאָן זֶה אַחֵר זֶה, נְזוֹנֹת בְּשׁוּוָה, שְׂאֵין
דִּין קְדִימָה, בְּמְזוֹנֹת.

יח, יג אֶלְמָנָה שֶׁנִּפְלָה לְפָנָי יָבָם בְּשִׁלּוּשָׁה

חֲדָשִׁים הָרָאשׁוֹנִים, נִזְנֶת מִשְׁלַבְעֵל; וְאִם הִכָּר
הַעֲבָר, וְכֵן אִם הִנִּיחָה מַעֲבָרָת נִזְנֶת וְהוֹלֶכֶת,
עַד שֶׁתֵּלֵךְ. יִלְדָּה בֶּן שְׁלֹקִימָה נִזְנֶת וְהוֹלֶכֶת כָּל
יָמֶי אֶלְמָנוּתָהּ, כְּשֹׂאֵר הַנָּשִׁים. לֹא נִמְצְאוּ
מַעֲבָרָת אַחֵר הַשְּׁלוּשָׁה חֲדָשִׁים, אוֹ שֶׁהִפִּילָה
אֵינָה נִזְנֶת לֹא מִשְׁלַבְעֵל, וְלֹא מִשְׁלֵיכָם; אֲלָא
תּוֹבַעַת יִכְמָה לְכַנֵּם, אוֹ לְחָלִין.

יח, יד תִּבְעָה יִכְמָה לְכַנֵּם אוֹ לְחָלִין, וְעַמֵּד בְּדִין,
וְכָרָח, אוֹ שֶׁחָלָה, אוֹ שֶׁהָיָה הֵיכָם בְּמִדִּינַת הַיָּם
חָרִי זֶה נִזְנֶת מִשְׁלֵיכָם, בְּלֹא שְׁבוּעָה כָּלָל. נִפְלָה
לְפָנֶי יָכָם קָטָן אֵין לָהּ מִזְוֹנוֹת, עַד שֶׁיִּגְדֹּל וְיִהְיֶה
כְּשֹׂאֵר הַיִּכְמִין.

יח, טו מִי שֶׁיִּחַד קִרְקַע לְאִשְׁתּוֹ בְּשַׁעַת מִיתָהּ
לְמִזְוֹנוֹתֶיהָ וְאָמַר, יִהְיֶה מָקוֹם פְּלוֹנִי לְמִזְוֹנוֹת
חָרִי רַבָּה לָהּ מִזְוֹנוֹת. וְאִם הָיָה שְׂכָרוֹ פְּחוּת
מִמִּזְוֹנוֹת הָרָאשׁוֹנִים לָהּ, נִוְטָלָת הַשָּׂאֵר מִשָּׂאֵר
נִכְסִים; וְאִם הָיָה שְׂכָרוֹ יוֹתֵר מִן הָרָאשׁוֹנִים לָהּ,
נִוְטָלָת הַכֹּל. אֲבָל אִם אָמַר לָהּ, יִהְיֶה מָקוֹם
פְּלוֹנִי בְּמִזְוֹנוֹת, וְשִׁתְקָה אֵין לָהּ אֲלָא פְּרוֹת
אוֹתוֹ מָקוֹם בְּלִבָּד, שֶׁחָרִי קָצִין לָהּ מִזְוֹנוֹת.

יח, טז אֶלְמָנָה שֶׁבָּאת לְבֵית דִּין לְתַבַּע מִזְוֹנוֹת
יֵשׁ מִי שֶׁהוֹרָה שְׁפוֹסְקִין לָהּ מִזְוֹנוֹת, וְאֵין
מִשְׁבִּיעִין אוֹתָהּ; וְאֵין רָאוּי לְסַמֵּךְ עַל הוֹרָאָה
זֶה, מִפְּנֵי שְׁנֵת־חִלּוֹף לוֹ הַדְּבָר בְּאִשָּׁה שֶׁחָלָה בַּעֲלָהּ
לְמִדִּינַת הַיָּם. וְרַבּוֹתֵי הוֹרֵי שָׂאִין לָהּ מִזְוֹנוֹת
מִבֵּית דִּין, עַד שֶׁתִּשְׁבַּע, שֶׁחָרִי זֶה בָּאָה לְהַפְרַע
מִנִּכְסֵי יְתוּמִים, וְכָל הַנִּפְרָע מִנִּכְסֵי יְתוּמִים לֹא
יִפְרַע אֲלָא בְּשְׁבוּעָה; וְלִזֶּה דַּעְתִּי נֹטָה, וְבוֹ
רָאוּי לְדוֹן.

יח, יז אֶלְמָנָה שֶׁבָּאָה לְבֵית דִּין לְתַבַּע מִזְוֹנוֹת
מִשְׁבִּיעִין אוֹתָהּ בַּתְּחִלָּה, וּמוֹכְרִין בְּלֹא הִכְרָזָה,
וְנוֹתְנִין לָהּ מִזְוֹנוֹת; וְכֵן יֵשׁ לָהּ לְמַכּוֹר לְמִזְוֹנוֹת
שֶׁלֹּא בְּבֵית דִּין מִמַּחֲיוֹן אֲלָא בְּשְׁלוּשָׁה נְאֻמִּים,
בְּלֹא הִכְרָזָה. וְכֵן אִם מִכְרָה לְמִזְוֹנוֹת בֵּינָה לְבֵין
עַצְמָהּ שׂוּוּהָ בְּשׂוּוּהָ, מִכְרָה קָיָם; וְכִשְׁיִבּוּאוֹ

הַיּוֹרְשִׁין לְהַשְׁבִּיעַ אוֹתָהּ, נִשְׁבַּעַת.

יח, יח וְכִמָּה מוֹכְרִין לְמִזְוֹנוֹת בְּדִי לְזוֹן מֵהֶם
שֶׁשָּׂה חֲדָשִׁים, אוֹ יוֹתֵר עַל זֶה. וּמוֹכְרִין עַל מִנֵּת
שֶׁיִּהְיֶה חֲלוּקָה נוֹתֵן לָהּ מִזְוֹן שְׁלוּשִׁים יוֹם
שְׁלוּשִׁים יוֹם, וְחוּצָרָת וּמוֹכְרָת פַּעַם שְׁנִיָּה
לְשֶׁשָּׁה חֲדָשִׁים; וְכֵן מוֹכְרָת וְהוֹלֶכֶת לְעוֹלָם, עַד
שֶׁיִּשְׁאָר מִן הַנִּכְסִים בְּדִי כְּתֻבָּתָהּ, וְגוֹבָה
כְּתֻבָּתָהּ מִן הַשָּׂאֵר, וְהוֹלֶכֶת לָהּ.

יח, יט אֶלְמָנָה שְׁפוֹסְקָה לָהּ בֵּית דִּין מִזְוֹנוֹת אֵין
מִחֲשָׁבִין עִמָּהּ עַל מַעֲשֵׂה יָדֶיהָ, עַד שֶׁיִּבּוֹאוּ
הַיּוֹרְשִׁים וְיִתְבַּעוּהָ; וְאִם מָצְאוּ לָהּ מַעֲשֵׂה יָדֶיהָ,
נִוְטָלִין אוֹתָן, וְאִם לֹא, הוֹלְכִין לְדִרְכָּם. וְאִנִּי
אוֹמֵר שָׂאֵם הָיוּ הַיּוֹרְשִׁים קְטַנִּים בֵּית דִּין
מִחֲשָׁבִין עִמָּהּ, וּפּוֹסְקִין לָהּ מַעֲשֵׂה יָדֶיהָ, בְּדֶרֶךְ
שְׁפוֹסְקִין לָהּ מִזְוֹנוֹת.

יח, כ אֶלְמָנָה שָׂאִין שָׂטֵר כְּתֻבָּה יוֹצֵא מִתַּחַת
יָדָהּ, אֵין לָהּ מִזְוֹנוֹת שְׂמֵא מִחֲלָה כְּתֻבָּתָהּ, אוֹ
מִכְרָה אוֹתָהּ, אוֹ מִשְׁכָּנָה אוֹתָהּ; וְאִם עַל פִּי
שֶׁלֹּא טַעַן יוֹרֵשׁ, אֲנוּ טוֹעֲנִין לוֹ וְאוֹמְרִים לָהּ
הַבִּיאי כְּתֻבָּתְךָ, וְהַשְׁבָּעִי, וְטָלִי מִזְוֹנוֹת אֲלָא
אִם אֵין דִּרְכָּם לְכַתֵּב כְּתֻבָּה.

יח, כא הָאִשָּׁה שֶׁחָלְכָה הִיא וּבַעֲלָהּ לְמִדִּינַת הַיָּם,
וּבָאָה וְאָמְרָה מֵת בַּעֲלִי רָצָת, נִזְנֶת כְּדִין כָּל
הָאֶלְמָנוֹת, רָצָת, נִוְטָלָת כְּתֻבָּתָהּ; אָמְרָה גֵּרְשִׁנִּי
בַּעֲלִי, אֵינָה נְאֻמָּנָת. וְנִזְנֶת מִנִּכְסֵיו, עַד בְּדִי
כְּתֻבָּתָהּ מִכָּל פָּנִים שָׂאֵם עֲדִין הִיא אִשְׁתּוֹ, יֵשׁ
לָהּ מִזְוֹנוֹת, וְאִם גֵּרְשָׁה כְּשֶׁאָמְרָה, יֵשׁ לָהּ כְּתֻבָּה
שֶׁחָרִי כְּתֻבָּתָהּ בִּידָהּ; לְפִיכָּךְ נִוְטָלָת מִזְוֹנוֹת עַד
בְּדִי כְּתֻבָּתָהּ, וְהוֹלֶכֶת לָהּ.

יח, כב הָאִשָּׁה שֶׁהָיָה לָהּ סֶפֶק גֵּרוּשִׁין, וּמֵת
בַּעֲלָהּ אֵינָה נִזְנֶת מִנִּכְסֵיו, שָׂאִין מוֹצִיאִין מִיָּד
הַיּוֹרֵשׁ מִסֶּפֶק; אֲבָל בַּחֲזִי בַּעֲלָהּ, יֵשׁ לָהּ מִזְוֹנוֹת
עַד שֶׁתִּתְּגַרֵּשׁ גֵּרוּשִׁין גְּמוּרִין.

יח, כג אֶלְמָנָה עֲנִיָּה שֶׁשָּׂהת שְׁתֵּי שָׁנִים וְלֹא

תִּבְעָה מְזֻזוֹת, או עֲשִׂירָה שְׂשֹׁהַת שְׁלוֹשׁ שָׁנִים
וְלֹא תִבְעָה וְתָרָה וְאִין לָהּ מְזֻזוֹת בְּשָׁנִים
שְׁעָבְרוּ, אֵלֶּה מִשְׁעָה שְׂתִּבְעָה; וְאִם שָׁהַת פָּחוֹת
מִזֶּה, אִפְּלוּ בְּיוֹם אֶחָד לֹא וְתָרָה, אֵלֶּה תֻּבְּעַת
וְנוֹטְלַת מְזֻזָּן אוֹתָן הַשָּׁנִים שְׁעָבְרוּ.

יח, כד אֶלְמָנָה שְׂתִּבְעָה מְזֻזוֹת מִן הַיּוֹרְשִׁים הֵם
אוֹמְרִים, נָתַנוּ, וְהִיא אוֹמְרַת, לֹא נִטְלָתִי כָּל
זְמָן שְׁלֹא נִשְׂאָת, עַל הִיתוּמִים לְהָבִיא רֵאִיָּה,
או תִּשְׁבַּע שְׁבוּעַת הַסֵּת, וְתִטַּל; וּמִשְׁנִשְׂאָת,
עָלֶיהָ לְהָבִיא רֵאִיָּה, או יִשְׁבְּעוּ הַיּוֹרְשִׁים
שְׁבוּעַת הַסֵּת, שְׁנַתְּנוּ לָהּ.

יח, כה דִּין תּוֹסֶפֶת כְּתֻבָּה, כְּדִין הָעֵיקָר. לְפִיכָּךְ
אֶלְמָנָה שְׂתִּבְעָה, או מְכָרָה, או מִחְלָה, או
מִשְׁכָּנָה תּוֹסֶפֶת כְּתֻבָּתָה עִם הָעֵיקָר אִין לָהּ
מְזֻזוֹת; וְאִם תִּבְעָה מִקְצַת, וְהִנִּיחָה מִקְצַת חָרִי
זוּ כְּמִי שְׂתִּבְעָה מִקְצַת הָעֵיקָר, וְהִנִּיחָה מִקְצַתוֹ.
וְכָל הַמוֹכְרֹת או הַמוֹחֲלֹת סֵתָם, מְכָרָה וּמִחְלָה
הַתּוֹסֶפֶת עִם הָעֵיקָר שְׁשִׁנִּיהֶם, כְּתֻבָּה שְׁמָם בְּכָל
מְקוֹם.

הַלְבוֹת אִישׁוֹת פֶּרֶק יט

יט, א מִתְּנָאִי הַכְּתֻבָּה שְׁיָחִיו בְּנֵיו הַזְּכָרִים
יּוֹרְשִׁים כְּתֻבָּת אֲמֹן, וְנִדְוִינִיתָה שְׁהַכְּנִיסָה
בְּתוּרַת נְכָסֵי צֶאֱן בְּרִזָּל, וְאַחֲרֵי כֵן חוֹלְקִין שְׂאָר
הַיִּרְשָׁה עִם אֲחֵיהֶם, בְּשׂוֹתָה. פִּיצֵר: נִשָּׂא אִשָּׁה
כְּתֻבָּתָה וְנִדְוִינִיתָה אֶלָּה, וַיִּלְדָּה בֵּן וּמִתָּה בְּחַיָּיו,
וְאַחֲרֵי כֵן נִשָּׂא אִשָּׁה אַחֲרַת כְּתֻבָּתָה וְנִדְוִינִיתָה
מֵאֲתִים, וְהוֹלִידָה בֵּן וּמִתָּה בְּחַיָּיו, וְאַחֲרֵי כֵן
מֵת הוּא, וְהִנִּיחַ אֲלֵפִים בָּנוּ מִן הָרֵאשׁוֹנָה יוֹרֵשׁ
אֶלָּה שְׁכִכְתֻּבָּת אֲמֹן, וּבָנוּ מִן הַשֵּׁנִיָּה יוֹרֵשׁ
מֵאֲתִים שְׁכִכְתֻּבָּת אֲמֹן, וְהַשְּׂאָר יוֹרְשִׁים אוֹתוֹ
בְּשׂוֹתָה. נִמְצָא בְּיַד בֵּן הָרֵאשׁוֹנָה אֶלָּה וְאַרְבַּע
מֵאֲוֹת, וּבְיַד בֵּן הַשֵּׁנִיָּה שֵׁשׁ מֵאֲוֹת.

יט, ב בְּמָה דְּכָרִים אֲמוֹרִים, בְּשִׁהְנִיחַ יוֹתֵר עַל
כְּדִי שְׁתֵּי הַכְּתֻבּוֹת דִּינָר אֶחָד או יוֹתֵר, כְּדִי

שְׁיִחְלְקוּ הַשְּׂאָר בְּשׂוֹתָה; אֲבָל אִם לֹא הִנִּיחַ יוֹתֵר
דִּינָר, חוֹלְקִים הַכֹּל בְּשׂוֹתָה: שְׂאֵם יִירְשׁוּ אֵלּוּ
כְּתֻבָּת אֲמֹן וְאֵלּוּ כְּתֻבָּת אֲמֹן, וְלֹא יִשְׂאָר דִּינָר
אֶחָד לְחֵלֶק אוֹתוֹ בֵּין הַיּוֹרְשִׁים נִמְצָא תְּנָאִי זֶה
מִבְּטָל חֲלוֹק יִרְשָׁה בֵּין הַבָּנִים בְּשׂוֹתָה, שְׁהוּא
מִן הַתּוֹרָה.

יט, ג וְהוּא חֲדִין לְמִי שְׁנִשְׂא נָשִׁים רַבּוֹת, בֵּין
בְּזוֹ אַחֲרֵי זֶה בֵּין כְּבֵת אַחַת, וּמִתּוֹ כֵּלָן בְּחַיָּיו,
וְלֹא מִחֵן בָּנִים וְזָכָרִים אִם הָיָה שָׁם יוֹתֵר עַל כְּדִי
כָּל הַכְּתֻבּוֹת דִּינָר כָּל אֶחָד וְאַחֲרֵי יוֹרֵשׁ כְּתֻבָּת
אֲמֹן, וְהַשְּׂאָר חוֹלְקִין אוֹתוֹ בְּשׂוֹתָה.

יט, ד אֲמָרוּ הִיתוּמִים, חָרִי אֲנוּ מַעֲלִין עַל נְכָסֵי
אֲבִינוּ יוֹתֵר דִּינָר, כְּדִי שְׁיִטְלוּ כְּתֻבָּת אֲמֹן אִין
שׁוֹמְעִין לָהֶם, אֵלֶּה שְׁמִין אֶת הַנְּכָסִים בְּבֵית דִּין
בְּמָה חָיו שׁוֹוִין בְּשִׁעַת מִיתַת אֲבִיהֶן; אִם עַל
פִּי שְׁנַתְּרָבוּ או נִתְּמַעְטוּ אַחֲרֵי מִיתַת אֲבִיהֶן,
קִדָּם שְׁיִבֹּאוּ לְחֵלֶק אִין שְׁמִין אוֹתָן, אֵלֶּה
בְּשִׁעַת מִיתַת אֲבִיהֶן.

יט, ה הָיָה שָׁם יוֹתֵר עַל כְּדִי כָּל הַכְּתֻבּוֹת אִם עַל
פִּי שְׁיִישׁ עָלָיו שְׂטֵר חוֹב כְּנָגֵד הַיּוֹתֵר אִינוּ
מִמַּעַט, אֵלֶּה כָּל אֶחָד וְאַחֲרֵי מִחֵן יוֹרֵשׁ כְּתֻבָּת
אֲמֹן.

יט, ו מִי שְׁחָיָה נָשׁוּי שְׁתֵּי נָשִׁים, וּמִתָּה אַחַת
מִחֵן בְּחַיָּיו, וְאַחַת אַחֲרֵי מוֹתוֹ, וְלֹא בָּנִים
מִשְׁתִּיחֶן אִם עַל פִּי שְׁלֹא הִנִּיחַ יוֹתֵר עַל שְׁתֵּי
הַכְּתֻבּוֹת אִם נִשְׁבְּעָה הַשֵּׁנִיָּה שְׁבוּעַת אֶלְמָנָה
קִדָּם שְׁתֵּי מוֹת, בְּנִיָּה קוֹדָמִים לִיִּרְשׁ כְּתֻבָּתָה;
מִפְּנֵי שְׁאִינָן יוֹרְשִׁין כְּתֻבָּת אֲמֹן כְּתֻבָּתֵי זֶה,
אֵלֶּה יִרְשָׁה שְׁלִתּוֹרָה. וְאַחֲרֵי כֵן יוֹרְשִׁין בְּנֵי
הָרֵאשׁוֹנָה כְּתֻבָּת אֲמֹן, כְּתֻבָּתֵי זֶה; וְאִם נִשְׂאָר
שָׁם כְּלוֹם, חוֹלְקִין אוֹתוֹ בְּשׂוֹתָה. וְאִם מִתָּה קִדָּם
שְׂתִּשְׁבַּע, בְּנֵי הָרֵאשׁוֹנָה יוֹרְשִׁים כְּתֻבָּת אֲמֹן
בְּלִבָּד; וְהַשְּׂאָר, חוֹלְקִין בְּשׂוֹתָה.

יט, ז הָיָה נָשׁוּי שְׁתֵּי נָשִׁים, וְלֹא מִחֵן בָּנִים, וּמִתָּה,

ואחר כך מתו הנשים אם נשבעו ואחר כך מתו כל אחד ואחד יורש כתבת אמו בירשה שלתורה, לא בתנאי זה; לפיכך אין משגיחין אם יש שם מותר דינר או אין שם, ויורשי הראשונה קודמין ליורשי השנייה. ואם לא נשבעו חולקין הבנים הכל בשוה, ואין שם ירשת כתבה, לפי שאין לאלמנה כתבה, עד שתשבע.

יט, ח אחת נשבעה, ואחת לא נשבעה זו שנשבעה, בניה יורשין כתבתה תחלה; והשאר, חולקין אותו בשוה. וכל היורש כתבת אמו שמתה בחיי אביו, אינו טורף מנכסים משעבדים, אלא מבני חורין, ככל היורשין.

יט, ט ומתנאיי כתבה שתחינה הבנות נזונות מנכסי אביהן אחר מותו, עד שיתארסו, או עד שיבגרו; בגרה הבת, אף על פי שלא נתארסה, או שנתארסה, אף על פי שלא בגרה אין לה מזונות. ובת הנזנת מנכסי אביה לאחר מותו מעשה ידיה ומציאתה לעצמה, לא לאחים.

יט, ו פוסקין לבת מזונות וכסות ומדור מנכסי אביה, בדרך שפוסקין לאלמנה; ומוכרין למזון הבנות וכסותן בלא הכרזה, בדרך שמוכרין למזון האלמנה וכסותה: אלא שהאשה, פוסקין לה לפי כבודה וכבוד בעלה. ולבנות, פוסקין להן דבר המספק להן בלבד; ואין הבנות נשבעות.

יט, זיא אין הבנים יורשין כתבת אמן, ולא הבנות נזונות בתנאים אלו, עד שיהיה שטר כתבה יוצא מתחת ידם; אבל אם אין שם שטר כתבה אין להם כלום, שמא מחלה אמן כתבתה. ואם אין דרכם לכתב כתבה, יש להן כפי התנאים.

יט, יב מי שצוה בשעת מיתתו לעקר אחד

מתנאיי כתבה, כגון שאמר אל יזנו בנותיו מנכסיו, ואל תזון אלמנתו, או אל יירשו בניו כתבת אמן אין שומעין לו. נתן כל נכסיו במתנה לאחרים הואיל ומתנת שכיב מרע אינה קונה אלא לאחר מיתה כמו שיתבאר הרי המתנה וחייב הנכסים בתנאין אלו, באין כאחד; ולפיכך אלמנתו ובנותיו נזונות מנכסיו, ובניו יורשים כתבת אמן שמתה בחיי בעלה.

יט, יג בת הממאנת הרי היא כשאר הבנות, ויש לה מזונות. אבל בת היבמה, ובת השנייה, ובת הארוסה, ובת האנוסה אין להן מזונות אחר מיתת אביהן בתנאי זה; אבל בחיי אביהן, הוא חייב במזונותן כדון שאר הבנים והבנות בחיי אביהן.

יט, יד המאירס בת הנזנת מן האחין, חייב במזונותיה משעת ארוסין שחרי אין לה מזונות מאחיה משנתארסה, ואינה פוגרת בדי שתזון עצמה אלא קטנה או נערה, ואין אדם רוצה שתתבזה ארוסתו, ותלך ותשאל על הפתחים.

יט, טו נשאת הבת, ומאנה או נתגרשה או נתאלמנה, אפלו היא שומרת יבם הואיל וחזרה לבית אביה, ועדין לא בגרה הרי זו נזנת מנכסי אביה, עד שתבגר או עד שתתארס.

יט, טז מי שמת והניח בנים ובנות יירשו הבנים כל הנכסים, והם זנין את אחיותיהם עד שיבגרו או עד שיתארסו. במה דברים אמורים, בשחינה נכסים שאפשר שיזונו מהם הבנים והבנות כאחד, עד שיבגרו הבנות; ואלו הן הנקראין נכסים מרבין. אבל אם אין בנכסים שהניח אלא פחות מזה מוציאין מהם מזונות לבנות עד שיבגרו, ונותנין השאר לבנים; ואם אין שם אלא בדי מזון הבנות

בְּלִבְדֵּי הַבָּנוֹת נִזְנָנוּת מִהֵן עַד שִׁיבְגָרוֹ אוֹ עַד שְׁתֵּי אַרְסוֹ, וְהַבָּנִים יִשְׁאָלוּ עַל הַפֶּתַח הַיָּם.

יט, יז בַּמָּה דְּבָרִים אֲמֹרִים, בְּשִׁחְזִיחַ קִרְקַע. אֲכַל אִם הִנִּיחַ מִטְּלָטְלִין הוֹאִיל וּבִתְקִנָּת הַגָּאוֹנִים הוּא שִׁיזִנְנוּ הַבָּנוֹת מִן הַמִּטְּלָטְלִין, חֲרֵי הַבָּנִים וְהַבָּנוֹת נִזְנָנוּת פְּאֻחַת מִן הַנְּכָסִים הָאֵלּוּ הַמוֹעָטִין: שֵׁאלָה תִקְנֵנוּ לָהֶם בַּמִּטְּלָטְלִין, אֲלֵא שִׁיחִיו כַּבָּנִים. וּכְזֹה הוֹרֵי הַגָּאוֹנִים.

יט, יח הִנִּיחַ קִרְקַע, וְחִיו הַנְּכָסִים מְרַבִּין, וְנִתְמַעֲטוּ אַחֵר בֶּן כָּבֵד זָכוּ בְּהֵן יוֹרְשִׁים; הָיוּ מוֹעָטִין בְּשַׁעַת מִיתָהּ, וְנִתְרַבּוּ אַחֵר בֶּן הַבָּנִים יוֹרְשִׁין אוֹתָן. וְאִפְּלוּ לֹא נִתְרַבּוּ, אִם קִדְמוּ הַבָּנִים וּמִכְרוּ נְכָסִים מוֹעָטִין, מִכְרֵן קִיָּם.

יט, יט הָיוּ הַנְּכָסִים מְרַבִּין, וַיֵּשׁ עָלָיו חוֹב, אוֹ שִׁחְזָנָה עִם אִשְׁתּוֹ שִׁיזִין אֶת בֵּתָהּ אֵין חוֹב וְלֹא מִזְנָנוּת בֵּת אִשְׁתּוֹ מִמֹּעָטִין בַּנְּכָסִים; אֲלֵא יִירָשׁוּ הַבָּנִים הַכֵּל, וְיִתְּנוּ לְבַעַל חוֹב חוֹבוֹ, וַיִּזְנְנוּ בֵּת אִשְׁתּוֹ אֲבִיָּהֶן עַד זְמַן שְׁפָסֵק, וַיִּזְנְנוּ אַחֲרֵיהֶן עַד שִׁיבְגָרוֹ אוֹ עַד שְׁתֵּי אַרְסוֹ מִתַּחַת יְדֵיהֶם.

יט, כ הִנִּיחַ אֶלְמָנָה, וּבֵת בֶּן מִמְנָה בֶּן מֵאִשָּׁה אַחֲרָת, וְאֵין בַּנְּכָסִים כִּדִּי שִׁיזִנְנוּ שְׁתֵּיהֶן הָאֶלְמָנָה נִזְנָת, וְהַבֵּת תִּשְׁאָל עַל הַפֶּתַח הַיָּם. וְכֵן אֲנִי אוֹמֵר, שִׁמְזִנָּנוּת הַבֵּת קוֹדְמִין לִירֵשֶׁת הַבֶּן בְּתַבַּת אִמּוֹ שְׁמִתָּהּ בְּחֵיוֹ אָבִיו, וְאַף עַל פִּי שִׁשְׁנִיָּהֶם מִתְּנָאִי בְּתַבָּהּ; קֵל וְחֹמֶר הַדְּבָרִים, וּמָה אִם נִדְחִית יִרְשָׁה שְׁלֵתוֹרָה, מִפְּנֵי מִזְנָנוּת הַבֵּת, לֹא תִדְחָה יִרְשֶׁת הַבֵּת בָּהּ שְׁחִיא תְּנָאִי בֵּית דִּין, מִפְּנֵי מִזְנָנוּת הַבֵּת.

יט, כא מִי שְׁמִת וְהִנִּיחַ בָּנוֹת גְּדוּלוֹת וּקְטָנוֹת, וְלֹא הִנִּיחַ בֶּן אֵין אוֹמְרִים יִזְנְנוּ הַבָּנוֹת הַקְטָנוֹת עַד שִׁיבְגָרוֹ וַיִּחְלְקוּ שְׂאֵר הַנְּכָסִים בְּשׁוּוֹה, אֲלֵא בְּלֵן חוֹלְקוֹת בְּשׁוּוֹה.

הַלְבוֹת אִישׁוֹת פֶּרֶק כ

כ, א צִוּוּ חֻכְמִים שְׁתֵּין אָדָם מִנְּכָסִיו מַעֲט לְבִתּוֹ, כִּדִּי שִׁתְּנָשָׂא בּוֹ; וְזֶה הוּא הַנִּקְרָא פֶּרֶנְסָה. הַמַּשִּׂיא אֶת בִּתּוֹ סֶתֶם, לֹא יִפְחַת לָהּ מִכֶּסֶת שְׁפוֹסְקִין לְאִשְׁתּוֹ עֲנִי שְׁבִישְׂרָאֵל כְּמוֹ שְׁבִישְׂרָאֵל בַּמָּה דְּבָרִים אֲמֹרִים, בְּשִׁחְזִיחַ הָאֵב עֲנִי; אֲכַל אִם הָיָה עָשִׂיר, חֲרִי זֶה רָאוּי לְתֵן לָהּ כְּפִי עָשָׂרוֹ. פֶּרֶשׁ עַל הַבַּעַל שְׂאִין לָהּ כְּלוּם, וְשִׁיבְגָנוּסָה עֲרַמָּה אֵין לָהּ כְּלוּם; וְלֹא יֹאמֶר הַבַּעַל, כְּשִׁתְּבוֹא לְבֵיתִי אֶכְסֶנָּה, אֲלֵא מִכְסָּה, וְהִיא בְּבֵית אֲבִיָּהּ.

כ, ב הָאֵב שְׁמִת וְהִנִּיחַ בֵּת אוֹמְרִין דַּעֲתוֹ בַּמָּה הָיָה בְּלָבוֹ לְתֵן לָהּ לְפֶרֶנְסָתָהּ, וְנִתְּנִין לָהּ; וּמִנִּין יוֹדְעִין אֲמִדֵּן דַּעֲתוֹ מִרְעִיו וּמִיִּדְעִיו, וּמִמַּשְׂאֵל וּמִתְּנָנוּ וּכְבוֹדוֹ. וְכֵן אִם הַשִּׂיא בֵּת בְּחֵיוֹ, אוֹמְרִין בָּהּ. וְאִם לֹא יוֹדַע לְבֵית דִּין אֲמִדֵּן דַּעֲתוֹ, נִתְּנִין לָהּ מִנְּכָסִיו עֲשׂוֹר לְפֶרֶנְסָתָהּ.

כ, ג הִנִּיחַ בָּנוֹת רַבּוֹת כָּל שִׁתְּבוֹא לְהַנְשָׂא, נִתְּנִין לָהּ עֲשׂוֹר הַנְּכָסִים; וְשְׁלֵאֲחֲרִיָּה, עֲשׂוֹר מַה שִּׁשְׂיָרָה רֵאשׁוֹנָה; וְשְׁלֵאֲחֲרִיָּה, עֲשׂוֹר מַה שִּׁשְׂיָרָה שְׁנִיָּה. וְאִם בָּאוּ בְּלֵן לְהַנְשָׂא פְּאֻחַת רֵאשׁוֹנָה נִטְּלָת עֲשׂוֹר, וְהַשְּׁנִיָּה עֲשׂוֹר מַה שִּׁשְׂיָרָה רֵאשׁוֹנָה, וְהַשְּׁלִישִׁית עֲשׂוֹר מַה שִּׁשְׂיָרָה שְׁנִיָּה, וְכֵן אִפְּלוּ הֵן עָשָׂר; וְחוֹזְרוֹת וְחוֹלְקוֹת כָּל הָעֲשׂוֹרִים בְּשׁוּוֹה, וְשְׂאֵר הַנְּכָסִים לְאֲחִים.

כ, ד עֲשׂוֹר זֶה שְׁחִיא לְפֶרֶנְסָה, אֵינוֹ מִתְּנָאִי בְּתַבָּהּ; לְפִיכָךְ אִפְּלוּ לְתִקְנָת אַחֲרוֹנִים, אֵינוֹ נִטֵּל אֲלֵא מִן הַקִּרְקַע. וַיֵּשׁ לָהּ לְגָבוֹת עֲשׂוֹר זֶה, מִשְׁכִּירוֹת הַקִּרְקַע; וְאִם רָצוּ הָאֲחִין לְתֵן לָהּ מַעֲוֹת כְּנֶגֶד עֲשׂוֹר הַקִּרְקַע, נִתְּנִין.

כ, ה הַבֵּת בְּעֲשׂוֹר זֶה, כְּבַעַל חוֹב שְׁלֵאֲחִין הִיא; לְפִיכָךְ נִטְּלָת אוֹתוֹ מִן הַבִּינּוֹנִית, בְּלֹא שְׁבוּעָה. וְאִם מִתּוֹ הָאֲחִין, נִטְּלָת אוֹתוֹ מִבְּנִיָּהֶם מִן הַזְבוּרִית וּבְשְׁבוּעָה שְׁחֲרִי הִיא נִפְרָעָת, מִנְּכָסֵי יְתוּמִים, וְהָבֵא לְפָרַע מִנְּכָסֵי

יתומים, לא יפרע אלא מן הזבורית ובשבועה
כמו שיתבאר בהלכות הלואה. והאחים
שפכרו או משכנו קרקע אביהם הבת טורפת
מן הלקוחות פרנסתה, בדרך שטורפים כל
בעלי חובות מן הלקוחות, כמו שיתבאר
בהלכות הלואה.

כו, מי שהשיא בנות גדולות, ונשארו קטנות,
ומת בלא בן אין נוטלין פרנסה לקטנות ואחר
כך חולקות את הנכסים, אלא חולקות כלן
בשווה. מי שמת והניח שתי בנות ובן, וקדמה
ראשונה ונטלה עשור נכסים, ולא הספיקה
השנייה לגבות עד שמת הבן, ונפלו כל הנכסים
לשתייהן אין השנייה נוטלת עשור, אלא חולקות
בשווה; וזכת ראשונה בעשור שלה. מי שצוה
בשעת מיתתו, אל תפרנסו בנותי מנכסי
שומעים לו, שאין זה מתנאי בתבה.

כז, מי שמת והניח אלמנה ובת, בכר בארנו
שמוזנות האלמנה קודמין למוזנות הבת. וכן
אם נשאת הבת אינה נוטלת עשור נכסים,
מפני מוזנות האלמנה; ואפלו מתה הבת אחר
שנשאת, אין הבעל יורש פרנסה הראויה
להנותן לה, שחרי הנכסים כלן, בחזקת האלמנה
שתהא נוזנת מהן.

כח, קטנה יתומה שהשיאתה אמה או אחיה
לדעתה, ונתנו לה מאה או חמשים זוז וכולה
היא משתגדיל להוציא מידם פרנסה הראויה
לה, או באמון דעת האב או עשור הקרקעות;
ואפלו לא היו האחין זנין אותה; ואף על פי
שלא מחת בשעת נשואין, מפני שהקטנה
אינה בת מחאה.

כט, נשאת הבת אחר שגדלה, בין נערה בין
בוגרת, ולא תבעה פרנסתה אבדה פרנסתה;
ואם מחת בעת נשואיה, הרי זו מוציאה את
הראוי לה כל זמן שתרכה.

כ, בוגרה ועודה בבית אביה, בין שפגרה אחר
מותו בין שהניחה בוגרת אם פסקו האחין
מוזנותיה שחרי אין לה מוזנות כמו שפארנו,
ושתקה ולא תבעה פרנסתה אבדה פרנסתה;
ואם מחת, לא אבדה פרנסתה.

כ, לא פסקו האחין מוזנותיה, וזנו אותה
בבגר אף על פי שלא מחת, לא אבדה פרנסתה
כל זמן שהן זנין אותה: שיש לה לטעון, מפני
שהן זנין אותה, אף על פי שאינן חיבין, והיא
עדין לא נשאת; מפני זה לא תבעה פרנסתה.

כ, יב מי שצוה לתן לבתו כך וכך מעות
לפרנסתה לקח בהן קרקע, בין שהיה שכיב
מרע בין שהיה בריא, ומת, וחרי המעות ביד
השליש, ואמרה הבת תנו אותם לבעלי, כל מה
שירצה יעשה בהן אם חיתה גדולה ונשאת,
הרשות בידיה; ואם עדין מארסת היא, יעשה
שליש מה שהשליש בידו; ואם עדין קטנה היא
אפלו נשאת אין שומעין לה, אלא יעשה
השליש כמו שצוהו האב.

הלכות אישות פרק כא

כא, א מציאת האשה ומעשה ידיה, לבעלה.
ומה היא עושה לו, הכל כמנהג המדינה: מקום
שדרךן לארג אורגת, לרקם רוקמת, לטוות
צמר או פשתים טווה. ואם היה דרך נשי העיר
לעשות כל המלאכות האלו, אינו בופה אלא
לטוות את הצמר בלבד שהפשתן מוזק את
הפה ואת השפתים, והטווי היא המלאכה
המיחדת לנשים: שנאמר "וכל אשה חכמת לב,
בידיה טוו". דחקו עצמה ועשתה יותר מן
הראוי לה, המותר לבעל.

כא, ב, היה לה ולו ממון הרבה, אפלו היו להן
במה שפחות אינה יושבת להבטלה בלא
מלאכה כלל, שהבטלה מביאה לידי זמה; אבל
אין בופין אותה לעשות מלאכה כל היום כלל,

אלא לפי רב הממון ממעטת במלאכה. והמדיר את אשתו שלא תעשה מלאכה כלל יוציא ויתן כתובה, שהבטלה מביאה לידי זמה.

כאג, וכן כל אשה רוחצת לבעלה פניו ידיו ורגליו, ומוזגת לו את הכוס, ומצעת לו את המטה, ועומדת ומשמשות בפני בעלה, כגון שתתן לו מים או פלי או תטל מלפניו וכיוצא בדברים אלו; אבל אינה עומדת ומשמשת בפני אביו, או בפני בנו. ומלאכות אלו, עושה אותן היא בעצמה; ואפלו היו להן כמה שפחות, אין עושה מלאכות אלו לבעל אלא אשתו.

כאד, יש מלאכות אחרות שהאשה עושה אותן לבעלה, בזמן שהן עניים; ואלו הן: אופה את הפת בתנור, ועזרא תקן שתהיה אשה משכמת ואופה כדי שתהיה הפת מצויה לעניים; ומבשלת את התבשילין, ומכבסת בגדים, ומניקה את בנה, ונותנת תבן לפני בהמתו אבל לא לפני בקרו, ומטחנת. פיצד מטחנת יושבת ברחים ומשמרת את הקמה, ואצה בטוחנת, או מחמרת אחר הבהמה, כדי שלא יבטלו הרחים; ואם היה דרכן לטחן ברחים שלידי, טוחנת.

כאה, כמה דברים אמורים, בעניים; אבל אם הכניסה לו שפחה אחת, או נכסים שראויין לקנות מהן שפחה אחת, או שהיתה לו שפחה אחת, או שהיה לו ממון כדי לקנות שפחה אחת אינה מטחנת, ולא אופה, ולא מכבסת, ולא נותנת תבן לפני בהמתו.

כאז, הכניסה לו שתי שפחות, או נכסים הראויין לקנות מהן שתי שפחות, או שהיו לו שתי שפחות, או שהיה ראוי לקנות שתי שפחות אינה מבשלת, ואינה מניקה את בנה, אלא נותנת אותו לשפחה להניק.

כאז, נמצאו כל המלאכות שכל אשה עושה אותן לבעלה, חמש מלאכות טוה, ורוחצת פניו ידיו ורגליו, ומוזגת הכוס, ומצעת את המטה, ועומדת לשמש בפניו; והמלאכות שמקצת הנשים עושות אותן ומקצתן אינן עושות, שש מלאכות מטחנת, ואופה, ומבשלת, ומכבסת, ומניקה, ונותנת תבן לפני בהמתו.

כאח, כל מלאכות שהאשה עושה לבעלה, נדה עושה לבעלה חוץ ממוזגת הכוס, והצעת המטה, והרחצת פניו ידיו ורגליו; גזרה משום הרחור, שמא יבוא לבעל. לפיכך מצעת מפתו כשהיא נדה, שלא בפניו; ומוזגת הכוס, ואינה נותנת אותו בידו פדרפה תמיד, אלא מנחת אותו על הארץ או על הפלי, והוא נוטלו.

כאט, האשה ששברה כלים, בעת שעושה מלאכותיה בתוך ביתה פטורה; ואין זה מן הדין, אלא תקנה, שאם אין אתה אומר כן, אין שלום בתוך הבית לעולם אלא נמצאת גזירת ונמנעת מרוב המלאכות, ונמצאת קטטה ביניהם.

כאי, כל אשה שתמנע מלעשות מלאכה מן המלאכות שהיא חייבת לעשותן כופין אותה ועושה, ואפלו בשוט. טען הוא שאינה עושה, והיא אומרת שאיני נמנעת מלעשות מושיבין אשה ביניהן או שכנים; ודבר זה, כמו שיראה הדין שאפשר בדבר.

כאב, האשה, כל זמן שהיא מניקה פוחתין לה ממעשה ידיה, ומוסיפין לה במזונותיה יין ודברים שיפין להלב. פסקו לה מזונות הראויות לה, וחרי היא מתאנה לאכל יותר, או לאכל מאכלות אחרות, מפני חלי תאנה שיש לה בבטנה חרי זו אוכלת משלה כל מה שתראה; ואין הבעל יכול לעכב ולומר, שאם תאכל יותר מדי, או תאכל מאכל רע, ימות

הולד מפני שצער גופה קודם.

כא, יב ילדה תאומים, אין בופין אותה להניק שניהם, אלא מניקה אחד, ושוכר הבעל מניקה לשני; חרי שרצת האשה להניק בן חברתה עם בנה, הבעל מעכב ואינו מניחה אלא להניק בנו בלבד. נדרה שלא להניק את בנה בופה ומניקתו עד שיחיה בן עשרים וארבעה חדש, אחד הזכר ואחד הנקבה.

כא, יג היא אומרת, אני אניק את בני, והוא אינו רוצה שתניק אשתו, כדי שלא תתנול אף על פי שיש להן במה שפחות, שומעין לה: שצער הוא לה, לפרש מבנה. היתה עניה שהיא חובת להניק, והיה הוא עשיר שראוי שלא תניק אשתו אף על פי שאין לו שפחות אם לא רצת להניק, שוכר מניקה או קונה שפחה: מפני שהאשה עולה עם בעלה, ואינה יורדת. היא אומרת, ראוי הוא לשכר או לקנות שפחה, והוא אומר, איני ראוי עליה להביא ראייה, ואין כאן מקום לשבועה.

כא, יד האשה שנתגרשה, אין בופין אותה להניק אלא אם רצת, נותן לה שכרה ומניקתו, ואם לא רצת, נותנת לו את בנו והוא מטפל בו. במה דברים אמורים, שלא הניקה אותו עד שהפירה. אבל אם הפירה, ואפלו היה סומה אין מפרישין אותו מאמו, מפני סכנת הולד, אלא בופין אותה, ומניקה אותו בשכר עד עשרים וארבעה חדש.

כא, טו הגרושה אין לה מזונות, אף על פי שהיא מניקה את בנו; אבל נותן הוא לה יותר על שכרה, דברים שחקטן צריך להן מכסות ומאכל ומשקה וסיכה וכיוצא בה. אבל המעפרת, אין לה כלום.

כא, טז שלמו חדשיו וגמלתו אם רצת המגרשת שיחיה בנה אצלה אין מפרישין

אותו ממנה, עד שיחיה בן שש שנים גמורות; אלא בופין את אביו, ונותן לו מזונות והוא אצל אמו. ואחר שש שנים, יש לאב לומר אם הוא אצלי, אתן לו מזונות, ואם הוא אצל אמו, איני נותן לו כלום. והבת אצל אמה לעולם, ואפלו לאחר שש.

כא, יז פיצד: היה האב ראוי לצדקה מוציאין ממנו הראוי לו בעל כרחו, וזנין אותה והיא אצל אמה. ואפלו נשאת האם לאחר בתה אצלה, ואביה זן אותה משום צדקה עד שימות האב; ותזון מנכסיו אחר מותו בתנאיי בתבה, והיא אצל אמה. ואם לא רצת האם שיחיו בניה אצלה אחר שגמלתו, אחד זכרים ואחד נקבות הרשות בידה, ונותנת אותן לאביהן; או משלכת אותן לקהל, אם אין להן אב, והן מטפלין בהן.

הלכות אישות פרק כב

כב, א הבעל קודם לכל אדם בירשת אשתו. ומאימתי יזכה בירשתה: משתצא מרשות אביה, ואף על פי שעדיין לא נכנסה לחפה הואיל ונעשת ברשות בעלה, יירשנה. פיצד: האשה שנתארסה ומסרה אביה לבעלה, או לשלוחי בעלה, או מסרה שלוחי האב לבעלה, או לשלוחי בעלה, ומתה בדרך, קדם שתכנס לחפה אף על פי שכתבתה עדין בבית אביה, בעלה יורשה; וכן אם חלה האב או שלוחי האב עם הבעל, ונכנס עמה בעלה בדרך לחצר ונתיחד עמה שם לשם נשואין, ומתה חרי זו יירשנה בעלה.

כב, ב אבל אם עדין האב עם הבעל לחוליכה לבית בעלה, או שהלכו שלוחי האב עם שלוחי הבעל, או עם הבעל, ואפלו נכנס הבעל עמה לחצר לזון בדרך שלגין עוברי דרכים בפנדק אחד הואיל והאב או שלוחי עמה, ועדין לא

נתיחד עמה לשם נשואין אם מתה, וירשנה אביה, ואף על פי שכתבתה בבית בעלה. וכן אם היתה בוגרת או יתומה או אלמנה, וחלכה היא בעצמה מבית אביה לבית בעלה, ואין עמה לא בעל ולא שלוחיו, ומתה בדרך אין הבעל יורש אותה.

כב, הגושה אשה שהיא אסורה לו הואיל ויש לו בה קדושין אם מתה תחתיו, וירשנה; וכן הגושה את הקטנה אף על פי שאין קדושיה גמורים אם מתה תחתיו, וירשנה. אבל הפקח שנשא חרשת אם מתה, לא יירשנה. וחרש שנשא פקחת, ומתה וירשנה: שהרי היא בת דעת, ולדעתה נשאת וזכתה לו ממונה.

כב, קטנה שנתקדשה לדעת אביה, ונשאת שלא לדעת אביה, בין בפניו בין שלא בפניו יכול האב למחות, כמו שבארנו; ואפלו שתק האב אם מתה אין הבעל יורשה, אלא אם כן רצה האב בנשואיה.

כב, הורו הגאונים שהאשה שחלתה, ובקשה מבעלה שיגרשנה, ותצא בלא כתבה, כדי שלא יירשנה אין שומעין לה; ואפלו אמרה, אני שונאה אותו, ואיני רוצה לעמוד עמו אין שומעין לה, ואין דנין לה דין מורדת. ודין יפה הוא זה.

כב, כל נכסים שיש לאשה, בין נכסי צאן ברזל בין נכסי מלוג הבעל אוכל כל פרותיהן בחייה; ואם מתה בחיי בעלה, יירש בעלה הכל. לפיכך אם מכרה האשה נכסי מלוג אחר שנשאת אף על פי שאותן הנכסים נפלו לה קדם שנתארס הבעל מוציא הפרות מיד הלוקחות, כל ימי חייה, אבל לא גוף הקרקע, שאין לו כלום בגוף נכסי מלוג עד שתמות.

כב, מתה בחייו, מוציא הגוף מן הלוקחות בלא דמים; ואם הדמים שלקחה מן הלוקחות

קנימין בעצמן, מחזירין ללוקחות, ואינו יכול לומר, שמא מציאה הן. במה דברים אמורים, בנכסים חידועין לבעל; אבל אם נפלו לה נכסים במדינה אחרת, ולא ידע בהן הבעל, ומכרה אותן מכרה קים. וכן ארוסה שמכרה קדם הנשואין, מכרה קים, שאין לבעל בנכסי ארוסתו כלום, עד שיכנס.

כב, האשה שכתבה כל נכסיה לאחר, בין רחוק בין קרוב, קדם שתנשא אף על פי שאם נתגרשה, או נתאלמנה, תבטל המתנה, כמו שיתבאר בהלכות מתנה אין הבעל אוכל פרותיהן; ואם מתה, אינו יורשן שהרי נתנה אותן, קדם שתנשא. ובשתמות בחיי בעלה, יקנה מקבל מתנה מתנתו קנין גמור. ולא עוד אלא אפלו נתנה מקצת נכסיה או כלם, קדם נשואיה, וכתבה למקבל קנה מחיים ולבשרצה, שהרי לא קנה קנין גמור עד שתרכזה אין הבעל אוכל פרות אותה מתנה; ואם מתה, אינו יורשה.

כב, שומרת יבם, יש לה למזבן ולתן בנכסים שנפלו לה כשהיא שומרת יבם; ואין ליבם פרות ואפלו בנכסי צאן ברזל שהכניסה לאחריו, עד שיכנס. מתה כשהיא שומרת יבם יורשיה מאביה יורשין נכסי מלוג שלה ויחצי נכסי צאן ברזל, ויורשי הבעל יורשין כתבתה ויחצי נכסי צאן ברזל; ויורשי הבעל חובין בקבורתה.

כב, שומרת יבם, כתבתה על כל נכסי בעלה; לפיכך אין חיבם יכול למזבן בנכסי אחיו, בין קדם יבום בין אחר יבום. ואם מכר, או נתן מתנה, או חלק עם אחיו בנכסי חמת, בין קדם יבום בין אחר יבום לא עשה כלום, שפבר נתחייבו נכסים אלו לאלמנה לגבות מהן כתבתה.

כב, יא פנס את יבמתו, והניח אחיו פרות

מחברין לקרקע ומכרו וילקח בהן קרקע, והיבם אוכל פרותיהן. הניח פרות תלושין מן הקרקע, וכן אם הניח מעות ומטלטלין חבל שליבם; ומשתמש בהן כמו שירצה, ואינה יכולה לעבב: שהמטלטלין אין הכתבה נגבית מהן אלא בתקנת הגאונים, ואין כוח בתקנה זו למנעו מנכסי אחיו ולאסרן עליו באחריות זו שלא ישא ויתן בהם.

כביב יבמה שלא היתה לה כתבה, או שמחלה כתבתה וזה בנכסי אחיו, ומוכר ונותן כחצו; וכשיכנס את יבמתו, יכתב לה כתבה מאה, ויחיו כל נכסיו אחראין לכתבתה, כשאר כל הנשים שיש להן כתבה.

כביג האשה שמכרה או שנתנה, אחר שנשאת, בנכסי צאן ברזל, בין לבעלה בין לאחרים לא עשת כלום; וכן הבעל שמכר קרקע בנכסי אשתו, בין נכסי צאן ברזל בין נכסי מלוג לא עשה כלום. מכר מטלטלין שלנכסי צאן ברזל אף על פי שאינו רשאי אם מכר, ממכרו קנים.

כביד מכרו שניהם בנכסי מלוג, בין שלקח מן האיש תחלה וחרז ולקח מן האשה, בין שלקח מן האשה וחרז ולקח מן האיש מכרן קנים. וכן האשה שמכרה או נתנה נכסי מלוג לבעלה מכרה ומתנתה קנימין, ואינה יכולה לומר בנכסי מלוג, נחת רוח עשיתי לבעלי; אבל בשאר נכסים, יש לה לומר.

כביטו פיצד: האשה שמכרה או נתנה לבעלה מנכסי צאן ברזל, בין קרקע בין מטלטלין, או שדה שיחד לה בכתבתה, או שדה שכתב לה בכתבתה, או שדה שהכניס לה שום משלו לא קנה הבעל; ואף על פי שקנו מיד האשה ברצונה, חוזרת כל עת שתירצה, שלא נתנה לו ולא מכרה לו, אלא מפני שלום ביתה. ולפיכך אין לבעל ראייה כלל בנכסי אשתו,

חוץ מנכסי מלוג, כמו שבארנו.

כביטז נכסי צאן ברזל שאבדו או נגנבו, ומחלה אותם האשה לבעלה, וקנו ממונה בעדים וראה לו, שאינה יכולה לומר, נחת רוח עשיתי לבעלי. הא למה זה דומה: למי שקנו מידה שאין לה אחריות, ושהחזירה נכסים אלו נכסי מלוג שהרי אין הבעל מביא ראייה זו לטל כלום ולא לחזיק בנכסיה בכלום, אלא להפטר מתביעתה לשלם. אבל אם נתנה לו מתנה מטלטלי צאן ברזל קנימין, לא קנה, מפני שיש לה לומר, נחת רוח עשיתי לבעלי.

כביז בעל שמכר קרקע לפרות לא עשה כלום, מפני שלא התקינו פרות לאיש אלא כדי להרויח בהוצאת הבית; לפיכך אם מכר לפרות, ולקח אותן המעות לעשות בהן סחורה שומעין לו.

כביח חיו לאשה בספים אם נכסי צאן ברזל הן, חרי זה נושא ונותן בהן; ואם נכסי מלוג הן בין שהכניסה אותן לו, בין שנפלו לה בירשה, או נתנו לה במתנה, או נפלו לה מטלטלין, או נתנו לה חרי אלו ומכרו, וילקח בבל קרקע, והוא אוכל פרותיהן. וכן האשה שחבלו בה אחרים כל המעות הראויות לתת לה, ולקח בהן קרקע, והבעל אוכל פרותיהן, כמו שיתבאר בהלכות חובל.

כביט נפלו לה עבדים אף על פי שהן זקנים חרי אלו לא ומכרו, מפני שבח בית אביה. נפלו לה זיתים וגפנים, ולא היה לה בגוף הקרקע שהאילנות בה כלום אם עושין כדי טפולין לא ומכרו, מפני שבח בית אביה; ואם לאו חרי אלו ומכרו לעצים, וילקח בהן קרקע, והוא אוכל פרות.

כבכ נפלו לה פרות מחברין לקרקע, חרי אלו שלבעל; תלושין מן הקרקע, שלה, ומכרו

וַיִּלְקַח בָּהֶן קִרְקַע, וְהוּא אוֹכַל פְּרוֹת. אָכַל
הַמִּגְרָשׁ אֶת אִשְׁתּוֹ, וְהָיוּ לָהּ פְּרוֹת מִחִבְרִין
לְקִרְקַע בְּשַׁעַת גְּרוּשֵׁיוֹן הָרִי אֵלָיו שְׁלָה; וְאִם הָיוּ
תָּלוּשִׁין, הָרִי אֵלָיו שָׁלוֹ.

כב, בא עבדי נכסי מלוג, ובהמת מלוג, נכסי מלוג
הבעל חיב במזונותיהן, ובכל צרפיהם; והן
עושין לו, והוא אוכל פרותיהם. לפיכך ולד
שפחת מלוג ולד בהמת מלוג, לבעל; ואם
גרש, ורצת האשה לתן דמים ולטל ולד
השפחה, מפני שבה בית אביה שומעין לה.

כב, כב הכניסה לו שתי שפחות או שני בלום,
בתורת נכסי צאן ברזל, ושמו אותן עליו
באלף זון, והוקרו ועמדו באלפים, וגרשה
נוטלת אחד באלף שלה; והשני אם רצת שתתן
דמיו ותטל, משום שבה בית אביה שומעין
לה.

כב, בג הנותן מתנה לאשתו בין שנתן לה
קרקע, בין שנתן לה מעות ולקחה בהן קרקע
אין לבעל פרות במתנה זו; וכן הנותן מתנה
לאשה, על מנת שלא יהיה הבעל אוכל
פרותיה, אלא יהיו פרותיה לאשה, למה
שתרצה אין הבעל אוכל פרות מתנה זו. וכן
המוכרת בתבתה בטובת הנאה אותן הדמים
לאשה, ואין הבעל אוכל פרותיהן.

כב, בד ולד בהמת מלוג שנגנב, ונמצא הגנב
ושלם שנים הפל לאשה, שאין זה הפרי
שתקנו לו חכמים. החובל באשתו כל הנזק
והצער והבשת, שלה, ואין הבעל אוכל
פרותיהן, כמו שיתבאר בהלכות חובל.

כב, כה המוכר קרקע לאשתו אם היו המעות
שלקחה בהן הקרקע מבעלה גלוין וידועין
לבעל קנת, והבעל אוכל פרות אותה קרקע.
ואם היו מעות טמונין לא קנת, שהבעל אומר
לא מברתי אלא כדי להראות המעות שטמנה;

ואותן המעות שנראו ילקח בהן קרקע, והבעל
אוכל פרות.

כב, כו הרי שנמצאו מעות או מטלטלין ביד
האשה היא אומרת, במתנה נתנו לי, והוא
אומר, ממעשה ידיך הם שהם שלי הרי זו
נאמנת; ויש לו להחרים על מי שטוענת דבר
שאינו כן, וילקח בהן קרקע, והוא אוכל פרות.
ואם אמרה, על מנת כן נתנו לי, על מנת שלא
יהיה לבעלי רשות בהן, אלא אעשה בהן מה
שארצה עליה להביא ראיה: שכל ממון הנמצא
ביד האשה בחזקת הבעל הוא שואכל פרותיו,
עד שתביא ראיה. אמרה לו, אתה נתתם לי
מתנה נשבעת שבועת הפת שנתן לה הבעל,
ואינו אוכל פרותיהן.

כב, כז אין מקבלין פקדונות לא מן הנשים, ולא
מן העבדים, ולא מן הקטנים. ואם עבר וקבל
מן האשה, יחזיר לאשה; מתה, יחזיר לבעלה.
קבל מן העבד, יחזיר לעבד; ואם מת, יחזיר
לרבו. קבל מן הקטן, יקנה לו בו ספר תורה או
דבר שאוכל פרותיו. וכלם שאמרו בשעת
מיתתו, פקדון זה שלפלוגי הוא אם היו בחזקת
נאמניו אצל זה שחפקדון אצלו, יעשה כמו
שצוה; ואם לאו, יתן ליורשיהם.

כב, כח אשה שחיו לה פסכים הראויות לבעל
לאכל פרותיהם הוא אומר, כך וכך ילקח בהם,
והיא אומרת, איני לוקחת בהן אלא כך וכך
לוקחים דבר שפרותיו מרבים, ויציאתו
מעוטה, בין שהיה הדבר ברצונו, בין שהיה
ברצונה; ואין לוקחין אלא דבר שגזעו מחליף
שמו יאכל חבל, ונמצא תקרן אבד.

כב, כט האשה שהכניסה לבעלה עז לחלבה,
ורחל לגזתה, ודקל לפרותיו אף על פי שאין לה
אלא פרות אלו בלבד, הרי זה אוכל והולך עד
שתכלה תקרן. וכן אם הכניסה לו פלי תשמיש
בתורת נכסי מלוג הרי זה משתמש בהן,

וְלֹא־יֵשׁ וּמִצִּיעַ וּמִכֶּסֶה, עַד שְׂיִכְלָה חֲקָרָה; וּבְשִׁינָרֶשׁ, אֵינּוּ חַיֵּב לְשֹׁלֵם הַבְּלִיּוֹת שְׁלֹנְכֶם מְלֻג.

כּב, ל הורו הנאונים שנכסי צאן ברזל אף על פי שפחיתתן על הפעל אם היו הפליות קנימין וְהָיוּ עוֹשִׂין מַעֲיִן מְלֹאכֶתָן, נוֹטֶלֶת פְּלִיָּה בְּמַח שָׁחָן; וְאִם לֹא הָיוּ עוֹשִׂין מַעֲיִן מְלֹאכֶתָן, חָרִי חֵן בָּמוֹ שֶׁנִּגְנְבוּ אוֹ אֲבָדוּ, שָׁחָן חַיֵּב לְשֹׁלֵם, בְּדַמִּיָּהּ שִׁשְׁמוֹ אוֹתָן עָלָיו בְּשַׁעַת נִשְׁוֹאִין. וּמִנְהֵג פְּשׁוּט הוּא זֶה. וְכָל הַנּוֹשֵׂא עַל מִנְהֵג זֶה, קָבַל עָלָיו אַחֲרֵיּוֹת הַנְּדוּנָיָה; וּבִשְׁם שְׂאִינּוֹ מִשְׁלֵם הַפָּחַת בֶּךָ אֵינּוּ נוֹטֵל הַשֶּׁבַח אִם הוֹתִירוּ דַּמִּיָּהּ, לְפִי מִנְהֵג זֶה.

כּב, לֹא יֵשׁ לַפְּעַל לְכַף מִקְצַת עֲבָדֵי אִשְׁתּוֹ וְאִמְהוּתֶיהָ, שִׁיְהִיוּ מוֹשְׁמִשִּׁין לוֹ בְּבֵית אִשָּׁה אַחֲרֵת שֶׁנִּשְׂאָה, בֵּין שְׁחִיו עֲבָדֵי מְלֻג, בֵּין שְׁחִיו עֲבָדֵי צֹאן בְּרֹזֶל; אֲבָל אֵינּוּ יֹכּוּל לְהוֹלִיכֵן לְעִיר אַחֲרֵת, שֶׁלֹּא מִדַּעַת אִשְׁתּוֹ.

הַלְבוֹת אִישׁוֹת פֶּרֶק כג

כג, א הָאִשָּׁה שֶׁחֲתָנָתָה עַל בַּעֲלָהּ לְבַטֵּל זְכוּת מוֹדְבָרִים שְׂזוּכָה בָּהֶן הַפֶּעַל אִם פָּתַח לָהּ וְעוֹדָה אַרוּסָה, קֹדֶם הַנִּשְׁוֹאִין אֵינּוּ צָרִיד לְקַנּוֹת מִיָּדוּ, אֲלֹא כָּל מַח שֶׁפָּתַח לָהּ קָיָם; וְאִם פָּתַח לָהּ אַחֵר נִשְׁוֹאִין, צָרִיד לְקַנּוֹת מִיָּדוּ.

כג, ב הַתָּנָה עֲמָה קֹדֶם אַרוּסִין, שֶׁלֹּא יִהְיֶה לוֹ דִּין וּדְבָרִים בְּנִכְסֶיהָ אִם מִכְּרָה וְנָתַתָּה, מִכְּרָה קָיָם וּמִתְּנָתָה קִימָתָה; אֲבָל אוֹכֵל פְּרוּתֶיהָ, כָּל זְמַן שֶׁחֵן בְּרִשׁוּתָהּ. וְאִם קָנּוּ מִיָּדוּ כִּשְׁחִיָּא אַרוּסָה, שְׂאִין לוֹ דִּין וּדְבָרִים בְּנִכְסֶיהָ חָרִי סֵלֶק עֲצָמוֹ מִגּוּף חֲקָרָקַע, וְאִין לוֹ בְּנִכְסֶיהָ פְּרוּת לְעוֹלָם; וְאִפְלוּ עָרְעַר עַל קִנְיָנוֹ וְאָמַר, לֹא עָלָה בְּדַעְתִּי שְׂאִין לִי פְרוּת מִפְּנֵי קִנְיָן זֶה, אֲלֹא שְׂאִם מִכְּרָה מִכְּרָה קָיָם, שְׂאִין אָדָם נוֹשֵׂא אִשָּׁה בְּלֹא נִכְסִים אִין שׁוּמְעִין לוֹ, אֲלֹא כִּכָּר סֵלֶק עֲצָמוֹ

מִגּוּף חֲקָרָקַע.

כג, ג הַתָּנָה עֲמָה שֶׁלֹּא יֹאכֵל פְּרוּת נִכְסֶיהָ חָרִי זֶה אֵינּוּ אוֹכֵל פְּרוּתֶיהָ; אֲבָל מוֹכְרִין אֶת הַפְּרוּת, וְלֹא־חִין בָּהֶן קָרָקַע, וְהוּא אוֹכֵל פְּרוּתֶיהָ, שֶׁלֹּא סֵלֶק עֲצָמוֹ אֲלֹא מִפְּרוּת נִכְסִים אִלּוּ בְּלִבָּד.

כג, ד הַתָּנָה עֲמָה שֶׁלֹּא יֹאכֵל פְּרוּת נִכְסֶיהָ, וְלֹא פְּרִי פְּרוּתֶיהָ לְזִקְחִין הַפְּרוּת, וְקוֹנִין בָּהֶם קָרָקַע, וְלֹא־חִין פְּרוּת קָרָקַע זֶה, וְקוֹנִין בָּהֶם קָרָקַע שְׂנִיָּה; וְהוּא אוֹכֵל פְּרוּת אִלּוּ, שֶׁחֵן פְּרִי פְּרוּת. וְכֵן הַדְּבָר תָּמִיד, עַד שִׁיתָנָה עֲמָה שֶׁלֹּא יִהְיֶה לוֹ לֹא פְּרוּת וְלֹא פְּרִי פְּרוּתֶיהָ עַד עוֹלָם, וְאַחֵר בֶּךָ לֹא יִהְיֶה לוֹ פְּרוּת, בְּחִיָּה; אֲבָל אִם מֵתָה, יִירֶשׁ הַכֵּל.

כג, ה הַתָּנָה עֲמָה שֶׁלֹּא יִירָשְׁנָה חָרִי זֶה לֹא יִירָשְׁנָה, אֲבָל אוֹכֵל פְּרוּת בְּחִיָּה. וְכֵן אִם הַתָּנָה עֲמָה שִׁירֶשׁ מִקְצַת נִכְסֶיהָ, וְכֵן אִם הַתָּנָה עֲמָה שְׂאִם מֵתָה בְּלֹא בָנִים, יַחְזִירוּ נִכְסִין לְבֵית אָבִיהָ הַכֵּל קָיָם.

כג, ו בְּמַח דְּבָרִים אֲמוּרִים, בְּשִׁחְתָּנָה עֲמָה קֹדֶם שְׁתַּנְשֵׂא: שֶׁחֲנַחֲלָה הַבָּאָה לוֹ לְאָדָם שֶׁלֹּא מִמִּשְׁפַּחְתּוֹ מֵתָנָה עָלֶיהָ שֶׁלֹּא יִירָשְׁנָה, קֹדֶם שִׁתְּהִיָּה רְאוּיָה לוֹ; אֲבָל אִם הַתָּנָה עֲמָה אַחֵר שֶׁנִּשְׂאָתָה תָּנָאוּ בְּטֵל, וְיִירָשְׁנָה בָּמוֹ שְׂבִאֲרָנוּ.

כג, ז הַתָּנָה עֲמָה אַחֵר נִשְׁוֹאִין, שֶׁלֹּא יִהְיֶה לוֹ דִּין וּדְבָרִים בְּנִכְסֶיהָ, וְלֹא בְּפְרִי פְּרוּתֶיהָ עַד עוֹלָם בְּחִיָּה, וּבְמוֹתָהּ חָרִי זֶה אֵינּוּ אוֹכֵל פְּרוּת בְּלָל; אֲבָל אִם מֵתָה, יִירָשְׁנָה בָּמוֹ שְׂבִאֲרָנוּ.

כג, ח הַפֶּעַל שֶׁהוֹצִיא הוֹצֵאֹת עַל נִכְסֵי מְלֻג, בֵּין שֶׁהוֹצִיא מְעֵט וְאֲבָל פְּרוּת חֲרִבָּה, בֵּין שֶׁהוֹצִיא חֲרִבָּה וְאֲבָל פְּרוּת מְעֵט, אִפְלוּ אֲבָל גְּרָגְרַת אַחַת דֶּרֶךְ כְּבוֹד, אוֹ שְׂאֵכֵל דִּינָר אַחַד אִפְלוּ שֶׁלֹּא דֶּרֶךְ כְּבוֹד, וְאִפְלוּ לֹא לְקַח בְּפְרוּת מַח שֶׁהוֹצִיא אֲלֹא חֲבֻלָּה שְׁלֹמֹרֹת מַח

שְׁהוּצִיא הוּצִיא, וּמֵה שְׁאֵכֵל אָכַל. וְכֵן אִם נָפְלוּ
לָהּ כִּסְפִים בְּמָקוֹם רְחוֹק, וְהוּצִיא עָלֶיהָ
הוּצִאות עַד שֶׁהֵבִיאָן, אוֹ עַד שֶׁהוּצִיאָן מִיַּד מִי
שֶׁהָיוּ אֶצְלוֹ, וְלָקַח בָּהֶן קָרָקַע, וְאָכַל פְּרוּתֶיהָ
כְּשֶׁעוֹר מֵה שְׁהוּצִיא הוּצִיא, וּמֵה שְׁאֵכֵל אָכַל.

כִּג, ט הוּצִיא וְלֹא אָכַל, אוֹ שְׁאֵכֵל פָּחוֹת
מִכְּשֶׁעוֹר שָׁמִין בַּמָּה הַשְּׂבִיחַ, וְשׂוֹאֲלִין אוֹתוֹ
בַּמָּה הוּצִיא: אִם הַשְּׂבִיחַ יִתֵּר עַל הַהוּצָאָה וְשִׁבְעַת
בְּנִקִּיטַת חֶפְצֵי בַּמָּה הוּצִיא, וְנוֹטֵל הַהוּצָאָה;
וְאִם הַהוּצָאָה יִתֵּר עַל הַשְּׂבִיחַ אֵין לוֹ מִן
הַהוּצָאָה אֵלָּא כְּשֶׁעוֹר הַשְּׂבִיחַ, וּבִשְׂבוּעָה.

כִּג, י בַּמָּה דְּבָרִים אֲמוּרִים, בְּמִגְרֵשׁ. אָכַל
הָאִשָּׁה שְׁמִרְדָּה עַל בַּעְלָהּ אוֹ שְׂמֵאנָה אֶפְלוֹ אָכַל
הַרְבֵּה, שָׁמִין לוֹ בַּמָּה אָכַל, וּפּוֹחֲתִין אוֹתוֹ מִמָּה
שֶׁרְאוּי לָתֵן לוֹ מִן הַהוּצָאָה אַחֵר שִׁישְׁבַּע,
וְנוֹטֵל: שְׁלֹא הִקְנָה לָהּ, כִּדִּי שֶׁתַּטֵּל וְתֵצֵא
מֵעֲצָמֶיהָ. וְכֵן הַמוּצִיא הוּצִאות עַל נָכְסֵי אִשְׁתּוֹ
קִטְנָה, וּמֵאנָה רוֹאִין בַּמָּה אָכַל וּבַמָּה הוּצִיא
וּבַמָּה הַשְּׂבִיחַ, וְשָׁמִין לוֹ בָּעָרִים: שְׁחָרִי בְּרִשּׁוֹת
יֵרֵד.

כִּג, יא מִנְהֻגוֹת רַבּוֹת יֵשׁ בְּגִדּוּנֶיהָ יֵשׁ מְקוֹמוֹת
שֶׁנֶּחְגּוּ שִׁיבְתָּבוּ בַּבְּתָּלָה הַגִּדּוּנֶיהָ, בִּיתֵּר עַל
דְּמִיָּה בְּשִׁלִּישׁ אוֹ בְּחֲמִישׁ אוֹ בְּמַחְצָה, כְּגוֹן
שֶׁתִּהְיֶה גִדּוּנֶיהָ מֵאָה, וְכוֹתָבִים שֶׁחֲכִנִּסָּה לוֹ
מֵאָה וְחֲמִשִּׁים כִּדִּי לְחֻרְבוֹת בְּכַנִּי הָעָם;
וּבִשְׂתֵּבּוּא לְגִבּוֹת, לֹא תִגָּבַח אֵלָּא הַמֵּאָה.

כִּג, יב וְיֵשׁ מְקוֹמוֹת שֶׁנֶּחְגּוּ לְכַתֵּב בְּפָחוֹת, וְאִם
פָּסְקָה לְהוּצִיא לוֹ בְּמֵאָה פְּלִים, נֹתֶנֶת שׂוֹחַ
מֵאָה וְעֶשְׂרִים אוֹ מֵאָה וְחֲמִשִּׁים, וְכוֹתֵבִין
שֶׁחֲכִנִּסָּה לוֹ מֵאָה. וְיֵשׁ מְקוֹמוֹת שֶׁנֶּחְגּוּ לְכַתֵּב
שׂוֹחַ בְּשׂוֹחַ. וְיֵשׁ מְקוֹמוֹת שֶׁנֶּחְגּוּ שִׁיתֵּן הָאִישׁ
מַעוֹת לְפִי הַגִּדּוּנֶיהָ, דְּבָר קָצוֹב שֶׁתִּקְשַׁט בּוֹ
חֶבְלָה וְתִקְנָה בּוֹ בְּשָׂמִים וּבִיּוֹצָא בָּהֶן. וְיֵשׁ
מְקוֹמוֹת שֶׁנֶּחְגּוּ שִׁיבְכִים הָאִישׁ שׁוּם מִשְׁלֹ
לָאִשָּׁה, וְצִטְרָף לְגִדּוּנֶיהָ לְהַתְנָאוֹת בּוֹ.

כִּג, יג הַנּוּשָׂא סֶתֶם, כּוֹתֵב וְנוֹתֵן כְּמִנְהַג
הַמְּדִינָה; וְכֵן הִיא שְׂפִסְקָה לְחֻכִּים, נֹתֶנֶת
כְּמִנְהַג הַמְּדִינָה; וּבִשְׂתֵּבּוּא לְגִבּוֹת בְּתָבָתָהּ,
מִגְבִּין לָהּ מֵה שֶׁבְּתָבָתָהּ כְּמִנְהַג הַמְּדִינָה.
וּבְכָל הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה וּבִיּוֹצָא בָּהֶן, מִנְהַג
הַמְּדִינָה עֵיקָר גְּדוּלָּה; וְעַל פִּי דִּנִּין וְחוֹא, שִׁיחִיָּה
אוֹתוֹ מִנְהַג כְּשׁוּט בְּכָל הַמְּדִינָה.

כִּג, יד אִישׁ וְאִשָּׁה שֶׁהָיוּ בִּינֵיהֶם שְׂדוּכִין וְאָמַר
לָהּ, בַּמָּה אֶת מִכְנָסְתִּי לִי, כֶּךָ וְכֶךָ; וְאָמְרָה לוֹ,
בַּמָּה אֶתָּה נֹתֵן לִי אוֹ כּוֹתֵב לִי, כֶּךָ וְכֶךָ; וְכֵן
הָאֵב שְׂפִסְקָה עַל יְדֵי בְּנוֹ וּבִתּוֹ, בַּמָּה אֶתָּה נֹתֵן
לְבִנְךָ, כֶּךָ וְכֶךָ; וּבַמָּה אֶתָּה נֹתֵן לְבִתְךָ, כֶּךָ
וְכֶךָ; וְעַמְדוֹ וְקִדְשׁוֹ: קָנוּ אוֹתָן בְּדְּבָרִים, וְאֵף עַל
פִּי שְׁלֹא הָיָה בִּינֵיהֶן קִנְיָן מִיָּדָם; וְאֵלֶּה הֵן
הַדְּבָרִים הַנִּקְנִין בְּאֻמִּירָה.

כִּג, טו בַּמָּה דְּבָרִים אֲמוּרִים, בְּשִׂפְסָק הָאֵב
לְבִתּוֹ, בֵּין גְּדוּלָּה בֵּין קִטְנָה, וּפָסָק הָאֵב הָאֲחֵר
לְבָנוֹ, וּבְנִשְׁוֹאִין רֵאשׁוֹנִים שִׁדְּעָתוֹ שְׁלֹאֲדָם
קְרוּבָה אֶצְלָ בְּנוֹ, וּמֵרֵב שְׂמִחָתוֹ בְּנִשְׁוֹאִין
הָרֵאשׁוֹנִים גָּמַר וּמִקְנָה לוֹ בְּאֻמִּירָה; אָכַל אֵח
שְׂפִסְקָה לְאַחֻתּוֹ, אוֹ אִשָּׁה שְׂפִסְקָה לְבִתָּהּ, וְכֵן
שָׂאֵר קְרוּבִים, אוֹ הָאֵב שְׂפִסְקָה לְבָנוֹ אוֹ לְבִתּוֹ
בְּנִשְׁוֹאִין שְׁנִיִּים לֹא קָנוּ אוֹתָן הַדְּבָרִים, עַד
שִׁיקְנוּ מִיְּדֵי הַפּוֹסֵק שְׁנֵתֵן כֶּךָ וְכֶךָ.

כִּג, טז הָאֵב שְׂפִסְקָה עַל יְדֵי בִתּוֹ, לֹא קָנָה חֶבֶת
הַמִּתְנָה עַד שִׁיבְכֵם אוֹתָהּ בַּעְלָהּ; וְכֵן חֶבֶן, לֹא
קָנָה עַד שִׁיבְכֵם: שְׂפָל הַפּוֹסֵק, אֵינּוּ פּוֹסֵק אֵלָּא
עַל מִנָּת לְכֵנָם. לְפִיכֶךָ הַפּוֹסֵק מַעוֹת לְחֻתָּנוֹ,
וּמֵת קֵדָם שִׁיבְכֵם, וְנִפְלָה לְפָנֶי אִחִיו לְיֻבוּם יְכוּל
הָאֵב לֵאמֹר לְיָכֶם, לְאַחִיךָ חֵייתִי רוּצָה לָתֵן, וְלָךְ
אֵינִי רוּצָה לָתֵן: וְאֶפְלוֹ הָיָה הָרֵאשׁוֹן עִם הָאֲרִיזָן,
וְחֲשִׁנִּי חֶכֶם; וְאֵף עַל פִּי שֶׁחֶבֶת רוּצָה בּוֹ.

כִּג, יז הַפּוֹסֵק מַעוֹת לְחֻתָּנוֹ, וְחֻלְדָּה הָאֵב לְמְדִינָה
אַחֶרֶת יְכוּלָה הִיא לֵאמֹר לַבַּעַל, אֲנִי לֹא פָסְקָתִי
עַל עֲצָמַי, מֵה אֲנִי יְכוּלָה לַעֲשׂוֹת, אוֹ כֵּנָם בְּלֹא

נְדוּנָה, או פְּטָרָנִי בְּנֵט; אֲבָל אִם פִּסְקָה הִיא עַל
עֲצָמָה, וְלֹא הַגִּיעָה יָדָהּ הָרִי זֶה יוֹשֶׁבֶת עַד
שֶׁתִּמָּצֵא מִה שֶׁפִּסְקָה, או עַד שֶׁתִּמּוּת.

כג, יח וְלָמָּה לֹא תִפְטֹר עֲצָמָה בְּמִרְדּוּת:
שֶׁחֲמוּרְדָּת כִּשְׁחִיא אַרוּסָה הִפְעֵל רוּצָה לְכַנְסָה,
וְהִיא אֵינָה רוּצָה; אֲבָל זֶה אֵין הִפְעֵל רוּצָה בָּהּ,
עַד שֶׁתִּתֵּן הַנְּדוּנָה שֶׁפִּסְקָה, וְהִיא רוּצָה בּוֹ,
שֶׁחָרִי הִיא אוֹמֶרֶת לוֹ אוֹ כָּנָם אוֹ פֶּטֶר. בְּמָה
דְּבָרִים אֲמוּרִים, בַּגְּדוּלָּה; אֲבָל קִטְנָה שֶׁפִּסְקָה
עַל עֲצָמָה בּוֹפִין אוֹתוֹ לִתֵּן גֵּט, או יִכְנָם בְּלֹא
נְדוּנָה.

כג, יט הַנּוֹשֵׂא אֶת הָאִשָּׁה, וּפִסְקָה עִמּוֹ שִׁיחִיָּה
זֶן אֶת בִּתָּה כֶּךָ וְכֶךָ שָׁנִים חַיִּב לְזוּנָה אוֹתָם
הַשָּׁנִים שֶׁקָּבַל עַל עֲצָמוֹ: וְהוּא, שִׁיתֵּנוּ עַל דְּבַר
זֶה בְּשַׁעַת קְדוּשִׁין. אֲבָל שְׂלֹא בְּשַׁעַת קְדוּשִׁין
עַד שִׁיקְנוּ מִיָּדוֹ, או שִׁיכְתֹּב בְּשֹׁטֶר וְכִיּוֹצֵא בּוֹ,
כִּמּוֹ שִׁיתֵּבְאֵר בְּהִלְכוֹת מִקָּח וּבִמְכָר.

כג, כ נִתְגַּרְשָׁה בְּתוֹךְ הַשָּׁנִים שֶׁקָּבַל עַל עֲצָמוֹ
לְזוּן אֶת בִּתָּה, וְנִשְׁאַת לְאַחֵר, וּפִסְקָה עִמּוֹ
שִׁיחִיָּה זֶן אֶת חֵבֶת כֶּךָ וְכֶךָ שָׁנִים לֹא יֹאמַר
הָרֹאשׁוֹן, אִם תִּבּוֹא לְבֵיתִי אֲזוּנָה, אֲלֹא מוֹלִיךְ
מְזוּנוּתֶיהָ לְמָקוֹם שֶׁחִיא שָׁם, אִמָּה. וְכֵן לֹא
יֹאמְרוּ שְׁנֵיהֶם, חָרִי אָנוּ זֵנִין אוֹתָהּ כְּאַחַת; אֲלֹא
אֶחָד זָנָה, וְאַחֵד נוֹתֵן לָהּ דְּמֵי מְזוּנוֹת.

כג, כא נִשְׁאַת חֵבֶת בְּתוֹךְ זְמַן זֶה, הִפְעֵל חַיִּב
בְּמְזוּנוּתֶיהָ; וּבַעֲלֵי אִמָּה שְׁנֵיהֶם, כָּל אֶחָד מֵהֶן
נוֹתֵן לָהּ דְּמֵי מְזוּנוֹת. מִתּוֹ אֵלּוּ שֶׁפִּסְקוּ לְזוּן
אוֹתָהּ אִם קָנוּ מִיָּדוֹ, או שֶׁחִיב עֲצָמוֹ בְּשֹׁטֶר
חָרִי זֶה כִּבְעֵל חוֹב בְּשֹׁטֶר, וְטוֹרֶפֶת מְזוּנוּתֶיהָ
מִנְכָּסִים הַמְשַׁעֲבָדִים עַד סוֹף הַזְּמַן שֶׁפִּסְקוּ; וְאִם
פִּסְקוּ בְּשַׁעַת הַקְּדוּשִׁין, וְלֹא הָיָה שָׁם קִנְיִן חָרִי
הֵם דְּבָרִים שְׂלֹא נִתְּנוּ לְהַכְתֵּב, וְאֵינָה טוֹרֶפֶת
בְּמְזוּנוּתֶיהָ.

===הזמנים לפי אופק חו"ל===

13 SEP ראשון Sunday 2			בבלי: חולין קל ירושלמי: שבועות יח תוספתא: שבועות א נ"ך: שמואל ב יא רמב"ם: אישות יז		2nd Day Rosh Hashana ב' דראש השנה תשפ"ז עלות השחר 5:22 סו"ז קר"ש - פג"א 9:06 סו"ז תפלה - פג"א 10:21 שקיעה 7:08 נץ החמה 6:35 סו"ז קר"ש - גר"א 9:42 סו"ז תפלה - גר"א 10:45 צה"כ לשיטת ר"ת 8:21
14 SEP שני Monday 3			בבלי: חולין קל ירושלמי: שבועות יט תוספתא: שבועות ב נ"ך: שמואל ב יב רמב"ם: אישות יח		Fast of Gedalia צום גדליה עלות השחר 5:23 סו"ז קר"ש - פג"א 9:07 סו"ז תפלה - פג"א 10:21 שקיעה 7:06 נץ החמה 6:36 סו"ז קר"ש - גר"א 9:43 סו"ז תפלה - גר"א 10:45 צה"כ לשיטת ר"ת 8:19
15 SEP שלישי Tuesday 4			בבלי: חולין קלח ירושלמי: שבועות כ תוספתא: שבועות ג נ"ך: שמואל ב יג רמב"ם: אישות יט		עלות השחר 5:24 סו"ז קר"ש - פג"א 9:07 סו"ז תפלה - פג"א 10:21 שקיעה 7:04 נץ החמה 6:37 סו"ז קר"ש - גר"א 9:43 סו"ז תפלה - גר"א 10:45 צה"כ לשיטת ר"ת 8:17
16 SEP רביעי Wednesday 5			בבלי: חולין קלט ירושלמי: שבועות כא תוספתא: שבועות ד נ"ך: שמואל ב יד רמב"ם: אישות כ		עלות השחר 5:25 סו"ז קר"ש - פג"א 9:07 סו"ז תפלה - פג"א 10:22 שקיעה 7:02 נץ החמה 6:38 סו"ז קר"ש - גר"א 9:43 סו"ז תפלה - גר"א 10:46 צה"כ לשיטת ר"ת 8:15
17 SEP חמישי Thursday 6			בבלי: חולין קמ ירושלמי: שבועות כב תוספתא: שבועות ה נ"ך: שמואל ב טו רמב"ם: אישות כא		עלות השחר 5:26 סו"ז קר"ש - פג"א 9:08 סו"ז תפלה - פג"א 10:22 שקיעה 7:01 נץ החמה 6:39 סו"ז קר"ש - גר"א 9:44 סו"ז תפלה - גר"א 10:46 צה"כ לשיטת ר"ת 8:14
18 SEP ששי Friday 7			בבלי: חולין קמא ירושלמי: שבועות כג תוספתא: שבועות ו נ"ך: שמואל ב טז רמב"ם: אישות כב		עלות השחר 5:27 סו"ז קר"ש - פג"א 9:08 סו"ז תפלה - פג"א 10:22 שקיעה 6:59 נץ החמה 6:40 סו"ז קר"ש - גר"א 9:44 סו"ז תפלה - גר"א 10:46 צה"כ לשיטת ר"ת 8:12
19 SEP שבת Shabbos 8			בבלי: חולין קמב ירושלמי: שבועות כד תוספתא: עדיות א נ"ך: שמואל ב יז רמב"ם: אישות כג		Shabbos Shuvah האזינו, שבת שובה עלות השחר 5:28 סו"ז קר"ש - פג"א 9:08 סו"ז תפלה - פג"א 10:22 שקיעה 6:57 נץ החמה 6:41 סו"ז קר"ש - גר"א 9:44 סו"ז תפלה - גר"א 10:46 צה"כ לשיטת ר"ת 8:10

וְעֵרַעַס אִישׁ זֹכֶה צוֹ זֵיַן בֵּי אֵן אֶמְתָּן צָדִיק אוֹיֵף רֹאשׁ הַשָּׁנָה, דַּעֲמָאֵלְט וואו דַּער מַעֲנִטֵט קוֹקֵט וְעֵרַעַט דִּי לִפְטָ דֶאָרְט אַזוי ווי דִּי לִפְטָ פֿון אָרֶץ יִשְׂרָאֵל. (סֵפֶר הַמִּדּוֹת אוֹת אָרֶץ יִשְׂרָאֵל חֶלֶק ב' סִימָן ז')